

TEORİ de *doğrultu*

34

Ocak-Şubat

2009

İÇİNDEKİLER

Kriz Koşullarında İşçi-Emekçi Müdahalesi Ve Yerel Seçimler .	2
Yeni Bir Dünyanın İşaret Fişegi: Yunanistan	6
Transformasyon.....	16
Suya Dokunmak.....	24
Taha Akyol'a Yanıt: Piyasa Değilse Ne?	30
Kürt Ulusal Sorununda Partizan'ın Teorik Kördüğüm Hali ...	34
Komünizm Şafağı.....	42
Yunanistan İsyanı Ve KKE Reformizmi	56
Alternatif Tarih Okumaları IX - Bizans-Anadolu Halk Hareketleri: Pavlikanlar-Tondraklar-Bogomiller	58
Arjantin 2001: Başkaldırının Araçları, Biçimleri.....	66
Yeni Bir Kent, İnsanca Bir Yaşam	76

Kriz Koşullarında İşçi-Emekçi Müdahalesi Ve Yerel Seçimler

Mali kriz formunda patlak veren kapitalizmin dünya ekonomik krizi, derinleşerek yoluna devam ediyor. Türkiye ekonomisi de Ağustos ayı itibariyle fazla üretim krizine girdi.

Egemenler, kapitalizmin kolektif çıkarlarının bekçisi ve temsilcisi burjuva devletlerin duruma müdahalesini istediler. İşçi sınıfı ve emekçilerin daha fazla yoksullaştırması, daha ağır sefalet koşullarına itilmesi, buna karşın iflas bayrağı çekmekte olan tekellerin kurtarılması formülü çoktan devreye sokuldu. Emperyalist küreselleşme ideologlarının ve politik sözcülerinin, “Yaşasın özelleştirme”, “Devlet ekonomiden elini çeksin” sloganlarını kriz koşullarında rafa kaldırdıklarına şahit oluyor dünya.

Marks'ın, kapitalizmin önlenemez devrevi krizleri ve mali kriz hakkındaki çözümlenmeleri üzerine artan tartışmalar, burjuva ideolojik saldırganlığın soluşunu kesiyor. Marksist klasiklere ilgi, 1990 yıkımını takiben düştüğü en geri durumdan sonra, günümüzde belirgin bir yükseliş gösteriyor. Marks'ın Kapital'i, karşı karşıya bulunan gerçeği anlamak isteyen gençlerin, aydınların, öncü işçilerin dikkat merkezi haline geliyor.

Emperyalist dünya burjuvazisi krizin yükünü, işçi sınıfının ve emperyalist boyunduruk altındaki halkların sırtına yıkarak, uluslararası örgütlenmeyi emperyalist küreselleşme koşullarının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırarak saltanatını sürdürmek istiyor. Uluslararası mali ve ekonomik krize burjuva tedavi yöntemleri,

sınıf mücadelesini yoğunlaştırırken, işçi ve emekçi kitlelerin daha geniş bölüklerini savaşıma çekiyor, enternasyonalist mücadele istek ve arayışlarını güçlendiriyor. Uluslararası mali kriz ve ekonomik kriz emperyalizme bağımlı Türk kapitalizmini de pençesine aldı. Sermaye oligarşisinin son bir kaç aydır, “önlem istiyoruz” çağrılarına, “Felaket tellallığı yapmayın”, “Hamdolsun bizde durum iyidir” cevaplarını veren Tayyip Erdoğan, şimdiden ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal sonuçlar bir yana, 2009 için “felaket tellallığı”na soyunmak zorunda kaldı.

Emperyalist devletler krizin faturasının bir bölümünü “kendi” işçi sınıflarına, bir bölümünü ise emperyalist boyunduruk altındaki halklara ödetmeye yönelirken, işbirlikçi egemen sınıflar da, emperyalist boyunduruğun yüküne, bir de kendi yüklerini eklemek istiyorlar. Sonuç: Sanayi kentlerinde işsizlik patlaması ve isyan ettirici toplumsal koşullar. Esnafların kitlesel iflas riskiyle yüz yüze gelişleri. Emekçi köylülüğün yıkımının yeni kesimleri de kapsayarak genişlemesine ve hızlanmasına giriş.

Emperyalist küreselleşmenin krizi, politikada gericiliğin tırmanması ve emperyalist savaş anlamına geliyor. Dün Gürcistan'da Rus-Amerikan emperyalistleri karşı karşıya geldi; bugün ise İsrail Siyonizmi tüm dünya gericiliğinin desteğiyle Filistin'de katliam savaşına girişmiştir. Bu koşullarda Yunanistan isyanı ezilenlerin duruma başkaldıran bir çıkışı olarak tarihe kaydolurken, Filistin Direnişi'nin İsrail

vahşetinin karşısına dimdik çıkışı, ezilen halkların hanesine kaydolmuştur.

Böyle bir dönemde söze çakılıp kalmak, bir türlü sokağa çıkamayan mükemmel planlar yapmak, şematik saplantılarla vakit öldürmek, tüm gücüyle, pratik mücadelenin aydınlatıcılığına, birleştiriciliğine, daha büyük kuvvetleri harekete geçiriciliğine öncelik tanımamak, politik ve toplumsal savaşımın bu çok önemli ve özel sürecinde bağışlanması zor bir apolitiklik, iddiasızlık ve artçılık olur. O nedenle özgürlük ve sosyalizm bayraktarlarının bugün asıl yapması gereken, kriz üzerine daha az söz tüketmek, buna karşın kriz koşullarında sınıf mücadelesini geliştirilmesine pratik ilgiyi misliyle artırmaktır. Kapitalizm ve ekonomik kriz eksenli propaganda çalışmaları da bunun bir parçasıdır doğal olarak. Düşünce, plan ve yükleniş biçimleri; olağanüstü veya özel bir süreçle karşı karşıya bulunulduğu gerçeğinden hareket etmelidir.

Talepler Ve Biçimler

Görüyoruz ki; işsizliğe, yoksulluğa, evsizliğe, insani olmayan yaşam koşullarına dair gerçeklerin yeni ölçülerle, yeni betimlemelerle, yeni niteliklemlerle ifade edilmesi zorunluluğu doğacaktır. Böyle bir süreçte işçi sınıfı ve ezilenlerin kendilerini savunabilmelerinin en iyi yolu saldırıya geçmektir.

Bu nitelikte bir hattın kurulması, en başta taleplerde ve mücadele biçimlerinde karşılık bulmalıdır. Aksi halde kapitalizme ait ve başta sermaye oligarşisi olmak üzere burjuvazinin ödemesi gereken krizin ağır iktisadi ve toplumsal bedeli, işçilerin, emekçilerin, kent ve kır yoksullarının sırtına yüklenecektir.

Kriz koşullarına işçi-emekçi müdahalesi için şu güncel talepler yükseltilmelidir:

- 1- İşten atılmalar yasaklansın! Tüm işçilere ve emekçi memurlara iş güvencesi!
- 2- İşten atılmış olup da, ücretleri, sosyal hakları, kıdem tazminatları ödenmemiş işçilerin alacakları devlet eliyle ödensin!
- 3- KDV kaldırılсын! Aylık 1500 YTL'ye kadar olan ücret, maaş ve esnaf kazançlarından gelir vergisi alınmasın! ÖTV sadece lüks tüketimden alınsın!
- 4- İşsiz bırakılan herkesin ev kirası devletçe ödensin!

5- İşten atılanlardan ve yoksulluk sınırının altında yaşayan ailelerden tahsil edilecek elektrik, su, doğalgaz faturaları mevcut fiyatların yüzde yirmisi oranında düzenlensin!

6- İşsizler, işçiler, emekliler, emekçiler için sağlık hizmetleri parasız hale getirilsin!

7- İşçi-emekçi çocuklarından üniversite harcı alınmasına son verilsin. Barınma sorunları çözülsün!

8- Çalışma hakkını kullanmak istediği halde, işsizliğe mahkûm edilmiş ve herhangi bir geliri bulunmayan emekçilere, iş talepleri karşılancaya değin her ay asgari ücret ödensin!

9- Yoksulluk sınırının altındaki ailelerde, kadınlara asgari ücretin yarısı oranında mutfak ödeneği verilsin!

10- Esnafın ve çiftçilerin banka borçlarında faizler iptal edilsin, borç alınmış para küçük taksitlere bölünsün!

11- Gübre ve mazot fiyatları emekçi köylülüğün talepleri doğrultusunda düşürülsün!

12- İşçilerin ve emekçilerin örgütlenme ve hak aramalarının önündeki yasal ve fiili engellere son verilsin! Sendikalar, grev ve toplu sözleşme yasalarında gerekli değişiklikler yapılsın!

13- Haftalık çalışma süresi 35 saate düşürülsün! Devlet, bir bölümü ortaya konulan bu yükümlülüklerini yerine getirmek için;

14- IMF'ye, Dünya Bankası'na, uluslararası tekelere ve Türk burjuvazisine ödediği borç faizlerini ödemeyeceğini; borç alınmış paranın ödemesinin beş yıl dondurulduğunu ilan etsin!

15- TÜSİAD, MÜSİAD ve TUSKON'da örgütlü patronlardan, son altı yılda elde edilmiş kârları temelinde yüzde otuz kriz vergisi alınsın!

16- İşsizlik Fonu'nda birikmiş, işçinin her kuruşu, atılmadan önce sigortalı çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın işsizler ve aileleri için kullanılсын! Fondan kapitalist holdinglere tek kuruş bile aktarılsın!

17- "Savunma" bütçesi adı altında silahlanma ve savaş giderleri için ayrılan pay yüzde elli azaltılsın! Kürt halkına yönelik savaş politikalarına son verilsin, bütçeden savaşa aktarılan paylar sosyal harcamalara aktarılsın!

Ortaya konulan ve yenileri eklenebilecek bu

talepler için işçilerin, emekçilerin, yoksulların dışı dış mücadelesi dışında bir kazanım yolu yoktur. Böyle bir perspektifle hareket edilmeksizin kriz koşullarına işçi-emekçi müdahalesi boş bir söz olmaktan öteye geçemez. Protesto-culuğu aşır, hak alıcı bir nitelik kazanamaz.

Bu temelde:

Birleşik bir kampanya tarzında belli başlı kentlerde bölgesel mitingler,

Varoşlarda ve işçi havzalarında kitle gösterileri, kepenk ve kontak kapatma eylemleri,

Kapısına kilit vurulan veya üretimleri belirsiz zamana kadar durdurulan fabrika ve işletmelerin işgal edilip her birinde, seçilecek “işçi konseyi” yönetiminde üretimin sürdürülmesi, “Ücretin ödenmiyorsa, işyerini işgal et” sloganının pratik örnekler yaratılarak, işçi yığınları arasında yaygınlaştırılması,

Otoyolların ve havaalanlarının işgali,

Borsa ve banka merkezlerinin işgali,

Elektrik, doğalgaz ve şehir suyu dağıtım işletmesinin işgali,

Migros, Carrefour, BİM, Kiler ve öteki perakende gıda tekellerinin kuşatılması,

Holding merkezlerinin, hükümet partisi binalarının, valilik, kaymakamlık, belediye gibi resmi kurumların işgali,

Elektrik, su, doğalgaz faturalarının ödenmemesi,

Belediye otobüslerine, trenlere, metroya ücret ödenmemesi,

Esnaf, zanaatkâr ve emekçi köylülerin vergi ödememesi.

Bunlar ve gelişmelerin ortaya çıkaracağı veya gerektireceği değişik biçimlerle sürdürülecek mücadele, dönemin işçi sınıfı ve ezilenlerden talep ettiği görevlerin başarılmasının koşullarını yaratacaktır.

Komünist öncü böyle bir sürecin hazırlanması ve geliştirilmesi, ortaya çıkacak enerjinin devrimci savaşıma güç taşıması için, “kitlelere hücum” ve “kitlelerle birlikte politika” pratiğinde verili sınırlarını aşmak zorunluluğuyla karşı karşıyadır.

Bu çerçevede; İstanbul, İzmir, Bursa, İzmit, Denizli, Antep gibi iller, Çerkezköy ve Gebze gibi ilçeler başta olmak üzere, 2008'in geride

kalan dönemde toplam iki yüz bin işçinin çalışma hakkının elinden alındığı, işten atma terörünün 2009'da katlanarak büyüyeceği kentlerde politik kitle ajitasyonunu süreklileştirmek ve on kat arttırmak gerekiyor. Emekçi semtlerde, işçi havzalarında halk ve işçi kitle toplantıları düzenlemek için, KDV'nin kaldırılması ve 1500 YTL'nin altındaki işçi, emekçi memur, emekli, esnaf ve zanaatkâr gelirlerinden gelir vergisi alınmaması için politik kitle çalışmasının bir parçası olarak sürdürülecek bir imza kampanyasıyla yola çıkılabilir. Krizin bedelinin işbirlikçi burjuvaziye ve emperyalistlere ödetilmesi hedefli bu mücadele, tek hamleli, tek vuruşlu, tek biçimli bir harekete indirgenemez. Belirli bir sürece yayılacak küçük-büyük, fabrika veya mahalle ölçekli-genel, barışçıl-kitle şiddetine dayalı, başarılı-başarısız değişik biçimlerdeki pek çok girişim ve eylem belki özgün bir formda, bir genel grev-genel direnişe dönüşerek sonuçlanacaktır. Böyle özel bir dönemde ileriye doğru atılacak adımların yaratacağı yeni politik ve toplumsal koşullar sürece müdahale tarzının, taleplerin ve şiarların yeniden ele alınmasını gerektirebilir. Öncü her durumda dikkatini işçi sınıfı ve ezilenlerin bilinç, örgütlülük ve mücadele düzeylerinin gelişmesine, devrimci ve demokratik imkânların, mevzilerin güçlenmesine odaklayacaktır.

Devrimci, antifaşist, Kürt demokratik yurtsever parti ve grupların, ilerici sendika ve demokratik kitle örgütlerinin oluşturacağı merkezi ve yerel birliklerin, sürecin işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın talepleri doğrultusunda geliştirilmesinde taşıdığı önem herkesin kavrayabileceği kadar açıktır. Bürokratik yaklaşımlardan uzak durarak, birlikte yapılabilecek her şeyi birlikte yapmak üzere, bir merkezi birlik oluşturulabilir. Bunun başarılıp başarılmamasından ayrı olarak aynı şey tek tek kentler için de geçerlidir.

Yerel Seçimlerde Sosyalist Müdahale

Yerel seçimler sürecinde yığınların politikaya ve toplumsal sorunlara artacak ilgisi de, krize işçi-emekçi müdahalesini örgütlemek için ciddi bir avantaj yaratacaktır. Komünist öncü, yerel seçim çalışmalarının tüm kapsam ve zenginliğiyle, aynı zamanda ve esas olarak kriz koşullarında bir işçi emekçi iradesi geliştirmeye odaklanacaktır. Ekonomik krizin etkilerinin en derin biçimde görüleceği Mart 2009 koşullarında ya-

pılacak yerel seçimler, emekçi halk kitlelerini harekete geçirmek, bir araya getirmek ve bir kitle kabarışını örgütlemek bakımından muazzam imkânlarla doludur. Yerel seçim çalışmalarından başlayacak politik mücadele dönemi, 1 Mayıs'la finale ulaşacaktır. Bu dönem, "krizin faturasını kimin ödeyeceği" sorusunun yanıtı bakımından belirleyici önemde olacaktır.

Yerel seçimler, Kürdistan'da ezilen Kürt halkıyla sömürgeci devlet arasında fiili bir referandum dönüşmüştür. Komünist öncü, Batı'da Büyükşehirlere etrafında oluşan ortaklaşmaları önemsemektedir. Batı'da, mümkün olacak yer ve alanlarda ortak adaylar etrafında, olmadığı

yerlerde ise bağımsız sosyalist adaylarla, Kürdistan'da ise DTP adaylarını destekleyerek gireceği bu yerel seçimde, bağımsız ya da ortak girildiğinden ayrı olarak, bulunduğu bütün alanlarda yaygın ve derin bir ajitasyon, propaganda ve örgütlenme atağına girişecektir. Kriz koşullarına devrimci müdahalede, sayılan ve eklenebilecek sayısız mücadele araç ve biçiminin hayata geçirilmesinde yerel seçimlerin sağlayacağı olanakları son sınırına kadar değerlendirecektir. Bu bakımdan bu sayımızda yer verdiğimiz Yunanistan ve Arjantin deneyimleri de incelenmeli, uluslararası devrimci deneyimlerden öğrenme düzeyi geliştirilmelidir.

Yeni Bir Dünyanın İşaret Fişegi: Yunanistan

Haluk Erdem

6 Aralık 2008'de 15 yaşındaki Alexandros Gregoropoulos'un (Alexis) polis tarafından katledilmesiyle başlayan ve kısa sürede bir ayaklanmaya dönüşen olaylar; üzerinden (bu makalenin yazıldığı tarih itibariyle) iki haftadan fazla bir zaman geçmesine rağmen henüz durulmuş değil. İsyan bazen şiddetlenerek, bazen hızını kaybederek de olsa devam ediyor. Ayaklanmanın hangi rotada ilerleyeceği henüz netlik kazanmasa da, daha şimdiden dünyanın bütün ezilenleri için bir işaret fişegi olmayı hak ettiği söylenebilir.

Burjuva basının ayaklanmayı sıradanlaştırma, birkaç yüz heyecanlı gencin agresif tepkisi, anarşizm, başıbozuk bir hareket olarak gösterme çabası ayaklanmanın kitleselliği, yaygınlığı, sürekliliği ve ayaklanmacıların kararlılığı karşısında etkisiz kaldı. Yine de burjuva basının gerçekleri saptırmaya dönük bu çabası Yunanistan dışındaki ülkelerin ilerici kuvvetleri üzerinde etkili olmadı değil. Burjuva basının her şeyi ters yüz ederek bilinçleri nasıl dumura uğrattığını Türkiyeli devrimciler iyi bilir. 1996 1 Mayıs'ı canlı bir örnek olarak gözlerimizin önünde duruyor hala. Bırakalım burjuva basını, reformcu sol partilerin denetimindeki ilerici basın da o dönem egemenlerle ağız birliği etmiş, faşist devlet güçlerince üç işçinin hunharca katledilmesi, kitleye ateş açılması ve onlarcasının yaralanmasını değil, parklardaki lalelerin ezilmesini öne çıkarmıştı. Aynı dönem, kitlelerin öfke patlamasını "Vandalizm" olarak açıklayan bu çevreler, Yunanistan'da daha kapsamlı ve yıkıcı öfke volkanına ise hayırhah bir tutum almıştır. Devrimi, devrimci başkaldırıcı rüyalarından bile çıkaran bu kesimler Yunanistan ayaklanmasına

1996 1 Mayıs'ı gibi yaklaşma düşkünlüğü göstermeseler de, ayaklanmaya hak ettiği değeri vermediler. Birgün gazetesinin bu kez ayrıksı bir noktada durduğunu, gazetenin kimi yazarlarının olayları doğru yansıtmak için samimi bir çaba içinde olduklarını belirtmek gerekir. Özellikle Foti Benlisoy ve Y. Doğan Çetinkaya imzalı "Bir eylemin güncesi" başlıklı 12 Aralık tarihli yazısı gerek olayları yansıtmadaki başarısı, gerekse devrimci bir perspektifle kaleme alınması bakımından övgüye değerdir. Bu yazımızda da esasen "eylem güncesi"ni eksen alarak, oradaki anlatıma dayanarak gelişmeleri ele alacağız. Değerlendirme boyunca başvuracağımız bir başka materyal 19 Aralık Birgün'de yayınlanan Aristotelio Üniversitesi işgal bildirisidir. Yine aynı gazetenin 15 Aralık tarihli nüshasındaki Yunanistan Komünist Partisi (KKE) MK üyesi ile yapılan röportaj ile 13 Aralık'ta Atılım gazetesinde yayınlanan KOE (Yunanistan Komünist Örgütü) bildirisini (9 Aralık tarihli) ele alınacaktır. Kuşku yok ki, henüz devam etmekte olan ayaklanmayı her yönden ve bütünlüklü analiz etmenin olanağı yoktur. Bilgi eksikliğinden doğması muhtemel hataları göz ardı etmeden, ayaklanmayı en belirgin özellikleriyle ele almaya çalıştık.

Ayaklanma Nasıl Başladı?

Aristotelio üniversitesi işgal bildirisini şöyle başlıyor: "15 yaşındaki Alexandros Gregoropoulos'un polisler tarafından öldürülmesi bizim 9 gündür sokaklara dökülmemize neden oldu." Nasıl oluyor da 15 yaşındaki bir gencin katledilmesi bütün bir ülkeyi bir anda ayağa kaldıracak? Bilinir ki, tekil bir olayın kendi başına

bir durumu, rutini, akışı değiştirmeye neden olması, ancak o tekil olayın o güne kadar süregelen durum, rutin ve akışın iyiden iyiye keskinleşmiş çelişkilerini patlatan ateşleyici fünye olması ile mümkündür. Belli ki, polis bu cinayeti, Yunan toplumu içinde birikmiş çelişkilerin infilak etmesine neden olmuştur. Nitekim işgalcilerin bildirisinde bu durum şöyle izah ediliyor: “Devlet ve onun aygıtları tarafından desteklenen katiller, ya polisin işlediği olayları münferit gibi göstermekte; insanlık dışı çalışma koşullarının sebep olduğu iş kazaları, Avrupa Birliği sınırındaki göçmenlerin ölümüne neden olan katiller vb... Aslında bu olayların hepsi ortak bir sonuca sahip. Bu olayların hepsi devletin baskı aygıtlarına karşı duran herkese karşı izlenen cinayetlere kadar uzanıyor. Dahası, bağımsız yargı patronların etkisi altında, tüm toplumsal mücadeleleri sergileyenlere karşı ceza uygulamakta ve hapis cezası vererek sindirilmektedir.”

Bildiride ifade edilenlerden hareketle diyebiliriz ki; polis baskısı, insanlık dışı çalışma koşulları ve adalet mekanizması hedefe konulmuştur. Bir başka deyişle vahşi kapitalizm ve onun egemenlik aygıtı devlet doğrudan doğruya eleştiri oklarının menzilindedir. Çelişkilerin kızıştığı bir ortamda bir başka olayda örneğin bir iş cinayeti ya da bir başka polis saldırısı da ayaklanmayı tetikleyebilirdi. Kostas Karamanlis'in Yeni Demokrasi Hükümeti, neoliberal sömürü ve soygun politikalarının baş temsilcisi olarak, polis cinayetine karşı öfkenin de temel hedefi oldu. Keza Yunan halkı, sokaklarda tırmanan polis şiddetinin, emekçilere yönelik neoliberal saldırılarla bağını güçlü biçimde kavradı.

Ayaklanma Nereden Başladı?

Cumartesi gecesini Alexis'in öldürüldüğü Eksarhia semtinde çatışmalar başladı. Burası ilerici güçlerin etkin olduğu bir semttir. İlericilerin devletin hegemonyasını zaafa uğratan kimi meşru mevziler elde etmesinin sonucudur ki; devlet güçleri burada öyle elini kolunu sallayarak hareket edemiyor. Bu semt nezdinde ilerici güçlerle devlet arasında giderek şiddetlenen bir hakimiyet kavgası olduğu söylenebilir. Polis cinayetinin o gün orada o biçimde patlak vermesi ne kadar tesadüfse, bir o kadar da, bu hegemonya mücadelesinin bir biçimde patlayacağı anlamında, zorunluluğun ifadesiydi. O gün değil de bir başka gün, Alexis değil de bir başkası, cinayet

değil de başka bir sebep olayların başlangıcı olabilirdi.

Asıl dikkat çekici yan: Emekçi semtlerin kapitalizmin görece gelişkin olduğu ülkelerde de çelişkilerin biriktiği patlama noktaları haline gelmesidir. İktisadi ve politik çelişkilerin kendisini en fazla emekçi semtlerde hissettirdiğine daha önce Fransa'da tanıklık edilmişti. Kapitalizmin merkezlerinde de yoksullar, işsizler, horlananlar, dışlananların, kısacası ezilenlerin yoğunlaştığı semtlerin sayısı giderek artmaktadır. Bu ille de yeni göçmen dalgalarıyla yeni semtlerin oluşması biçiminde gerçekleşmeyebilir. Daha önce görece refah içinde yaşayan emekçilerin eski konumlarını kaybetmesiyle de yaşam alanları sefalet merkezlerine dönüşebilir. Emperyalist küreselleşme sürecinin vahşi kapitalist uygulamaları, milyonlarca emekçinin eski konumlarından sökülüp atılmasına neden oldu. Yunanistan gibi kapitalist merkezin kıyılarında gezinen bir ülkede böylesi semtlerin daha fazla olması kadar, çelişkilerin daha keskin bir dereceye ulaşması işin doğası gereğidir. Dün orta sınıfların yaşam alanı olan bu semtler, yoksullaşan işçilerin, işçileşmeye zorlanan küçük burjuvaların, işsizlerin ve bütün bu kesimlerin eğitim görmekte olan çocuklarının; bu horlanan, dışlanan, ezilen tabakaların doğal toplama merkezleridir. Burada “yoksullaşma, horlanma” vb. nitelemeler bir başka ülkeyle kıyasla değil de o ülkedeki önceki dönemlere kıyasla meydana gelen değişimlere göre yapılmıştır. Emperyalist küreselleşme politikalarının bir sonucu olarak yaşam düzeyleri kötüleşen bu kesimler yaşam tarzları bakımından her zamankinden daha çok benzeşmekte, birbirine yakınlaşmakta, yoksullukta eşitlenmektedirler. Bunun ifadesidir ki; bu kesimlerin burjuva düzen ve devletle çelişkilerinin çözümü de her zamankinden daha çok ortaklaşmaktadır.

Ama neden bir başka semt değil de Eksarhia? Önceden de belirtildiği gibi bu semt ilerici devrimci güçlerin yoğunlaştığı bir merkezdir, bir nevi devrimci üstür burası. Burjuva devlet aygıtının en yoğunlaştığı büyük şehir merkezlerinde, devletin burnunun dibinde devlet hakimiyetinin devrimci iradeyle zayıflatıldığı bu tip üslerin yaratılabileceğini Yunanistan'da bir kez daha görmüş olduk. Hal böyle olunca patlamaya yol açan fünyenin bu devrimci üslerden birinde ateşlenmesinde şaşılacak bir yan yoktur.

Ayaklanma Nasıl Yayıldı?

Eksarhia semtinde başlayan şiddetli çatışmalar -ki başlangıçta sadece yerel, spontane çatışma niteliğindedir- kısa sürede kalabalık gösterilere dönüştü ve bazı üniversiteler işgal edildi. En büyük banka ve mağazaların sıralandığı adını ticaret tanrısından alan Ermu caddesinde banka ve büyük giyim mağazalarına saldırılar gerçekleşti; polisle çatışmalar meydana geldi. İşte bu ilk refleks çatışmanın ayaklanmaya dönüşmesinde temel rol oynadı. Eğer bu politik refleks gösterilmeseydi, eğer anında üniversite işgalleri yapılmasa, şehrin en merkezi yerinde kapitalizmin sembolleri devrimci kitle şiddetine maruz bırakılmasaydı Eksarhia'daki çatışma da başladığı yerde bitebilirdi. Politik refleksin toplantı kararları, uygun ittifaklar bulma gayretleri vb. geciktirici etmenlerle değil ancak “an”a yanıt verecek hızda olması ve herkesin bulunduğu yerden karar beklemeden kendi kararını oluşturarak harekete geçmesi halinde sürece müdahalede işlevli olacağı açıktır. Yunanlı devrimciler hemen o gece Ermu caddesine akıp devrimci kitle şiddetiyle tepkilerini ortaya koymasalardı, belki toplumsal bilinci ve öfkeyi daha sonrasında bu denli harlandıramayabilirdi. Bu hız ve şiddet ezilenlerde olduğu gibi devlette de şaşkınlığa yol açmış birincisinde sempati ve güven, ikincisinde ise bocalamaya neden olmuştur. Görülüyor ki; burada politik refleksin hızı kadar gösterilme biçimi de tayin edici rol oynamıştır. Eksarhia'da başlayan çatışmalara tepki vermek için ertesi gün beklenseydi ve bu tepki salt bir basın açıklaması -isterse kitlesel olsun- ile sınırlı kalsaydı herhalde hareketin bugün ulaştığı düzeye erişmesi söz konusu olmazdı. Öncü bireylerin perspektifinde “an”ında ve uygun biçimlerde refleks göstermek kadar, olası böyle tepkiler için düşünsel, organsal, araçsal ön hazırlıkların da öncesinden yapılmış olmasıyla ancak gerekli olan tepki verilebilir.

Refleksteki hız ve uygun biçim, ateşi harlandırır ve yayar ama ilk anda refleks olan tepki “an”ın gereklerine uygun olarak süreklileştirilmezse, ateş refleksin geri çekilmesiyle söner. Elbette bu süreklileştirme, her olay ya da eylem için söz konusu yapılamaz. Ama bu süreklileştirme perspektifi hemen her önemli gelişmede daha başlangıçta öncünün kafasında yer almalıdır. Yani daha başlangıçta refleks gösterip gitmek biçiminde değil de “refleks göstererek hareketi

yaymak ve süreklileştirmek” yönlendirici saik olmalıdır. Böyle olması gerektiği içindir ki; refleks göstermek için görece dar güçler yeterlikten hareketi süreklileştirmek için kullanılacak biçimler daha geniş kitleyi harekete geçirmeye ve kapsamaya uygun olmalıdır. Yunanistan'da da böyle olmuştur. Hemen ertesi gün çok kısa sürede var olan her türlü iletişim ağı devreye sokularak tepki göstermek isteyenler Arkeoloji Müzesinin önüne çağrıldı. Gelenler birbirini tanıyamıyordu. Küçük bir kararsızlıktan sonra Emniyet Müdürlüğü, yürüyüşçülerin hedefi olarak seçildi.

Pazartesi günü ise lise ve ortaokul öğrencileri ile eğitimciler hareketin asıl kitle gücünü oluşturuyordu. Aynı gün Gümölcine'den Girit'e -deyim yerindeyse Edirne'den Kars'a- kasabalar bile isyana katılmıştı. Demek ki, böylesi zamanlarda çatışmaların patlak verdiği merkeze uzaklık bir tereddüdün, harekete geçmemenin gerekçesi yapılmamıştı. Bir başka deyişle az çok toplumun genelini ilgilendiren bir konuda başlayan bir harekete politik refleks göstermek ve hareketi süreklileştirmek salt olayın meydana geldiği bölgedeki insanların değil memleketin dört bir yanındaki politik unsurların görevi olarak kafalara yer etmemişse, pekâlâ ayaklanmaya dönüşme potansiyeli içeren bir çatışma ya da olay bir protesto olarak kalır ve sönüp gider. Denebilir ki, Yunanistan'ın en ucundaki adalarda bile isyana katılanlar, böyle bir perspektifle donatıldıkları için mi anında harekete geçtiler? Elbette her zaman böyle olması gerekmiyor. Bazen bir kıvılcım kendiliğinden her yanı sarabilir. Ama devrimcinin görevi bunu beklemek değildir, bilinci kendiliğindenciliğin kaderine terk etmemelidir. Kaldı ki böyle kaderci bir bekleyiş içinde olanlar, ancak hareket her yanı sardığında hareketin bir parçası olmayı hak edebilirler. Yunanlı devrimci örgütlerin de handikapı bu olsa gerek.

Ayaklanmayı Güçlü Kılan Neydi?

Ayaklanma, belirli bir yönetici merkezden ve ortaklaşmış bir programdan yoksun olmasına rağmen nasıl oldu da bu kadar geniş bir sahada farklı toplumsal kesimlerin desteğini alabildi? Herhalde bu sorunun birinci yanıtı, eylemin haklılığının kitle bilinci olarak yerleşmesi ve bu bilincin “an”ın ideolojisine dönüşmesidir. Tıpkı Tuzla'daki iş cinayetlerine karşı toplumun bütün

emekçi ve duyarlı kesimlerinin az çok ortak bir bilince gelmesi gibi. Tabii ki bu haklılık bilinci kendiliğinden ve birden oluşmuyor. Burjuva devletin saldırganlığı, vahşi kapitalist uygulamalar yığınlarında bir dizi toplumsal duygular yaratıyor elbette. Ama bu bireysel ve birbirinden farklı tepkilerin bir ortak bilince dönüşmesi ancak yürütüle gelen siyasi mücadelelerin ürünü olabilir. Bu da önceden sistemli, sürekli bir aydınlatma çalışması ile günlük siyasal eylemin kesintisizliğini gerektirir. Hem aydınlatma çalışmasında hem de eylemsel müdahalede politik refleks ve süreklilik başlıca önemdedir. Politik refleks, ancak bir alışkanlık haline gelmişse belirli bir andaki nicel gelişmeyi nitel sıçramaya dönüştürebilir. Başka bir deyişle politik refleks bir nicel birikim yaratacak ki kendisiyle birlikte belirli bir andaki hareketi de nitel sıçramaya dönüştürebilsin. Alexis'in öldürülmesinden daha birkaç gün önce yükseköğretimin piyasalaştırılmasına karşı gerçekleşen bir öğrenci eylemine polis müdahale etmiş ve kaldırım taşlarının polise fırlatıldığı, çöp bidonlarının yakıldığı çatışmalar meydana gelmişti. Tarih biraz daha geri sarıldığında böylesi birçok eylem art arda sıralanabilir. Söz konusu edilen sadece gençlik eylemleri değil. Örneğin, ayaklanma öncesindeki bir dizi grev ve genel grevin ardından Yunanistan 20 Aralık günü yeni bir genel greve hazırlanıyordu. Bütün bunların toplamıdır ki; Yunanistan'da ayaklanma patladı.

Çubuğu biraz daha derinlere daldırırsak görürüz ki, ayaklanmaya yol açan oluşturucu bilinç demokrasi bilincidir. Demokratik hak ve özgürlükler uğruna verilen sistemli ve sürekli mücadele olmazsa; burjuva devlet politikalarına ezilenler cephesinden dur durak demeden müdahale edilmezse; biçimsel burjuva demokrasininin dahi olmadığı ya da çok dar uygulandığı ülkelerde politik özgürlük mücadelesi yükseltilmezse; bütün ezilen kesimlerin temel toplumsal ve siyasal hakları güncel savaşımın konusu yapılmazsa demokrasi bilinci nasıl oluşabilir ki?! Bu bilincin ezilenler bakımından özü; burjuva egemenliği karşısında ya da her türden gerici-faşist diktatörlük karşısında bütün ezilen tabaka ve toplumsal kesimlerin "hak" mücadelesi, bir başka deyişle "hak bilinci"dir. Yunanistan; ikinci emperyalist paylaşım savaşı yıllarında Yunanistan'ı işgal eden Nazi faşist ordusuna karşı komünistlerin önderliğinde verilen gerilla savaşından, faşistlerin kovulmasından sonra burjuva-

faşist gerici güçlerle girişilen iç savaşa kadar; oradan Albaylar Cuntası'nı halk başkaldırısıyla yıkan antifaşist direnişe kadar derin bir demokratik mücadele geleneğine sahiptir. Bu demokrasi bilinci, "hak bilinci"nin kazanımları nedeniyle ki; orada polis bir genci öldürdüğü için ayaklanma olur, buna karşın o bilincin yeterince gelişmemesi nedeniyle ki Türkiye'nin Batı'sında polis bir yılda 18 kişiyi öldürür de birkaç cılız ses dışında etkili bir karşı koyuş olmaz. Yunanistan'daki demokrasi mücadelesinin kazanımları sonucudur ki; polis yalnız üniversitelere değil liselere de giremez. Bu sayede okullar politik eylem ve bilincin gelişmesi ölçüsünde devrimci üsler haline gelebiliyor. Bir kez daha anlaşıldı ki demokrasi ve sosyalizm mücadelesi iç içedir. Demokratik hak ve özgürlükler için, politik özgürlük için, ezilen bütün toplumsal ve sınıfsal tabakaların hak ve çıkarları için mücadelenin ön saflarında yerini almayanların sosyalizm mücadelesi lafazanlık ve pasifizimden başka bir şey üretmeyecektir.

Ayaklanmanın Sınıfsal Niteliği Hakkında Neler Söylenbilir?

Ayaklanmanın öncü gücünün kim olduğuna, hangi kesim tarafından desteklendiğine, hedef ve programına bakılarak sınıfsal nitelik çözümlenebilir. Ayaklanmanın ilk kıvılcımı bir fabrika ya da işçi kitle gösterisinde değil de bir semtte, o semtin gençliği tarafından çakıldı. Semtte çakılan kıvılcım önce üniversitelere ardından da lise ve ortaokul öğrencilerine yayıldı. Lise ve ortaokul öğrencileri bu andan itibaren ayaklanmanın başlıca kitle gücü, öncüsü ve ateşleyicisi oldular. Öğretmenler protesto gösterilerinin en kalabalık ikinci kesimini oluşturdu. Ayaklanma bir merkezi önderlikten yoksundu. Bir yandan mağaza camları indiriliyor, diğer yandan karakollar kuşatılıyor, emniyet müdürlüklerine saldırılar gerçekleştiriyordu. İlk başta küçük burjuva anarşizan bir başkaldırı izlenimi verildi. Burjuva medya bu izlenimi yaratmak için bir hayli çaba sarf etti.

Söz konusu ettiğimiz üniversite işgal bildirisinde şöyle deniyor: "Bizim bir talebimiz var, demokrasinin işgal orduları lağvedilsin ve polis silahsızlandırılsın. Bu talep bizim hayatımız, hayallerimiz, sosyal adalet, fırsat eşitliği, sağlık hakkı, eğitim ve sömürsüz çalışma koşulları için vermiş olduğumuz mücadelenin sadece bir

bölümünü ilgilendiriyor.” Elbette bir üniversite işgal bildirisinden yola çıkarak bütün bir hareketi değerlendiremeyiz. Ama ifade edilen temel talebin, yani polisin silahsızlandırılması, ülke sathına yayılmış bütün ayaklanmacılarca dile getirildiği biliniyor. Keza hemen ardından sayılan mücadele konuları; parasız eğitim, sosyal adalet, parasız sağlık vb. yıllardır yürütülegelen savaşımında bütün emekçi kesimlerin başlıca talepleridir. Bütün bunlar; polisin silahsızlandırılması, sömürsüz çalışma koşulları, parasız eğitim, sağlık vb. işçi sınıfının da temel talepleri değil mi? Yunanistan Komünist Partisi (KKE) ve PASOK'un bütün geri çekme çabalarına karşın, 10 Aralık grevi iptal edilmemiş işçi sınıfı ve emekçilerle gençlik el ele vermiştir. Ayaklanmanın ilerleyen günlerinde temel birleştirici bir slogan ve talep de neoliberal Karamanlis hükümetinin istifası olmuştur.

Ayaklanmayı öğrenci gençlik tetikledi, işi sınıfı ve emekçiler de değişen düzeylerde ayaklanmaya katıldı. Belki de daha önemlisi şudur, halkın ezici çoğunluğu ayaklanmayı bir “sosyal patlama” olarak nitelmiş ve desteklediğini ifade etmiştir. Yunanistan'da ezilen emekçi tabakaların bir bölümü ayaklanmaya iştirak etmiş, bir bölümü katılmasa da desteklemiştir. Ama zaten hiçbir ayaklanma yoktur ki; bütün destekleyenleri harekete geçsin. Kısacası diyebiliriz ki; bu, merkezinde gençliğin durduğu devrimci demokratik bir ezilenler ayaklanmasıdır. Öne sürülen taleplerin özü burjuva devlet ve kapitalist düzen sınırlarını zorlamasına hatta yer yer antikapitalist niteliğe bürünmesine karşın hareketin devleti yıkma ve yeni düzen inşa etme hedefinden yoksunluğu açıktır.

Peki, nasıl oldu da bütün ezilen kesimler burjuva devlet ve kapitalist düzen sınırlarını zorlayıcı ya da düpedüz aşan talepler üzerinde, hareket merkezi bir yönlendiricilikten yoksun olmasına rağmen, az çok bir ortaklaşma sağlayabildi? Toplumsal eşitsizlikler öyle derinleşmiştir ki, yalnızca işçi sınıfı değil, orta sınıflar (küçük burjuva tabakalar) da giderek daha çok yoksullaşmakta, kapitalizm içinde varlıklarını sürdürme olanakları tükenmekte, gelecek güvencesi bütün emekçi tabakalar için ortadan kalkmakta, kaçınılmaz olarak bu emekçi tabakaların gençliği de vahşi kapitalizmin saldırılarından derinden etkilenmektedir. İşte bu nedenledir ki; işçi sınıfı dışındaki ezilen tabakaların talepleri işçi sınıfı-

nın talepleri ile her zamankinden daha çok antikapitalizm temelinde örtüşmektedir. Dünya çapındaki kapitalist bunalımın artan şiddeti ayaklanmayı oluşturan, hızlandıran ve yayan nesnel koşulları derinden etkilemekle kalmamış, taleplerin anti burjuva devlet ve antikapitalist rengini biraz daha koyulaştırmıştır. Ayaklanmanın bir devrim hedefine bağlanmamış olmasının yegâne nedeni, ona müdahale edecek ve hareketi merkezi bir önderlik etrafında birleştirecek devrimci ve komünist öncülerin sürece bunu gerçekleştirecek düzeyde bir etkide bulunamamış olmalarıdır. Ayaklanmanın en zayıf yanı budur. Bütün ezilen tabakaların proletaryanın etrafında toplanmasının bütün koşulları oluşsa da, bu yönde bir irade henüz etkili bir biçimde varlığını hissettirmemişse ayaklanmanın kaderi kaçınılmaz olarak ona etki edecek başka kuvvetler tarafından belirlenecektir.

Ayaklanma Toplumsal Safları Nasıl Ayrıştırdı?

Her büyük toplumsal sorun karşısında toplum belli politik güçler etrafında saflaşır. Yunanistan'daki ayaklanma sırasında da toplum düzen partisi, itfaiyeciler partisi ve ayaklanma partisi etrafında saflaştı.

Ayaklanma öyle bir hızla yayıldı ki; düzen partisi (başlıca temsilcileri Yeni Demokrasi ve PASOK olmak üzere) daha baştan inisiyatifi kaybetti. Hükmedenler hükmetmeye devam ediyordu ama yönetici rolünü yitirmişlerdi. Sokaklarda ve okullarda hakimiyet ayaklanmacılara geçmişti. Ama daha da önemlisi düzen partisinin toplumsal desteğini yitirmiş olmasıydı. “Anarşizm”, “terör”, “holiganizm” eleştirileri boşlukta kalıyor, “şiddet”i kınamaya dönük ulusal mutabakat dayatmaları amacına ulaşmıyordu. Medyanın yaratmaya çalıştığı terör ve korku havası kitlelerin sokağa çıkmasını engellemeye yetmiyordu. Polisin gaz bombası stoklarını tüketecek kadar çok şiddet aracına başvurması, yer yer ateşli silahlarla saldırıları da işe yaramamıştı. Düzen partisi, eylemcilerin kararlılığı ve dayandığı toplumsal desteğin genişliğini hesaba katarak ayaklanmayı ezmeye dönük bir girişimde bulunma cesareti gösterememişti. Gelinen aşamada burjuva hükümet ve burjuva muhalefeti ile düzen partisi, kontrolü kaybetmeden hareketin ateşini düşürmeye çalışmaktadırlar. Ayaklanmanın, temel taleplerine ulaşmadan kendili-

ğinden sönmesi halinde, düzen partisinin bir daha aynı durumla karşı karşıya kalmamak için gerici savunma tedbirlerine girişeceği ve karşı saldırganlığa geçeceği açıktır.

İtfaiyeciler partisi, her zamanki tarihsel rollerine uygun olan en aşağılık pozisyonu takındılar. Ayaklanmanın daha geniş yığınları kapsamaması ve bu yığınların daha ileri hedeflere yönelmemesinin başlıca sorumluları bunlardır. Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'in tutumu tam da bu alçaklığın resmini veriyor bize. KKE'nin MK üyesi Bobis Angourohis'e göre gençlerin tepkileri haklıdır ama aralarına provokatörler karışmıştır; polis de sırf bu provokatörler işlerini görsün diye olaylara seyirci kalmıştır. İşte adı komünist olan bu parti ayaklanmayı provokatörlerin işi görecektir ve devleti olaylara yeterli sertlikte müdahale etmediği için eleştirecek kadar düşkünleşebiliyor. Bu kadar da değil, ülkenin bir ucundan diğer bir ucuna onbinler ayaklanmışken bu burjuva uşakları tahrip edilen 365 dükkân nedeniyle gözyaşı döküyor ve esnafı yılbaşı öncesi umut etiği alışverişten yoksun bıraktıkları için ayaklanmacıları kınıyor. Bundan olsa gerek ki, hükümetin Çalışma Bakanı bu partiyi “sorumlu” tutumundan dolayı tebrik etmiştir. KKE, “maskelilere” karşı ajitasyon yaparak ve “yönetici değiştirmek istemiyoruz” sloganını hükümetin istifası talebinin karşısına çıkararak (sözde sistemi değiştirmek istiyorlar, kof radikalizme bakın!) düzen partisinin eteklerine yapışmıştır. KKE gençliği, okullarda işgalleri kırmaya çalışmış ama öfkeli gençlerce çiğnenip geçilmiştir. (Türkiye’de de TKP çizgisindeki Sol dergisi KKE’nin bu tavrını allayıp pullayan yayın yapmaktadır. Sözüm ona “örgütlü” bir hareket yaratmak adına takınılıyormuş bu tavırlar!)

KKE’nin itfaiyeci pozisyonu ve rolü, geniş kitlelerce kabul görmemiş, ayaklanma ateşini söndürmede başarılı olamamıştır.

Diğer sol parti koalisyonu Radikal Sol Koalisyonu-SYRIZA (aralarında Synospismos ve KOE’nin olduğu güçleri içerir) ayaklanma karşısında genel olarak olumlu bir tavır takınmıştır. Bu nedenle Meclisteki SYRIZA milletvekili Alekos Alavanos, KKE’nin ve faşist LAOS partisinin eleştiri ve saldırılarına hedef olmuştur.

Tek tek devrimci grupların ayaklanmayla ilişkilendirme düzeyleri hakkında da ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Ama görünen odur ki anarşist

devrimci gruplarla kendisini komünist olarak tanımlayan devrimci gruplar ayaklanmanın içinde yer almışlardır. Bunlar arasında Yunanistan Komünist Örgütü’nü (KOE) sergilediği enerjik ve etkin katılım, ayaklanmanın kararlıca içinde yer alması nedeniyle özel olarak vurgulayabiliriz. KKE’nin düzenle işbirliği politikasını teşhir eden KOE (bu metni ekte yayımlıyoruz), güç ve olanakları ölçüsünde harekette yer aldı, hareketi “Katiller ve soyguncular hükümeti defol” sloganı etrafında birleştirmeye çalıştı.

Fakat nihayetinde Yunan devrimci hareketinin, ayaklanmada belli bir stratejik hedef doğrultusunda birleşik devrimci önderlik yaratma ve hareketi yönetme konusunda başarılı olduğu söylenemez. Bu da devrim partisinin -şu ya da bu bileşenin- yakın dönemde bir devrimci patlama beklentisi içinde olmadıklarını gösterir. Ayaklanma başladıktan sonra da onu merkezileştirme yeteneği gösteremedikleri de açık. Öngörü ve bu öngörüler doğrultusunda bir hazırlıktan yoksun bir parti, güncel mücadelede ne denli girişken olursa olsun, bütün çalışmalarını devrimin sıçramalı gelişmesini eksen alan bir stratejiye bağlamaz ve her politik gelişmeyi uyguladığı taktiklerle bu stratejiyi uygulamanın bir unsuruna dönüştürmezse, böylesi ayaklanma anlarında hareketi dönüştürücü etkide bulunma yeteneği gösteremez.

Ayaklanmanın Özgün Yanları Nelerdir?

Bu konuda birçok şey söylenebilir. Henüz sürmekte olan bu hareketin -yazının kaleme alındığı günlerde 700’den fazla lise halen işgal atındaydı- herhangi bir durumdan ayırt edici üç özelliğinden söz edebiliriz.

Birincisi; lise ve ortaokul öğrencilerinin ayaklanmanın kitlesel gücünün belkemiğini oluşturması kadar hemen her yerde öncüsü olmasıdır. Bu bir “kuşak kopuşu” yaşandığını gösterir. Önceki sürecin bir devamlılığı kuşkusuz vardır ama onu aşan düzeyde yepyeni bir kuşağın harekete baskın rengi verdiği söylenebilir. “Bu çocuklar da nereden çıktı” şaşkınlığı yaşandığı açık. Daha önce Avrupa’nın birçok şehrinde, Latin Amerika’da lise mücadelesinin kitlesel boyutta ortaya çıktığı, işgallere girişildiği biliniyor. Ne var ki, bu kez hareketin, hepsini aşan bir militanlık, kitlesellik ve yaygınlıkta olması bir yana, lise ve ortaokul öğrencileri ayaklanmanın öncü gücü haline geldiler. Onlar birikmiş çeliş-

kilerin ateşleyici fünüyesi oldular. Hem de toplum içinde kendilerinden en çok şikâyet edilen, burjuva kültürün etkisinde en çok kaldığı söylenen, hatta neredeyse burjuva yozlaşma, bireycileşme, yabancılaşma cenderesinde yok olup gittiği düşünülen, bir “kayıp kuşak” olarak görülen bu gençler başardı bunu. Ve onlar, tarihin, bütün zikzaklarına karşın, hep ileriye doğru aktığını bir kez daha kanıtladılar.

Peki, bu “kayıp kuşak” nasıl oldu da öncü kuşak haline geldi?

Emperyalist küreselleşme politikaları, dünyanın her yerinde olduğu gibi Yunanistan'da da hayatları alt üst etti. Sınıfsal kutuplaşmalar keskinleşti. Temel toplumsal hizmetlerin piyasalaştırılması ve artan yoksullaşmayla birlikte geleceğe güvensizlik bütün emekçi tabakaların ortak yazgısı haline geldi. Bütün toplumsal yaşantı değişmeye yüz tutunca, bütün düşünce sistemi de kaçınılmaz olarak gözden geçirilecekti. Eskiden kopuşun ve yeniyeye hızla yönelişin, eski düşünce sistemi ve politik bağlantılardan en uzak lise ortaokul öğrencilerinde daha sert gerçekleşmesi bu nedenle doğal kabul edilmelidir.

Yunanistan, dünyanın aynasıdır. Bütün toplumsal yaşantıdaki bu değişimin salt Yunanistan'a özgü olduğu ileri sürülebilir mi? Gelişmiş kapitalist ülkelerde daha belirgin olmak üzere dünyanın her yerinde, hele hele krizle birlikte çok daha sarsıcı olarak toplumsal yaşantıdaki bu değişimin düşünce sistemlerinin gözden geçirilmesine yol açması kaçınılmazdır. Dolayısıyla burjuva ideolojik hegemonyadan kopuşun, başta gençlikte olmak üzere, dünya çapında açığa çıkacağını öngörmek kehanet olmasa gerek.

Yeri gelmişken ayaklanmada eğitimcilerin onadıkları özel role değinmek gerekir. Öğretmenler sadece kendilerini ilgilendiren ekonomik-politik taleplerle sürecin en etkin unsurlarından biri olmakla kalmadılar; konumlarının doğasından gelen aydın karakterleri ile burjuva ideolojik hegemonyayı eylemsel eleştiriye tutan öncü güçlerden biri oldular. Liseliler gibi onların katılımı da eskiden kopuşun önemli belirtilerinden biriydi.

İkincisi; patlamaya yol açan çelişkilerin niteliğidir. Ana kitlesini gençlik oluşturmak üzere katılımcılar belirli bir sınıfsal katmanı temsil etmekten çok bütün emekçi tabakalardan insanları içeriyordu. Hem harekete geçirici gücü hem

de talepler dikkate alındığında başlıca iki çelişkinin belirleyici olduğu görülür: burjuva devlet-bütün halk, kapitalizm-bütün emekçiler. Bir başka deyişle bütün ezilen emekçi sınıf ve tabakalarla kapitalist düzen ve burjuva devlet karşı karşıya gelmiştir.

Devletle halk arasındaki ilişkiler eski özünden önemli ölçüde sıyrılmıştır. Devlet “sosyal” niteliğini yitirdiği için ezilen tabakalara büsbütün yabancılaşmış ve bu yabancılaşma ölçüsünde daha katı ve şiddetli bir güvenlik örgütü ve burjuvazi adına soygun şebekesi haline gelmiştir. Devletin bir avuç kapitalistin elinde bu denli yoğunlaşması ve halkın günlük yaşamındaki “toplumsal yararlı” özelliklerini giderek daha çok yitirmesi, parlamentodaki burjuva partilerin emperyalist neoliberal programı uygulamakta aynışması; parasız eğitim ve sağlık hakkı toplumun elinden sökülüp alınırken hükümet üyelerinin devlet olanaklarını kişisel servetlerini artırma aracı olarak kullanması, bu yönde yolsuzluk, rüşvet, kayırma skandallarının art arda patlak vermesi, devletle ezilen bütün tabakalar, halk arasında çelişkileri şiddetlendirmiştir.

Aynı şey, vahşi kapitalizmin saldırıları nedeniyle gerçekleşmektedir ki, zaten bu ikincisi birincinin de oluşturucu nedenidir. Kapitalist tekelleşmenin ulaştığı düzey ve emperyalist küreselleşme politikaları bütün emekçi halk tabakalarının yaşamlarını derinden sarsmıştır. İşçiler yoksullaştırılmış, küçük burjuva tabakalar işçileştirilmiş ya da yaşama düzeyleri ortalama işçi düzeyine itilmiş, işsizlik durmadan kanayan bir yara haline gelmiştir. Öyle ki ne işçi sınıfının ne de giderek daha çok zayıflatılan küçük burjuva tabakaların kapitalizmin mevcut işleyişi içinde yaşama düzeylerini yükseltmek bir yana eski konumlarını dahi sürdürme olanağı bulması söz konusu değildir. İşte bunun ifadesidir ki; kapitalizmin orta direği yıkılmış en alttakiler birbirine daha çok yanaşmıştır. Bir başka deyişle, diğer ezilen tabakaların hem iktisadi hem de politik bakımdan, elbette nesnel olarak, kaderleri işçi sınıfıyla daha çok birleşmiştir. Emek-sermaye çelişkisi yalnızca işçi sınıfı için değil, kapitalizmin bugünkü işleyişi içinde umudunu yitiren bütün ezilen tabakalar için çözümünü zorunlu bir çelişki haline gelmiştir. Demek ki, burada ezilen tabakalar kavramı merkezinde geniş işçi ve işsiz yığınların bulunduğu, tekeli hegemonya altında, kapitalizmin içinde eski yaşam düzeylerini

yitirmekte olan bütün emekçi tabakaları kapsamaktadır. Bu aynı zamanda proletaryanın sosyalist ittifak zeminin giderek nasıl daha güçlendiğini gösterir. Buradan da şu sonuca ulaşıyoruz ki; toplumun ezilen tabakaları ile burjuva devlet ve kapitalist düzen arasındaki çelişkilerin yansımaları önemli ölçüde ortaklaştığı için bu tabakalardan birinde ateşlenen fünye diğer tabakalara da birden sirayet edebilmektedir. Deyim yerindeyse ezilen tabakalar kapitalizmin yıkıcı etkileri nedeniyle damarlarından birbirine bağlanmıştır. Yunanistan'daki ayaklanmanın bir anda en uçtaki adalara bile yayılması, orta sınıfların yoğunlaştığı alanlarda da etkili olması bu yüzdendir.

Bu şunu gösterir: Emek-sermaye çelişkisi bütün ezilen emekçi toplum katmanları için her zamankinden daha çok belirleyici olmaya başlamıştır. Burada söz konusu edilen sınıfsal içerik olarak “ezilenler” kavramı işçi sınıfının amorf (belirsiz) hale geldiğini değil; tam aksine orta sınıfların çözüşerek, belirsizleşerek işçi sınıfına doğru sürüklendiğini ifade eder. İşçi sınıfının bilinçli iradesi ayaklanmaya damgasını vuramadığı için, ayaklanma burjuva devleti ve kapitalist düzeni hedeflemesine rağmen, yeni bir devlet ve düzen programından yoksun kalmıştır. Hareketin anarşizan niteliğinin özü devrimci anarşistlerin hareket içinde yer almalarından değil, birleştirici bir programdan yoksunluktan kaynaklanmaktadır. Bu “yoksunluk” elbette “yok”luk anlamında değil hareketi yönlendirme gücünden yoksunluk anlamındadır.

Üçüncüsü; ilk iki özellikten çıkar. Sayılan ilk iki özellik salt Yunanistan'a özgü değildir. Bu özellikler gelişkin kapitalist ülkelerde daha belirgin olmak üzere dünyasaldır. Nasıl ayaklanmaya sebep olan çatışma şu ya da bu semtte değil de Eksarhia'da patladıysa, Yunanistan'da bir bakıma dünyanın Eksarhia'sıdır.

Örneğin “kopuş kuşağı” Batı'da, daha belirgin olmak üzere dünyanın birçok yerinde nesnel gerçekliktir. Hakeza burjuva devlet-halk, kapitalizm-bütün emekçiler (emek-sermaye) çelişkisi de öyle. Emek-sermaye çelişkisi öylesine keskinleşmiş, toplumun geniş kesimlerinin yaşam tarzında öylesine sarsıntılar yaratmış, emperyalist küreselleşmenin son krizi ile hayatlar öylesine altüst olmaya başlamıştır ki, sermaye egemenliğinin toplumsal rıza üretme yeteneği giderek daha çok tükenmiştir. Ayaklanma sonucu Yunanistan'da ortaya çıkan “hükümranın yönetme

kabiliyetini yitirmesi” gerçeği kapitalist dünyanın bütünü için nesnel zemini oluşmuş bir gerçekliktir. Yunanistan hem kapitalizmin çaresizliği hem de emekçilerin kapitalizme başkaldırısı bakımından dünya ölçeğinde küçük bir laboratuvardır.

Tam da burada Yunanistan'daki ayaklanmayı Gramsci'nin kavramlarıyla tanımlayabiliriz. Gramsci toplumsal hareketleri konjonktürel (geçici, hemen hemen rastlantısal) ve organik (tarihsel ve toplumsal eleştiriye yol açan, oldukça sürekli) olarak ele alıyor. İkincisi, yani organik hareket toplum yapısında onulmaz çelişkilerin meydana çıktığının belirtisidir. Öyle ki, bu hareketin eleştiri kuvveti, hegemon gücü aşarak geniş topluluklara mal olur. İşte tam da bu anlamda, Yunanistan'daki ayaklanma organik hareketin bütün özelliklerini yansıtıyor. Organik hareket bazen on yıla varan bir sürece yayılabilir. Gramsci'ye göre 1789 Fransız devrimi ile yeşermiş olan bütün tohumlar 1871 Komünü ile tükenmişti. 1789'da burjuvazi eski (feodal aristokrazi) ile henüz ortaya çıkan yeni (proletarya) karşısında gücünü ispat etmişti. 1848'de ideolojik alanda geliştirilen bütün siyasal strateji ve taktiklerin etkinlikleri 1871'de kaybolmuştu. Bu tanımlamaya uyarak söyleyebiliriz ki, SSCB'nin ete kemiğe bürünmesinde ve onun dıştan yıkmanın olanaksızlığı ortaya çıktıktan sonra kapitalizmin geliştirdiği strateji, SSCB'nin tarihe gömülmesiyle ortaya konan politikalar Yunanistan'daki ayaklanmayla açığa çıktığı gibi tükenmiştir. Bu Yunanistan'a özgü değildir; Yunanistan dünya ölçeğinde ki bu tükenişin aynasıdır. Dünya çapında şöyle bir manzara ile karşı karşıyayız: Hükümran (sermaye) yönetme (politik-ideolojik-ekonomik) krizi içinde, yani eskisi gibi yönetemiyor; yeni eskiye kafa tutuyor ama henüz ne yapacağını bilemiyor.

İşte bu üç özellik aynı zamanda ayaklanmanın uluslararası niteliğini de ortaya koyar.

Ayaklanmanın '68 başkaldırısından ayırt edici özellikleri nelerdir?

'68 evrensel düzeyde bir hareketti. Ama esasen Batı damgalıydı ve dalga Doğu'ya uzandıkça her toplumun kendine özgü çelişkilerinin dışavurumunu sağladı. Hareket evrensel ama Batı'dan öte harekete geçirici saikler yerel, deyim yerindeyse konjonktürel. Yine gençlik baş oluydu. Yine bir “kopuş kuşağı” sahnedeydi. Dünyanın dört bir yanında milyonlar harekete geçmişti. Bugünden farkı ise şuydu: Batı'da gençliğin

düzen dışılığı ve düzen değiştirme çabası bütün emekçi tabakaların ortak arayışını ifade etmekten uzaktı. İşçi sınıfının ana gövdesi ve orta sınıfların kapitalizm içinde haklarını genişletme ve yaşama düzeylerini yükseltme imkânları henüz tükenmemişti. İşçi sınıfının önemli bölümü orta sınıf bir hayat sürüyordu. “Refah toplumu”nun nimetlerinden daha çok faydalanma arayışı bu kesimlerin politik mücadelesinin eksenini oluşturuyordu. '68'in öncü gençliğinde devrimci bir ruh, antikapitalist bir bilinç, devrimci kopuş belirleyici olsa da bütün bunlar emekçi yığınlardaki özlemin gençlik hareketine yansımaları ifade etmiyordu. Bu yığınlar kapitalizmi aşma değil politik ve ekonomik haklarını genişletme derdindeydi.

Bugün ise emekçi yığınlar uygulanagelen emperyalist küreselleşme politikalarının kesintisiz saldırıları sonucu, öyle bir savunma hattına getirildiler ki, buradan daha geriye gitmeye “rıza” göstermeleri artık söz konusu edilemez. Burjuvazi de '68 sonrasında olduğu gibi yığınların ve gençliğin taleplerini kısmen karşılayarak tepkiyi emme yeteneğini bugün artık gösteremiyor. Sonuçta her iki taraf için de “eski yöntemler”, “eski stratejiler” işe yaramaz hale gelmeye başlamıştır. Burjuvazinin “zor”la emekçileri daha geri noktalara itmeye çalışmak ve emekçilerin de ancak “zor”la mevzilerini savunmak ve yeni mevziler kazanmak dışında bir şansı yoktur. 2008'i 1968'den ayırt eden budur.

Kuşkusuz 2008, hareket olarak henüz dünyasallaşmamıştır. Buna karşın, hareket şimdilik yerel ama harekete geçirici saikler dünyasaldır. '68 Batı'da bilinçli öncünün emekçi yığınları burjuva hegemonyasından bilinç kopuşuna “zor”lama stratejilerine kaynaklık etti. Bugün ise sorunun esası, burjuva hegemonyanın kendini emekçi yığınlar içinde yeniden üretme yeteneğini giderek yitirmesinin bir sonucu olarak kopuşan emekçilerin “burjuva zor”una “karşı zor”la yanıt verilmesi temelinde birleştirilmesidir. Şöyle de diyebiliriz, '68 gençliği, içinden çıkıp geldiği düzen içi köklerine bir isyandı, bugünkü isyancı gençlik içinden çıktığı düzen dışına itilmiş kitlenin çığıdır.

Ayaklanmaya Türkiye'den Neden Yeterli Katkı Sunulmadı?

Yunanistan'da ayaklanma patlak verdikten günlerce sonra Türkiyeli devrimci, demokrat güçler

Yunan burjuva devletini protesto eden birkaç cılız basın açıklaması ile pozisyonlarını ortaya koydular. Bu duyarsızlığa dair bir dizi sebep alt alta sayılabilir. Demokrasi bilincinin yeterince gelişmemiş olması; yıllardır süregelen faşist yoğun baskı ve terörün bir yılgınlık yaratması ve hak alma bilincini dumura uğratması; “eylem”in salt bir protesto amacına bağlanır hale getirilmesi; politik refleks ve canlılığın körelmesi; reformistler bütünüyle eylemsizliğe yatarken devrimcilerin önemli bir bölümünün olağanüstü bir dogmatizm ve ezbercilikle kendilerini sakatlayarak güncel demokratik mücadeleden adeta kopmaları vb.'den söz edilebilir. Bu dogmatizm, öyle bir hal almıştır ki, örneğin Kürtlerin ulusal demokratik haklarının tanınmasına dönük düzenlenen barış mitingine “reformizme destek olmamak” adına katılmayacak, ya da “12 Eylül generalleri yargılansın” sloganında AKP destekçiliği arayacak kadar akıl ve izandan yoksun bir “solculuk” üretmiştir. Bir başka deyişle iç içe oldukları toplumun temel politik taleplerine karşı duyarsızlaşmış, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesine yabancılaşmış, stratejilerini uygulamak bir yana, taktik geliştirme yeteneğini bu dogmatizm ve ezbercilikle sakatlamış olanların Yunanistan ayaklanmasını anlamasını, onunla enternasyonalist dayanışma içinde bulunmasını beklemek çok anlamlı değildir.

Gel gör ki ML komünistlerin de süreçle eylemsel ilişkisi “sıradan”lığı aşamadı. Komünistler her zamanki ayırt edici özelliklerini bu olayda sergileyemediler. Peki neden? Öyle görünüyor ki ayaklanmanın uluslararası önemi yeterince kavranamadı. Bu emperyalist küreselleşme krizinin, dünyadaki değişim ve gelişmelerin yeterince anlaşamadığını gösterir. Oysa Yunanistan bir nevi dünyanın Gazi'siydi. Perspektif yalnızca Yunan devrimcilerine uluslararası destek ve dayanışma sağlamak değil, ayaklanmayı Türkiye sathına yaymanın yollarını aramak olmalıydı. Salt polis cinayetlerinin benzeşmesi bile ateşin Anadolu'ya sıçratılmasının vesilesi yapılabilirdi. Bu yapılsaydı, Yunanistan düzeyinde bir hareket yaratılamasa dahi, yine de bu yönde bir girişim Türkiye halklarının bilincini uyandırmada küçük bir etki yaratsaydı bile bu büyük bir adım olacaktı.

Yunanistan bir laboratuvardır. Bir kopuş kuşağı vardır ve o kopuşun nedeni burjuva ideolojik hegemonyanın maddi temelini tükeniştir.

Ama bu aynı zamanda burjuva ideolojinin az çok kendisini yeniden üretebildiği dönemdeki strateji ve taktiklerin de yetmezliğinin ifadesidir. Ayaklanmanın etkili katılımcılarından Yunanistan Komünist Örgütü'nün (KOE) 9 Aralık tarihli açıklamasında ifade ettiği “Sol’un gösterilere katılması yeterli değildir. Sol halka önderlik etmelidir. Şimdi tereddüdün ve ‘kurumsal’ politikanın zamanı değildir” perspektifi doğru ve yerindedir. Ama belli ki, bu yönde istenen düzeyde, hareketin yönünü değiştirmeye çapta bir müdahale gerçekleştirilememiştir. Bu daha ayaklanmadan önce “yeni” olanı, toplumdaki değişimi yeterince kavrayamama ve öngörememenin ve bu çapta bir harekete hazırlıksız yakalanmanın göstergesidir. Bu türden tarihi fırsatlara

devrimci kopuşun manivelası yapmanın yegâne yolu bütün dikkat ve enerjiyi demagogların ve ezbercilerin kuru gürültülerine pabuç bırakmadan “yeni” olanı anlamaya, “yeni tarzı” daha da geliştirmeye vermektir. “Kopuş kuşağı”nı kucaklamayı önüne görev koyanlar her şeyden önce “eski tarz”dan bütünüyle kopuşmuş olmalıdır.

Her komünist Yunanistan Ayaklanmasına karşı gösterilen duyarsızlığın ideolojik-teorik-politik nedenlerini eleştiri konusu yapmalıdır. Bir “kopuş kuşağını” kucaklamak ancak “sıradan devrimcilik”ten, geri-dogmatik-ezberci anlayışlardan kopuşarak yeni bir dünyanın yaratıcı öznesi olmayı kafaya koyarak başarılabilir. Bundan ötesi kadercilikten başka bir şey üretmez.

Transformasyon

“Zaman” prizmasından bakıldığında her “doğum günü”, zamanın iki yakasının birleşip bağlandığı bir düğüm, geçmişle geleceğin kesişip buluştuğu bir randevu yeridir. Herhangi bir zaman kesiti, herhangi bir “gün” değil de; doğum günleri, yıl dönümleri oluşu/var oluşu veyahut da başlangıcı simgeleyen nitelikleri nedeniyle, böyle bir geçmiş gelecek diyalektiğini kendiliğinden biçimde potansiyel olarak barındırırlar:

Çünkü; ilkin, doğum günleri-yıl dönümleri, geride kalan bir “dönümlük” var oluşun veya varlığın total geçmişine, var oluşunun toplam hareketine-tarihine genel bir bakışı, bir “muhasabe-yi” şu veya bu ölçüde koşullandırır. Her yıl dönümünde insan aklı bulunulan/varılan nokta ile başlangıç momentleri arasında ve önemli uğraklar eksenini üzerinde gelgitler yapar, adeta mekik dokur, kıyaslamalar yapar, anımsar, anlamlandırmalar yapar, ayıklar, ayırıştırır, seçer, birleştirir, bağıntı ve ilişkiler kurar, geriye iter, öne çeker, genellemeler, soyutlamalar yapmaya sonuçlar çıkartmaya çalışır.

Ve çünkü; ikinci olarak, her yıl dönümü insan aklını ve duygularını oradan bulunulan/varılan noktadan ileriye bakmaya, geleceği düşünmeye, öngörmeye hedef ve amaçlar oluşturmaya planlar yapmaya yöneltir. Bu yönü ve niteliğiyle gelecek ve gelişim stratejilerinin, iddiaların güncellenmesi ihtiyacının bilince çıkartılmasını koşullama eğilimindedir. Tam da böyle olduğu içindir ki, her doğum günü, her yıl döneme “yeni bir başlangıç” olma potansiyel imkânına sahiptir, adaydır... Kuşkusuz bütün bunlar, her yıl dönümünde az veya çok ama potansiyel olarak vardır, içerilmiştir. O halde demek ki, potansiyel olanın gerçekleştirilmesi, işlevselleştirilmesi sorunun çözümüyle, potansiyel olan işlevli hale gelerek gerçek bir anlam kazanır. Potansiyel olanın realize edilmesi görevinin kendini ortaya

koyduğu bu noktada, iradenin oluşumunun tetikleyicisi olarak “düşünme” eylemi önem kazanır. Çünkü “düşünce kendiliğindenliğin baş düşmanıdır.” (Aktaran: Simon de Beauvoir)

10 Eylül 2008, komünist öncünün doğumunun 14. yıl dönümü. Demek ki, kadınlar ve erkekler, “10 Eylül’ün çocukları” delikanlılığa ilk adımlarını atıyorlar. Bu yıl dönümünde komünist öncünün bir an kendi gerçekliğinin bu yönünü öne çıkartması, dikkatini buraya yoğunlaştırması anlamlı olmaz mı? ‘89’dan itibaren 4-5 yıla yayılan birlik mücadelesi Birlik Devriminin alt bir eklentisi, hazırlığı ve “girişi” gibi düşünüldüğünde, aslında “10 Eylül’ün çocukları”nı 1990’lar sonrası yetişen devrimci kuşak olarak kavramanın, ele almanın da pek bir mahsuru yoktur. Hatta böyle bir genelleme, ilerici devrimci harekete dair çözümlenmeler bakımından daha verimli ve işlevsel olur. O halde; 14. yıl dönümünde komünist öncünün gerçeklerine, yer yer 1990’lardan, yer yer de 1994 10 Eylül’ünden Birlik Devrimi’nden bakmak isabetli olur. Diğer yandan, komünist öncünün güncel gerçekliğinin şekillenmesinde iki yılı dolduran yeni dönemin başlangıcı ve belirleyicisi olarak 2006 tasfiyeci “Gaye” saldırganlığının meydana getirdiği eşik, bugün başlı başına önemli bir değerlendirme eksenidir.

Birlik devriminin 14. yaş gününde, 10 Eylül’ün çocukları 14 yaşında. “Mesleki eğitim,” yetişme bakımından düşünülürse, çıraklığı çağrıştıran bir yaş, “çıraklık çağı” bu. Ama eğer bir bütün olarak insan yaşamı, insanın gelişimi bakımından ele alınırsa da kız ve erkek çocukların “delikanlılığa” girişleri, seslerinin çatladığı ilk delikanlılık dönemleri oluyor. İster “çıraklık çağı” isterse de “delikanlılık çağı” gibi düşünülün, kesin olan şu ki, zor, çetrefil, karmaşık, buhranlı bir geçiş devresidir bu. Komünist öncünün gerçek-

liği içerisinde, 10 Eylül çocuklarının ıracık/delikanlılık dönemi aynı zamanda, biri güncel diğeri tarihi iki temel gerçeklik tarafından daha bir ağırlaştırılmıştır. Güncel olan Eylül filizkıran depresyonunun ve iki yıl boyunca süre gelen artçı sarsıntılarının belirlediği içinden geçilmekte olan özgün dönemin artan, arttığı için de ağırlaşan zorlukları ve sorunlardır. 10 Eylül’n çocukları, boşalan nöbet yerlerini doldurmakla, olayların gelişimi tarafından hızlandırılmış biçimde ağır bir tarihsel sorumluluğun altına da itilmişlerdir. Aşağıda üzerinde duracağımız gibi tarihi olarak gerçekleşmekte olan kuşak transformasyonudur. 1990 sonrası dönemde yetişen devrimci kuşağın, Birlik Devriminin çocuklarının öncünün yaşamında gitgide başat hale gelmesi gerçekliğidir.

* * *

Öncü, 14 yaşında. “Zaferler Kuşağı”nı yaratmak, Birlik Devrimi’nin bayraklarından birisi olarak yükseltiyor. Bir “dş”, bir gelecek yönelimi. Birlik Devrimi’nin muradı... Birlik Devrimi’nin eserinin gelecek yönelimi ve iddiası olmanın yanı sıra, devrimci hareketin tarihine, devrimci kadro kuşaklarına yöneltilmiş bir eleştiri/zeleştiriydi, “Zaferler Kuşağı” formülasyonu. Ve yetişmekte olan devrimciler, özellikle de öncüye gönül veren devrimci gençler için yürekli ve güvenli bir gelecek ağırısıydı. “Zaferler Kuşağı”nı yetiştirmek, Birlik Devrimi’nin ruhunda ve bağırında çiçeklenen başarı, kazanma ve zafer istenci, inanç ve ynelimiydi. Birlik Devrimi’nin eseri komünist öncü, devrimi, devrimin zaferini hazırlayacak başarı ve zafere kilitlenmiş sosyalizm ve devrim davasına bağlı, adanmış bir devrimci nesli “zaferler kuşağı”nı hazırlama, yetiştirme görevini ortaya koymuş, hemen ve derhal işe koyulmuştur. Yeni bir genç devrimciler kuşağı yetiştirmek, üstelik bütün bir yarım yüzyıllık dönemde defalarca yenilen ve her defasında yenilginin yıkıntıları altından doğrulup, ille de devrim, ille de devrimcilik diyen, sosyalizm inadını asla yitirmeyen, devrimciliğin müstesna direngenliğini, devrimci inadını, bağlılığını, adanmışlığını alan, ama bunlarla yetinmeyen büyük mücadeleyi kazanmaya başarı ve zafere kilitlenmiş “zaferi hazırlayan” bütün devrimci çalışmaları “zafer tutkusuyula” yürüten genç devrimciler kuşağı kazanılmalıydı. Birlik Devrimi’nin başarısı iyi bir başlangıç ve temel oluşturuyordu. Birlik Devrimi’nin bu büyük

amaç ve hedefinden zaman zaman, yer yer uzaklaşıldığı, kendiliğindenciliğe sapıldığı vb. olduysa da öncü “zaferler kuşağı”nı yetiştirme amacına, hedef ve görevine bağlı kaldı. Bu yolda etkin, oldukça sistematik çalışmalar yürütüldüğü dönemler, zamanlar biliniyor. Keza öncünün bütün yapıyla kendini bir “kadro fabrikası” sürekli liği sağlanmış bir “kadro okulu” gibi geliştirmeye, bu yönde şekillenmeye ynellediği de altı çizilmesi gereken bir gerçekliktir.

Birlik devrimi aynı zamanda, sosyalizm mücadelesinin yeni tarihi döneminin “yeniden yapılanma”sının da girişiydi. Yeni bir genç devrimciler kuşağının yaratılması keza “yeniden yapılanma” görevlerinin de bir boyutu ydu. Böyle olduğu içindir ki yeni bir devrimci kuşağın kazanılması görevi “yeni tasfiyecilik”le mücadelelenin konuları arasında yer aldı:

“Yeniden yapılanma’, hemen şimdi üzülmesi gereken devrimci bir sorun olduğu içindir ki, yeni devrimci kuşakların omuzları üzerine yükselemez. Onlara bırakmak, günün en yakıcı devrimci görevinden yan çizmek olur. Kaldı ki, yeniden yapılanma artık tanımlanabilir bir gerçekliktir: Yeniden yapılanmanın temellerinin de kendini aşan ‘eskinin kadroları’ tarafından atılabileceğini ve atılmakta olduğunu da rahatlıkla söyleyebiliriz.

“Yeni bir genç devrimciler kuşağının hızla mücadeleye kazanılması’na gelince, bu tabii ki, hemen başarmakla yükümlü olduğumuz erte lenmez görkemli bir devrimci görevdir. Bunun üstesinden gelmek, muazzam bir devrimci başarı olacaktır. Ama nasıl başarılacaktır bu? Kim gerçekleştirecektir bunu? Ve tabii nasıl bir çalışma tarzı ve hangi araçlar ile? Bütün bu soruların açık devrimci yanıtları olmadığı zaman her şey kendiliğindenciliğe terk edilmiş olmaz mı?” (TD, Ocak-şubat 2006)

* * *

1985’lerden itibaren gençlik hareketinde, işçi hareketinde bir gelişme ve canlanma kendini göstermiş olmasına karşın, 1980’ler devrimci hareketimizin kayıp yıllarıdır. Böyle olduğu içindir ki soruyu: 1990 dnemecinden günümüze devrimci hareket yeni bir genç devrimciler kuşağı kazanma/hazırlama görevinin neresindedir, diye soruyoruz. Bu 15-20 yıllık zamanın, genel olarak devrimci bir dönem, hiç değilse işçilerin ve ezilenlerin mücadelesinin yüksel-

mekte olduğu bir süreç olmadığı gerçeğinin altının kalınca çizilmesi gerekir. Batı'da işçi sınıfı ve ezilenler, gençler, kadınlar, yoksullar hareketsiz değildir, ama genişleyen, gelişip yükselen bir hareketten söz edilemez... 15-20 yıllık süreç boyunca ve halen de devrimci hareketin akıntıya karşı kürek çekerek ilerlemeye çalıştığının, da bir genç devrimciler kuşağını yaratmanın neresindeyiz sorusuna yanıt aranırken bir an olsun akıldan çıkartılmaması gerekir.

İlerici hareketin reformist kesimine ilgili görünen Osman Kavala'nın şu gözlem ve tespiti, hem yukarıdaki soruya yanıt arayışı ve hem de transformasyon tartışması için uygun bir başlangıç:

“Emek örgütlerinin de tabanında bir daralma var. Şu anda, Türkiye'nin ekonomik hayatındaki taşeronlaşma, emek örgütlerini de etkilemiş durumda. Sol hareketin önemli bir tabanı emek örgütleridir. Bunun dinamizmi gençlerin sorunu. Gençlerin katılımında sorunlar görüyoruz. Özellikle şu an faal olan siyasi örgütlerin çalışmalarına baktığımızda bunların hepsi belli bir yaşın üstünde insanlar. Demek ki, son 30 yıldır siyasi noktadan bilgilendirme yapamamışız, tam tersine bir unutmaya olmuş.” (Birgün, 10 Haziran 2008)

Kavala'nın söylem ve tespitlerini, ÖDP gerçekliği merkezli ve 2007 seçimlerinin bir kısım deneyimlerinden hareketle yaptığı görülüyor. Ancak onun “faal siyasi örgütlerin çalışanlarına baktığımızda bunların hepsi belli bir yaşın üstünde insanlar” gözlem ve belirlemesi, ilerici hareketin reformist (ÖDP, EMEP vb.) kanadı için genel olarak geçerli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hatta bu ilerici hareketin devrimci kanadını da kapsayacak şekilde büyük ölçüde bütünü bakımından da geçerlidir. Kuşkusuz Kavala'nın sorunu “siyasi bilgilendirme” noktasında görmesi naif bir politik üslup olduğu kadar özsel olarak da doğru ve isabetli değil. Ancak biz burada, esasen özellikle Kavala'nın ilerici hareketin reformist kanadının çalışanlarının genel olarak “belli bir yaşın üstünde insanlar” olduğu dikkate değer tespitiyle ilgiliyiz. Ki bu belirleme de başlı başına önemli bir eleştiriyi içermektedir.

Günümüzde ilerici hareketin dayandığı insan unsuru, kalın çizgileriyle biri diğerinden ayrılabilen iki ayrı kadro kuşağının bileşiminden oluşmaktadır. 1980 öncesinden gelen (“68-'78 kuşağı” diyelim) devrimciler ve 1990 dönemeci sonrası dönemde kazanılan yetişen devrimciler

olmak üzere, iki kadro kuşağı. Kuşkusuz ilerici hareketi meydana getiren parti, örgüt, eğilim vb. yapılar bakımından gelişme ve “durum” eşitsizdir; ancak yine de ilerici hareket içerisinde tuttuğu yer bakımından varlığı ihmal edilemez olan yapıların her birinde '90 sonrası dönemde kazanılmış kadrolardan/kadro kuşağından - sayıları, yapı içerisindeki oransal durumları ve nitelik birikim düzeyleri saklı kalmak kaydıyla söz edilebilir, saptanabilir. Böyle olduğu içindir ki, ilerici hareketin '80 öncesinden gelen kadro kuşağı ile '90 sonrası dönemde kazanılmış kadro kuşağının bileşimine dayandığını vurguluyoruz. Ancak devrimci analiz burada duramaz. Halen iki kadro kuşağının her birinin harekette tuttuğu yer, oynadığı rol vb. sorular yanıtlanmadığı için analiz eksik kalmaktadır. Daha belirgin biçimde formüle etmek gerekirse soru şöyle sorulmalıdır: İlerici hareketin bugünkü durumu bir “kadro transformasyonu”, “kadro kuşakları değişimi ve yenilenmesi” sorunu içinde taşıdığına göre bu sorunun çözümünün neresindeyiz?

“Özellikle şu an faal olan siyasi örgütlerin çalışanlarına baktığımızda bunların hepsi belli bir yaşın üstünde insanlar” gözlem ve tespiti, bu yapılarda '80 öncesinden gelen kadro kuşağının harekette başat, egemen olduğu gerçeğinin altını kalınca çizmektedir. Biraz önce işaret ettiğimiz gibi, elbette ilerici hareket içerisinde tuttuğu yer itibarıyla ihmal edilemez olan yapıların her birinin saflarında sayı ve oranı ne olursa olsun 1990 sonrası yetişmiş, hazırlanmış kadrolar vardır. Fakat bu, hemen ve doğrudan doğruya yeni bir genç kadro kuşağının “kazanıldığı” anlamına gelmez. Yetişmekte olan yeni kadro kuşağının yapı içerisinde tuttuğu yer ve oynadığı rol de çözümlenmelidir. Diğer bir anlatımla, eğer yeni yetişen genç kadro kuşağı ilerici veya devrimci bir yapıda başat, belirleyici hale gelmekte ise ancak böyle bir durumda kuşak değişiminin, transformasyonun gerçekleşmekte olduğundan ve keza yeni bir kuşağı “kazanma” görevinin başarılmakta olduğundan söz edilebilir. Demek ki, kadro yapısı itibarıyla analize konu olan niteliksel bir durumdur.

Bir kadro kuşağı transformasyonunun gerçekleşmesinin gündeme girebilmesi, her şeyden önce söz konusu yapı içerisinde yeni yetişen kadro kuşağının anlamlı bir oran -nicelik ağırlık- meydana getirecek sayıya ulaşmış olmasına ve keza bu “belli bir oranı oluşturan” sayıdaki

kadronun harekette başat bir rol oynayabilecek bilgi ve deneyim birikimine -nitelik düzeyine-sahip olması ön koşuluna bağlıdır. Böyle bir ön koşulun oluşmasını, yapı içerisinde durumun doğası gereği belirleyici veya egemen olan önceki kadro kuşağından başka kim hazırlayabilir ki! Yeni bir genç devrimci kadro kuşağının hazırlanmasının asla kendi başına tecrit halde ele alınabilecek, başarılabilir bir şey olmadığını ayrıca vurgulayarak ekleyeyim. Yeni bir kadro kuşağının hazırlanması, her şeyden önce bahse konu yapının siyasal çalışmalarıyla, siyasal mücadelede tuttuğu yerle, siyasal gelişimiyle, kendini yeniden üretme, “genişletilmiş tarzda yeniden üretme” yeteneğiyle ilgili ve bağlıdır. “İdeolojik çalışma”, “kendini örgütlenme” “örgütlülük düzeyini yükseltme”, “yeni kadrolar yetiştirme”, “kadroların düzeyini yükseltme” vb. “kadrolaşma çalışmaları” gibi yöntemler, ancak ve ancak böyle bir politik zemin üzerinde, yeni bir genç devrimci kuşağının yaratılmasında kendi rollerini etkin biçimde oynayabilirler. Keza kadro kuşağı değişiminin, dönüşümünün/transformasyonunun öyle hem birkaç hafta, birkaç ay gibi kısa bir zamanda gerçekleşmeyeceği ve hem de az çok harekette bir yenilenmeyle el ele ilerleyeceğinin, yani transformasyonun aslında kadro kuşağı değişiminden daha geniş bir değişimi ve dönüşümü kapsadığının da eklenmesi gerekir.

Transformasyon durumunun yapısal doğası, öncelikle farklı kadro kuşakları arasındaki ilişkiyi, daha doğrusu iki farklı kadro kuşağının ilişkilenişi konusunu akla ve gündeme getirmektedir. Ki bu, yarını belirleyen dün bugün ilişkisini, diğer bir anlatımla transformasyonun öznesi olarak tarih sahnesine yürüyen kuşağın geçmişle, hareketin gelişimi, birikimi ve kazanımlarıyla ilişkilenişini de kapsar. Usta-çırak, halef-selef ilişkilenişi, kuşaklar arası ilişkilenişin yapısal doğasında verilidir, içerilmektedir. Fakat transformasyon gerçekliği, farklı kuşaklar arasındaki ilişkinin-ilişkilenişin daha özel bir durumunu tanımlamaktadır. Eğer usta-çırak ilişkisi bağlamında söylemek gerekirse artık “çırak”ın çıraklığını aşması, ustalıkla geçiş halidir bu. “Çırak”ın bütün öğrendiklerini, gördüklerini, uyguladıklarını, özcesi; bilgi ve deneyimini, tüm yaratıcı üretici güç ve yeteneklerini ortaya koyarak rüştünü ispatlaması kadar, ustanın da bunu kolaylaştırmak, önünü açmak, desteklemek, doğması kaçınılmaz ve gerekli eşitleşmeyi sindirmek gibi

bir sorumluluğu vardır. Yine de şunu vurgulamalıyız ki, transformasyonun öznesi olması itibariyle asıl ve temel olan “çırak”ın rüştünü/ehilliğini gösterebilecek tarzda bilinçli, iradi bir ilişkilenişi, bir devrimci duruşu geliştirebilmesidir.

Transformasyon, kadro kuşağı değişimi burada bizzat “değişim” kavramının yarattığı ilk çağrışım nedeniyle önceki kuşağın “gereksizleştiği” tarih sahnesinden “çekilmesi” gerektiği ya da düpedüz çekilmekte olduğu gibi bir izlenim verebilir, yaratabilir. Kuşkusuz bu tamamen yanlıştır. Transformasyon, bir kuşağın gereksizleşmesiyle tarih sahnesinden çekilmesiyle ilgili değildir, o yeni kuşağın tarih sahnesine çıkışını, etkin ve belirleyici daha doğrusu başat hale gelişini vurgulamaktadır. Böyle olduğu içindir ki, hareketin hem nicelik -genişlik ve çap, yaygınlık vb.- hem de nitelik -devrimci yenilenme, dönüşüm, yeni durumlara, tarihin gidişatına adaptasyon vb.- tam olarak gelişmesini, büyümesini ifade etmektedir. Transformasyon, yerinde sayma, patinaj durumunda gelişen ve gerçekleşmekte olan bir şey değildir. Hareket, daima her iki kuşağı kucaklayabilecek genişliğe ya da her iki kuşağı kucaklayacak kadar genişleme olanağına sahiptir. Mücadelenin doğası gereği her zaman herkesin yapabileceği görevler vardır; hareket her iki kuşağı birden istihdam edebilir, eder. Transformasyonun ön koşulu önceki kuşağın gereksiz hale gelmesi ve tarih sahnesinden çekilmesi vb. değildir. Burada bir neden sonuç ilişkisi hiç mi hiç yoktur. Transformasyonun zorunlu ve temel ön koşulu, uygun oransal sayıyı oluşturan yeni bir devrimci kadro kuşağının yetişmiş olmasıdır. Önceden de belirttiğimiz gibi bunun onuru da önceki kuşağın başarı hanesinde kayıtlıdır. Devrimci öncülerin deneyimi ve tarihsel teorisi bize, komünist öncülerin safalarında kuşaklar arası ilişkileniş söz konusu oldu mu bunun ortak devrimci çalışmayla, devrimci yoldaşça işbirliğiyle belirlendiğini öğretmektedir. Kuşaklar arasında usta-çırak/halef-selef tarzı ilişkileniş kuşakların her birinin kendi rolünü anlamasını, bilinçli ve iradi tarzda oynamasını öngörmekte ve gerektirmektedir. Tarihsel olarak kendi konumunun, hareket içerisinde oynayabileceği ve oynaması gereken devrimci rolün bilinci, her komünistin inisiyatifini ve etkinliğini, devrimci enerjisini kamçılar.

Transformasyon, transformasyonun öznesi olarak gelişen, hareket içerisinde “yükselen” yeni

devrimci kuşağın durumunu, konumunu çözümlemeyi ve anlamayı özellikle önemli kılmaktadır. Çıracılıktan ustalığa sıçrayış halinin olanaklarını, fırsatlarının, risklerinin ve gereklerinin anlaşılması özellikle önemlidir. Transformasyon sürecinde yükselen kuşak rüştünü-ehilliğini ortaya koymak, “ispatlamak” durumundadır. Fakat bir süreç, bir oluş durumu olarak transformasyon edilgen değil etkindir, biçimsel değil işlevseldir. Yani; yükselen yeni devrimci kuşak ehilliğini ortaya koyarken, nitelik bakımından olgunlaşmak anlamında oluşumunu “tamamlamaktadır”. Teorik bilgisi, politik deneyimi, örgütlü hareket etme ve örgütlenme, yönetme ve kendini yönettirme/yönetilme yeteneği, kendini devrim ve sosyalizm davasına partizanca çalışmaya adanma, başarıya, kazanma ve zafer tutkusu, siyasal polis ile mücadele sanatındaki duruşu; moral değerleri, öncünün çizgisine bilinçli bağlılık ve uygulama yeteneği vb. bir bütün olarak devrimci kadronun oluşum süreci boyunca biriktirdiği güçler, sınırlarını aşma, rüştünü ispatlama ve sıçrama yönelimi altında gücünü limitine vardırma çabası ve bir geçiş döneminin yüksek gerilimi altında bir “olgunluk sınavına” girer, nitelik kazanarak öz ve biçim olarak yapılanmasını tamamlar. Transformasyonun nitelik kazandıran yapısı, hakeza yükselen kuşağın, transformasyonun öznesinin rüştünü ispatlama sorumluluğu, böyle bir anda kendi eylemlerinden “bağımsızlaşabilmesi”, kendi eylemleriyle deneyimleştirme ve bilgiye dönüştürme yeteneğinin kazanılması veya olgunlaştırılması için, çalışma tarzının, özellikle bu dönemin deneyimlerinin sıcağı sıcağına, sıkı bir biçimde kuşkusuz eleştirel devrimci yöntemle denetlenmesine, incelenmesine, tartışılmasına ve sonuçlar çıkartılmasına cevap verecek biçimde geliştirilmesi gerekir. Belli başlı siyasal, örgütsel ya da ideolojik önderlik veya yöneticilik deneyimlerinin veya çok belli planlanmış çalışmaların yürütücülüğü-uygulayıcı yöneticiliği deneyimlerinin incelenmesi zemininde kendini, kendi eylemlerini devrimci eleştiriye tabi tutmak, hatalarını yanlıklarını, yetmezliklerini açığa çıkartma, görme, sonuçlarından kaçınma ve düzeltme, sorumluluğunu üstlenme, yapıya, yoldaşlarına hesap verme yeteneğini kazanma, bu zeminde sınırlarını aşmaya, kendi eğitim ve oluşumunu tamamlamaya yönelmek belki de çıracılıktan ustalığa geçişin ehillik eğitim ve sınavının transformasyon dönemi boyunca süren uygulamalı “son dersi” olmaktadır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, transformasyon, kuşak değişimi olduğu kadar ondan çok daha fazla bir değişimi dönüşümü kapsamaktadır. Sosyalizm mücadelesinin ve tarihinin iki ana/temel dönemi arasında köprüsel nitelikte bir ara dönemden, bir tarihsel yeniden yapılanma döneminden geçilmekte olması ve analize konu olan komünist öncünün Birlik Devrimi’nin eseri olması, keza yükselen devrimci kuşağın Birlik Devrimi tarafından şekillendirilmiş / “damgalanmış” olması nedeniyle (ki komünist öncünün yaşamakta olduğu transformasyon, bütün bunlarla ve keza komünist öncünün devrimci hareketin rönenansı olması gerçekliğiyle çok da tutarlı görünmektedir) her halükarda daha geniş ve kapsamlı bir değişimi ve dönüşümü ifade etmektedir. Bunları da dikkate alarak transformasyonun kuşaklar bakımından yarattığı risk ayrı ayrı şöyle formüle edilebilir:

Transformasyon; hareketin geçmişini, sürekliliğini, birikim, deneyim ve kazanımlarını, tarihini, simgeleyen önceki kuşak için kendini yaşanmakta olan değişim ve dönüşümüne yenileyerek uyarlamada ve yeni kuşağın yükselişini kabullenmede, sindirmede ve eşitleşmede zorlanma, direnç gösterme ve hatta kendini dayatma konumuna düşme tehlikesi vardır. Diğer yandan; transformasyonun öznesi olan ilerleyen genç devrimci kuşak için de yüzeysellik ve acelelikle kolayına kaçma, darlık ve tek yanlılıkla sekterizme düşme tehlikesi vardır.

* * *

Kuşkusuz her yıl dönümü bir diğerinden farklıdır. Gerçekliği somut biçimde kavramak, onu diğerinden farklı yapan özgünlükleri bulmayı, ortaya çıkartarak çözümlemeyi gerektirir. Komünist öncünün 14 yıllık tarihinin birçok eşiği vardır. Ancak onun gerçekliğinin bugünkü özgün şekillenişinde tasfiyeci “Gaye” darbelemelerinin özel bir yerinin olduğu da açıktır.

Filizkırın depremi izleyen haftalarda Atılım’ın tarihe kaydolan şu sözlerini hatırlayalım:

“10 Eylül’ün çocukları, boşalan görev yerlerini dolduracak ve yeni tarzın bereketli toprağını işleyeceklerdir.”(Atılım, 25 Kasım 2006) Onlar, “10 Eylül’ün çocukları” 14. yıldönümünü geçip, 15.’ye yürürken, sözlerini tutmanın kıvancını yaşıyorlar. Boşalan nöbet yerlerini doldurarak, gerçek veya “tam anlamıyla” her bakımdan/her düzeyde sürekliliği sağlamak, üstlendikleri so-

rumlulukların hakkını vermek için çalıştılar. Tasfiyeci “Gaye” darbelemeleri ve onları izleyen artçı sarsıntuları abartmaksızın son iki yıl boyunca hemen her alanda yaşanan karşı devrimci saldırganlığın püskürtülmesi, yarattığı sorunların göğüslenmesi küçümsenemez başarı ve kazanımlardır... Bununla birlikte büyük, “önderlik, yönetme ve savaş gücü” kayıpları “koşullarında” karşı devrimin komünist öncüyü baskın gözaltı ve tutuklamaların ateşi altında tutarak bunaltmaya çalışması... Git gide “yeni dönem”in belirgin biçimde olgunlaşmasıyla artan sorunlar ve zorlukların baskısı altında kendini gösteren ideolojik sendelemeler, gerilemeler, saflardan uzaklaşmalar, savrulmalar vb. Ve bütün bu çok çarpıcı dezavantajlara karşın komünist öncünün bir transformasyon yaşamakta oluşu pek yaman bir paradoks olarak görünmektedir. Hatta, biraz münasebetsiz bile kaçmaktadır. Ancak bütün bunlar gerçektir, paradoks durumun kendisindedir. Ve aslında bu, bize çok etkili biçimde tarihin istenilen elverişli koşullar altında değil de hazır bulunan veya verili denilen koşullar altında yapıldığı gerçeğini hatırlatmaktadır.

Transformasyon, olayların gelişimi tarafından zorlanmış ve hızlandırılmıştır. Bu, tarihin komünist öncüye uyguladığı bir çeşit şiddettir. Öncü bu gerçeği, sezmekten de öte anlamış, doğru bir biçimde tespit ve formüle etmiş, gelişmenin yönünü de öngörebilmiştir.

“Eylül saldırı ve tutuklamalarına rağmen, tarihin, devrimi bilinçli ve iradi tarzda örgütlemeye ve önderleşme hattından ilerlemeye devam etmek çağrısı, iki durum arasında bir mesafenin oluştuğu da bir gerçek olduğuna göre, bu tarihin devrimci öncüye uyguladığı bir şiddet, devrimci şiddetin bir çeşidi değil midir? Siyasi tarih, bu türden bir devrimci şiddetin kimi zayıf devrimcileri kırıp çökerttiğine ve hatta bir kenara fırlattığına tanık olmuştur. Fakat temel ve genel olan, bu türden bir tarihsel şiddetin çok belirleyici, devrimci sonuçlar üreten/açığa çıkartan muazzam belirleyici rolüdür. Öyle ki, tarihin ana hamlesi, birikip mayaladığı oluş halindeki devrimci öznelerini kamçılar. Onların önünü açıp ileri fırlatır. O halde şu öngörülebilir ki, tarihin şiddetinin öncünün saflarında açığa çıkartacağı devrimci enerji, önce söz konusu mesafeyi kapatacak, devamında da Ağustos’u aşacaktır. Tarih ve onun devrimci şiddeti yapıcılara iddialı

olmayı dikte ediyor. Dikte etme kavramı bile kifayetsiz kalıyor, dayatıyor.” (Atılım, “Gerçekçiysen İddialı Ol”, 28 Ekim 2006)

“İyi ama yapıcıların iddialı olmalarının temeli var mı?” sorusunun yanıtını somut olarak inceleyen Atılım, sıraladığı dikkat çektiği diğer gerçeklerden sonra şunu ekliyor:

“... Ve bütün tarihin, tüm bu mücadelelerin ve kazanımların en has ürünü olarak yetişmekte olan yeni devrimciler kuşağı. Komünist öncünün en gürbüz, en dirençli filizleri. Aldıkları politik eğitim, kazandıkları parti kültürü ve ideolojik-teorik donanımları ile tarihin çağrısını yanıtlamaya kilitlenecek yapıcılar.”

Olmuş bitmiş veya tamamlanmış bir durum olarak değil, olmakta-gerçekleşmekte olan bir devrimci hareket olarak transformasyon, komünist öncünün bugünkü gerçekliğinin ayırıcı bir çizgisidir. Olayların gelişimi zorlamış ve hızlandırmıştır. 1990 sonrasının mücadeleleri içinde yetişen genç devrimciler, devrimci çalışmanın hem bütün alanlarında ve düzeylerinde sorumlulukları omuzluyor, komünist öncünün kendini var edişinde git gide daha etkin hale geliyor, belirleyici başat bir rol oynuyorlar. Güncel dönemsel sorunların ve zorlukların artan basıncı da transformasyon gerçeğini örtemiyor. An’ın bütün dezavantajlarına karşın yaşanmakta olan transformasyon gerçekliğinde 14 yaşındaki Birlik Devrimi’nin çok değerli bir kazanımı, başarısı görünüyor, belirginleşiyor.

Filizkırın saldırılarının başlangıcından günümüze iki ağır ve uzun yılın kazanıldığını vurguladık. Peki, yazının amacıyla sınırlı da olsa bu iki yıldan negatif yönlerinden hangi sonuçlar çıkarılabilir? Tartışılacak, incelenecek, dersler çıkarılabilecek birçok eksiklik, yetmezlik ve bariz yanlışlar olabilir. Yönetim yetmezliklerini, yönetim/yöneticilik hatalarını öne çıkartan, dikkatleri yönetim düzeyini yükseltmeye yönelten bir yaklaşımın öncünün gelişiminin ihtiyaçlarını yanıtlamak bakımından anlamlı olur.

Tasfiyeci “Gaye” saldırganlığı başladığında, aktif savunma ile hemen ve derhal onu göğüslemek ve püskürtmenin en hayati devrimci görev olduğu bir an’da, “Gaye” saldırganlığının yol açtığı durum ve sonuçları bağlamında öncünün kendini tartışması kuşkusuz ki tamamen yanlış ve isabetsiz olurdu. Ancak “Gaye” saldırısının en etkili darbelerinin göğüslendiği ve

psikolojik savaşın püskürtülerek boşa çıkartıldığı koşullarda komünist öncünün içine itildiği “yeni dönem”in enine boyuna incelenmesi, belli başlı yönleriyle derinliğine tartışılması dönem stratejisinin ve görevlerin, görevler arasındaki bağıntıların bütün yapıları, kadro ve aktivistlere kavratılması, böyle dönemeç anlarında dönemi kazanma hazırlığının temel bir koşulu ve gereğidir. Bu yöndeki çabaların yetersizliği ve yüzeyselliği, ilkin bir eksiklik iken, zaman içerisinde giderilmediğinde giderek bir zaafa dönüşmeye başladığı söylenebilir. Bu iki noktadan tespit edilebilir:

İlki, dönem-süreç boyunca öncünün önderlik ve yönetme gücünü, ömrünü bütün oluşturuca yapıları ve yapıcılarını düzeyinde limitine vardırca ve bunu süregelenleştirerek tarzın inşa edilmesi ve geliştirilmesi bakımındandır. Dönemin gelişim stratejisi formüle edilirken bu alandaki görevler kuvvetlice vurgulanmıştır: “... İlerleyebilmek için Eylül saldırılarının üstesinden gelme zorunluluğu, durumun devrimci ruhudur. Dönem boyunca önderlik ve yönetme gücünü limite vardiirmek, öncünün izleyeceği gelişim stratejisinin omurgasıdır.” (Teoride Doğrultu, Ocak-Şubat 2007, Durumun Devrimci Ruhu)

İkinci olarak da, nitelik biriktirme kapsamındaki görevlerin tanımlanması, çözümlenmesi, uygun yöntem ve biçimlerinin belirginleştirilmesi, bütün yapıları ve yapıcılara kavratılması ve tabii dönem boyunca uygulamaya önderlik edilmesi, uygulamanın yönetilmesi bakımından değerlendirilebilir. “Tuncay Kararlılığı Kıvamında” başlıklı yazıda, bu alandaki görevler açıklanmıştır: “‘Bir adım öne çıkmak’ kadroların işin gereklerinin gerektirdiği bilgi ve deneyim birikimine ‘hazırlığa’ henüz sahip değilken, yönetici ya da daha geniş kapsamlı, daha ağır yönetici görevleri üstlenme sorumluluğunu omuzlamaları anlamına gelir. Demek ki, ‘bir adım öne çıkan’, yoldaşlarının ‘nöbet yeri’ni dolduran kadroların eğitimi, deneyim kazanması, döneme özelliğini veren görevlerden birisi olarak hemen çözümüne başlanmasını istemektedir.” (Atılım, 2 Haziran 2007, sayı: 159, Yapıdan)

Tabii ki, bu iki ana halkadaki görevler, kendi başlarına tecrit halde düşünülemezler. Bunların amaca uygun ve devrimci tarzda uygulanmasının, geliştirilmesinin zemini, politik çalışma ve mücadelenin kesintisiz ve etkin biçimde tarz ve çizgi sürekliliğinin sağlanmasında anlatımını

bulan politik bir temele dayanmasıdır. En genelde bu iki yıllık dönem boyunca böyle bir politik zeminin varlığı öncünün başarıları arasındadır; bununla birlikte yukarıda vurgulanan iki ana halkada döneme özgü hayati görevlerin yüzeysel kavranışı, iki halkada gerekli yoğunluğun sağlanmasını, başarı düzeyinin belirginleştirilmesini önlemiştir. Dönemi, süreci ve görevleri kavrayışta yüzeysellikten kaçınmak, halen bütün önemini korumaktadır. Dönemin olgunlaşmakta olduğu gerçekliği ve geride kalan iki yılın, dönemin ve sürecin yapısını ayırıcı özelliklerini ortaya çıkartan verileri de dikkate alınarak. İçerisinden geçilmekte olan dönemin, sürecin derinliğine ve genişliğine çözümlenmesi ve keza dönemin görevlerinin kapsamlı biçimde analiz edilmesi yüzeyselliğin ve yetmezliğin panzehri işlevini görebilir. Bu bakımdan geride kalan iki yıllık dönemin deneyimlerinin, özellikle de önderlik ve yönetim gücünün limite vardiirilmesi ve keza nitelik biriktirme yönelimi bakımından eleştirel tarzda analiz edilmesini, sonuçlar çıkartılmasını sağlayacak tartışmalar ve çalışmaların önemi ne kadar vurgulansa yeridir.

Belirli tipte sorunların yaygınlık göstermesi, zorlukların artması, gerileme ve kararsızlıklar, ideolojik kanama an’ın çarpıcı gerçekleridir. Bunlar, dönemin olgunlaşmakta olduğunun yansımaları olduğu gibi, zaten dönemin özgün yapısı nedeniyle özel önem kazanan ideolojik çalışma ve ideolojik mücadele görevlerinin yakıcı, ihmal edilemez ve ertelenemez önemini vurgulamaktadır. İdeolojik çalışmanın öncelikli görevleri aşağı yukarı bellidir. Düzgün bir işleyiş ve bilgi akışının sistematize edilerek devrimci ortamın korunması-beslenmesi, bu zeminde çalışmaların denetiminin sıkı biçimde ve eleştirel devrimci tarzda yürütülmesiyle dolaysız devrimci önderliğin ve yönetimin güçlendirilmesi vb. gibi tipik ideolojik çalışmalardır. İdeolojik çalışma, bütün yapıları belli bir sıklıkla (ve hatta bütün günlük çalışmalara yayılacak biçimde) bütün yapıcılarını seferber edecek ve kapsayacak biçimde bir topyekûn mücadele olarak yürütülebilmelidir. Özel toplantı biçimleri ve aktivist toplantıları da iyi hazırlandığında ideolojik çalışma için etkili ve verimli olabilecek platformlardır.

Transformasyonun rüşünü, ehilliğini ispatlamanın gerekleri ve “gaye” saldırısının ardından boşalan nöbet yerlerini dolduran “10 Eylül’ün çocukları”nın görevlerinin gereklerinin hakkının

verecek birikim düzeyini yakalamaları sorumluluğu, bu iki bağlamın ortaya çıkarttığı yaşamsal görevler, benzerdir, aynı yöndedir ve niteliğe ilişkindir. Bunlar, “nitelik kazanma” “nitelik biriktirme” rotasının güçlendirilmesinin önem ve aciliyetini vurgulamaktadır.

“Nitelik biriktirme” kapsamındaki görevlerin bir boyutu ideolojik çalışma iken diğer bir boyutu veya görünümü de “deneyim” kazanma rüştünü, ehilliğini ispat ve de doldurulan nöbet yerlerinin hakkını verecek birikimi edinmeyi sağlayacak ve çalışma tarzının geliştirmeye yönelik çalışmalardır. Burada, deneyimler üzerinde eğitimin, deneyimlerin incelenmesi ve tartışılmasının, “uygulama” (deneyim) ve “uygulamalardan öğrenme” bir başka anlatımla kendi eyleminden öğrenme tarzının önemi ve değeri büyüktür.

“Nitelik biriktirme”yi en genelde, yeni kadrolar kazanma ve kadroların düzeyini yükseltmeyi kapsayacak şekilde, “kadro çalışması” olarak da vurgulayabiliriz. “Nitelik biriktirme” çalışması, öncünün bile istisnai kayd-i ve şartıyla bütün yapılarını ve bütün yapıcılarını kapsayacak şekilde nasıl koyulabilir, nasıl formüle edilebilir?

Politik çalışma ve politik mücadelenin süregelenleşmiş ve etkin tarzda öncü duruşun korunması ve önderleşme yönelimi temelinde yürütülmesi, doğası gereği kitlelere ulaşmayı, yeni güçleri açığa çıkartmayı, etkinleştirmeyi öncüye çekip etrafında birleştirmeyi vb. hedefler. Bu zemin olmaksızın nitelik biriktirme üzerine söylenecek her şey boştur, anlamsızdır. “Nitelik biriktirme” rotasının ibresi öncünün -ideolojik, teorik, politik ve örgütsel olarak- bir bütün olarak önderleşmesine dair “niteliklerin” biriktirilmesini göstermektedir... Politik zemini titizlikle koruyup geliştirerek, nitelik biriktirme çalışmasının olabilecek en geniş en yaygın biçimde yürütülmesinin yönetimi; taraftarlardan, aktivistlerden yeni kadrolar yetiştirmeyi ve her düzeyde var olan kadroların öncünün çizgisini kavrama ve uygulama yeteneklerini, teorik birikim ve kavrayışlarını, politik mücadele ve örgüt çalışmasını, yönetme ve kendini yönetme bilgi ve deneyimlerinin geliştirilmesi, devrimci iddialarının büyütülmesi vb. anlamında düzeylerinin yükseltilmesi, her iki biçimiyle “kadro çalışması”dır.

“Nitelik biriktirme” çalışması kapsamındaki görevlerin ancak en donanımlı ve en deneyimli kadrolar ve hatta özel olarak bu işler için hazırlanacak kadrolar tarafından yerine getirilebileceğini, yürütülebileceğini sanmak, düşünmek daha baştan sınırlanmak ve hatta bu yüzden de büyük ölçüde başarısızlığı kabullenmek olur. Bilakis, nitelik biriktirme çalışması görevleri, özellikle “kadro çalışması” (ve aynı şekilde “ideolojik çalışma”nın da) biçiminde her biri kendi düzey ve alanında olmak üzere bütün yapıları/kolektifleri ve bütün yapıcıları seferber edecek tarzda tanımlanmalıdır. Öyle ki; her yapıcı, hem kadro çalışmasının “konusu” - “kadrolaştırılanı”- olmalı, hem de kadro çalışmasının “öznesi”, yürütücüsü, “kadrolaştırıcısı” olmalıdır. Bu aynı anda değil, iki ayrı çalışma düzeyinde böyledir; bir düzeyde “kadrolaştırıcı”dır; bir başka düzeyde ise “kadrolaştırılan”dır.

Kadro çalışmasının deneyimlerinin de gösterdiği gibi birçok farklı düzeyi ve farklı programları olabilmektedir. Böyle ele alındığında abartmasızın bütün yapıcılar, kadro çalışmasının öznelere, yürütücüleri görev ve sorumluluğunu üstlenebilirler. Bütün yapıcıları değişik düzeyde, farklı kapsamda böyle bir devrimci sorumluluğun altına sokmanın hemen dikkat çekmeyen en az görünen kadar önemli ve değerli temel bir kazanımı da bütün yapıcıları kendi kendine eğitim yönetimin geliştirmek zorunda bırakmasıdır. Belirtilen bu yöntemle, 10 Eylül’ün 15. yılını, öncüyü “kadro okulu”, “kadro fabrikası” haline getirecek bir atılımla hazırlamak, yapıcıların büyük bir başarısı olacaktır.

Transformasyon tarafından rüştlerini ispatlamaya itilmenin yanı sıra, aynı zamanda doldurdukları nöbet yerlerinin hakkını vermek gibi büyük bir yükümlülüğün altında bulunan “delikanlılığa” adımlarını atan kadınlar ve erkeklerin, 10 Eylül’ün eserine bağlılıkları, adanmış devrimcilikleri, tarihin muazzam devrimci ve fakat bir o kadar da sert sınavından geçiyor... Onların bu sınavı kazanmaktan, rüştlerini ispatlamaktan başka seçeneklerinin olmadığını vurgulamak bile fazla. Ancak, başarının kendiliğinden gelmeyeceği, onu koparıp almaları gerektiği de yeterince açık. 10 Eylül’ün 15. yılının işçi sınıfı ve ezilenlere umut saçan yapıcılarına, 10 Eylül’ün çocuklarına aşk olsun!

Suya Dokunmak

Fırat Kanyon

5. Dünya Su Forumu'nun "Farklılıkların Birleştirilmesi" ana başlığıyla, "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Su Temini" ve "Suya Dayalı Kalkınma İçin Gerekli Mekanizmaların Temini" konuları çerçevesinde, altı temada on dört alt başlıkla, 16-22 Mart tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirileceği duyuruldu. (Forum'a ilişkin ayrıntılı bilgi, www.worldwaterforum5.org adresinden edinilebilir.) Meslek odaları, emek örgütleri, devrimci, ilerici, sosyalist kurumlar ise emperyalistlerin bu forumuna karşı Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu'yla mücadeleyi örgütlüyorlar. Biz de bu zirve öncesinde su sorununu inceleyerek bu mücadeleye katkı sunmak istedik.

Forum'un başlığı "Farklılıkların Birleştirilmesi" olsa da, konunun ana teması GATS (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması) projesi kapsamında da ele alınan, suyun dünya pazarına sunulması, özelleştirme kapsamına alınarak emperyalist tekellere pazarlanmasıdır. Artık bu projenin sonuna yaklaşan emperyalist tekeller, işi daha fazla uzatmak istememektedirler. Doğaldır ki, ezilenler de bunu dikkate alarak konumlanacaklardır. Burada en önemli nokta da emperyalist ve işbirlikçi iktidarların dezenformasyonuna aldanmamak ve gerçeği bütün çıplaklığıyla görmektir.

Dünyadaki bütün doğal kaynaklarda olduğu gibi, suyu da hoyratça kullanan, kirleten ve bu hoyratlık nedeniyle insanlığı susuz kalmakla yüz yüze getiren emperyalist kapitalist güçler, bu durumun suçlusunu olarak ezilenleri ilan edi-

yorlar. Bunun için, "nüfus artışı" nı da baş sorumlulu olarak belirlediler bile.

Oysa su sorununun yaşanmasında suç, sayıları milyarları bulan ezilenlerde değil, tam tersine bir avuç olan asalak burjuvalardır. Yine de papaz Malthus'un hiçbir bilimsel değer taşımayan teorilerini tarih çoktan nihai olarak mahkûm etmiş olsa da; piyasa politikaları için mütemadiyen, temcit pilavı gibi ısıtılıp önümüze konulur.

Örneğin: "Ülkemizde nüfusun sürekli artmasına karşılık su potansiyelinin sabit kalması, bu konuda bilimsel, planlı ve korumacı bir şekilde davranılması ve yeni teknoloji ve yöntemlerin kullanılmasına özen gösterilmesini zorunlu kılmaktadır" diyor Dursun Yıldız.(1) Bu konuda Serpil Yıldız ise daha cüretkâr: "(Su kaynaklarında -bn.) fakirleşmeye yol açan etkenlerin en başında aşırı nüfus artışı olduğunu hemen söyleyebiliriz. Nüfus artışı diğer etkenlerin ortaya çıkmasında da çok belirleyici" demekte.(2)

Halbuki Engels daha 29 Mart 1865'te Lange'ye: "Nüfus basıncı, geçim araçları üzerinde değil, istihdam araçları üzerindedir; insanlık modern burjuva toplumunun talep ettiği için çok daha hızlı çoğalabilirdi. Bize göre bu durum, bu burjuva toplumunu, gelişmenin önünde yıkılması gereken bir engel olarak ilan etmenin başkaca nedenidir" diye yazarak Malthus'un argümanlarını yanıtlamaktadır.

Evet, bize göre burjuva toplumu, her türlü gelişmenin önünde yıkılması gereken bir engel olarak ilan edilmelidir. Çünkü söz konusu olan,

kaynakların sınırlılığı değil; değerlendirme biçimidir. Sermaye kendini kâr ile sınırladığı içindir ki, kaynakların rasyonel kullanılması, doğayla ilişkilerin rasyonel olarak düzenlenmesi mümkün olmamaktadır.

Mesela, su potansiyelinin kullanılmasının Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da nasıl olduğuna baktığımızda da karşılaştığımız tablo farksızdır. Dünya'da 1,2 milyar insan güvenilir içme suyundan mahrum. 2,4 milyar insan ise sağlık koşullarına uygun suya erişememekte. Dünya nüfusunun zengin %12'si içilebilir-kullanılabilir suyun %85'ini tüketirken; dünya nüfusunun %88'ine %15'i düşmektedir. Suyun kullanımındaki dağılımında zengin ülkelerle geri bırakılmış ülkeler arasında farklılık vardır. Tabii geri bırakılmış ülkelerde de en zengin %20'lik kesimlerin şebeke sistemiyle ulaşan suyun %85'ini kullandığını da söyleyelim. Yani aynı sayıda insanın zengin kısmına suyun yüzde seksen beşi düşerken; yine aynı sayıda en yoksul insana şebekeden "tı" sesi düşüyor! Sizce sorun sayıda mı? 250 milyon civarı ABD'li kişi başına günde 575 litre su kullanabilirken 300 milyon Güneybatı Asyalının (Ortadoğulunun) büyük bir çoğunluğunun bir insan hakkı olarak kabul edilen günde 20 litre suya bile erişememesi neyle açıklanır? Dünya tatlı su kaynaklarının %15'i Kuzey Amerika'da yani ABD ve Kanada'da iken Güney Batı Asya'da da %11'i bulunmakta, bu da demek olur ki: tek başına ABD'nin sahip olduğu su potansiyelinden fazlasına sahiptir bir

bütün Güneybatı Asya! O halde diyebiliriz ki: Esasında bütün mesele suyun insan ve doğa odaklı planlı yönetimine dayanmaktadır. Tıkanan kapitalist üretim anarşisidir. Sosyalist planlı ekonomi ihtiyacı kendini doğaya ve topluma dayatmaktadır.

Yukarıdaki indisten de görüleceği üzere su kaynak varlığı 7,8 olan Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın su fakirlik indisi 56,5 iken, kaynak varlığı 0,2 olan Suudi Arabistan birkaç puan geride 52,6'dadır. 35,1 ile en fakir ülke olan Haiti'nin kaynak varlığı ise 6,1'dir. Suudi Arabistan'dan 30 kat fazla suyu olmasına rağmen su fakiri olan odur. Tıpkı kaynak varlığı Türkiye ve Kuzey Kürdistan'dan 0,5 az olan İngiltere'nin su zenginliğine 25,0'luk farkla dünyanın su zengini ülkeleri dilimine girmesi gibi ironiktir! Unutmamak gerekir ki; indisteki kaynak kullanım becerisi tüm ülkeler açısından kapitalizm tarafından sakatlanmıştır, olabirliğin altındadır. Sosyalist bir ekonomide kaynakların kullanımı kaçınılmaz olarak daha rasyonel olacaktır.

Marx, Kapital'in III. Cildinde: "Toplumsallaşmış insan, birleşmiş üreticilerin, birtakım kör güçler gibi onun yönetimine girmek yerine ortak denetimleri altına alarak doğayla ilişkilerini rasyonel olarak düzenlemelerinden başka bir şey değildir" derken, tam da meselenin özünün nüfus azlığı veya çokluğunda değil; üretici güçlerin birleşerek toplumsallaşmasında olduğunu ve ancak bu sayede doğayla rasyonel ilişkilere geçilebileceğini ifade etmektedir.

Su fakirliği yaşanıyor, çünkü üretim araçlarının özel mülkiyetini elinde bulduran kapitalistler suyu da toplumdan kopararak mülkiyetlerine geçirmek, özelleştirmek istiyorlar ve de bu özelleştirmeleri hayata geçirmeye başladılar. Azalan, esasında su kaynakları değil; sermayenin kâr oranlarıdır. Sermaye kâr oranlarının eğilimli düşmesi ve kronik sermaye fazlalığı karşısında kendisine yeni kâr alanları yaratmak istemektedir.

Daha bugünden, asıl su fakirliğinin özelleştirmelerin tamamlanmasıyla birlikte başlayacağını söyleyebiliriz. Nasıl ki, açlığın ve açlıktan ölmenin başlıca sebebi; gıda fiyatlarını sabit tutmak ve tarımsal tekellerin kâr düzeylerini korumak için, fazlalık teşkil eden gıda maddelerinin imha edilmesiye; aynı şekilde diyebiliriz ki: fazlalık teşkil eden sular, su fiyatlarını sabit tutmak ve su tekellerinin kâr düzeylerini koru-

mak için, fazla portakalların kaderini paylaşıp denizlere dökülecektir. Elbette bu fazlalık ihtiyacın değil; piyasaya sürüldüğünde tekelin kârını düşürecek “fazlalık” olacaktır. Tıpkı, her yıl 400.000 çocuğun açlıktan öldüğü Brezilya’nın dünyanın en büyük gıda ihracatçılarından biri olması gibi; ülkelerinde susuzluktan ölen insanlara rağmen su ihraç şampiyonu ülkeler de olacak. Yahut 1989’da kendi insanları açlıktan ölümlerine gıda ihracı yapan Sudan gibi tablolar su alanında da sık sık görülür olacaktır.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması’nda (GATS) 2000 yılı Ocak ayında başlanan, genişletme ve derinleştirme müzakerelerinin 11 ana gündem maddesinden biri: “Su iletim sistemleri, enerji ve atık su işleme”dir. Aynı yılın Mayıs ayında Fortune dergisinin: “20. yüzyılda petrol, devletler ve şirketler için ne ifade ettiyse, 21. yüzyılda da ulusların varlık düzeyini belirleyecek değerli bir meta olan SU aynı değerde olacaktır” satırları bize sermayenin suya yaklaşımını açıkça ifade ediyor. Her şeyden önce onlar için su “değerli bir meta”dır. Çünkü emperyalist tekeller görmüşlerdir ki, suyu dünya nüfusunun yalnızca yüzde 5’ine satmalarına karşın, yıllık gelirleri dünya petrol ticareti yıllık gelirinin yüzde 40’ı düzeyine ulaşmıştır. Dünya Bankası’nın 2005 yılında revize edip 800 milyar dolardan 1 trilyon doların üzerine çıkardıkları su piyasasının büyüme hedef ve tahminleri sermayenin yönelimini bize açıklıyor.

Dünya Bankası tarafından verilen su alanındaki özelleştirme kredilerine baktığımızda 1990-1995 yılları arasında 21 adet özelleştirme kredisi verildiği; 1996-2002 yılları arasında ise verilen özelleştirme kredisinin neredeyse 3 kat artışla 61’e çıktığı görülüyor.

1990-2002 yılları arasında Dünya Bankasınca verilen 276 su temini projesinden 84’ü su alanında özelleştirme şartı ile verildi.

1990’larda su tekelleri 10-15 ülkede aktif iken 2002 yılına gelindiğinde 56 ülkede iş yapar oldular. 2000 yılında Hollanda Den Haag’da yapılan İkinci Dünya Su Forumu (WWC 2000)’nda BM, Dünya Bankası ve Suez Lyonnaise gibi bazı su tekellerinin küresel ölçekte su hizmetlerinin özelleştirilmesinin hızlandırılması önerisi yapmaları dikkate değerdir.

2001 yılı sonlarında Almanya’da yapılan “Tatlı Su Konferansı” esas olarak bu özelleştirme

program ve eylem planlarının nasıl uygulanacağı üzerine odaklanmış; 2002 Eylül’ünde yapılan Rio+10 dünya toplantısında alınan kararlar, su yönetimi ve örgütlenmesine ilişkin olarak devletlerin önüne açık ve yaptırıma kavuşturulmuş kararlar olarak ortaya konulmuştur.

Emperyalist küreselleşmede ulus devletlere biçilen “bekçi” rolü su politikasında da geçerli olup; devletlerin su kaynakları üzerindeki haklarını su işletmeciliğini ve altyapı sistemini biran önce özelleştirmelerle tekellere devretmeleri ve onlara gerekli güvenli ortamı sağlamaları istenmektedir. AB ve Dünya Bankası’nca Türkiye için hazırlanan “kuraklığa çözüm” olarak propaganda edilen “Sulama ile Su Kaynaklarının Özelleştirilmesi ve Yönetimi” raporu da esasen bu çerçevededir. Yine bu kapsamda, DSİ yeniden yapılandırılması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’ndan alınarak Çevre ve Orman Bakanlığı’na bağlandı ve “Su Yasa Tasarısı Taslağı” çalışmalarına başlandı. DSİ katma bütçeli kurum statüsünden genel bütçeli kurum statüsüne alındı. Aslında daha 1981’de “İSKİ Yasası” olarak tabir edilen yasa ile belediyelere Maliye Bakanlığı izniyle uluslararası kuruluşlardan borçlanabilmenin sağlanması ile su ve kanalizasyon sisteminin özelleştirilmesinin önü açılmış oluyordu. 10 Mart 2000’de Dünya Bankası’na verilen 29 maddelik mektupta ve yine IMF ile yapılan görüşmelerde verilen taahhütler çerçevesinde hazırlanan “8. Beş Yıllık Kalkınma Planı” içerisinde özelleştirme programında birçok sektörün yanı sıra suyun da alınmasıyla suda da bu sürece girilmişti.

Türkiye’de yerel yönetimlere mali kredi veren finans kurumlarının başına Alman Kalkınma Bankası (KfW Entwicklungsbank) ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) gelmektedir. 40 yılı aşkındır Türkiye’de faaliyetlerde bulunan Alman Kalkınma Bankası bu güne kadar toplam 4 milyar Euro tutarında 100’den fazla projeye kredi verdi. Yerel yönetimlerin ve belediyelerin altyapı yatırımları için aldıkları krediler 15 yılda 750 milyon Euro’yu buldu. Alman Ekonomik ve Kalkınma Bakanlığı’nın Türkiye ile belirlediği iki temel konudan biri “Çevreye Duyarlı Belediye Altyapı Sektörü” diğeri ise “KOBİ’lerin Desteklenmesi”dir.

AYB kredilerinin Türkiye’deki son dönem kullanımını incelendiğinde de altyapı yatırımlarının öne

AB'nin "Su Çerçeve Direktifi" ise uluslar arası entegre havza yönetimine dayanmaktadır. 12'nci maddesinde, üye ülkelerin birbiriyle entegre havza yönetimini zorunlu kılınmış, üyele- rin üye olmayan ülkelerle entegre havza yöne- timi de teşvik edilmiştir. Tabii bu entegrasyon AB'li su tekellerine entegrasyon anlamına geli- yor. Zira AB Türkiye'ye Fırat ve Dicle'nin İs- rail ile "Ortak" yönetimi konusunda da sürekli baskıda bulunuyor. Hedeflenen suyun entegre havzalarda halkların ortak yönetimi değil; emperyalist tekellerin denetimlerine verilmesidir.

Hâlbuki dünya tatlı su rezervlerinin %11'ini bünyesinde bulundurmasına karşın dünya su kıtlığının yaşandığı 29 ülkenin 13'ünün yer aldığı Güney Batı Asya halklarının yaşadığı su sıkıntısından kurtulabilmelerinin çözüm yolu sosyalist planlı ekonomi çerçevesinde bölge kaynaklarını bütünsel ve rasyonel bir şekilde yönetmeye başlamalarından geçiyor. Evet, bu- gün ulusal devlet sınırları insanlığın önünde engel olarak durmaktadır; ama bu sınırları yıka- nın sermaye olması insanlığın kurtuluşu değil daha dramatik bir yıkılışı anlamındadır. Bu sınırlardan insani olarak kurtulmanın tek yolu kuşkusuz sosyalizmdir. Ancak bu sayede kendi kaynaklarını kullanmaktan ve yönetmekten mahrum bırakılmış halklar kendi kaderleriyle birlikte doğal kaynakların da özgürce yönetimi- ne geçebilirler.

Örneğin bugün, Fırat ve Dicle Şat-ül Arap'ta birleşmeden önce yıllık ortalama su potansiyeli olan 53 milyar metreküpün 21 milyar metrekü- pü Kuzey Kürdistan'dan Güney Kürdistan'a geçiyor ve kalan 32 milyar metreküpün tama- mına yakını burada, Güney Kürdistan'da oluşu- yor. Dicle Nehri'nin en çok suyu taşıyan kolu Büyük Zap'ın su toplama alanının büyük bir bölümü Güney Kürdistan sınırları içerisinde olup yaklaşık Fırat Nehri'nin taşıdığı su miktarı kadar bir su buradan Dicle Nehri'ne akmaktadır. Bu suların nasıl kullanılacağı ise Türkiye, Irak, Suriye ve de İsrail siyonizmiyle, ABD emperya- listlerince planlanıp, yönetilmektedir. Kürt ulu- su söz sahibi değildir. İsrail suyunun %20'sini işgal altında tuttuğu Golan Tepeleri'nden karşı- larken, Batı Şeria'daki su kaynaklarına Filis- tin'in kullanımına kota koyarak, büyük bölümü- ne el koymaktadır. İsrail'in de ortak olduğu ve tasarının imza kısmının tamamlandığı Bakü- Ceyhan boru hattının su da taşıyacağı bilinmek-

tedir. Bu hat İsrail ve Hindistan'a kadar uzanan dev bir projedir. Hindistan'ın, -sularında elekt- rik üretme kapasitesi Meksika, ABD ve Kana- da'nın toplamına eşit olan, dünyanın en zengin su kaynaklarından birine sahip- Nepal'in su kaynaklarının önemli bir bölümünü 90'lı yıllar- da yapılan çeşitli anlaşmalarla tasarrufuna ge- çirdiği biliniyor.

Afrika devletleri de Dünya Bankası'ndan kredi alabilmek için özelleştirme baskısına daha fazla boyun eğmektedir. Gana'da su fiyatlarının yük- seltilmesini dayatan Dünya Bankası ve IMF, yoksul halkın gelirlerinin yarısına bu yolla el koymaktadır. Fas'ta, Kazablanka'da ise su fiyat- ları özelleştirmelerle birlikte üç kat artış gös- termiştir. Johannesburg'un su temini Suez Lyonnaise des Eaux'un devralmasıyla Güney Afrika'da kısa sürede su fiyatları aşırı derecede artmış, binlerce insanın su bağlantısının kesil- mesi ve sağlıksız suya mahkûm edilmesiyle kolera salgını başlamıştır. Suez Lyonnaise des Eaux, Şili'de de yüzde 35 kârda ısrar etmekte- dir. İngiltere'de su ve kanalizasyon fiyatları 1989-1995 arası yüzde 67 artarken; Yeni Zelan- da'da ise halk caddelere dökülerek suyun ticari- leşmesini protesto etmişti.

Bolivya'da "Ekim 1999'da hükümet sübvansi- yonlarını sona erdiren ve özelleştirmeye izin veren 'İçme Suyu ve Temizlik Kanunu' yürür- lüğe girmiştir. En düşük gelirin 100 dolardan az olduğu bir kentte, su faturaları 20 dolara yani 5 kişilik bir ailenin 2 haftalık mutfak masraflarına erişti. Haziran 2000'de 'Suyu ve Yaşamı Sa- vunma Koalisyonu' adında bir yurttaşlar ittifakı oluşturuldu. Bu koalisyon halkı harekete geçire- rek kent yaşamını 4 gün boyunca felç etti. Bir ay içinde milyonlarca Bolivyalı Cochabamba'ya yürüyerek genel greve girmiş ve tüm taşımacılı- ğı durdurmuştur... Hükmet fiyat sıçramasını geri almaya söz vermiş, ancak bunu hiçbir zaman yerine getirmemiştir. Şubat 2000'de koalisyon 'İçme Suyu ve Temizlik Kanunu'nun geri çe- kilmesini, özelleştirmeye izin verilmemesini, su sözleşmesinin sona erdirilmesini ve yeni bir su kaynakları kanununun hazırlanmasını talep eden barışçıl bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Koalisyo- nun temel eleştirisi suyun bir topluluk mülkü olarak kabul edilmemesi üzerinedir. Hükümet protestoları Nisan 2000'de olağanüstü hal ilan ederek sindirmeye çalışmıştır. Eylemciler tutuk- lanmış, protestocular öldürülmüş ve medya san-

sürülenmiştir. 10 Nisan 2000’de nihayet halk kazanmıştır. Aguas del Tunari ve Bechtel, Bolivya’yı terk etmiş, hükümet su özelleştirmesi ve yönetmeliğini yürürlükten kaldırmak zorunda bırakılmıştır. Su şirketi SEMAPA -borçlarıyla birlikte- işçiler ve halk tarafından devralınmıştır.”(3)

Hindistan, “Krishna havzasındaki Malaprabha sulama projesindeki yer altı suyu istilası çiftçi ayaklanmalarına neden oldu. Mart 1980’de çiftçiler, vergi ödenmesini durdurmak üzere Malaprabha Ittihsyit Bölgesi Çiftçiler Koordinasyonu Komitesi oluşturuldu. Buna misilleme olarak hükümet yetkilileri çiftçi çocuklarının okullara kaydedilmeleri için gerekli olan sertifikaları hazırlamayı reddettiler. 19 Haziran 1980’de çiftçiler bir yerel yöneticinin ofisinin önünde açlık grevine başladı. 30 Haziran’da 10 bin çiftçi destek için geldi. Yöneticilerden yanıt gelmeyince çiftçiler blokaj eylemi düzenledi. Ancak Navalgun’da yaklaşık 6 bin çiftçinin traktörlerine hasar verildi; yürüyüş taşa tutuldu. Aynı gün çiftçiler sulama dairesine sızarak 1 kamyon ve 15 jipi ateşe verdiler. Polis ateş açarak bir çocuğu öldürdü. Protestolar hızla Ghataprabha, Tungabhadra ve Karnataka’ya yayıldı. Binlerce çiftçi tutuklandı ve 40 tanesi öldürüldü. Sonunda, su vergilerini ve iyileştirme vergisini askıya alan bir emir yayımlandı”.(4)

Fransız su tekelelerinden en büyük ikisi Lyonnaisse des Eaux ve Compagnie Generale des Eaux; yine en büyük su tekellerinden Thames Water ve Northwes Water; ve de İspanyol devlet tekeli Canal Isabel II Arjantin’de Dünya Bankası tarafından finanse edilen bir su özelleştirmesi projesi için konsorsiyum oluşturdular.

Bir taraftan su kaynakları üzerinde kıyasıya, küresel çapta hegemonya savaşları sürerken; diğer taraftan da Arjantin, Bolivya, Gana, Nikaragua, Filipinler ve Güney Afrika gibi ülkelerde olduğu gibi büyük toplumsal muhalefet hareketleri de doğmaktadır. Ezilenler ile ezenler arasında su savaşları çoktan başlamıştır.

Henüz Türkiye’de Antalya Belediyesi Su İşletmeciliği, İzmit Yuvacık Barajı İşletmeciliği gibi yerlerde emperyalist tekeller yeni yeni imtiyazlar elde etmeye başlamışlarsa da Çeşme-Alaçatı ve Bursa Su İşletmeciliği gibi yeni imtiyazlar peşinde koşan tekellerin kısa sürede su kaynaklarını mülkiyetlerine geçireceklerini öngörebiliriz. Zaten su şişeleme ve dolmuş işletmeciliğinin

özel sektörün egemenliğinde olmasının yanı sıra, DSİ ve belediye su ve kanalizasyon sisteminin özelleştirmelerinin önünün açılmış olması, Berke barajı gibi özel baraj işletmeciliğinin teşvik edilmesi, özelleştirmelere değil de Danıştay’ın 10 ton suyu halka bedava veren İzmir Dikili Belediyesi’ne dava açması gibi göstergeler bize Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da da su talebi ekseninde toplumsal hareketin artacağını göstermektedir. Hali hazırda Kuzey Kürdistan’ın su kaynakları üzerindeki sömürgeci yaklaşıma karşı tavır almak en azından tutarlı demokrasinin gereği olarak işçi sınıfı ve ezilenlerin önünde bir görev olarak duruyor. Ve tabii ki İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, İzmit gibi metropollerde ezilenlerin sağlıklı içilebilir-kullanılabilir su taleplerinin karşılanması ve suyun bir insan hakkı olarak kabul edip, en azından belli bir oranının evsel kullanıma ücretsiz temin edilmesi talebi de, işçi sınıfı ve ezilenlerin önünde bir mücadele konusu olarak duruyor.

Biliyoruz ki, bunalım dönemlerinde yaşanan ekonomik tıkanma ve durgunlukta dolaşım aracı, para, dolaşıma engel hale gelir; bütün meta üretimi ve dolaşımı yasaları alt üst olur. Ekonomi tarihindeki devrevi aşırı üretim krizleri de bize yol gösterir ki; Fourier’in dediği gibi: “bolluk, kıtlık ve sefaletin kaynağı durumuna gelir.” Çünkü bolluk üretim ve geçim araçlarının sermaye durumuna dönüşümünü engeller. Kapitalizmde üretim ve geçim araçları sermaye niteliğini kazanmak durumunda olduğu için kapitalizm bolluğu yönetmeye yeteneksizdir, ki bundan krize girer. Bolluğu çöplendirirken serbest rekabeti kenara kaldırır. Engels’in ifadesi ile: “Tröstlerde serbest rekabet tekel durumuna dönüşür, kapitalist toplumun plansız üretimi, yaklaşan sosyalist toplumun planlı üretimi karşısında, teslim bayrağını çeker. İlk anda, kuşkusuz, kapitalistler yararına. Ama burada, sömürü öyle elle tutulur bir duruma gelir ki, yıkılması gerekir. Tröstler tarafından yönetilen bir üretim, bütünün küçük bir kupon biriktiricileri tarafından bu derece utanmazca sömürülmesine katlanacak bir halk yoktur.”(5)

Yoktur çünkü: “Kapitalistlerin tüm toplumsal işlevleri şimdi ücretli görevliler tarafından sağlanır. Artık kapitalistin geliri cebe indirme, kuponları kesme ve çeşitli kapitalistlerin karşılıklı olarak birbirlerinin sermayelerini kaptığı borsa-

da oynama etkinliği dışında, hiçbir toplumsal etkinliği yoktur.”(6) Onların bu etkinlikleri milyonların kanyla oynanan bir kumar oyunudur.

şüphesiz ki, yeni oyun sahalarından biri de su olmuştur. Ve para su dolaşımının yapılmasının önünde engel haline gelmektedir. Kapitalizm su bolluğunu da yönetmeye yeteneksizdir. Suyun planlanması bugün tekeller yararına yapılmaktadır. Ekonomilerin malileşmesiyle, tüm toplumsal alanlarda tekellerin sömürü derecelerini tarif edebilecek bir utanma sınırının kalmadığı ayan beyan ortaya çıkmıştır. Kapitalistlerin kendi ayaklarını da kaydırarak onları gereksiz nüfus haline getiren kapitalist üretim biçiminin yerine, sosyalist üretimin geçmesinin tarihsel olanakları her zamankinden fazla olduğu orta-

dadır. İşte bu yüzden deriz ki: biz suya dokunduğça, suyu ısınan kapitalizmdir!

Dipnotlar

- 1- Dursun Yıldız, Küreselleşme ve Su Kaynakları, Cumhuriyet Gazetesi, 14 Ağustos 2007.
- 2- Serpil Yıldız, Su Fakirliği Kapımızda mı?, Bilim ve Teknik, s. 489, Ağustos 2008.
- 3-Vandana Shiva, Su Savaşları, Aram Yay., s. 122-123.
- 4- Age, s. 130-131.
- 5- F. Engels, Anti-Dühring, Sol Yay., s. 439.
- 6- Age.

Taha Akyol'a Yanıt: Piyasa Değilse Ne?

Başlıktaki soruya, Taha Akyol'un verdiği yanıtı biliyoruz. Dünya kapitalizminin infilak etmesi, onu da panikletmiş görünüyor. Var gücüyle sosyalizme yönelik her türlü sempatiye karşı gölge dövüşü başlatmış bulunuyor: "Sovyet laboratuvarındaki yetmiş yıllık uygulama da göstermiştir ki, 'piyasa' ve 'üretim araçlarının özel mülkiyeti' olmadan modern bir ekonominin işletilmesinin sihirli formülü (henüz) yoktur. Piyasa değilse ne? Bunun cevabı yok! ... 'Piyasa'da kişiler ve şirketler tarafından bir günde milyarlarca işlem serbestçe yapılır. 'Piyasa'yı kaldıracak bir sosyalist sistemde bu milyarlarca işlemi kimler, hangi mekanizmalar yapacak?! Cevap 'devlet' ise, bunu Sovyet imparatorluğu denedi, iflas etti." (Milliyet, 23, 26 ve 28 Kasım)

Asgari bilimsel dürüstlük, Taha Akyol'a, piyasasız neden olamayacağını ispatlama sorumluluğu yüklerdi. "Çünkü Sovyetler başaramadı", bilimsel bir yanıt olamaz. Çünkü her şey bir yana, en azından, dün Sovyetler'in başaramadıklarını, bugün yeni bir sosyalizm deneyiminin de başaramayacağını hiç kimse inandırıcı biçimde iddia edemez. Paris Komünü'nün başaramadığı pek çok şeyi Sovyetler deneyimi başarmıştır, örneğin.

Biz, tersine, üzerimize düşeni yapalım ve özel mülkiyetin kaldırılmasının ve piyasasız bir toplumun hem kaçınılmaz hem de mümkün olduğunu gösterelim.

Önce, sorunu ayakları üzerine oturtalım. Bay Akyol, "Modern ekonominin üretim araçlarının özel mülkiyeti olmadan düşünülemeyeceğini" söylüyor. Tersine, modern ekonomi artık üretim

araçlarının özel mülkiyeti temelinde düşünülemez. Dünya ölçeğinde kaynaşan, en ileri teknoloji temelindeki bugünkü sanayi ile artık "kârlı biçimde" üretim yapılamıyor. 20. yüzyılda sınai ve mali karların evrimi aşağıdaki grafikten örülebilir:

(Aktaran: Walden Bello, Wall Street: Çöküşün Nedenleri, sendika.org)

Yine aynı kaynağın aktardığı üzere: Fortune dergisinin saptadığı dünyanın en büyük 500 şirketinin kar oranları; 1960-'69'da %7.15 iken, 1980-'90'da %5.30, 1990-'99'da %2.29, 2000-'02'de 1.32 olmuştur.

Marks'ın bir asır önce tespit ettiği "kâr oranlarının eğilimli düşüş yasası" temelinde, kâr oranları artık dibe vurdu. Üretimde demirden halkalar, canlı halkaların yerini o derecede aldı ki, kârın kaynağı olan canlı emek azaldıkça, kar oranları da düştü. Yerlerde sürünür hale geldi. Sermaye, istediği kadar işçilerin 'suyunu sıksın' elde ettiği artı değer, yatırdığı sermayeye kıyaslandığında deveye kulak kalmaktadır. Bu, kapitalizmin artık modern teknolojinin gelmiş olduğu düzeyle kesin bağdaşmazlığının bir ifadesidir.

Tam da bugünkü sanayi ile, bugünkü teknoloji ile artık "karlı biçimde" üretim yapılamadığı içindir ki; kapitalistler ellerindeki sermayeyi giderek artan oranda asalak alanlara, başta da finans alanına yatırıyorlar. Bunu, hiçbir "ahlaki" vaaz ya da yasal yaptırım da engelleyemez. Kapitalizm, artı değer dolaysız kaynağı olan üretimden kopuyor. İnsanlığın birikmiş zenginliği asalak alanlarda yığılırken, milyarlarca insan da

işsiz kalıyor. Öyleyse “modern ekonomi”nin üretici güçleri, kesin biçimde “kâr için üretim”le, özel mülkiyetle bağdaşmıyor. Yerine “toplum için üretim”in, toplumsal mülkiyetin geçirilmesini dayatıyor.

Bunun adı, Bay Akyol, sosyalizmdir.

Bugünkü dünya insanlığının haline bir bakın, Bay Akyol! Tarihin görmediği ölçüde bir zenginliğin üretildiği dünyamızda evsizliğin, açlığın, susuzluğun vb. nasıl da durdurulamaz bir salgın gibi milyarlaraya yayıldığını gözlemleyin. Tarihte hiç olmadığı kadar çok konut üretiliyor, oysa evsizlerin sayısı da görülmedik düzeyde. BM Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) raporuna göre, yaklaşık bir milyar insan, insanlığın altıda biri açlık çekiyor. Sanayi üretimi devasa boyutta, ama işsizlerin sayısı da görülmedik boyutlarda.

Dahası, kapitalizm doğayı vahşice yok ediyor, su kaynaklarını kirletiyor ve insanlığı varoluşunun fiziki sınırlarına doğru itiyor. WWF Yaşayan Gezegen 2008 raporuna göre, “İnsanoğlu” (siz sermaye diye okuyun!) “bu tüketim hızıyla 2030 yılında ihtiyaçlarımız karşılayabilmesi için iki gezegene daha ihtiyaç duyacak.”

Burjuva uygarlığının vardığı ölüm sınırındır bu.

Bunun ötesine geçmek, gürül gürül fişkıran dünya zenginlik kaynaklarını herkesin kılmak için öncelikle üretim ilişkilerini temelden dönüştürmek şarttır. Musluğun sahibi tekeller olduğu sürece, onlar sanayide düşen karlarını her türlü sosyal hakkı gasp ederek telafi etmeyi sürdürecektir. Artık sosyal devletçi palyatif tedbirleri bile kaldıramaz kapitalizm. Sermaye birikimi, her türlü sosyal hakkı yok edip içine çeken, emek sömürsünü Çinvari vahşi yöntemlerle derinleştiren, nihayetinde bütün bir gezegenin varlığına kast eden bir süreç haline gelmiştir. Emperyalist küreselleşme koşullarında tekellerin serbestliği de, emekçi insanlığın köleliği de görülmedik boyutlar almıştır. “Serbest piyasa” söylencesi, bu koşullarda, piyasalarda katı bir egemenlik kurmuş dünya tekellerinin ve uluslararası tekellerin serbestliğinin maskesine dönüşmüştür.

Taha Akyol, Sovyetler’deki uygulamanın piyasa-sız bir sistemin mümkün olmadığını gösterdiğini iddia ediyor. Biz, tam tersini düşünüyoruz. Geri bir tarım ülkesi olan Rusya, iç savaşın ağır yıkımına rağmen, 1921’den 1941’e kadar, yirmi yılda, merkezi planlı sosyalist ekonomi temelin-

de dünyanın ikinci büyük sanayi devi haline geldi. Sosyalizm, öncelikle geri Rusya’yı modernleştirme işini üstlendiği için, Rusya’da sosyalizmin gelişimi kapitalizmin az gelişmişliğinden devralınan bir yığın sorunla boğuşarak olabildi.

Sovyetler Birliği bu devasa ekonomik atılımı, hiçbir kapitalist ekonomide, hiçbir zaman görülmemiş bir tarzda; işsizliği, açlığı, evsizliği ortadan kaldırarak, yoksulluğu önemli oranda gerileterek başardı. Üstelik daha bilgisayar bile icat edilmemişken!

Yine, Sovyetler Birliği’nde eğitim, sağlık, ulaşım, konut meta olmaktan çıkarıldı, herkes için bir hak düzeyine yükseltildi. (Sosyal devlet, sosyalizmin bu kazanımlarının ve Batı’daki işçi sınıfı mücadelelerinin basıncıyla sonraları ortaya çıktı, nitekim 1990’lardan sonra da tasfiye ediliyor.) 1929-’33 döneminde kapitalist dünya korkunç bir ekonomik krizin içinde debelenirken, SSCB gururlu biçimde ekonomik zaferler kazanıyor, cehaleti yeniyor, tarihsel geriliğinin zincirlerini kırıp atıyordu.

Kruşçev ile başlayan, Brejnev ve Gorbaçov ile süren yeni dönemde, tam da Bay Akyol’un salık verdiği piyasa yöntemleri esas alındı. Piyasa öğeleri kullanılarak “ekonomik hesaplama” yöntemi kullanıldı. Değer yasası temel düzenleyici ilan edildi. Malların fiyatları piyasa esasına göre saptandı. İşletmeler, kar-zarar hesaplamasına göre işletildi. Bu ekonomik politikalar, SSCB’yi içten çürütüp 1991 yıkımına götürdü. “Piyasa sosyalizmi” Yugoslavya’daki uygulamasında da farklı sonuçlar vermedi.

Bay Akyol, Sovyetler Birliği’nde, geçmişte, ilkel bilgisayarlarla merkezi planlamanın ve fiyat tespitinin ne kadar zor olduğunu hatırlatıyor. Ama günümüz bilgisayar teknolojisiyle, merkezi planlama ve fiyat tespitinin ne kadar kolay olacağı -tabii ki- aklına gelmiyor. Bugünkü teknik (bu alanda da) sosyalizmin işini bin kat daha kolaylaştırmıştır.

20. yüzyıl sosyalizmi, burjuvazinin gereksiz bir sınıf, toplumun sırtında bir yük olduğunu kanıtladı. Emekçilerin de yönetebileceğini gösterdi. 21. yüzyıldaki sosyalizm, Bolşeviklerin boğuşmak zorunda kaldıkları tarihsel geriliklerden kaynaklı bir yığın sorunla hiç uğraşmak zorunda kalmayacak. 21. yüzyıl sosyalizmi, yepyeni ufuklara yürüyecektir.

“Milyarlarca İşlem” Planlanabilir Mi?

“Piyasa’da kişiler ve şirketler tarafından bir günde milyarlarca işlem serbestçe yapılır. ‘Piyasa’yı kaldıracak bir sosyalist sistemde bu milyarlarca işlemi kimler, hangi mekanizmalar yapacak?!” “Sosyalizmi savunanlar, ‘piyasa’nın yerine piyasa kadar kendiliğinden işleyecek bir mekanizma önermedikçe, ütöpik kalmaya mahkûmdurlar.” Taha Akyol’un tezi bu.

Köleci toplumun hiçbir bilgini -en ileri olanı dahi- “kölesiz bir toplum” düşünememiştir. Onların varoluşu, kol emeğinin köleleştirilmesine sıkı sıkıya bağımlıydı. Emeğin ücretli köleleştirilmesine en az onlar kadar bağımlı olan burjuva ideologları da, “piyasasız bir toplum” düşünemiyorlar. Çünkü piyasa, burjuvazinin varlık zeminidir.

Taha Akyol’un sorunu koyuşu hilelidir. Piyasa’nın alternatifi, “piyasa kadar kendiliğinden” işleyecek başka bir mekanizma değildir. Zaten sorunun kendisi, özel mülkiyet ve kar hırsı temelinde “piyasanın” yıkıcı, anarşik ve kendiliğinden işleyişidir. Bu işleyiş, kapitalizmin krizden krize sürüklenmesine yol açar. Her tekil işletme sınırsızca, sanki her ürettiği satılacakmış gibi üretir. Her kapitalist, elindeki para sermayeyi sınırsızca, sanki hep kazandıracakmış gibi borsalara, türev piyasalarına yatırır. Sonuç: Sermayenin fazla üretimi, değersizleşmesi ve yığınsal ölçekte kıyımı. Yani: Kriz.

Kar yasası temelinde işleyen kapitalizm, düzenlemeye gelmez. Soğuk Savaş dönemindeki Bretton Woods anlaşması gibi düzenleme girişimleri de dönemsel olmanın ötesine geçmemiş, sermaye birikiminin yasalarıyla çatışmaya düşmüş ve lağvedilmiştir.

Piyasasız ekonomi olmaz demek, toplum ekonomiyi bilinçli biçimde düzenleyemez demektir. Hayır! Toplum, kapitalizmin üretim anarşisine mahkûm değildir. Kapitalist piyasa ekonomisinin alternatifi, üretimin bilinçli, planlı düzenlenmesidir. Üretim sosyal bakımdan pekâlâ düzenlenebilir. Ürünlerin dağılımı ve tüketimi de böylece, düzenlenebilir. Bunun ön koşulu ise sermaye egemenliğinin devrilmesi ve üretim araçlarının toplumsallaştırılmasıdır. Üretim araçlarının toplumsallaştırılması, sınıf olarak burjuvazinin tasfiyesi demektir. Üretimi kendi bencil kar hırsına göre yöneten bu asalak sınıfı tasfiye etmekle toplum, üretimi yeni bir ilkeye, “toplum için üretim” ilkesine göre yeniden dü-

zenler.

Peki, Akyol’un sorusunu yinelersek, “Milyarlarca işlem” planlanabilir mi? Kesinlikle, evet. Bunu, yine günümüz “modern ekonomisinin” verileri doğruluyor. Daha bugünden, dünya sanayi üretimini elinde tutan dünya tekelleri ve uluslararası tekeller kendi içlerinde “milyarlarca” üretim, dağıtım, satış işlemini en sıkı biçimde planlıyor ve örgütlüyorlar.

General Motors, dünya ölçeğindeki bir üretim zinciriyle yılda 9,2 milyar otomobil üretiyor. Tabii, aynı şirket, bu milyarlarca otomobilin değişik ülke pazarlarına sevkiyatını ve satışını da planlıyor, örgütlüyor. Yani; tek başına General Motors, Bay Akyol’un nasıl yapılacağını merak ettiği “milyarlarca işlem”i planlayıp uyguluyor. Toyota ondan da fazlasını, yılda 9,4 milyar otomobili üretiyor, sevk ediyor, satıyor. (Toyota küresel üretimde GM’yi geçti, AP, 29 Ocak 2008, Salı)

Hollandalı dünya tekeli Shell, günde 3,234 bin boe(1) hidrokarbon üretimi yapıyor. Kutuplardan Nijerya’ya, Rusya’dan Mısır’a kadar dünyanın her yanına yayılmış petrol kuyularından, rafinerilerden, depolardan ve petrol yan sanayinden oluşan bir üretim zinciriyle bunu işliyor, gemilerle naklediyor ve dünya pazarına satıyor. Sadece 2007’de 314 petrol kuyusu açılması işini tek başına organize ediyor, planlıyor. (Kaynak: Shell’in kurumsal internet sitesi.)

Liberallerin, ancak küfür etmek için ağızlarına aldıkları “merkezi plan ekonomisi”, bizzat onların tanrıları tarafından en ileri teknikle uygulanmaktadır! Ama toplum için değil, şirket karları için! Toplumsal ekonomi zemininde değil, bir tekelin üretim örgütlenmesi zemininde. Dünya tekellerinin bu gerçekliği bile tek başına, Taha Akyol’un üretimin ve dağılımın planlanamayacağı tezini çürütmeye yeter. Bugün birkaç yüz dünya tekeli, 1920’lerdeki Sovyet ekonomisiyle kıyaslanmayacak ölçüde büyük bir ekonomik işlemler ağını ayrı ayrı kendi bünyelerinde planlayıp yönetiyorlar. Ama bu olgu, kapitalizmin anarşik niteliğini ortadan kaldırmıyor. Çünkü; hem üretim ayrı ayrı tekellerin ellerinde kalmaya devam ediyor, tekeli rekabet kıran kırana devam ediyor, hem de piyasanın anarşikliği sürüyor. Tek tek şirketlerin üretimi en sıkı biçimde planlamasıyla, dünya ekonomisinin plansızlığı arasındaki çelişki en vahşi biçimde sürüyor ve yıkımlara yol açıyor.

Sosyalist dünyanın yapacağı, üretimi toplumsallaştırmak, bugün kapitalist mülkiyet altındaki üretici güçleri toplumun mülkiyeti altına sokmak ve üretimi toplum için düzenlemek olacaktır. Kapitalizmde tek tek şirketlere ait, kâr amacına bağlı plan, sosyalizmde toplumsallaştırılmış ekonomi üzerinden, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için yapılır.

Toplumsallaştırılmış ekonomi, mülk sahibinin kör kar amacıyla değil, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hareket edecektir. Böylece, özel kâr hırsının yol açtığı akıl almaz israf(2) ortadan kalkacak, toplumsal kaynaklar üretken ve verimli biçimde kullanılacaktır. Keza, çalışmadan işçi sınıfının emeğine el koyan burjuvazinin tasfiye edilmesiyle, onun elinde biriken muazzam zenginlik topluma mal edilecektir.

Sosyalizm Yeni Bir Uygarlıktır

Ekonominin bilinçli düzenlenmesi işini, komünizmin ilk aşamasında (sosyalizm) toplum adına işçi sınıfının komün-devleti üstlenir. Ama devletin yanı sıra toplumsal düzenleyici örgütler de faaldir. Tarih, sosyalizmden komünizme doğru ilerledikçe, devlet söner ve üretimi toplumsal örgütler düzenler, koordine eder.

Sosyalizm, yeni bir uygarlıktır ve yeni bir adlettir. Sosyalizmde insanlık, kapitalizmde asla sahip olamayacağı haklara sahip olur. Örneğin tüm temel ihtiyaçlarını (eğitim, sağlık, ulaşım, konut, ekmek, çocuklara süt vb.) para ödmeden karşılama hakkı gibi. Kapitalizm ve 'piyasa'nın en ileri vaadi, bu hakları "parası olan" herkese sunmak, "fırsat eşitliğini" sağlamak olabilir. Eşitlikçiliği, adaleti bu kadardır! Sosyalizm geliştirdiği oranda, satılık malların evreni daralır, karşılıksız malların, hakların evreni genişler. Sosyalizm, giderek genişleyen bir ölçek üzerinde ihtiyaçların hak haline dönüştüğü bir geçiş sürecidir. Sosyalizmde emekçi halkın; konut hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, politikaya katılma hakkı, çocuk bakımının/ev işlerinin toplumca üstlenilmesi hakkı, herkese çalışma hakkı, vb. vardır. Sosyalizm olgunlaştıkça bu hakla-

rın zemini de genişler ve bunlara yeni başkaları eklenir.

Sosyalist üretim ekonomiye egemen olduğu, küçük meta üretimi de kolektifleştirildiği oranda piyasa tedricen etkinliğini yitirir ve tasfiye olur. Piyasanın yerini emekçilerin özgür ve eşit biçimde ürettiği, ürettiklerini "ihtiyaçlarına göre" bölüştükleri ve giderek üretimin bütünüyle makinelerle yapıldığı komünist toplumun üst evresi alır.

İhtiyacınız olanı almak için para ödememek... Ne müthiş bir özgürlük, bir an için düşünsenize!

Tabii, biliyoruz, Bay Akyol, bunu düşününce hemen aklınıza israf, sorumsuzluk ve çarçur geliyor. Komünizm, yeni tipte bir insan da yaratır ve çalışmayı, paylaşmayı doğallaştırır. Rosa Luksemburg'un parlak biçimde belirttiği gibi: "Sosyalist toplumda eli kırbaçlı sanayicilerin varlığı sona erer. İşçiler kendi refahı ve yararı için çalışan özgür ve eşit insanlardır. Yani kendi başlarına, kendi inisiyatifleriyle çalışırlar, kamu varlıklarını israf etmezler ve en güvenilir ve dikkatli işi çıkarırlar. ... Bu da iç disiplin, entelektüel olgunluk, yüksek ahlâk, dürüstlük ve sorumluluk duygusu, proleterin tam anlamıyla bir iç yeniden doğuşunu gerektirir."

Sosyalizm, insanlığın, kapitalizmle alçaltıldığı yerden ayağa kalkışıdır. Yeni bir insan ve yeni bir ahlak. İnsanlığın kurtuluşu sosyalizmde-dir.

Dipnotlar

1-Boe: Bir varil petrole denk gelen hidrokarbür ölçü birimi. ("Barrel of oil equivalent"ın kısaltması)

2-Sadece en belirgin birkaç örneğini verirsek: "Kar için üretim", borsa gibi asalak alanlara trilyonları akıtır, reklam için devasa zenginlikleri çarçur eder, asla satılmayacak ve depolarda çürüyecek mallar üretilmesine yol açar, tekellerin kar hırsı için paylaşım savaşları çıkartır, doğayı sınırsızca tahrip eder, yüz milyonlarca insanın işsiz kalmasına yol açar, vb.

Kürt Ulusal Sorununda Partizan'ın Teorik Kördüğüm Hali

Atılım'ın Kürt ulusal sorununda Yürüyüş'e karşı yürüttüğü teorik-ideolojik mücadeleye, Partizan müdahil olma gereksinimi duydu. Hakkıdır. Kaldı ki, böyle bir teorik-ideolojik tartışma ve mücadeleye dahil olması da memnuniyetle karşılayacağımız, istenilir bir şeydir. Diğer yandan, Partizan'ın tartışma yöntemini çok doğru ve isabetli bulmadığımızı da belirtmeliyiz. Atılım ve Yürüyüş arasındaki tartışmada tarafların teorik-ideolojik yaklaşımları arasında kendi konumunu belirliyor, oradan da tarafları elektronik terazi ile tartma yöntemiyle “eleştiriyor!” Oysa başka bir yöntem izleyebilirdi. Atılım ve Yürüyüş eleştirilerini ayrı ayrı ele alabilirdi. Bu; hem Partizan'ın kendi görüşlerini açmasını, daha anlaşılır biçimde vermesini sağlar, hem de okurun, ilgi duyanların tartışmanın tarafları arasındaki teorik-ideolojik farkları görmesini ve kavramasını kolaylaştırırdı. Partizan'ın yöntemi, kendilerinin de istemeyeceğini sandığımız bir görünüme de yol açıyor. Yazıdan, tartışan Atılım ve Yürüyüş'ün dışında bir nevi yetkili üst bir otorite, bir bilirkişi havası çıkıyor. Fakat daha önemlisi, bu yöntemin tartışılan konuları karmaşıklaştırarak, sorunların ve farklı teorik-ideolojik yaklaşımların anlaşılmasını zorlaştırıyor olmasıdır.

Partizan'ın Atılım'a eleştirilerini incelemek ve yanıtlamak, bu vesile ile O'nun Kürt ulusal sorunu ve Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devriminin kimi sorunlarındaki tavırlarını tartışmak bir tek yazının hacmini fazlasıyla zorlayacaktı. Bu nedenle tartışmayı iki yazı olarak

planladık. Atılım'ın “işçi ve diğer emekçilerin birliğini baltalayıcı yönde tavır geliştirmek”le suçlanması, bu ilk yazının ana konusu olacaktır.

I

Burada Partizan ile tartışmamızın, inceleyeceğimiz teorik-ideolojik ve pratik politik farklı konularımızın konusu “bir ulusal sorun”dur. Partizan'ın Atılım'a (ve Yürüyüş'e) yönelttiği en önemli “eleştiri”, “işçi ve diğer emekçilerin birliğini baltalayıcı yönde tavır geliştirmekte” (s. 24)* olduğu itham ve suçlamasıdır. Ezen ve ezilen, iki uluslu (ve değişik ulusal toplulukların var olduğu) bir devletin siyasal coğrafyasında yaşıyoruz. Bu coğrafya, devrimci eylemimizin ayağını bastığı toprak ve keza bölge ve dünya devrimine katılımımızın üssü olduğu içindir ki, ezen ve ezilen ulus gerçekliği ve ayrımını, devrimci strateji ve taktiğin asla ihmal kabul etmez kurucu temel bir başlangıç verisi kabul ediyoruz. Böyle olduğu içindir ki, yukarıya aldığımız ağır suçlamasını aydınlığa kavuşturabilmek için de Partizan'dan her şeyden önce hiçbir muğlaklığa yer vermeksizin, sarıh biçimde şu soruların yanıtını istemenin hakkımız olduğu düşüncesindeyiz:

-Partizan, Kürt ulusal sorunuyla, Türk ulusu, ezen ulus proletaryası ve devrimciliğinin pozisyonundan mı ilişkililiyor, tavır alıyor ve konumlanıyor?

-Partizan, yoksa Kürt ulusal sorunuyla, Kürt ulusu, ezilen ulus proletaryası ve devrimciliğinin pozisyonundan mı ilişkililiyor, tavır alıyor ve konumlanıyor?

Eğer Kürt ulusal sorunuyla ezen veya ezilen ulus proletaryasının devrimciliği pozisyonları dışında yani, “biz hiç de ezen veya ezilen ulus proletaryasının devrimciliği pozisyonundan ilişkilenecek, tavır almak ve konumlanmak zorunda değiliz, marksist-leninist devrimcilik iddiasında olanlar için bir üçüncü ilişkileneş tavır ve konumu daha vardır” diyorsanız, bu konumuzu açık ve anlaşılır, muğlaklığa yer vermeyecek biçimde tarif etme devrimci sorumluluğunu yerine getirmeniz gerekiyor. Kuşkusuz bu sorular; Marksizm Leninizm, devrimcilik iddiası olan bütün yapılar için geçerlidir. Örneğin, bu tartışmanın bir tarafı olması hasebiyle soruları Yürüyüş'ün yanıtlaması da özellikle anlamlı olur. Elbette, Partizan'ın yanıtlarını, açıklamalarını bekleyeceğiz. Ancak, yine de burada bahse konu sorular bakımından Partizan gerçekliğinin bize nasıl göründüğünü kaydetmeliyiz. Seksiyon örgütlenmesi görüşünü de kesin bir kararlılıkla reddeden Partizan, Kürt ulusal sorunuyla ne ezen ulus proletaryası ve devrimciliğinin ve ne de ezilen ulus proletaryası ve devrimciliğinin pozisyonundan ilişkilenecek. Buradan olarak o, devrimci görevlerini ve ezen ulusun (Türk) proletaryası ve ne de ezilen ulus (Kürt) proletaryasının devrimci sınıf konumunun gereklerinden hareketle belirliyor, tarif edip tanımlıyor. Evet, o üçüncü bir pozisyonda duruyor. Tarif edilmemiş, tanımlanmamış, Marksizm Leninizm bakımından adı konmamış bir pozisyondur bu.

Örneğin Partizan, Atılım'ı “ezilen ulus milliyetçiliğinden mustarip” olmakla itham eder ve Yürüyüş'ü de “ezen ulus milliyetçiliğinin halkımız üzerindeki etkisine karşı mücadelede yeterince açık davranmamak”la eleştirirken; bu tavırları ezen ulus devrimci proletaryasının mı, ezilen ulus devrimci proletaryasının mı konumlanmasından hareketle yapmaktadır? Ya da ne? Partizan'ın bizi doğru anlamasına yardımcı olmak bakımından kendi pozisyonumuzu (ve aynı anlamda, sorulara verdiğimiz yanıtı) özetleyelim: Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devriminin görevlerine; Atılım, ezen ulusun proletaryasının, Türk proletaryasının devrimci pozisyonundan bakıyor, buradan ilişkilenecek ve konumlanıyor; Nû Azadî ise ezilen ulus proletaryasının, Kürt proletaryasının devrimci pozisyonundan bakıyor, buradan ilişkilenecek ve konumlanıyor. Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devriminin

gelişim stratejisi, Türkiye ve Kuzey Kürdistan proletaryasının devrimci birliği bunu gerektiriyor ve hatta dayatıyor.

Burada şunu hatırlatmayı da yararlı buluyoruz: Lenin, Stalin ve Bolşevik Partisi ulusal sorunda devrimci görevleri, Rus ulusunun, yani ezen ulusun devrimci proletaryasının konumundan ve görüş açısından formüle ettiler. Ayrılma hakkına yapılan hassas vurguların önde tutulması da bunun sonucudur. İbrahim Kaypakkaya, Bolşeviklerin yaklaşımını benimsemiş, bizim siyasal coğrafyamızın koşullarına uyarlamaya çalışmıştır. O'nun Kürt ulusunun ayrılma, kendi ulusal devletini kurma hakkına yaptığı vurgunun arka planında da özsel olarak aynı yaklaşım vardır.

II

Partizan, Atılım'ı “ezilen ulus milliyetçiliğinden mustarip” olmakla itham ediyor, “eleştiriyor.” Peki, “ezilen ulus milliyetçiliği nedir?” Ve evet, “ezen ulus milliyetçiliği nedir?”

“Ezen ulus milliyetçiliği”, bir ulusun başka uluslar, ulusal topluluklar aleyhine ulusal ayrıcalıklar, üstünlükler elde etmeye veya elde etmiş olduklarını korumaya çalışmasını idealize edip haklılaştıran, meşrulaştıran ideolojik-teorik süprütülden oluşan burjuva ideolojisidir. Başka ulusların, ulusal toplulukların baskı altına alınmasını, boyunduruğa vurulmasını ve sömürgeleştirilmesini, yani “kendi ulusunun” ayrıcalıklarını ve üstünlüğünü, ulusal eşitsizlikleri savunur, idealize eder, şovendir, ucu ırkçılığa açılan karanlık gerici bir yoldur. Zerre kadar demokratik muhtevası yoktur.

“Ezilen ulus milliyetçiliği” ise ezilen ulusun, başka uluslar, ulusal ya da ulusal ve sömürgeci boyunduruğa karşı, ulusal demokratik hakların ve ulusal boyunduruktan kurtuluşun, diğer uluslarla eşitlik mücadelesinin haklı ve meşru olduğunun teorize edilmesidir. Ezilen ulus milliyetçiliği de bir “burjuva ideolojisidir” ama yurtsever ve demokratiktir; ezilen ulusu başkaldırma ya çağırırken devrimcidir. Ezen ulusun boyunduruğuna karşı olduğu içindir ki, “ezilen ulus milliyetçiliği”, ister ulusal devrimci, isterse ulusal reformist olsun daima demokratik bir muhtevaya sahiptir.

Her çeşit milliyetçiliğin temel, tipik bir karakteristik özelliği, sınıf farklılıklarını geri plana atması, gizlemesi ve örtbas etmesidir. Milliyetçi-

lik, ister demokratik isterse antidemokratik, gerici, şoven olsun her halükarda “ulusal çıkarlar için” ulusun uzlaşmaz sınıflarını uzlaştırma ve işbirliğine yöneltme eğilimindedir. Vurgulandığı gibi, ezilen ulus milliyetçiliği demokratik, ezen ulus milliyetçiliği ise gerici, şoven bir muhteva ve karaktere sahiptir; bu fark asla önemsiz değildir, bilakis temel önemdedir ve ihmal edilemez, ama milliyetçilik her iki durumda da sınıf uzlaşması, sınıf işbirliği eğilimindedir. Her çeşit halkçı teoriler-ideolojilerde olduğu gibi her çeşit milliyetçi ideolojiler de sınıf uzlaşması ve işbirliğini vaaz eden oportünist teori ve ideolojilerdir.

“Ezilen ulus milliyetçiliği” dediğiniz, Kuzey Kürdistan'daki ve Türkiye'deki Kürt ulusal demokratik hareketi değil midir? Ezen ulus devrimci proletaryasının sınıf çıkarlarının çizgisini geliştirmekle kendini yükümlü gören Atılım'ın Kürt ulusal demokratik hareketini, yani bu anlamda diğer bir ifadeyle “ezilen ulus milliyetçiliğini” desteklemesinde gocunacak ne olabilir ki! Kaldı ki, Atılım'ın ulusal demokratik harekette karşı ideolojik-teorik mücadelesi onu işçi-emekçi çözüm çizgisine itme çabası da eleştiri ve devrimci pratik olarak, asla küçümsenemez. Pe ki, Partizan'ın şu yazdıkları ne anlama geliyor:

“Ezilen ulusun, demokratik muhteva taşıyan mücadelesini desteklerken aynı zamanda onun içinde burjuva yönün ayrıcalıklar elde etme peşindeki politikasını da görmeli ve ezilenlere de göstermeliyiz.” (s. 24)

Tamam, “ezilen ulusun, demokratik muhteva taşıyan mücadelesini destekleriz” diyorsunuz. Burada destelediğiniz şey “ezilen ulus milliyetçiliğinin” ta kendisi değil de nedir? Partizan eğer “ezilen ulus milliyetçiliğinden (diğer bir anlatımla da “ulusal demokratik hareket”ten) başka bir şey anlıyorsa ya da “ezilen ulus milliyetçiliği” başka anlama geliyorsa, yapılacak açıklamaları incelemeyi ve değerlendirmeyi devrimci sorumluluğumuz addediyoruz.

Alıntıda geçen “ayrıcalıklar” konusuna da değinme gereksinimi duyuyoruz. Ulusal hareket içerisinde yer alan ulusal ve/veya ulusal sömürgeci boyunduruğa karşı mücadeleye katılan bütün toplumsal sınıfların kendi sınıfsal gerçekliklerini harekete taşımaları, yansıtılmaları kaçınılmazdır, kendi görüş açılarından meşrudur. Kürt ulusal demokratik hareketi içerisinde farklı sınıfsal tavır ve çıkarlara denk düşen değişik

eğilimler vardır. Biliniyor ki, sosyalist yurtseverler, tüm güç ve imkânlarıyla sömürgeciliğe karşı mücadelede yer alırken, aynı zamanda ulusal demokratik hareket içinde işçi-emekçi çözüm çizgisini geliştirmeye ve keza Kürt ezilen ulus burjuvazisinin çıkarlarını ve sınıf tavrını ifade eden çizginin hareketi kontrol ve hegemonyası altına almasına karşı da sistematik biçimde mücadele etmektedir. Özcesi, ulusal demokratik harekette Kürdistan proletaryasının hegemonyası için çalışmaktadır.

Ulusal demokratik harekete katılan tüm sınıfların, kendi tavır ve çıkarlarını harekete taşımalarının kaçınılmaz olduğunu belirttik. Ulusal demokratik harekete katılan sınıflar arasında hegemonya mücadelesi de bir o kadar kaçınılmaz ve meşrudur. Eğer Partizan, bundan ayrı olarak “burjuva yönün ayrıcalıklar elde etme peşindeki politikasını” derken, ezilen ulus burjuvazisinin diğer uluslar, ulusal topluluklar aleyhine ulusal ayrıcalıklar elde etmeye yöneldiğini, talep ettiğini vb. ima ediyorsa, bunun asla meşru ve haklı görülemeyeceğini, kabul edilmez olduğunu vurgulamalıyız. Herhangi bir ulusal harekette, burjuvazinin bu anlamda “ayrıcalıklar elde etmeyi” talep etmesi, ancak hareketin demokratik muhtevasını tasfiye sürecinin eşiklerinden birisi olabilir. 20. yy. başında Türk burjuvazisinin, Kürt ulusu, Ermeni ve Rum ulusları veya ulusal topluluklarına karşı ayrıcalıklar elde etmek için neler yaptığını biliyoruz. Somut olarak, Kürt ulusal demokratik hareketi tartışma ve analiz konusuna olduğuna göre böyle bir imayı hak eden bir durumun olduğu söylenebilir mi?... Elbette burjuva emperyalist çözüme yönelenler ya da kendi ulus çıkarları için başka ulusları ezmeye yeltenenler, ya da ulusal boğazlaşmaya yol verenler bu kapsamda ele alınamaz.

Bizi burada daha da fazla ilgilendiren, Partizan'ın ezilen ulusun “demokratik muhteva taşıyan mücadelesini” ne kadar ve nasıl desteklediğidir? Evet, Partizan, ezilen ulusun “demokratik muhteva taşıyan mücadelesini” gerçekten nasıl ve ne kadar desteklemektedir? Bütün devrimci yapılar, son çeyrek yüzyıllık tarihsel dönemdeki kendi varoluş gerçeklikleri çerçevesinde bu sorularla yüzleşmek devrimci sorumluluğunu taşıyorlar.

III

Partizan, en ağır itham ve suçlamasını şu cümlede formüle ediyor:

“Nihayet her iki akım (Atılım ve Yürüyüş -TD) da işçi ve diğer emekçilerin birliğini baltalayıcı yönde tavır geliştirmektedir ” (s.24) Boldlanarak ve üç satırlık ayrı bir paragraf biçiminde vurgulanmış bir cümle! Ona hak ettiği değeri vereceğiz.

Kuşkusuz suçlama çok ağır. Öyle yenir, yutulur gibi değil. Elbette ki daha önemli olan iddiaların, ne kadar doğru ve ne kadar ikna edici olduğudur. Göreceğiz! Ancak tartışmamız bakımından hemen şimdi şunu vurgulamayı daha önemli görüyoruz. Bu cümle bize, Partizan için “işçi ve diğer emekçilerin birliği”nin yaşamsal olduğunu söylüyor. Burada Partizan ile “tam bir düşünce birliği” içerisindeyiz. Bize göre de Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devrimi için Türk ve Kürt proletaryasının ve bütün ulusal topluluklardan halklarımızın ve emekçilerin devrimci birliği yaşamsal önemdedir... Demek ki, Partizan ile çok önemli, yakıcı bir ortak devrimci kaygıyı paylaşıyoruz. Bu durumda ikna edici bir tartışma bakımından tarafların yanıtlanması gereken temel soru şundan ibarettir:

Türk veya Türkiye proletaryası ve Kürt veya Kuzey Kürdistan proletaryasının devrimci sınıf birliğinin gerçekleştirilmesinin zorunlu-temel koşulu nedir? Veya bu devrimci sınıf birliği nasıl gerçekleştirilebilir? Bu soruların yanıtını özellikle de Partizan'ın bu yazıdaki tespit, analiz ve görüşlerinden hareketle çözümleyeceğiz. Ancak yine de burada hemen belirtmeliyiz ki, ezen ve ezilen ulus ayrımını, ezen ve ezilen ulus proletaryalarının konumlarının farklılığını önsel olarak devrimci politikanın temel bir kurucu unsuru olarak kabul etmeyen ve kendi devrimci pozisyonunu ezen ya da ezilen ulus devrimci proletaryasının görevlerine göre şekillendirmeyen görüş ve yaklaşımların, Türk proletaryası ve Kürt proletaryasının devrimci birliğini inşa edecek, gerçekleştirecek bir politik çizgi geliştirmesi olanaklı değildir. Bu koşul yoksa, en iyi halde her iki ülke proletaryasının yaşamakta ve derinleşmekte olan parçalanmasına seyirci kalınabilir. Sorunun kendisini böylesine yakıcı biçimde dayattığı koşullar altında ise bu da olanaksızdır; eğer herhangi bir politik yapı belirttiğimiz koşulu taşıyamıyorsa, Partizan'ın ifadesiyle “işçi ve diğer emekçilerin birliğini baltalayıcı yönde tavır geliştirmesi” kaçınılmazdır. Politik gerçekler, en halisane niyetleri aşar. Önemli olan, devrimci niyetleri gerçekleştirebilecek teorik dü-

şünce ve politik yönelimi geliştirebilmektir.

Yukarıda formüle ettiğimiz sorunun yanıtına döneceğiz ama öncelikle ulusal sorunda Partizan'ın teorik ve politik halinin daha iyi anlaşılmasına hizmet edecek bir iki noktaya dikkat çekmek istiyoruz. Ki, bunlar sorunun yanıtının olgunlaştırılması bakımından da oldukça önemli, anlamlı ve incelenmesi gerekli unsurlardır. “Halklar” kavramını tam bir kesinlikle reddeden Partizan şunları yazıyor:

“Hakim ulus ezilenlerinin milliyetçilikten etkilenmiş olduğu gerçeğini görmeli ve bununla mücadeleyi kesinlikle omuzlamalıyız.” (s. 24) Böylece, aynı zamanda bir de ezilen ulus ezilenleri olduğu ima ediliyor. Partizan, ezen ulus halkı/Türk halkı ve keza ezilen ulus halkı/Kürt halkı kavramlarını -aşağıda alıntılatacağımız gibi- kategorik olarak reddediyor, ama devrimci kaygı ve görüş açısı ağır bastığından hakim ulus ezilenleri üzerindeki milliyetçi etkilenmelerle mücadele görevine dikkat çekebilmek için “ulusun ezilenleri” kavramı yardımı çağırılıyor. Yazıyı biraz daha derinlemesine incelediğimizde Partizan'ın ulusal sorundaki teorik “düşümlerinin” oldukça karmaşık, girift bir hal aldığı görülüyor. “Halk kavramı üzerine” ara başlıklı bölümden bir-iki paragraf önce de şunları okuyoruz:

“Ezen ulus halkı üzerinde şovenizmin ciddi derecede etkileri vardır, buna karşı mücadeleyi önemsizleştirmek ciddi bir politik suçtur. Biz buna ezilen ulus milliyetçiliğinin ezilen ulus halkı üzerindeki etkisine dikkat çekerek meseleyi bütün olarak kavramak gerektiğini düşündüğümüzü ekleyelim.”(s. 21-22)

Demek ki neymiş:

Bir “ezen ulus halkı” ve bu “ezen ulus halkı üzerinde”, “şovenizmin ciddi derecede etkileri” varmış!

Bir de “ezilen ulus halkı” ve bu “ezilen ulus halkı” üzerinde de “ezilen ulus milliyetçiliğinin” “etkisi” varmış!

“Ezen ulus halkı” ve “ezilen ulus halkı” yani demek ki, “halklarımız” var! Ama Partizan şunları da savunuyor:

“Halk bütün komünistlerin üzerinde anlaştıkları gibi ‘devrimden çıkarı olan sınıfları’ içerir... Dolayısıyla ulusa göre halk tanımı ve ülkemizdeki işçi, köylü, küçük burjuva kitleyi birden fazla

halk varmış gibi ‘halklar’ diye tanımlamak yanlıştır. Bu şekilde ifade, kitleyi devrime göre değil, ulusa göre tanımlamaya tekabül eder. Ülkemizde Türkiye halkı vardır, halkları değil. Ama ülkemizde farklı uluslar ve milliyetler vardır. Her ulusun ve milliyetin içinde halk da vardır halk olmayan da. Bunlar arasında ayırım yapmak sınıf bakış açısından uzaklaşmak demektir.” (s. 22)

Bu paragrafta, Partizan'ın teorik düğümleri iyiden iyi birbirine giriyor. Örneğin “ülkemizde farklı uluslar vardır” diyen Partizan, böylece bir tek “ülkeden” ama iki ulustan söz etmiş oluyor. Böylece bizim bildiğimiz Türkçeye ve devrimci teoriye göre ülkesi olmayan bir ulustan söz etmiş oluyor. Dil, düşünceyi yansıtır. Bu “ülkemiz” söylemi, Kürt ulusunun ülkesi Kürdistan yokmuş gibi bir düşünceyi taşıyor. Tabii ki, Partizan Kürt ulusunun ülkesinin Kürdistan olduğunu biliyor. Bu bir gerçek. Ama bilerek ve isteyerek tercih ettikleri “ülkemiz Türkiye” kavramının ikinci bir ülkenin varlığını reddettiği de bir gerçek. Bunun Türk halkı, işçi ve emekçileri üzerindeki Türk milliyetçiliğinin etkileriyle uzlaştığı ve besleyip güçlendirdiği ve şovenizme hizmet ettiği de açıktır. Acaba “ülkemiz Türkiye” kavramı, Kürt devrimci ve yurtseverleri, Kürdistan proletaryası ve emekçilerinde, devrimciler hakkında nasıl duygu ve düşünceler yaratır ve yaratmaktadır? “Ülkemiz Türkiye” üslubu, Türkiye ve Kuzey Kürdistan proletarya ve emekçilerinin devrimci birliğine mi hizmet ediyor yoksa bilakis devrimci birliğinin gelişmesini “baltalayıcı” bir politikaya temel mi oluyor?

Partizan, “ezen ulus halkından”, “ezilen ulus halkından” söz edip, sonra “ülkemizde” halklar yoktur, halk vardır. O da “devrimden çıkarı olan sınıfları” içerir, diyor. Peki, tamam, bir de böyle tartışalım. Başa dönmek zorundayız.

Türkiye siyasi coğrafyasında Türk ulusu var. Ezen ulus. Kuzey Kürdistan da bu siyasi coğrafyada yer alıyor. Kürt ulusu var. O da ezilen ulus. Bu iki ülkenin, bu iki ulusun proletaryası da, burjuvazisi de, küçük burjuvazisi de, köylülüğü de birbirinden çok farklı... Şunu demek istiyoruz, Partizan'ın bir teorik doğruyu ifrata vardırarak biçimindeki kör zorlamaları bir yana, tamı tamına onun anladığı anlamda da iki halk var. Ve maalesef, Partizan hala bunu bilince çıkartabilmiş değil. Kuzey Kürdistan'da “devrimden çıkarı olan sınıflar” ile Türkiye'de “devrimden çıkarı olan sınıflar” farklı. Her iki du-

rumda da proletarya kavramı yerinde duruyor, ama ezilen ulus proletaryası ile ezen ulus proletaryası da iki ayrı proletaryadır! Birisinin ezilen ulus proletaryası olması, diğerinin ezen ulus proletaryası olması az şey midir? “Ne olacak işte, ikisi de proleter değil mi...” Böyle mi demeliyiz? Aynı şey, bütün toplumsal sınıflar bakımından da geçerlidir. Halk kavramına böylesine körlemesine abanmaktan nasıl bir devrimci sonuç beklendiği anlaşılır gibi değildir!

Devrimci teori, devrimci strateji, devrimci taktik, devrim önderliğinin örgütlenme planı vb. söz konusu olduğunda gerçekte Partizan, Kuzey Kürdistan'ı “farklı bir ülke”, Kürt ulusunu “başka bir ulus”, Kürdistan devrimini bir ülke devrimi “sınıfına” koyuyor mu? Örneğin eğer, Türk ulusu, Kürt ulusunu ezen ulus, Kürt ulusu da ezilen ulus ise Partizan'ın kavramıyla konuşalım, Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da “baş çelişki” aynı olabilir mi? Partizan'ın “Kuzey Kürdistan devrimi” kavramı var mı? Veya neden yok? Nasıl oluyor tarihin tanıdığı diğer ezilen uluslarda ve sömürgelerde ulusal sorun “baş çelişki” oluyor, devrimi ulusal sorun “şekillendiriyor” da, “sıra” Kuzey Kürdistan'a gelince hiç bir şey Partizan'ın teorisinde bilindiği gibi olmuyor? Bütün teorik siyasal kavram silsileleri çöküyor. Stalin'in meşhur formülüyle “bu bir tesadüf müdür yoldaşlar?”

Bütün bu soruları; kendilerini Marksist, Marksist Leninist, Marksist Leninist Maoist vb. her nasıl tanımlıyorlarsa tanımlasınlar, devrimci yapıların hiç değilse, 1980'lerin sonu veya 1990'larda “doğru” biçimde yanıtlamış olmaları gerekirdi. Bu bahiste, Partizan aşağı yukarı 15-20 yıl hayatın gerisinde kalmıştır. Halen de devrimci gelişmenin ihtiyaçlarıyla çatışan pratik politik olarak kendini felç eden teorik pozisyonlarında körlemesine ayak diretmeye çalışmaktadır. Hayır, bu devrimci bir cesaret değildir.

Tek uluslu bir ülkedeki gibi bir devrimden değil, ezen ve ezilen ulus gerçekliğinin yaşanmakta olduğu bir siyasal coğrafyada, Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devriminden söz ediyoruz. Koşulları, itici güçleri farklı iki devrimin Türkiye siyasal coğrafyasında devrimci gelişmenin eşitsizliği çok çarpıcı bir hal almış olmasına karşın birleşik bir devrim biçiminde gelişimi olanaklı olduğu için devrimci stratejimizi Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devrimi üzerine kuruyoruz...

Özetle vurgularsak, tam da Partizan'ın dediği anlamda, “devrimden çıkarı olan sınıflar”ın bu iki ülkede farklı olması anlamında da iki halk, yani “halklarımız” bir gerçektir! Partizan'ın kendi anladığı anlamda Kuzey Kürdistan halkını reddetmesi, ne derse desin, nasıl izah ederse etsin gerçekte “ezilen ulus” gerçeğini ihmal ederek reddettiği ve keza, ezilen Kürt ulusunun varlığını politik çizgisinin ve stratejisinin temel bir kurucu unsuru olarak almadığı ve kabul etmediği anlamına gelir.

Partizan, inanılmaz biçimde kendi teorik körlüğüne sığınmakta, kendini çok yalın, çok çarpıcı gerçekleri anlayamaz, tanımlayamaz, tarif edemez hale getirmektedir. Bunu hep söylemek, tekrar etmek gereksinimi duyuyoruz, özellikle de devrimciler için körlüğün en beteri ve en tehlikelisi teorik körlüktür... Partizan, devrimin, devrim kavramının görüş açısından yaptığı halk tanımından, devrimcilerin “halk” kavramını bunun dışında, örneğin Türk halkı, Kürt halkı, Ermeni, Laz, Arap halkı veya “halklarımız” vb. gibi kullanamayacağı sonucunu çıkartmakta, devrimcilere sümme haşa bunun dışında halk kavramını kullanmayı yasaklamaktadır. “Ezen ulus halkının üzerinde şovenizmin ciddi derecede etkileri” olduğunu vurgulayan Partizan, işaret ettiğimiz teorik saplantılılığı nedeniyle “Türk halkı üzerinde şovenizmin ciddi derecede etkileri var” bile diyememektedir! ‘Tanrı aşkına’ kimdir bu “ezen ulus halkı?” Bunun bir adı, kavramı yok mudur? Aynı teorik saplantılılık nedeniyle “ezilen ulus halkı üzerinde”, “ezilen ulus milliyetçiliğinin” “etkisini” vurgulayan Partizan, Kürt halkı üzerinde Kürt milliyetçiliğinin (yurtsever ve demokratik) etkisi var bile diyememektedir... Bir kez daha tanrı aşkına, kimdir bu “ezilen ulus halkı?” Bu halkın bir adı, bir kavramı yok mudur?

Dilini ve düşüncesini teoriye körlemesine yaklaşımın kelepçesine vuran Partizan, kendini kekeme haline getirmekte, hatta lal etmekte, onulmaz çelişkiler içerisinde düğümlemektedir... “Ezen ulus halkı” var, Türk halkı yok! “Ezilen ulus halkı” var, Kürt halkı yok, öyle mi! Türk halkından, Kürt halkından, halklarımızdan söz etmek, bu kavramları kullanmak milliyetçilik olur, öyle mi! “Ülkemiz Türkiye halkı” kavramları burada tam olarak karaya oturmakta, bu noktadan itibaren hiçbir şeyi açıklamadığı için tamamen iflas etmektedir. Aslında Partizan da

az çok bu çıkmazın farkında olduğu içindir ki “ezen ulus halkı”, “ezen ulus ezilenleri”, “ezilen ulus halkı” vb. kavramları kullanarak saklambaç oynama yöntemiyle “bu düğümü” “çözmeye” çalışmakta, ama düğüm üstüne düğüm atmaktan ve adeta bir teorik kördüğüm haline gelmekten kendini kurtaramamaktadır.

“Yine her iki yayın” (Atılım ve Yürüyüş -TD) diyor Partizan, “‘halklar’ kavramını kullanarak ülkemizdeki farklı ulus ve milliyetlerin varlığından hareketle halkı da çoğullaştırmakta, tümüyle sınıfsal olan bu kavramı milli esaslara göre ele alıp bozmaktadır.” (s. 24)

“Halk” kavramına dair tartışmalara dönmeyeceğiz, ama burada ekleyeceklerimiz olacak. “Halk” kavramının sınıfsallığı (sınıfsal muhtevası/içeriği) ister Partizan'ın verdiği “devrimden çıkarı olan sınıfları” içerir tanımında olsun, isterse de en genelde nüfusun egemen ve yöneten kesimi ile egemen olmayan ve yönetilen kesimi arasındaki ayrımı yanıtlamak için kullanılсын, her iki durumda da halk kavramının sınıfsallığı dolaylı, sınırlı ve görelidir. Halk kavramını bu dolaylı, sınırlı ve göreliliği, bütün heterojenliği ile nüfusun egemenlik altında ve yönetilen kesimini yansıtmaması ve keza egemenler ve yönetenlerle çelişki içerisinde olmasından kaynaklanır. Diğer yandan, halk gerçekte farklı sınıflardan meydana gelmektedir. Hatta öyle ki, örneğin günümüzde Kuzey Kürdistan'da olduğu gibi orta burjuvaziye ve proletaryayı da, yani özünde antagonizma taşıyan sömüren ve sömürülen toplumsal sınıfları, birlikte kapsayabilmektedir. Halkçı-devrimci yapıların ayırıcı ve daha doğrusu karakteristik özelliği, halk kavramı ile sınıf ayrımlarının üzerini örterek gizlemeleridir. Halk kavramının “tümüyle sınıfsal” olduğu aşırı vurgusu olsa olsa halkçı-devrimciliğin, yani sınıf görüş açısı kaybının bir tezahürü olabilir. Halk kavramı milli midir, sınıfsal mıdır gibi bir ikilem yoktur. “Halk kavramı” milli değil, sınıfsaldır ve dolayısıyla zımnen yansıyan milli olanın sınıfsal olamayacağı vb. düşünceleri kuşkusuz yanlıştır. Yukarıda halk kavramının sınıfsallığının dolaylı, sınırlı ve göreliliğini belirtmiştik. Şimdi burada, her halkın bir ulusal kimliği olduğunu da ekleyelim. Kaldı ki proletarya dâhil her sınıf da bir ulusun sınıfı olarak “milli” değil midir? Her sınıfın bir ulusu yok mudur, bir ulusa ait değil midir? Alman proletaryasından, Rus proletaryasından,

Fransız proletaryasından söz ederken bütün bu sınıfsal kavramlar aynı zamanda sınıfın ulusal kimliğini de yansıtmıyorlar mı? Ülkelerin ulusal, tarihsel, kültürel vb. farklarının önemsenmesinin sınıfsal yaklaşım adına reddedilmesi de gerçekleştirildiği somut koşullarla bağlı olarak sınıfsal ve “milli” bir tavrı yansıtır. Örneğin, bugünkü koşullar altında “ülkemiz Türkiye halkı” kavramına körlemesine bir tutkuyla sarılarak “halklarımız” kavramını tam bir kesinlikle reddetmek, Türk milliyetçiliğini beslemekten başka, bir de Kürt halkının ve devrimcilerinin, Türk devrimcilerine güvensizliğini besler. Ezen ulusun inkâr ve asimilasyon politikalarını çağırıştırır. Uluslarının ve haklarının reddedildiği duygu ve düşüncesini uyandırır; Türk halkında, Türk proletaryasında ise Kürt ulusunun, Kürt halkının olmadığı yönündeki milliyetçi, şoven, inkârcı vb. duygu ve düşünceleri besler.

Lenin'in, tartıştığımız sorunlar bakımından oldukça aydınlatıcı olan şu pasajları üzerine, Partizan'ı bir kez daha düşünmeye çağırıyoruz:

“Asıl sorun, bugün her ülkenin komünistlerinin, bir yandan oportünizme ve “sol” doktrinciliğe karşı savaşmanın temel amaçlarını bilinçli biçimde hesaba katmaları ve öte yandan da bu savaşımın her ülkede, o ülkenin ekonomisinin, siyasetinin, kültürünün, ulusal bileşiminin (İrlanda vb.) sömürgelerinin, dinsel bölünmelerinin vb. özel niteliklerine uygun olarak bürüneceği somut özelliklerinin değerlendirilmesidir...

“Halklar ve ülkeler arasında ulus ve devlet bakımından farklar olduğu sürece, ki bu farklar, dünya ölçüsünde proletarya diktatörlüğü kurulduktan sonra bile uzun, pek uzun zaman devam edecektir. Bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinin uluslararası taktik birliği, bu farklılıkların silinmesini değil, ulusal ayrılıkların yok edilmesini değil (şu anda anlamsız bir hayaldir) tam tersine, komünizmin temel ilkelerini (Sovyet iktidarı ve proletarya diktatörlüğünü) belli özelliklere doğru bir biçimde değiştirecek uygulamanın ulusal ve ulusal-devlet farklarına, doğru biçimde uyarlanmasını gerektirir.” (“Sol” Komünizm, V.İ. Lenin, Sol Yayınları, s. 90) Yukarıda altını çizdiğimiz, Türkiye ve Kuzey Kürdistan proletaryasının devrimci sınıf birliğinin zorunlu koşulu nedir veya nasıl sağlanabilir sorusuna dönelim. Partizan incelememizin sunduğu verilerden hareketle bu sorunun yanıtını arayalım.

-İlkin Partizan, “ezen ulus halkı”, yani Türk

halkı üzerinde “şovenizmin ciddi derecede etkileri” olduğunu tespit ediyordu. Doğrudur, ekleyerek vurgulayalım, Türk proletaryasını Türk burjuvazisine ve egemenlik sistemine bağlayan en güçlü ideolojik kelepçe, hali hazırda Türk milliyetçiliğidir. Türk proletaryası, Türk milliyetçiliği ve şovenizminin kuşatması altındadır... Bu gerici ideolojik kuşatmanın yarılması ve kırılması kuşkusuz ki, politik bir sorun ve görevdir. Türk proletaryasının devrimcileşmesi, ancak ve ancak mücadelenin; O'nun Türk burjuvazisinin yedeğinden kopartılması, Türk milliyetçiliği ve şovenizminin kuşatmasından kurtarılması rotasında geliştirilmesiyle sağlanabilir. Demek ki, Türk milliyetçiliğini ve şovenizmini aşmak, Türk proletaryasının devrimcileşmesinin zorunlu koşuludur. Ve demek ki, Türk proletaryası ancak ve ancak kendi milliyetçiliğini aşarak devrimcileşebilir, Kuzey Kürdistan proletaryası ile devrimci sınıf birliğini kurabilecek sınıfsal olgunluğa ulaşabilir.

-İkinci olarak, “ezilen ulus halkı”, yani Kürt halkı üzerinde “ezilen ulus milliyetçiliğinin” “etkisi”nin olduğunu saptıyor. Doğrudur, ekleyerek vurgulayalım, Kürt proletaryası “ezilen ulus” demokratik milliyetçiliğinin egemenliği altındadır. Yalnız bir an olsun unutmayalım ki, bir politik parti olarak PKK, ulusal reformist bir karaktere dönüştüğü halde, bir kitle hareketi olarak ulusal demokratik hareket ve gerilla savaşı devrimci bir rol oynamaya devam etmektedir. Ve yine unutmayalım ki, Kürt halkı ve Kürt proletaryasının temel talebi özgürlük ve eşitlik temelinde demokratik birliktir. Yani “ezilen ulus” yurtsever, demokratik milliyetçiliği dolaysız biçimde cepheden Türk ve Kürt haklarımızın birliği önünde engel değil. Bunlara rağmen Türk ve Kürt proletaryasının devrimci birliğini elde etmenin zorunlu bir koşulu da, Kürt proletaryasının yurtsever ulusal demokratik bilinci, yani ulusal kurtuluş bilinç ve yönelimini, sınıfsal-toplumsal kurtuluş perspektif ve yönelimine bağlayarak aşması, bir başka ifadeyle içerip aşmasıdır. Örneğin bu, ulusal demokratik hareket içinde sosyalist yurtsever veya emekçi çözümler çizgisinin önderliği veya hegemonyası için mücadele etmek demektir. Kürdistan'da sosyalist yurtseverlerin yapmaya çalıştığı tam da budur... Demek ki, Kürt proletaryası da “kendi milliyetçiliğini” aşarak, Türkiye proletaryası ile devrimci sınıf birliğinin atılımını sağlayarak sınıfsal olgunluğa ulaşır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Kuzey Kürdistan proletaryasının devrimci sınıf birliğinin sağlanması, her iki ulus ve ülke proletaryalarının “kendi milliyetçiliklerini” aşmaları zorunlu koşuluyla bağlıdır. Bunu vurgularken, ezen ulus milliyetçiliğinin anti-demokratik, gerici ve şoven karakterini, ezilen ulus milliyetçiliğinin ise yurtsever ve demokratik ilerici karakterde olduğunu aklımızdan çıkartmıyoruz. Şunu da ayrıca ve özellikle vurgulamak ihtiyacı duyuyoruz:

Günümüzde somut olarak, Türk ve Kürt proletaryasının devrimci sınıf birliği söz konusu olduğunda asıl sorunun, Türk proletaryasının ezen ulus milliyetçiliğini aşması olduğu gerçeği de karartılmamalıdır.

Fakat okurun da, Partizan'ın da dikkatini kuvvetle şuraya çekmek istiyoruz: Türk proletaryasının “kendi milliyetçiliğini” aşmasının koşulları ile Kürt proletaryasının “kendi milliyetçiliğini” aşmasının koşulları ‘bütünüyle’, ‘tamamen’ farklıdır. Örneğin bu bahiste “her çeşit milliyetçilik” karşıtlığı ve keza genel olarak milliyetçilik karşıtlığı söylem ve yönelimin her iki ülke proletaryasının devrimci birliğine zerre kadar katkısı olmaz, olamaz. Hatta tam tersine, politik niteliği, muhtevası ve rolü tamamen farklı olan iki ayrı milliyetçilik gerçekliğini gizleyerek, ezen ulus milliyetçiliğine, ezen ulus burjuvazisi ve egemen sınıfların egemenliğinin devamına hizmet eder.

Her iki ülke proletaryasının “kendi milliyetçiliği” ve “kendi milliyetçiliğini aşmasının koşulları” tamamen farklı olduğu içindir ki, marksizmin “somut koşullarının somut tahlili” olduğu prensibinden hareketle, her iki ulus proletaryasının “kendi milliyetçiliğini” aşması için izleyecekleri devrimci politikanın farklı olması da gerekli ve kaçınılmazdır. Aslında bu, bir tek enternasyonal proletarya devrimciliği çizgisinin farklı toplumsal, siyasal, tarihsel ve kültürel ulusal ve ülkesel koşullara uyarlanması demektir.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devrimini bölge ve dünya devrimini bir an için uzaydaki bir nokta gibi düşünelim. Türkiye-İstanbul'dan o noktaya bakışın, o noktaya uzanan “yolun” meydana getireceği açı ile Kuzey Kürdistan-Amed'den aynı noktaya bakışın ve oraya uzanan “yolun” meydana getireceği açı daima farklı

olacaktır... Lenin ezen ve ezilen uluslar proletaryalarının devrimci birliği için izlenecek politikayı açık defter örneğiyle anlatır. Ezen ulus proletaryası defterin bir kenarından, ezilen ulus proletaryası da diğer kenarından birbirine doğru hareket edeceklerdir. Soldan yola çıkan sağa doğru gidecek, sağdan yola çıkan da sola doğru hareket edecektir. Ve birbirine doğru hareket eden güçler “ortada” buluşacaktır. Bunun anlamı şundan ibarettir.

Türk ve Türkiye devrimcileri ve komünistleri ayrılma hakkı dahil, Kürt ulusunun varlığının tanınması ve eşit ulusal demokratik hakları için ve keza Türk milliyetçiliğine ve şovenizmine karşı mücadeleyi temel alırsa;

Kürt ve Kuzey Kürdistan devrimcileri ve komünistleri Kürt ulusunun ulusal ve sömürgeci boyunduruktan kurtulması mücadelesini iki ulus proletaryası ve halklarının birleşik devrimi perspektifiyle burjuva-empyralist çözüm yanlısı milliyetçilikle mücadeleyi temel alır, kendi hegemonyası için mücadele ederse;

Kuzey Kürdistan ve Türkiye proletaryası, enternasyonal devrimci sınıf çizgisinde buluşurlar. Devrimci gelişmenin kendini çok çarpıcı biçimde gösteren eşitsizliğine karşın ancak bu yoldan devrimci olanakları birleşik devrim rotasında değerlendirebilirler.

İstanbul'da ve Amed'de somut koşullarla, temel gerçeklerle buluşmayan, her iki durumda da aynen geçerli ortalama bir sınıf politikası ve devrimci proletarya enternasyonalizmi yoktur. Ezilen ülke proletaryası ve devrimciliği konumundan da ezen ülke proletaryası ve devrimciliğinin konumundan da, yani bu iki temel pozisyonun herhangi birisini benimsemeye dayalı biçimde devrimci politika geliştirmeyi kabullenemeyenler veya reddedenlerin farklı koşulların enternasyonal devrimci politikasını geliştirmeleri mümkün değildir. Gerçeklerden kopma, yabancılaştırma ve politikasızlık kaçınılmazdır... Batı'da devrimci hareketin kitlelerle buluşamama durumunun, eğer ibret alınacak ve öğrenilecekse Kürt ulusal kurtuluşçu devrimini anlayamayan devrimciliğin tarih tarafından cezalandırılması olduğunu belirlemek oldukça anlamlı olabilir.

**Bütün alıntılar Partizan Mayıs-Haziran 2008 sayı 65'ten alınmıştır.*

Komünizm Şafağı

Ferat Deniz

En karanlık ormanın en fazla ortasına kadar gidebilirsiniz. Geriye kalanında karanlıktan çıkmaktasınız. (Çin Atasözü)

İnsanlık, gelmekte olan yeni bir çağın şafağına yürüyor. Karanlıklar çağının yıkıntıları arasında yepyeni bir güneş beliriyor. İnsanın insanı sömürerek üretici güçleri geliştirdiği tarih, temellerinden çatırdıyor. Ölmekte olan bir tarihin küllerinden doğmakta olan yeni bir serüvenin dumanları yükseliyor. Zamanı geldi. Kapitalizmin rahminde büyüyen bebek zorunluluklar âleminden özgürlükler âlemine çıkmak için sabırsızlanıyor. Can çekişen kapitalizm, yeni bir çağın müjdesini taşıyor: Komünizm çağı!

Kapitalist üretim tarzı altında insanlar arasındaki toplumsal eşitsizliğin ulaştığı düzey, toplumsal varoluşun tahammül sınırlarını aşmış bulunuyor. Birkaç bin süper zengin, geriye kalan milyarlarca insanın yoksulluğu ve yoksunluğu üzerinde; en vahşi sömürü, kıtlık, açlık, hastalık, sömürgecilik, işgal, savaş, soykırım, katliam ve işkence cehennemi üzerinde, tanrıları kıskandıracak cennetler inşa etti. Ve her ekonomik kriz depreminden sonra insanlığı daha büyük acılara sürüklemek pahasına emekçilerin kan ve iliğinden yaptıkları harçla daha şatafatlı şatolar kurdular. Ama toplum bu eşitsizliği daha fazla taşıma takatinden öylesine yoksun bırakıldı ki, yaratılan sefalet daha görkemli sefahate olanak tanımıyor artık. Sermayenin dikişleri şuradan ya da buradan değil her yanından patlıyor. Sermaye

insanlığı tükenişe sürüklerken kendi varoluşunun nesnel temellerini de tüketiyor. Üretim tarzı ile ona tekabül eden üretim ilişkileri ve bu ilişkilerin bir başka ifadesi olan bölüşüm ilişkileri arasındaki çelişkinin ulaştığı derinlik, üretim tarzında bir devrimsel sıçramayı zorunlu kılıyor. Üretimin maddi gelişmesi ile toplumsal biçimi arasındaki çatışmanın vardığı boyut, yeni bir üretim biçimine geçişi kaçınılmaz hale getiriyor.

Tepeden tırnağa kan ve irinden oluşan sermaye, doymak bilmez iştahını tatmin etmek için gözü dönmüş bir çılgınlıkla emeği, doğayı, kadınlığı talan ediyor; her türlü üretimi egemenliği altına alıyor, her türlü emeği sömürü konusu haline getiriyor; ama yetmiyor. Her şeyi öylesine hızlı ve vahşice soğuruyor ki, nereye el atsa orayı çarçabuk kurutuyor. Sermaye durmaksızın kendini genişletme yeteneğini giderek daha fazla yitiriyor. Hiçbir müdahale, hiçbir çare onu eski düzeyde canlandırmaya yetmiyor. Sermaye kendisi için yarattığı cennetin içinde, cehennemî bir azapla can çekişiyor.

Sermaye kendisini toplam olarak çoğaltan yegâne alandan, üretimden her geçen gün daha fazla kopuyor. Genişletilmiş yeniden üretimde eskisi kadar kâr etme olanakları tıklandıkça bin bir parasal dalavereyle her sermaye parçası tarafından biriktirilmiş olanı talana yöneliyor. Sermaye, giderek daha çok, üretmeden birikmeye çalışıyor, giderek daha çok, yalnızca kendi türünü yiyerek varlığını sürdüren bir canavara dönü-

şüyor: Sermaye sermayeyi tüketiyor.

Gel gör ki; o yalnızca kendisini tüketmekle kalmıyor. Gelişmesinin devrimci döneminde girdiği her çorak toprağı bir vahaya çeviren, el attığı her iptidai üretim aletini bir makineye dönüştüren; akli inanca, bilimi taassuba, özgürlük, adalet ve eşitliği esaret, keyfiyet ve ayrıcalığa üstün kılmakla övünen burjuva toplum, kapitalist üretim tarzı egemenliğini pekiştirdikçe bütün bu ilerici vasıflarını giderek daha çok yitirdi. Kendisini genişletme sınırlarına git gide daha çok toslamaya başladığı bugünlerde ise yalnızca üretici güçleri geliştirme potansiyelini daha çok yitirmekle kalmıyor, bastığı her toprağı bataklığa çeviriyor; el attığı her makineyi işçi için iptidai bir üretim aletine dönüştürüyor; inancı akla, taassubu bilime, esaret, keyfiyet ve ayrıcalığı özgürlük, adalet ve eşitliğe üstün kılıyor. Varlığını biraz daha sürdürmek adına, can havliyle kendisini insanlığın bütün kazanımlarını yok etmeye vakfediyor. Sermaye kendisiyle birlikte bütün bir toplumu, her bir insan bireyinin fiziksel ve ruhsal varoluşunu, insanın cinsel ve toplumsal varlığını içinde yaşadığı doğasal çevreyle birlikte görülmedik düzeyde yozlaştırıyor. Sermaye çürüdükçe çürütüyor.

* * *

Kapitalizm, kendinden öncekiler gibi, özgül tarihsel nitelikleri olan özel türde bir üretim tarzıdır. O da diğerleri gibi toplumsal üretici güçlerin belirli bir düzeyde bulunmasını öngörür ve bunların gelişme biçimlerini kendi tarihsel önkoşulu olarak kabul eder. Emekle emek araçlarının birbirinden ayrılması, üretilmiş emek araçlarının ve emek ürünlerinin doğrudan üreticilerin karşısına sermaye olarak çıkması, üreticinin üretim araçlarının bir aletine, emeğin sermayenin nesnesine dönüşmesi burjuva üretim tarzının varlık biçimidir. Bu üretim tarzı, bir yandan üretim koşullarının bu belli toplumsal biçimini; üretim araçları ve ürünlerin sermayeye, üreticilerin işçiye dönüşmesini öngörürken, bir yandan da bu maddi üretim biçimine denk gelen üretim ilişkilerini ve buna tekabül eden bölüşüm ilişkilerini yeniden üretir. Heyhat, hiçbir şey kendi formunda sonsuz değildir, öyle bir an gelir ki, egemen üretim biçimi kendisiyle birlikte kendisini durmaksızın yeniden üreten koşulları üretemez hale gelir. O üretim biçimi altında üretici güçleri daha fazla geliştirme olanığı tükenmiş olur. Üretim biçimi ile üretim

ilişkileri arasındaki çelişki daha fazla sürdürülemez kadar keskinleşir. İşte kapitalizm, bugün bütün hücrelerine kadar tam da bu kaçınılmaz kaderin pençelerinde kıvrılmaktadır.

Elbette yüzyıl önce de, sermaye kendi sonunu hazırlayacak koşulları belli ölçüde olgunlaştırmış, kendi mezar kazıcısı proletaryayı yeni bir toplumu inşa edecek kadar büyütmişti. Buna karşın sermaye kendisini yeniden üreten koşulları yeniden üretme yeteneğini bütünüyle yitirmiş değildi. 20. yy. boyunca sosyalizmle giriştiği tarihsel hesaplaşmada aldığı bütün ağır darbelerle karşın yenilgiye uğratılamamasının başlıca nedeni buydu. Yine de bu sosyalizmin tarih sahnesine bir “erken doğum” olarak çıktığı iddiasını kanıtlamaz. Kapitalizmi nefessiz bırakacak denli geniş bir coğrafyaya yayılmadığı, özellikle de kapitalizmin ana merkezlerine sıçrayamadığı; 20. yy'ın ikinci yarısından sonra revizyonist sapmayla bu sıçramayı gerçekleştirme amacından kopuştuğu; sosyalizm saflarında kapitalizmle “tarihsel uzlaşma”yı esas alan ya da kapitalist üretim biçimine ait kategorileri sosyalist üretimin bağrına bir hançer gibi saplayan burjuva sapmacı iradeler egemen olduğu içindir ki, sosyalizm sermayeyi galebe çalamadı. Dahası bu aynı sebepler ve stratejik irade kırılması kapitalizme derin bir nefes aldırdı, aldırabildi çünkü o nefesi alacak kadar hava henüz mevcuttu.

* * *

Ürünün meta ve metanın sermayenin ürünü olması ile üretimin dolaysız amacı ve belirleyici dürtüsünün artı değer üretimi olması kapitalist üretim tarzının ayırt edici iki özelliğidir.

Yalnızca ihtiyaç fazlası ürünlerin birbiriyle değiştirilmesinden ibaret olan sınırlı meta ticaretinden, üretimin biricik amacının meta üretimi haline geldiği; paranın metaların kendisinde eşitlendiği bir değişim aracı metası olmaktan meta değişiminin para biriktirmenin bir aracına dönüştüğü, yani paranın amaç metanın araç haline geldiği bir üretim tarzıdır kapitalizm. Paranın sermayeye dönüşmesinin ifadesi olan bu süreçte, üretim araçlarından kopartılmış emekçinin kapitalistin hizmetine sunulmasıyla, özel türde bir meta olan emek gücünün bir bölümünün kapitalist için bedava harcanmasının birikimin kaynağı olduğu... Ürüne yeni değer katan emek gücünün, bundan daha az bir değere mal olması ile doğan fazlalığa kapitalistçe karşılıksız el konulmasının, bir başka deyişle emek gücüne

ödeme yapılan paranın tekabül ettiği toplumsal emek zamanının emek gücünün üretim için harca-
dığı toplumsal emek zamanından her daim kü-
çük olması nedeniyle sermayenin işçiden bu
zorla çekip alınan toplam işgünü içindeki öden-
meyen kısmının giderek daha çok artırılmasının
başlıca amaç ve bu amacın üretimin temel itici
gücü olduğu bir üretim biçimidir kapitalizm.

İşçiye belirli bir zaman dilimi içinde ne kadar az
ödeme yapar, onu karşılıksız olarak ne kadar
çok çalıştırır, sermaye o oranda amacını ger-
çekleştirmiş olur. Ne var ki, tek tek her bir kapi-
talist için sömürü nesnesi olan işçi, bütün kapi-
talistler için tüketici öznedir. Artıdeğer meta
üretimi sürecinde üretilir ama o ancak dolaşım-
da (değişim-ticaret) para biçimine dönüşerek
gerçekleşir (işlev kazanır). İşte bu nedenle işçi
üretici olduğu kadar tüketicidir de. İşçi üretici
olarak ne kadar çok sömürülürse, üretilen top-
lam üründen kendisine ayrılan payın oranı o
ölçüde düşeceği için, tüketici gücü de o kadar
düşecektir. İşçinin tüketici gücünün nispi olarak
azalması, kapitalistin tüketim gücünün artması,
bir avuç azınlık için lüks, şaşa ve ihtişamın gi-
derek büyümesi anlamına gelir. Ama üretilen
yeni değer, yani kendisini ücret ve artıdeğerin
toplamında ifade eden yeni değer bütünüyle
tüketilseydi, genişletilmiş üretimden söz edile-
mezdi. Bu nedenle artı değer bir bölümünün
tüketilmeyerek ek sermaye olarak yeniden yatı-
rılması zorunludur. Zorunludur çünkü sermaye
ancak kendisini genişleterek koruyabilir. Ama bu
ek sermayenin gerçekleşmesi ve yatırımda işlev
kazanması için ek tüketiciye ve ek işçiye gerek-
sinimi koşullar. İşte bu nedenledir ki, sermaye
genişlemesini sürdürdüğü müddetçe daha çok
bireysel ve küçük üreticinin pazara tabi kılınma-
sını ve onların daha büyük bölümünün iflasya
sürükleyerek işçileşmesini, giderek artan şiddet-
le gerçekleştirmek zorundadır. Ama sermayenin
kâr hırsı, bireysel üreticilerle eşitsiz mübadele
ve işçilerin artan üretkenliklerine oranla daha az
ücretlendirilmesinde somutlanan sömürü meka-
nizmaları pazarın sınırlanmasına neden olur; satı-
labileceğinden daha çok meta üretilir ve kapi-
talizm gerçek bir kriz ateşine tutulur. Nerede daha
yüksek kâr oranı varsa o alana sermayenin hü-
cumuna yol açtığı üretim anarşisi ya da aynı an-
lama gelmek üzere dengesiz üretim, mali ve
ticari spekülasyonlar bir dizi ara krize yol açar
ve ana krizi tetikleyen bir rol oynayarak bu nok-
taya sürüklenmeyi daha da hızlandırır.

Sermayenin fazla üretim krizi, onun yalnızca
geçici olarak kendini genişletme yeteneğini yi-
tirmesine neden olmaz, varlıksal değerini sür-
dürmesini de olanaksızlaştırır. Krizle birlikte
sermayenin bu değersizleşmesine ücretlerdeki
keskin düşüşler eşlik eder. Gerçi sermayenin her
genişleme evresi ancak kendini değersizleştir-
mekle mümkündür, ancak kriz değersizleşmeyi
sermaye kırımına çevirir. Bu kırım gerçekleş-
memiş olsa, sermaye kriz bataklığından çıkamazdı.
Krizle birlikte, değişen sermayedeki de-
ğer kaybı ve düşen ücretler ayakta kalan kapi-
talistler için yeni bir büyümenin fırsat kapılarını
açar. Çünkü böylelikle hem batan çürüklerin
nispeten daha sağlam olanlar tarafından yutul-
ması ya da pazarın bunlar tarafından ele geçi-
rilmesiyle sermayenin yoğunlaşması ve merke-
zileşmesi yeni bir düzeye sıçrar, hem de kâr
oranlarının yeniden yükselmesinin olanakları
doğar. Sermayenin bu genişletilmiş yeniden
üretimini sürdürebilmesi için yeni pazarlar ya-
ratması ve işçi pazarına sürmek için iflasya sü-
rükleyeceği yeni bireysel ve küçük üreticiler
pazara dahil edilir, hakeza dün henüz sermaye
üretiminin konusuna dönüşmemiş ev içi geçim-
lik üretim ya da hizmet sektörünün daha büyük
bölümü sermaye yatırımının konusu haline geti-
rilir; piyasa kriz öncesinde kıyaslanamayacak
büyüklüğe ulaşır. Ne ki cehennemden çıkıp
cennete giden bu yol sermayeyi daha kavurucu
bir cehennem ateşine çekmekten başka bir so-
nuç doğurmaz. Krizden çıkış, yükseliş, durgun-
luk ve yine kriz devreleri sabit sermayenin orta-
lama devir zamanına bağlı olarak yaklaşık her
on yılda bir tekrar eder. Her kriz sermayenin
daha da merkezileşmesine ve yoğunlaşmasına,
bireysel üretimin daha büyük bölümünün ser-
mayenin egemenliği altında toplumsal üretimi-
nin konusu haline gelmesine neden olur.

Ama nereye kadar? Piyasanın genişleme kapasite-
si artık sermaye birikimini emecek düzeyde
değilse ne olacak? Bir başka deyişle, en büyük
sermaye gruplarının bireysel üreticilerin, küçük
ve orta düzey kapitalistlerin ve giderek daha
büyüklerin mülksüzleştirilmesinin bu daha bü-
yük sermayelerin varlıklarını sürdürmesi ve
kendilerini genişletmesi için yeterli olmaması,
mülksüzleştirilecek olanların giderek azalması
durumunda ne olacak? Dünya pazarı oluşturu-
mak, dünyanın en balta girmemiş köşesine ka-
dar uzanmak, piyasayı dünyasallaştırmak ser-
mayenin genel hareket tarzı olduğu kadar kriz

zamanlarında hâlihazırdaki pazarın tıkanıklığını aşmada da bir imdat ipi rolü oynar. Dünyaya bu daha geniş ve derin açılma olanağı krizle şiddetlenen sermayenin içsel çelişkilerinin bir ölçüde seyreltilmesine hizmet eder ve çöküşün şiddetini hafifletir. Ama nereye kadar? Bu, sermaye ile birlikte onun çelişkilerinin de daha geniş ve daha derin bir nitelik alarak dünyasallaşmasına yol açmayacak mıdır? Dünya pazarı nereye kadar genişletilebilir? Onun bir sınırı olsa gerekir. Ya dünya pazarı tıkanırsa ne olacak? 1929'da sermaye böyle bir tıkanıkla yüz yüze kalmıştı. Çok büyük bir yıkım yaşanmasına karşı büyük sermaye emperyalist sömürü mekanizmalarının daha etkin kullanma, emperyalist savaşın yarattığı korkunç tahribatın yıkıntıları üzerinde yeniden toparlanma olanağı yaratma yoluyla nefes alabilmişti. Ama bunlardan daha önemli olarak ileri kapitalist ülkelerde bireysel mülk sahibi on milyonlarca köylü ve küçük kapitalistin varlığı, tam da bu ülkelerde piyasanın derinleştirilerek genişletilmesine olanak tanıyordu. 1974'teki kriz bir anlamda bu sürecin eskisi gibi devam ettirilemeyeceğinin işaretiydi. Nihayet '80'ler piyasanın başta Asya ve Latin Amerika gelmek üzere geri kapitalist ülkelere doğru derinleştirilmesine tanıklık etti. Emperyalist küreselleşme dalgası '90'larda hızlandı ve 2000'lerde adeta saha kalktı. Asya'da, Latin Amerika'da, Kuzey Afrika'da yüz milyonlarca küçük köylü, esnaf ve kapitalist mülksüzleştirilerek proletaryanın saflarına sürüldü. Ve 2008 dünya krizi bu yoldan genişlemenin de sınırlarını gösterdi. Şimdi ne olacak? Sermayenin egemenlik alanının genişliği ve derinliği bu kadar büyümüş, biriktirdiği çelişkilerin niteliği bu kadar sarsıcı hale gelmişken sermaye kendisine nasıl bir çıkış yolu bulacaktır? İleri kapitalist ülkelerde piyasayı genişletmenin olanakları mülksüzleştirileceklerin sayısı bir hayli azaldığı için sermayenin buralarda yeni bir derinleşme hamlesinin adı bile edilemez. Asya ve Afrika'ya doğru çok daha büyük bir sermaye akımı söz konusu olabilir. Ama bu yönelim merkezileşme düzeyi devasa boyutlara ulaşmış sermayenin kendisini genişletmesine ne ölçüde yanıt verecektir? Bir süre yanıt verse bile buradaki olanakların da hızla tüketilmesi nedeniyle bu çelişkilerin içinden daha da çıkılmaz bir hal almasına neden olmayacak mıdır? Kaldı ki, bu yöndeki ve bu düzeydeki bir sermaye akımının Batı'daki emekçi sınıfların yaşam düzeyinde ani ve hızlı bir düşüşe

yol açması karşısında burjuvazi telafi edici önlemler alma şansı bulamayacaksa egemenliğini nasıl koruyacaktır? Büyük sermaye yığılmasının karşısında işsizliğin, açlığın, sefaletin durmaksızın büyümesinin yol açtığı ve açacağı gerilimi burjuvazi bütün dünyada nereye kadar sürdürebilecektir? Sermaye, bugünkü krizi devrimci bir alt üste uğramadan atlatsa, böylece krizden bir çıkış yolu bulsa bile, bu canlanmanın kendisini daha feci bir sona ulaştırmasını engellemek için gerekli maddi koşulları nasıl üretecektir?

Marks, önce bireysel üreticileri, sonra küçük kapitalistleri ve en nihayetinde daha büyükleri yiyerek durmaksızın kendisini genişletmesini sermayenin tarihsel eğilimi olarak tarif eder. Ama öyle bir an gelir ki, der Marks, daha büyük sermayelerin kendilerini yeniden genişletmek için mülksüzleştirilecekleri sermayeler azalır, bu yoldan daha fazla ilerlenemeyecek bir sınıra dayanılır. Geriye tek yol kalır, bugüne değin mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilecektir.

* * *

Üretime yatırılan sermaye, çalıştırdığı işçilerden artı değer emer. Ne var ki, sermayeler eşitsiz bileşimlerinden dolayı, sömürü oranı eşit olsa da, çok farklı artıdeğer miktarları üretir ve farklı kâr oranlarına ulaşırlar. Ama hangi sermaye ne kadar artıdeğer ürettiyse o kadarını cebe indirmez. Bazıları ürettikleri artıdeğerin daha az bölümüne razı olmak zorunda bırakılırken, bazıları ürettikleri artıdeğerden daha fazlasını cebe indirir. O artı değerler piyasa havuzunda toplanır.

Eşit sermaye parçalarından en geri olan en çok, en ileri teknikle üretim yapan ise en az artıdeğer üretir. İş paylaşımına gelince tersi olur; en ileri tekniğe sahip olan ürettiğine oranla artı değer en büyük kısmını alır. Örneğin artı değer (sömürü) oranının yüzde 50 olduğu durumda 100'lük bir sermayenin 50 değişmeyen 50 değişen olarak bölündüğü bir sermaye, 25 birimlik artıdeğer üretir ve ürünün değeri 125 olur. Kâr oranı ise yüzde 25. Aynı biçimde 70 dm+30d olan sermaye 70+30+15=115. Kâr oranı yüzde 15'tir. Bir tabloda bunu daha iyi gösterebiliriz:

$$1-50dm+50d+25a=125 K'=\%25$$

$$2-70dm+30d+15a=115 K'=\%15$$

$$3-80dm+20d+10a=110 K'=\%10$$

$$4-90dm+10d+5a=105 K'=\%5$$

Aynı 100'lük sermaye, farklı organik bileşimleri nedeniyle farklı işkollarında farklı kâr oranları getirir. Ama bütün sermayelerin toplamı 400 ve kâr toplamı 55'tir. Bu durumda ortalama kâr oranı yüzde 13.75'tir. Kapitalistler arası rekabet, sermayenin bir işkolundan ötekine aktarılması ya da çekilmesi yoluyla farklı organik bileşimlerine karşı eşit miktarlardaki sermayeler yatırılan işkolunda üretilen kârı değil, kapitalist sınıfın toplam sermayesinin oransal parçası olarak üretilen kardan pay alırlar. Yukarıdaki örnekten görüleceği gibi, ortalama kâr oranına göre her 100'lük sermayenin ürün değerleri farklı olsa da, aynı ortalama kârı elde etmesi için her grubun kendi metalarını 113.75 birime satması gerekir. Bu durumda ilk ikisi metalarını değerlerinin altında, son ikisi de değerlerinin üzerinde satacaktır. Ortalama kâr oranı hiçbir zaman bir kesinlik içinde değildir. Ama kâr oranları piyasada ortalamaya doğru durmaksızın hareket halindedir. Bunun kaçınılmaz sonucu; organik bileşimi geri olandan organik bileşimi ileri olan sermayeye doğru durmaksızın bir sermaye transferi gerçekleşir. Geri olan eksi kâra razı olur, ileri olan yalnızca kendi ürettiği kârı tam olarak elde etmez, onun üzerindeki bir miktar artı karı da içerir. İşte bu nedendir ki; sermaye sadece kâr değil, artı kâr peşinde koşar. Bu artı kârları daha büyük miktarlarda yutmak için, daha yüksek teknikle üretim yapmayı, dolayısıyla organik bileşimi yükseltmeyi, emeğin üretkenliğini artırmayı, aynı anlama gelmek üzere üretici güçleri geliştirmeyi hep aşılması gereken bir hedef olarak önüne koyar. Ondaki üretim ateşi, işte bu artı kâr dürtüsünden gelir. Fakat her sermaye aynı içsel eğilimi taşıdığı için zayıflar, oyun dışı kalır, diğerleri organik bileşimlerini ileri olanın düzeyine yükseltir. Böyle zamanlarda artı karlar önemsiz hale geldiği gibi, sermayelerin organik bileşimi en ileri olana yaklaştığı için, ortalama kâr oranları düşer ve böylece yarış daha da kızışır. Ama nereye kadar? Her defasında küçük sermayeler daha büyük oranda telef olur, büyükler daha da büyük hale gelir. Serbest rekabetten tekelleşmeye doğru açılan bu yolun son durağı neresidir? Sermaye giderek daha az elde toplandığında artı kârlar nereden emilecek?

Tam da burada “tekelci kâr”ların yüksek öneminden bahsedilebilir. Ne var ki bu, sorunu ortadan kaldırmak yerine daha da görünür kılar. Üretilen toplam değerler toplam fiyata daima eşittir. Tekellerin salt tekelci konumlarından

yola çıkarak yüksek fiyatları dayatması ancak başkalarının düşük fiyata zorlanması ile gerçekleşebilir. Bir ülkede o “başkaları” azaldıkça sermaye o güne kadar içinde seyrettiği pazar sınırlarını aşmaya yönelir. Sınır ötesine daha büyük oranda açılarak daha yüksek artı kârları soğuracağı yeni “başkaları”ni aramaya çıkar, onları zorla pazara çeker; böylelikle tekelleşme derecesi büyüdükçe sermaye buna paralel olarak dünyayı daha sıkı birleşmiş bir pazar haline getirir. Tekellerin aşırı kâr hırsı, küçük ve orta ölçekli sermaye bir yana giderek daha büyüklerini tasfiyeye uğratar. Peki, o “başkaları”nın sayısı tekelci artı karları sağlayan düzeyin altına inerse ne olacak? Sermaye üretimi neredeyse bütünüyle birkaç yüz dünya tekelinin elinde yoğunlaşırsa, kâr oranlarının düşüşünü telafi edecek olan artı kârlar nereden emilecek? Üretimin esasen dünya tekellerinin işi haline geldiği durumda “tekelci fiyat”ın cazibesinden nasıl söz edilebilecek?

* * *

Görüldü ki, dünya pazarının daha üst düzeyde bütünleşmesi, dünya tekellerinin ve dünya fabrikasının ortaya çıkması, sermayenin yaşadığı tıkanıklığı aşmada geçici bir rahatlık sağlasa da gerçekte çelişkilerin dünya çapında ve çok daha keskin boy vermesi için geçilen bir kuluçka devresi olmuştur. Bütün bunlar sermayenin gelişmesinin en üst noktasına, kendi gelişim sınırlarına her geçen gün biraz daha dayanmasından başka bir sonuç yaratmamıştır. Satılabileceğinden daha çok meta üretimi dünya çapında bir bela olarak kapitalizmi görülmedik bir darboğaza sürüklemiş, çelişkileri dünyasallaştırmıştır. Dünyanın bir yerinde sıkışan sermayenin, dünyanın bir başka yerine kaçarak kurtulmasının imkânları daha fazla daralmıştır. 2008 krizi bütün bu gerçekleri su yüzüne çıkarıverdi.

Sermaye, kâr oranlarının düşüşünü, üretici güçlerin daha fazla geliştirmek suretiyle artı kârları emerek telafi etme yeteneğini yitirdikçe, artı kârları, sömürü koşullarını daha da vahşileştirerek elde etmeye yöneldi. İşçiyi daha yoğun ve daha uzun çalıştırarak üstelik eskisinden daha az ödeme yaparak gerçekleştirdi bunu.

Ama nereye kadar? İşgünün daha fazla uzatılmayacak bir sınırı vardır ve ücretlerin de daha da aşağıya düşmeyeceği bir sınır. Sermaye hareketlerinin önündeki her türlü sınırın kaldırılmasının, dünya fabrikasının ortaya çıkışının

yaşama düzeyi dünya ortalamasının üzerinde olan ileri kapitalist ülke işçilerinin yaşam düzeyini, dünya ortalamasına yaklaştıracığı varsayım olarak kabul edilebilir. Ya sonra ne olacak?

Bunu bir kenara bırakalım. Üretici güçleri emeğin üretkenliğini geliştirmek yolundan çok, işçinin daha yoğun ve daha az ücretle çalıştırılması yolundan geliştirme yönelimi, aynı zamanda bir aşırı sermaye fazlalığının oluşmasına neden oldu. Gerçi her bunalım döneminde aşırı sermaye fazlasının ortaya çıkması, sermaye üretiminin doğasında vardır. Bunalım dönemlerinde ek sermaye ya eskisinden daha az kar getirir ya da hiç getirmez, sermaye kısırlaşır, bu nedenle de aşırı fazla sermaye haline gelir. Bu fazlalık kıyımına uğrar. Kâr oranlarının yeniden yükselmesine olanak verecek düzeyde sermaye kıyımından sonra, bunalım yerini yükselişe bırakır. Aşırı sermaye fazlalığı ortadan kalkar. Ama sermayenin tekelleşmesi öyle bir noktaya varır ki; yukarıda ifade edilen olgu, sermayenin üretken gücünde zayıflama bir genel durum, kronik bir hal alır. Bunun anlamı, bunalım olmamasına karşın yatırıma dönmeyen bir aşırı sermaye fazlasının oluşması, yani kronik aşırı sermaye fazlasının görülmesidir. Elbette bu ek sermayenin bütününe aşırı sermaye fazlasına dönüştüğü anlamına gelmez. Böyle bir durumla ancak bunalım anlarında karşılaşılabilir. Tekelleşme düzeyinin giderek yükselmesi ile birlikte ek sermayenin yatırıma dönmesi gereken bir bölümü, giderek artan oranda aşırı sermaye fazlasına dönüşür. Onun bunalım dönemlerinde görülen aşırı sermaye fazlasından önemli bir farkı vardır. Bunalım zamanlarındaki fazlalık hareketsizdir, buna karşın kronik aşırı sermaye fazlası normal sermaye fazlası gibiymiş davranır, mali araçlara dönüşerek paradan para kazanma serüvenine katılır. Dünyanın her tarafındaki birikimlerin bu soygun çetesinin kasasına kolayca akması, bir yerde şişen mali balonun doğal sınırına gelip dayandığında bir başka yerde yeniden oluşturulması için dünyanın tek bir mali araçlar ağı içinde birleştirilmesi, sermaye akımlarına sınırsız bir serbestlik tanınması bu sürecin doğal bir sonucudur. Emekli fonlarının sermayeleştirilmesinden her türlü perakende alışverişin dahi kredi konusu haline getirilmesi ile ücretlilerin geliri de mali ağın içine çekilerek mali sömürü nesnesi olarak değerlendirildi. Bütün bonolar bu alanda sermaye birikimine yeni bir itilim sağladı. Bin bir çeşit mali soygun aracıyla daha bü-

yük sermayelerin daha küçüklerini yutması ve gelirin mali sömürü konusu yapılması bu alanda sermaye karlılığını yükseltti ve temerküzünü (bir yerde toplanması) hızlandırdı. Ama nereye kadar? Kapitalizme rahat bir nefes aldırın bu mali şişme nereye kadar sürdürülebilirdi ki?!

Mali araçlar kendi başına artı değer üretmez. Bu araçlar yoluyla meydana gelen birikim, zaten başkalarının elinde olan birikimlerin mali dala-verelerle daha büyüklerin elinde toplaşmasından başka bir anlama gelmez. Bir başka deyişle mali araçlarla sermaye birikimi, üretilen toplam sermayenin çoğalmasını ifade etmez, var olan sermayelerin bir yerden bir başka yere toplaşarak akışını tanımlar. Para parayı çeker, ama para ancak meta üretimi alanında, metada potansiyel halde bulunan artı değer gelecekteki adı olarak, kendini genişletilmiş düzeyde üretebilir. Üretim alanında tıkanıklık başladığında paranın çekeceği para da tükenmeye başlar. Keza gelecekteki gelirin bugünden kredilendirilmesi de ücret düzeyi aşağı indiğinde daralır. Satılabileceğinden daha fazla meta üretimi gelip kapıya dayandığında kronik aşırı fazla sermaye akut bir hal alır. Böylece mali araçlarla başkasının elindekini çekip almanın da sınırlarına gelinmiş olur. Bu sınırın aşılması sermayenin kendini genişletilmiş yeniden üretme yeteneğine bağlıdır. Giderek daha çok kısırlaşan sermaye giderek daha kısırlaşmayı nasıl engelleyecek?

* * *

Tekelleşme derecesindeki yükselmeye bağlı olarak sermayenin kendi yıkım koşullarını bir o kadar olgunlaştırdığını daha önce belirtmiştik. Uluslararası tekellerin, dünya ekonomisi ölçeğinde faaliyet yürüten tekellere, yani birer dünya tekeline dönüşmesinin, sermayenin bu düzeyde yoğunlaşp merkezileşmesinin, tekeller için artı kar kaynağı olan küçük kapitalistlerin, bireysel üreticilerin sayısında bir daralma anlamına geldiğini de göstermiştik. Hal böyle olduğu için dünya tekelleri emeğin üretkenliğini geliştirecek, yani sermayenin organik bileşimini teknik bileşimini yükselterek daha geri organik bileşimli sermayelerin karını soğurarak onları saf dışı bırakma olanaklarından giderek daha çok yoksun kaldıkça üretimi taşeronlaştırarak daha küçük sermayeleri kendine tabi kılma yoluna gitti. Böylece bağımsız varoluş imkânı gitgide tükenen küçük kapitalistler, bir yandan hızla iflasya sürüklenirken geri kalanlar da büyük

tekellerin bağımlı sermayeleri haline getirildiler. Büyük tekellerin başvurduğu bu ikinci yol, gerçekte pazarı genişleterek -başkalarını iflasa sürükleyerek- kendini genişletmekten çok var olan pazarda kendi payına düşeni çoğaltmak anlamına geliyordu. Bu yönelimin başlıca iki sonucu oldu. Birincisi, makinenin üretkenliğini artırmak yerine aynı makineyle çalışan işçiyi daha yoğun çalıştırmak suretiyle sermayeyi genişletme çabası. Önemli düzeyde bir ek sermayenin sabit sermaye yatırımına dönmeyerek aşırı sermaye fazlası haline dönüşmesine yol açtı; tekellerin amansız rekabeti karşısında hızla mülksüzleşen milyarlarca küçük üretici, üretim araçlarından zorla koparılan bireysel üreticilerin bir bölümü, sermayenin üretken yatırım düzeyi mülksüzleşenleri emecek düzeyden uzak olduğu için emek gücünü satamadı, işsizleşti, böylece kapitalist üretim genişleme evresindeyken bile işsizlik kriz dönemlerindeki benzer bir düzeyde seyretti, bu kronik işsizlikti. İkincisi bu aynı süreç tek tek küçük sermayenin bağımsız varoluşunu giderek daha çok olanaksız kıldı, küçükten büyüğe doğru sermayeleri birbirine daha çok bağımlı hale getirdi, en küçükleri en büyüklerin bir bakıma bağımlı işçisi haline dönüştürdü. Ama nereye kadar? Kriz dünya çapında patlak verdiğinde her biri bir üsttekinin tedarikçisi haline gelen bu sermayeler, kaderleri bir üsttekinin bu denli bağımlıyken, korkunç bir yıkımla darımağın olmayacaklar mıdır? Bu durumda süreç sermayenin daha yüksek düzeyde merkezileşmesiyle sonuçlanmayacak mıdır? Peki, sermaye bu denli merkezileştiğinde, eski biçimlerdeki sermaye üretimi ile bu merkezileşmeyi sürdürmek olası olmayacağına göre, kendisini genişletmek için nasıl bir yol bulacaktır?

Kapitalist emperyalizm, serbest rekabetçi kapitalizmin bir yadsınmasıdır. Nasıl ki serbest rekabetçi kapitalizmin bir ömrü vardı ise tekelci kapitalizmin de bir ömrü olmalıdır. Nihayet emperyalizm daha da olgunlaşarak emperyalist küreselleşmeye evrilmiş, uluslararası tekeller birer dünya tekeline dönüşerek ömürlerinin son baharını yaşamış, gelişimlerinin sınırlarını zorlayabildikleri kadar zorlamıştır. Şimdi sıra tekellerin yadsınmasındadır. Bu yadsınmanın tıpkı serbest rekabetin tekellerce yadsınmasında olduğu gibi kapitalist üretim ilişkileri altında gerçekleşmesinin olanakları var mıdır? Kapitalist üretim ilişkileri altında dünya tekelleri hangi biçim altında yadsınarak sermaye üretimi için

daha ileri bir düzeye ulaşılabilir? Mesela, dünya tekelleri var olan tekelleşme düzeyinden çok daha ileri bir düzeye, tek tekel düzeyinde niteliksel bir dönüşüme uğrayabilirler mi? Bunun, sermayenin sermaye olarak kendini reddi anlamına geleceği için, sermayenin ancak çoklu var olabileceği gerçeği nedeniyle gerçekleşmesi sözkonusu edilemez. Kaldı ki, eşitsiz gelişme yasası temelinde gelişen ve yeniden üretilen emperyalist rekabet, buna imkân tanımaz. Sermayenin uluslararasılaşması, kapitalist çıkarların da uluslararasılaşmasını getirmemekte, tam tersine, kapitalist çıkarlar ulusal kalmakta ve bu uluslararası emperyalist rekabeti görülmedik ölçüde şiddetlendirmektedir.

Açıktır ki dünya tekellerinin yadsınmasının bir tek yolu vardır: üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son vererek, onların mülkiyetini toplumsallaştırarak üretici güçlerin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmak. O halde dünya tekellerinin yadsınması onların toplumsallaştırılmasından başka bir anlama gelmez.

Yadsınmanın yadsınmasını başka açılardan da ele alabiliriz. Hisse senetli şirketler, bireysel özel mülkiyetin sermayenin sınırları içinde yadsınması demektir. Bugün hisse senetli şirketler öylesine yayıldı ki; ekonomi içindeki yeri giderek daha çok önemsiz hale gelen küçük ve orta işletmeler dışındaki neredeyse bütün işletmeler hisse senetli ortaklıklara dönüştü. Hisse senetli ortaklıkların kapitalist üretim ilişkileri altında gelişimi daha nereye kadar zorlanabilir ki!? Onun yeniden yadsınması ancak çelişkinin radikal çözümü ile, toplumsallaştırma ile gerçekleştirilebilir.

Aynı bakış açısıyla, mali enstrümanlara da değinebiliriz. Emperyalizm döneminde sanayi tekelleriyle kaynaşarak mali oligarşiyi oluşturan bankaların bu yeni pozisyonu serbest rekabet döneminde sanayicilerin dönemsel sermaye fazlalarının değerlendirilmesindeki “aracı” konumun reddiydi. Mali oligarşinin egemenliği öyle bir düzeye ulaştı ki, neredeyse her türlü üretimi egemenliği altına alır hale geldi. Örneğin adı “Yatırım Bankacılığı” olan gerçekte bankacılıkla hiçbir ilişkisi olmayan bu soygun türünün bankacılığın asıl işlevi haline gelmesi, bankaların üretimle ilişkilerindeki kopuşun bu biçimi, onların kapitalist üretim ilişkileri altında daha fazla geliştirilemeyeceğini gösterir. Onun yeniden yadsınması dünya çapında toplumsal

üretim aracı haline dönüştürülmesi ile mümkündür, ki bunun için sermayenin egemenliğine son verilmesi dışında bir yol yoktur. Mali işlemler esas alındığında serbest rekabetçi dönemin simgesi banka, tekelci kapitalizmin simgesi borsa ve emperyalist küreselleşme döneminde de borsayla birlikte “Yatırım bankacılığı”dır. Bu düzenbazlığın bundan öte sürdürülemediği 2008 krizinde görüldü. Serbest rekabetçi dönemde kriz en şiddetli ilk işaretini banka çöktürmelerinde gösteriyordu, emperyalizm döneminde borsada ve emperyalist küreselleşme zamanında ise “Yatırım bankacılığı”nda. “Yatırım bankacılığı” çöktü. “Yatırım bankacılığı”ndan daha asalak, daha çürümüş yeni bir araç bulunabilecek mi? Bu alanda yadsınma nasıl gerçekleşecek? Bu asalaklığa son vermek dışında bir yol kaldı mı?

* * *

Sermaye ölümcül bir bunalım sarmalına yakalanmıştır. Bu bugüne kadar sözü edilen “genel bunalım”dan farklı olarak “Sermayenin varoluşsal bunalımı”dır. Çünkü sermayenin üretici güçleri geliştirme yeteneği giderek öylesine zayıflamıştır ki, kendisini genişletme düzeyi sürekli düşmektedir. Sermaye daha çok yoğunlaşarak merkezileşerek, sömürüyü daha çok yoğunlaştırarak bunu kendi elleriyle hazırlamıştır ve bu onun kendi idam fermanını kendi elleriyle imzalamasından başka bir anlama gelmez. Denebilir ki, sermaye genişlemeye devam etmediği sürece mevcut varlığını dahi koruyamaz. Ne var ki, onun toplam genişlemesi onun birikim düzeyi ile kıyaslandığında görülecektir ki, genişleme düzeyi düşerken kronik aşırı sermaye fazlası artmaktadır. 2008 krizinin süreci tersine çevirmek yerine bu yönde derinleştireceği, kriz atılsa bile kronik aşırı sermaye fazlasının oransal olarak daha da çoğalacağı kolaylıkla ileri sürülebilir. Zira bu fazlalığın oluşmasını engellemenin biricik yolu onun yatırıma, üretici güçleri geliştirmek için kullanıma yönetilmesidir. Ama zaten bu alanda kâr oranlarının düşmesini telafi edemediği için fazlalık haline gelmemiş miydi? Sermaye çoğalmadan duramayacağına göre onun, emeğin sömürsünü daha da yoğunlaştırmak ve nerede bireysel üretici, küçük ve orta kapitalist varsa oraya hücum etmek, sömürüyü daha da vahşileştirme ve mali soygun için yeni yollar aramak dışında bir çıkışı yoktur. Ama nereye kadar? Emek sömürsünün ve mali soy-

gunun da bir sınırı var. Açıktır ki, sermayenin önüne çıkış kapısı olarak çıkacak her kapı, onu cehenneme ulaştıracak yollara açılacaktır.

Sanayi devrimi, üretici güçlerin gelişiminde devasa bir atılıma neden olmuştu. Tekellerin ortaya çıkışı her ne kadar serbest rekabetin reddi olarak sermayenin üretim ateşine sekte vursa da, yoğunlaşmış ve merkezileşmiş sermayenin daha büyük üretici güçleri harekete geçirme yeteneği kazanması nedeniyle ve rekabetin tekelci düzeyde daha az kapitalist arasında daha keskin sürmesine bağlı olarak bu dönemde de üretici güçler gelişimini sürdürdü. Ama aynı tekelleşme, mali oligarşinin ortaya çıkışı sermayenin çürüme olgularının da giderek yoğunlaşmasına neden oluyordu. Emperyalist küreselleşme süreci ise bu çürüme öğelerinin sermayeyi nasıl sarıp sarmalar haline geldiğini görmemize olanak sağladı. Emperyalizm döneminde bir yandan üretici güçlerin gelişimi devam ediyor diğer yandan çürüme öğeleri büyüyordu. Emperyalist küreselleşme sürecinde ise çürüme genişlemeden baskın hale geldi. Ve nihayet buradan daha öteye devam edilmemesi nedeniyle dünya krizi patladı. Peki, bundan sonra ne olacak? Çürümenin başlıca eğilim ve genişlemenin bir ölüm çırpınısı olması dışında kapitalizm içinde bir çıkış yolu var mı? Sermaye dokunduğu her şeyi çürüterek kendini genişletecekse bu kendini yeniden üretecek koşulları üretme yeteneğinden ne derece yoksunlaştığını göstermekten başka bir anlama gelmeyecektir. Açıktır ki bütün bunlar sermayeye dayalı üretim tarzının tarihsel belirlenmişliğinin her bakımdan tamamlandığını, bundan sonrasının onun için yalnızca bir tükeniş zamanını ifade edeceğini gösterir.

* * *

Elbette bu tükeniş kendiliğinden bir ölümle sonuçlanmayacaktır. Bir üretim tarzı kendi doğal sınırlarına ne kadar çok dayanmışsa kendini yıkacak güçleri kendi bağrında o ölçüde büyütmüş demektir.

Kapitalist üretim tarzı “Son kertede, bütün bireylerin üretim araçlarından yoksun bırakılmasını, kendisine amaç edinmiştir. Toplumsal üretimin gelişmesiyle birlikte üretim araçları, özel üretimin araçları ve özel üretimin ürünleri olmaktan çıkar ve bundan sonra ancak bir araya gelmiş üreticilerin elinde, üretim araçları, yani bunların toplumsal ürünleri oldukları için gene bunların toplumsal mülkiyeti olabilirler. Ne var

ki, bu mülksüzleştirme, kapitalist sistem içerisinde çelişkili bir biçimde, toplumsal mülkiyetin bir azınlık tarafından ele geçirilmesi biçiminde görünür; ve kredi sistemi bu azınlığa git gide daha fazla sırf bir maceracılar topluluğu niteliği verir. Mülkiyet burada (hisse senetli şirketlerde -bn) hisse senedi biçiminde bulunduğu için, hareketi ve el değiştirmesi, tamamen, küçük balıkların köpek balıkları tarafından yutuldukları ve kuzuların borsa kurtları tarafından mideye indirildikleri, borsada oynanan bir kumar halini alır. Hisse senetli şirketlerde toplumsal üretim parçalarının özel mülkiyet gibi görüldüğü eski biçime karşı bir düşmanlık vardır, ama hisse senedine dönüşme, hala kapitalizmin ağırları içerisinde kapana sıkışmış haldedir; bu nedenle, servetin toplumsal servet ve özel servet olarak nitelikleri arasındaki zıtlığı aşacak yerde, bu şirketler bunu yalnızca yeni bir biçim içerisinde geliştirirler. ... Kapitalist hisse senetli şirketler kapitalist üretim tarzından ortaklaşa üretim tarzına geçişte geçici biçimler olarak kabul edilmelidir; oradaki tek ayrım zıtlığın, birisinde negatif diğerinde ise pozitif olarak çözümüdür. ... Kredi sisteminin, aşırı üretimin ve ticarete aşırı spekülasyonun ana manivelaları gibi görünmesinin biricik nedeni, doğası gereği esnek olan yeniden üretim sürecinin burada son sınırlarına kadar zorlanmasıdır; ve bu zorlamaya da, toplumsal sermayenin büyük bir kısmının, bunun sahibi olmayan ve dolayısıyla işleri, bizzat kendi işini yürüttüğü zaman kendi malı olan sermayenin sınırlarını dikkatle ölçüp biçtiği halde şimdi bambaşka bir biçimde ele alan kimseler tarafından kullanılmasına yol açar. Bu yalnızca şu olguyu gözler önüne serer ki, kapitalist üretimin çelişkili niteliğine dayanan sermayenin kendi kendisini genişletmesi, ancak belli bir noktaya kadar gerçek serbest bir gelişmeye izin verir ve böylece, aslında, sürekli olarak kredi istemi ile yıkılması ve kopartılması gereken kaçınılmaz engeller ve bağlar yaratır. Dolayısıyla kredi sistemi, üretken güçlerin maddi gelişmelerini ve bir dünya piyasası kurulmasını hızlandırmaktadır. Yeni bir üretim tarzının bu maddi temellerini böyle bir yetkinlik derecesine yükseltmek, kapitalist üretim sisteminin tarihsel görevidir. Aynı zamanda, kredi, bu çelişkinin şiddetli patlamalarını -bunalımları- hızlandırır. Ve böylece eski üretim biçimini çözüp dağıtacak öğeleri oluşturur.

Kredi sisteminin özünde yatan iki karakteristiğinden birisi; kapitalist üretimin itici gücü

olan, başkalarının emeğinin sömürülmesi yoluyla zenginleşmeyi, en katıksız ve en dev boyutlara ulaşmış bir kumar ve sahtekarlık sistemi halini alıncaya kadar genişletmek; ve toplumsal serveti sömüren azınlığın sayısını gitgide azaltmak, diğeri de, yeni bir üretim tarzına geçiş biçimini oluşturmaktır.” (Marks, Kapital Cilt III, s. 389-390)

* * *

Toplumsal mülkiyetin bir azınlık tarafından ele geçirilmesi öyle bir noktaya ulaşmıştır ki buradan daha öteye ilerlemenin olanakları bizzat sermaye tarafından git gide tüketilmiştir. Kapitalist üretim tarihsel görevini, üretim araçlarını özel üretimin araçları ve ürünleri olmaktan çıkarma görevini tamamlamış, yeni bir üretim tarzının bütün tarihsel önkoşullarını kendi bağrında, kendisini var eden işleyiş yasalarının zorunlu bir sonucu olarak olgunlaştırmıştır. Komünizmin tarihsel önkoşullarının en somut, belirgin ve çıplak biçimde dünya tekellerinin bünyesinde olduğu kolaylıkla fark edilebilir. Dünyaya çapında üretimin ve dolaşımın organizasyonu, dünyanın bir ticari ve mali ağla birliğinin ulaştığı düzey kapitalistlerin bütünü, sanayicileri, tüccarları, bankerleri, artık üretimi geliştirmek bir yana üretimin sırtında bir yük olan bu fazlalıkların atılmasını olanaklı kılacak seviyeye ulaşmıştır. Sermayenin sayıları yüzlerle ifade edilen devasa tekellerin elinde dünya çapında yoğunlaşması, üretim araçlarının dünya ölçüsünde toplumsal üretimin araçları haline gelmesi, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin bireysel biçiminin, onun bu ulaştığı toplumsallık düzeyiyle artık daha fazla yan yana bulunmasını giderek daha çok olanaksız kılmaktadır. Mülkiyetin bireyselliği ve üretimin toplumsallığının çelişkili birliğinin daha fazla devam etmesinin olanakları giderek daha çok azalmaktadır.

Salt üretim araçları açısından değil, onun kullanıcıları bakımından da komünizmin tarihsel önkoşulları, maddi teknik temeli yeterince olağanlaşmıştır. Sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi öyle bir noktaya erişmiştir ki; bireysel ve küçük üretim bir yana giderek orta ölçekli üretimin bağımsız varoluş imkânları tükenmiştir. Bu üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin sermayenin egemenliği altında ortadan kaldırılmasından başka bir şey değildir. Emperyalist küreselleşme süreci bu mülksüzleştirmeye muazzam bir itilim sağlamış ve sa-

dece birkaç on yıl içinde yüzmilyonlarca bireysel üretici ve küçük kapitalist proletaryanın saflarına sürülmüştür. Tekellerin dünya çapında üretim ve dağıtım yapacak seviyeye ulaşmasıyla dünyanın geri kapitalist ülkelerinde de ara katmanlar hızla erimiş, bir başka deyişle orta sınıflar giderek eski önemini yitirmiş, toplum hemen dünyanın birçok yerinde iki uca doğru daha çok savrulmuş, proletarya ve burjuvazi olarak daha keskin saflaşmıştır. Bir başka anlamıyla bu saflaşma giderek şu ya da bu ülkeye özgü olmaktan çıkarak dünyasallaşmış; şu ya da bu ülkeye özgü toplum bir dünya toplumu haline gelmiştir. Bir yanda servetin git gide daha küçük bir kapitalistler grubu elinde toplaşması diğer yanda git gide daha sefil bir hayat sürmeye mecbur bırakılmış işçiler ve bütün emekçi tabakaları. Dağ gibi biriken servetin özel biçimi ve karşı kutupta dağ gibi biriken sefaletin toplumsal hali... En ilerisinden en gerisine kadar bütün ülkeler, zenginler ve yoksullar arasında bu büyüyen uçurum bakımından birbirlerine benzeşmektedirler.

Orta sınıflardaki bu erime salt tarım ve sanayinin küçük üretici ve tüccarlarının değil bütün küçük burjuva katmanların kaçınılmaz kaderi haline gelmiştir. Serbest meslek sahipleri bir küçük burjuva tabaka olmaktan giderek daha çok çıkmakta ve giderek bunların daha büyük bir kesimi sermayedar azınlık ve işçi çoğunluk olarak ayrılmaktadır.

Devlet hizmetlerinin bir bölümünün özel sermayenin yatırım alanına açılmasıyla, bu hizmetleri daha önce devlet bünyesinde memur olarak gören emekçiler -özel hastane ve okullarda olduğu gibi- sermaye için artıdeğer üreten işçiye dönüşmektedir. Yalnız onlar mı? Devlet tarafından üretilmeye devam edilen hizmetlerin kar amacına giderek daha çok tabi kılınmasıyla emekçi memur konumundaki ücretlilerin de giderek daha büyük bölümü proleterleşmektedir; kimileri memurluktan yarı-işçi yarı memurluğa ve oradan işçiliğe geçiş süreci yaşamaktadır.

Sermayenin tekelci hakimiyeti, orta sınıfları büyük yığınlar halinde proletarya saflarına iterken, aynı zamanda proleterler arasında bugüne dek oluşmuş tabakalaşmanın temellerini sarsmakta, böylece işçi olmasına karşın düşünüş ve yaşam biçimi orta sınıflara tekabül eden ayrıcalıklı kesimlerin de proletaryanın alt tabakalarına dökülmesine yol açmaktadır.

Üretici güçlerin hâlihazırda ulaştığı gelişkinlik düzeyi kafa ile kol emeği arasındaki mesafeyi daraltarak bu iki kesimi birbirine daha çok yakınlaştırmakta; bilimin teknolojiye uygulanmasının eskisi kadar kar getirmemesi, bilim emekçilerine yatırım düzeyini düşürmesine neden olmakta, bunların kaçınılmaz sonucu olarak kafa işçilerinin giderek daha büyük bölümü “ayrıcalıklı emekçi” olmaktan çıkarak “sıradan emekçi” durumuna düşürülmektedir.

Sermaye emeğin üretkenliğini yükselterek kâr oranlarının düşüşünü telafi etme yeteneğini yitirdikçe kazanılmış işçi haklarına gözünü daha fazla dikmektedir. Güvencesiz, esnek çalışma ve ücretlendirme giderek daha da baskın hale gelmekte, kronik işsizlik basıncı altındaki işçiler daha düşük ücretlerle daha kötü koşullarda çalışmaya zorlanmaktadır. Bunlar ayrıcalıklı işçi tabakalarının giderek daha büyük oranda ortalama işçi düzeyine gelmelerine neden olmaktadır. İşçi sınıfının bu yeni düzeydeki “bir”liği yalnızca şu ya da bu ülke sınırları içinde bir “bir”liği değil, dünyanın bütün işçileri arasında bir “bir”liğe/aynılaşmaya doğru eğilimi ifade eder. Dünya çapındaki üretim ve ticaret kaçınılmaz olarak dünya işçisini yaratmıştır. 2008 krizi ile birlikte en ileri ülke işçi sınıfı ile daha geri ülke işçileri arasındaki benzeşme giderek daha belirgin hale gelecek, işçi ücretlerinin tespitinin de “ülke” ölçeğinden “dünya” ölçeğine doğru bir kayış daha çok yaşanacaktır. Daha bugünden sermaye işçiler arasındaki rekabeti dünyasallaştırarak ücretlerin genel düzeyini dünya çapında aşağı çekerken diğer yandan, “Dünyanın bütün işçileri birleşin” çağrısının nesnel temelini ete kemiğe daha çok büründürmektedir.

Bireysel üreticilerin ve küçük kapitalistlerin tekelci sermaye egemenliğinin ulaştığı düzey nedeniyle bağımsız varlıklarını üretme olanaklarını yitirmesi; bütün orta sınıfların sermayenin basıncı altında “küresel ısınma”ya tabi kılarak hızla erimesinin en önemli sonucu büyük sermayenin hakimiyeti koşullarında bireysel üretici ve küçük kapitalistlerin özel mülkiyetlerini koruma eksenli, tekelci sermayeyi reddetmeden “ara çözümler” peşinde koşmanın iktisadi olduğu kadar politik zemininin de kalmamasıdır. Aynı “ara çözüm” imkânsızlığı işçi sınıfının ayrıcalıklı tabakaları, ya da gelişmiş ülke işçi sınıfları için de geçerlidir. Ne işçi sınıfının ayrı-

calıklı tabakalarının ne de ileri kapitalist ülkelerdeki işçilerin bütünün sermayenin tekelci hegemonyası altında yaşam tarzını eski düzeyde üretme şansı kalmamış, vasıflı ve vasıfsız işçilerde olduğu gibi ileri-geri ülkelerdeki işçilerin kaderi de sermaye tarafından giderek daha çok “bir”leştirilmiştir. Bugün dünyanın her yanında başlıca eğilim işgünün uzatılması, düşük ücretler, güvencesiz esnek çalışma, kazanılmış sosyal güvenlik haklarının gasp edilmesi yönündedir. Bir başka deyişle dünyanın bütün işçileri köle gibi çalıştırılmakta, yoksullukta, işsiz kalma korkusunda, geleceğe güvensizlikte, sosyal haklardan yoksunlukta daha çok birbirine benzeştirilmektedirler.

Görülme ki; hızla mülksüzleştirilmekte olan bütün emekçi tabakaların ve farklılaşması zayıflayan dünyanın bütün işçilerinin sermayenin egemenliğini yıkmanın ötesinde, bu egemenliği kabule dayalı ne bir “ara çözüm” bulma olanakları vardır, ne de sermayenin bu tür çözümler önermede yetenek esnekliği.

Nihayetinde denebilir ki,

a-Üretimin maddi gelişimi ile kapitalist biçimi arasındaki çelişkinin, emperyalist küreselleşmeyle birlikte son barutunu da tüketerek, sürdürülemez düzeye ulaşması; üretimin kapitalist biçiminin üretimin maddi gelişmesini daha ileriye taşıma yeteneğini yitirmesiyle sermayenin tarihsel belirlenmişliğinin sınırına gelinmesi,

b-Tekelci sermaye tarafından dünya pazarının geri dönülmez inşasının sermayenin bugünkü genişleme gücünün aşılması gereken sınırını oluşturmasına karşın, dünya pazarının iktisadi ve politik olarak tekeller ve onların güdümündeki devletler tarafından yapay bölünmesinin daha fazla sürdürülemez olması,

c-Küçük burjuvazinin, küçük mülk sahiplerinin giderek dünya çapında önemini kaybetmesi; sermayenin mülksüzleştirerek varlığını genişletmeye olanak bulduğu bu toplumsal zeminin giderek zayıflamasıyla bu toplumsal direğin sermayenin ağırlığını taşıma gücünden yoksunlaşması; yine buna bağlı olarak mülk sahibi sınıfların giderek azalmasıyla mülksüzleştirme koşullarının giderek yeniden üretilmesinin zorlaşması; ara tabakaların çözülmesinin “ara çözümler”i gündemden düşürmesiyle burjuvazinin ideolojik-politik hegemonyasının ve kendisini bu alanlarda yeniden üretmesini sağlayan

temel toplumsal dayanaklardan giderek yoksunlaşması,

d-İşçi sınıfının dünyanın büyük bölümünde nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturur hale gelmesine karşın sermaye üretiminin kısırlaşması nedeniyle işçi sınıfının yaşam düzeyini yükseltmek bir yana giderek daha berbat koşullarda yaşamaya ve çalışmaya zorlanması; işçi sınıfı tabakaları arasındaki ayrışmanın giderek önemsizleşmesi; dünya işçisinin boy vermesi; kronik kitlesel işsizlik nedeniyle işçi nüfusunun önemli bir kesiminin çalışma hakkından mahrum kalması gibi olgular, sermayenin kendini tükettiği ölçüde yeni üretim tarzının maddi teknik temelini daha yüksek düzeyde oluşturduğunu gösterir.

Eğer bir benzetme yapmak gerekirse denilebilir ki sermaye için manüfaktür dönemi çocukluk, sanayi devrimi gençlik, tekelci kapitalizm olgunluk (ve elbette bu olgunlukla birlikte çürüme alametleri), nihayet emperyalist küreselleşme ise bu olgunluğun dibe vurmuş çürüme halidir.

Bu çürüme, sermayenin üretken niteliğini giderek daha çok yitirmesi ve emek sömürsünün dünya çapında talana dönüşmesine, paradan para kazanma hırsı ile en soysuz yöntemlerle küçük birikimlerin yağmalanmasında ve bunlara bağlı olarak zenginlik, fakirlik uçurumunun bugüne dek görülmedik düzeyde derinleşmesinde kendini göstermekle kalmıyor; kadın emeğinin daha azgınca sömürülmesi bir yana, bir bütün olarak kadınlığın, tıpkı bir toprak ya da makine gibi sermaye için yatırım konusu haline getirilmesinde ve keza üretici güçleri gereğince geliştirme yeteneğini yitirmiş sermayenin daha fazla kar için doğayı ölçsüzce tahrip etmesinde de kendini ortaya koyuyor. Bunun kaçınılmaz sonucu sermayenin kendisiyle birlikte emekçiyi, kadınlığı ve doğayı bir başka deyişle insanı toplumsal, cinsel ve çevresel çürütmeye uğratmasıdır.

* * *

Çürüme ve kurtlanmanın bu altyapı üzerinde yükselen bütün bir üstyapıyı sarmalına almaması nasıl düşünülebilir ki?! Toplumsal serveti sömüren azınlığın sayısı nasıl git gide azalıyor, bu azınlığın devleti de git gide azalan bu kesimin elinde yoğunlaşıyor. Böylece onun emekçi sınıflar nezdinde aldatici görünümü ortadan kalkıyor. Burjuva devlet birkaç yüz dünya tekelinin ve onun işbirlikçi ortaklarının çıplak aracına dönüşüyor.

Burjuva demokrasinin süslü kabuğu içerisinde gizlenen bütün burjuva politik çürüme unsurları artık kabuğu da sarmış, en gelişkin burjuva demokrasiler bile birer korku ve kontrol toplumuna dönüşmüş, demokratik hak ve özgürlükler tıpkı sosyal haklar gibi kısıtlanmaya başlamış, faşist ulusal güvenlik yasaları neredeyse her burjuva demokraside peş peşe yürürlüğe sokulmuştur. Sosyalizmin bir kazanımı olarak burjuva devletlerin bağrına saplanan “sosyal devlet” sermaye tekellesmesinin ulaştığı düzeye bağlı olarak daha fazla sürdürülemez olmuş ve böylece burjuva devletin, eşitsizliği barındırsa da “herkesin devleti” olduğuna dair yaratılan illüzyon dağılmış ve onun “bir kaç büyük tekelin devleti” olduğu gerçeği bütün fazlalıklarından arınarak ortaya çıkmıştır. Sermayenin tekellesme düzeyindeki yükselme kaçınılmaz olarak zihinsel üretim araçlarında da tekellesme düzeyinin yükselmesine yol açmıştır. Burjuva medya bunun en bariz örneğidir. TV'ler, radyolar, gazeteler öylesine büyük yatırım gerektiren alanlara dönüşmüştür ki, küçük sermayelerin bu alanlarda varlığını sürdürmesinin çok dar yerel alanlar hariç olanağı kalmamıştır. “Basın özgürlüğü parası olanlar içindir” genel burjuva düzen eleştirisi artık “basın özgürlüğü teknelci sermayenin özgürlüğüdür” biçimini almıştır. Hal böyle olunca dünya tekelleri gibi dünya medyası da boy vermiş ve birkaç dünya tekelinin sesi dünyanın geri kalan bütün seslerini bastırır hale gelmiştir. Tekellerin çıkarlarını korumak adına gerçeklerin her türlü yalanla ters yüz edilmesi, görülmedik ölçüde düzeysizlik ve moral değerler dejenerasyonu, bu medyanın başlıca karakteristik özellikleri olmuştur. Nasıl ki, burjuva devlet görece özerk niteliğini git gide yitirerek, burjuva sınıfların kolektif çıkarlarını en zengin olanın lehine korumaktan, git gide birkaç on büyük tekelin çıkarlarının militan bekçisine dönüştüyse, burjuva medya da aynı evrimi izleyerek birkaç büyük tekelin borazanı haline geldi. Daha küçüklerle hayat hakkı git gide daha çok daraldı.

Aynı gelişmeyi kitap basımı ya da diğer kültürel sanatsal araçlar için de gözleyebiliriz. Bütün bu araçların sermaye yatırımının dolaysız konusu olmaları bir yana, bu araçların üretimi giderek daha az büyük sermaye grubunun işi haline gelmektedir. Zihinsel araçlara dönük bu tekellesmenin nasıl bir düşünsel-kültürel-sanatsal çoraklaşma yarattığı; düşünsel-kültürel ve sa-

natsal yaratımın bağımsız varoluş olanaklarının nasıl olanaksız hale getirilerek bu alanların çölleştirildiği görülebilir. Aynı çürütme ve çölleştirmeye bilim üretimi alanında da tanıklık edebiliriz. Eğitim hizmeti kâr amacına giderek daha çok bağlandı. Üniversiteler tekellerin organik uzantısına giderek daha çok dönüştürüldü. Böylelikle genel eğitimi ve üniversite kol ve zihin emekçilerinin sermayenin genel çıkarları doğrultusunda hazırlanması için devletçe üstlenilen karşılıksız bir hizmet olmaktan git gide daha çok çıktı. Genel eğitimin canlı robot üretim alanı haline alması, tekellere angaje olan üniversitelerde bilimsel üretim özgürlüğünün giderek daha çok daralması bu alandaki canlılığın neden giderek solduğunun hikâyesini anlatır bize.

Ama bilimsel kuraklığın asıl nedeni sermayenin üretim ateşinin sönmesidir. Bu da bilim üretim ateşinin sönmesine yol açıyor. Tekeller üniversiteleri yeni buluşlar yaparak bunu teknolojiye uygulamak için değil başkalarının buluş yapma alanlarını daraltmak için hakimiyeti altına alıyor. Hastalıklardan kırılan milyonlarca insanın sorunları bu yüzden çözülüyor, küresel ısınmayı engelleyecek önlemler bu yüzden alınmıyor, enerji üretiminde devrimsel gelişmeler bu nedenle gerçekleşmiyor. Oysa bütün bunların çözümü için bilim üretim merkezlerinin, bilim insanlarının kar amacı gütmeksizin toplumsal çıkarlar için işbirliği yapmaları yeterli olacaktır.

Bilim üretimi alanında bu çürüme ve yozlaşma beraberinde dinin yeniden yükselişini getirmiştir. Burjuvazi bu dünyadan beklentileri giderek azalan işçileri avutmak için dini eskisinden daha çok seferber etmeye ihtiyaç duyarken, emperyalizmin esareti altındaki ezilen halklar da dinsel hayat tarzının egemen kılınmasına bir kurtuluş reçetesi olarak daha çok sarılır hale geldiler. Bilimin gerilediği, bilimsel özgürlüğün yok edildiği yerde dinin ve hurafenin yükselişinden daha doğal ne olabilir ki?!

Bu dünyadan umudunu kesen halkın önüne giderek dini daha çok sürmekle burjuvazi, yarattığı dünyanın ikna ediciliğinin de tükendiğini itiraf etmektedir aynı zamanda. Bugüne değin bilimsel birikimin ulaştığı düzey ile diğer yandan dinin ve hurafenin bu yükselişi, sermayenin üretici güçleri geliştirme yeteneğini yitirmesi ölçüsünde kendini ideolojik olarak da üretme yeteneğinden yoksunlaştırdığının bir başka göstergesidir.

İktisadi altyapı ve politik üstyapıdaki çürümenin toplumda genel bir moral değerler çöküntüsüne, insani değerlerde genel bir dejenerasyona; uyuşturucu ve alkol bağımlılığının, kadın bedeninin satışının had safhaya çıkmasına, ruhsal hastalıkların etki alanının giderek genişlemesine, mafyatik çeteleşmenin toplumsal bir ur haline gelmesine yol açacak genel bir toplumsal çürüme bunalımına neden olmakta olduğu açıktır. Ve bu bunalımdan toplumun bir an önce çıkmak zorunda olduğu ve bu çıkışın ancak sermayenin egemenliğine son verilerek gerçekleştirilebileceği de bir o kadar açıktır.

* * *

Toplumun bu kurtuluşunun, sosyalizmin, dünya devriminin ve komünizmin maddi öğeleri bizzat sermaye tarafından yeterince olgunlaştırılmıştır. Ne var ki, buradan yola çıkarak dünya devrimi ve komünizmi tek bir hamle ve yekpare bir sürecin ürünü olacakmış gibi algılamak yanlıştır. Böyle bir algılayış hareketin, aynı anlama gelmek üzere diyalektiğin yasalarına, tarihsel materyalizme aldırış etmemeyi gerektirir.

Dünya sermayeler tarafından devletlere bölünmüştür, nihayet sermayelerin egemenliği bu politik araçla sürdürülmektedir. Emek-sermaye çelişkisi giderek daha çok dünyasallaşsa da, bu çelişki ancak her burjuva devletin tek tek yıkılması ve proletarya diktatörlüğünün kurulması ile çözüm yoluna girebilir. Dünya sermaye tarafından öylesine bütünleştirilmiştir ki; ne bu dünyada bir ülkede yalnız kalan devrim bu yalnızlığı uzun süre devam ettirebilir, ne de bir yerde sermayenin egemenliğini tepetaklak eden bir devrimin başkalarını da tetikleyerek bir devrim dalgasına yol açması eskisi kadar engellenemez. Böyledir, çünkü sermaye ile emek, ezenle-ezilen arasındaki çelişki dünyanın her yanında öylesine keskinleştirmiştir ki, dünyanın bütün ülkeleri, özellikle batının gelişkin kapitalist ülkeleri git gide daha çok “zayıf halka” haline gelmektedir. Depremin kapitalizmin en gelişkin ve daha düne kadar çelişkilerin en yumuşak olduğu ülkelerde patlamasının maddi öğeleri biriktirmiştir. Çünkü çelişkilerin keskinleşmesindeki hız, yaşam tarzı düzeyindeki ani düşüş ve düştüğü yerdeki haliyle yaşam tarzını korumaktaki zorluk, nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan işçilerle onların en ayrıcalıklı olanları arasındaki farkın giderek önemsizleşmesi bu ülkelerde patlamanın maddi öğelerini bir hayli biriktirdiğinin kimi kanıtlarıdır. Elbette bu devrimin şu ya da bu ülkede patlak vereceğine dair kesin bir belirleme olarak anlaşılabilir, devrim herhangi bir yerde başlayabilir ve Batı'nın gelişkin ülkeleri de bu başlangıcın adayları, hem de güçlü adayları arasındadır. Sermayenin egemenliği için az çok önem taşıyan nerede bu egemenlik alt edilirse edilsin, bunun en ileri kapitalist ülke üzerindeki etkisinin yüzyıl öncesinden çok daha şiddetli olacağı bugünden görülebilir. Devrim eşitsiz geliştirecektir ama estirdiği dalgaların dünyayı devrimde eşitlemesinin koşulları yüzyıl öncesine göre çok daha olgunlaşmıştır.

Komünizm, alt evresi sosyalizm olan bir üretim biçimidir. “Sosyalist üretim biçimi” olarak bağımsız bir üretim biçiminden söz edilemez. Sosyalizm, toplumu komünizmin üst evresine hazırlayan bir geçiş aşamasıdır. Bu geçişin hızı toplumsal üretici güçlerin gelişkinlik düzeyi tarafından belirlenir. Sosyalizm her şeyden önce sömürücü sınıfların ortadan kaldırılmasını ve üretim araçları üzerindeki her türlü bireysel mülkiyete son vermeyi ve dünya devrimi yolunda çaba sarf etmeyi amaç edinir. Eğer devrim yapılan ülkede bireysel ve küçük kapitalist üretim çok yaygın, üretim araçlarının sermayenin egemenliği altında toplumsal üretimin araçları haline gelme düzeyi geri ise, bütün bu dağıntık üretim araçlarının proletarya diktatörlüğü altında toplumsallaşması zor ve sancılı olacak ve uzun zaman alacaktır. Yine buna bağlı olarak meta ekonomisinin tasfiyesi çok daha meşakkatli olacaktır. Ama tersi de doğrudur. Bugünkü dünyanın çoğu ülkesinde bireysel üretim araçları toplumsal üretimin araçları ve ürününe öylesine yüksek düzeyde dönüşmüştür ki, tıpkı Marks'ın dediği gibi artık bütün sorun “bir gasp edicinin, halk yığınları tarafından mülksüzleştirilmesi”yle kolayca ve hızla çözüme kavuşturulabilecektir.

Daha önce de sözü edildiği gibi tek tek ülkede başlayacak sosyalist devrimin bir devrim dalgasına dönüşerek egemenlik alanını genişletmesinin kapitalizmin en gelişkin olduğu ülkelerde patlak vermesinin ya da kapitalizmin en gelişkin kalelerini fethetmesinin ve giderek geri kalanını sosyalist kuşatma altına alarak sermayeye ölümcül darbeyi indirmesinin maddi koşulları yeterince olgunlaşmıştır.

Üretim araçları toplumsallaştırılsa bile bunu komünizmin üst evresine geçmek için yeterli

olmayacağı çünkü üretimin henüz “herkese ihtiyacına göre” vermeyi karşılayacak düzeyde gelişmediği durumda “herkese emeğine göre” bölüşüm ilkesinin sürdürüleceği, bunu da insanın emek güçlerinin doğal eşitsizliği nedeniyle eşitsiz bölümüne yol açacağı doğrudur. Buna karşın üretici güçlerin hali hazırdaki gelişkinlik düzeyi ile bile üretim araçları sermaye olmaktan çıkarılarak toplumsal amaca bağlı olarak kullanıldığında üretken gücün büyük bölümünün makineye aktarılması mümkündür. İşte bu nedenle özel mülkiyet esaretinden kurtulan toplumsal üretim araçlarının ve sermayenin nesnesi olmaktan çıkan işçilerle birlikte bütün üretici güçlerin zincirlerinden boşalması ve komünizmin üst evresine geçişi gerçekleştirmeye hizmet edecek maddi koşulları hızla oluşturması için gerekli maddi temelin bugünden yeşerdiği de doğrudur.

* * *

“Özgürlük âlemi” der Marks, “ancak, emeğin zorunluluk ve günlük kaygılarla belirlendiği alanın bittiği yerde fiilen başlamış olur; demek ki bu alan, eşyanın doğası gereği, fiili maddi üretim alanının ötesinde bulunur. ... İnsanın gelişmesiyle birlikte, duyduğu gereksinimler artacağı için bu fiziksel gereksinimler alanı da genişler, ama aynı zamanda da bu gereksinimleri karşılayan üretici güçler de artar. Bu alanda özgürlük ancak durağan kör güçlerinin önüne katılmak yerine, doğayla olan ilişkilerini rasyonel biçimde düzenleyen ve doğayı ortak bir üretim altına sokan toplumsal insan, ortaklaşa üreticiler tarafından gerçekleştirilebilir; ve bu, en az enerji harcamayla ve insan doğasına en uygun ve layık koşullar altında başarılı. ” (Kapital, Cilt III, s. 720)

Kapitalizm genişlik ve derinlik bakımından tarihinin en kapsamlı ve en yıkıcı bunalımıyla karşı karşıya kaldığı, muazzam bir özel servet için korkunç bir toplumsal sefalet atığının üretildiği bugün üretici güçlerin gelişkinlik düzeyi, “en az enerji harcamayla ve insan doğasına en uygun ve en layık koşullar altında” herkesin insanca

bir yaşam sürdürmesine olanak yaratacak düzeye erişmiştir. Bütün iş, bunu gerçekleştirmenin biricik engeli sermaye üretimine dayalı üretim biçimini lağvetmektir. Bu bir zorunluluktur.

Ama bilinir ki özgürlük zorunluluğun bilincidir. Bilinç ancak bir iradeye dönüştüğünde işlevini yerine getirebilir. Kapitalizmi yerin dibine gömecek olan da bu irade olacaktır. Kim zorunluluğun bilincine varmaz, bilinci bir iradeye dönüştürmezse kapitalizmle birlikte çürüyüp gidecektir. Kapitalizm kendi kendine asla çökmeyecektir. Ama kapitalizm öylesine içi kof bir ağaca dönüşmüştür ki birkaç etkili vuruşla yerle bir olması için koşullar hiç bu kadar uygun hale gelmemiştir.

Devrimci irade ve kesintisizce hücum: Kapitalizmi cehennem ateşine atacak olan bunlardır.

Aynı yerde Marks, en az enerji harcamasıyla ve insan doğasına en uygun ve en layık koşullar altında ortaklaşa üreticiler tarafından doğayla ilişkilerin rasyonel biçimde düzenlenebileceğini belirttiikten sonra şöyle devam eder: “Ama gene de bu, bir zorunluluk âlemi olmakta devam eder. Gerçek özgürlük âlemi, kendi başına bir amaç olarak insan enerjisinin gelişmesi, bunun ötesinde başlar; ama bu da ancak temelindeki bir zorunluluk âlemi ile serpilip gelişebilir.” İşte insanlığın önünde çözmesi gereken temel sorun budur: İnsan enerjisinin kendi başına bir amaç haline gelmesi. Sermaye işçiyi makinenin emrine verdi. Komünizm alt evresi sosyalizm, makineyi insanın emrine verecek. Komünizmin üst evresi, üretkenliğin bütünüyle makineye aktarıldığı ve insan enerjisinin kendi başına bir amaç haline geldiği bir dünyanın adı olacak. Bu artık uzak bir hayal değil. İnsanlık bugün komünizm şafağına her zamankinden daha yakındır.

Kapitalist dünya krizi ortalığı toza dumana boğunca burjuva aydınlar Marks'ı keşfe çıktılar. Onlar keşfede dursun biz marksistlerin önündeki temel görev Marks'ı anlamak, içermek ve daha geniş ufuklara yürümeğidir. O halde, Marks'a, Engels'e ve onların ardıllarına, Lenin ve Stalin'e hücum; her marksistin parolası olmalıdır.

Yunanistan İsyanı Ve KKE Reformizmi

Yunanistan Komünist Örgütü (KOE)

Yunan-isyân'ın etkin katılımcılarından KOE'nin, ayaklanmada itfaiyeciliğe soyunan Yunanistan Komünist Partisi'ne (KKE) yönelik bu eleştirisini, taşıdığı ideolojik anlam ve değer nedeniyle siz okurlarımızla paylaşıyoruz. Yazı, aynı zamanda KKE'nin Türkiye'deki kardeş partisi TKP reformizminin de bir eleştirisi anlamını taşımaktadır, çünkü TKP de Yunanlı itfaiyecilerin ayaklanma karşısındaki tavrını birebir olumlamakta ve paylaşmaktadır. Başlık bize aittir. Yazının orijinal başlığı "Komünistlerin gözü kulağı açık olmalı"dır.

* * *

"Politik liderlerden şiddet eylemlerini kesin bir dille kınamalarını istedim. Şiddeti, yasadışı eylemleri ve antidemokratik yaklaşımları güçlendirenleri tecrit etmek hükümetin ve tüm politik güçlerin birincil sorumluluğudur."

(Başbakan Kostas Karamanlis'in meclis parti liderleri ile görüşmesinin ardından yaptığı açıklama) "Radikal Sol Koalisyonu (SYRIZA) liderliği, ayaklanmacılarla flört etmeyi bırakmalı."

(Yunanistan Komünist Partisi KKE Genel Sekreteri Aleka Papatraki'nin Başbakan ile buluşmalarının ardından yaptığı açıklama)

"Bir süre önce duyduğum bir açıklamada olduğu gibi; sorumlulukla hareket eden politik güçler olduğu gibi, ayaklanmacıları besleyen ve destekleyen güçler de var."

(Aşırı sağcı "LAOS" Genel Başkanı Georgios Karatzaferis'in Başbakanla görüşmesinin ardından yaptığı açıklama)

"Sizi kimin desteklediğini söyleyin, hangi yanlışları yaptığımızı söyleyeyim."(V. I. Lenin)

Neden Bu Kadar Kralcılık?

Yunanistan Komünist Partisi (KKE) liderliği, Kostas Karamanlis Hükümeti'ne ve "düzen ve hukuk" kurallarına bağlılığını ilan etmek için sıraya girdi. Radikal Sol Koalisyon'u (SYRIZA) suçlama fırsatını kaçırmadı. "Mücadeleler ve Bedeller Partisi" (tabii ki başka dönemlerde ve başka türde bir liderlik altında böyleydi) "sorumlulukla hareket ettikleri için" tüm ana akım medyanın ve bütün hükümetin tebriklerini alma başarısını gösterdi.

Toplumsal gerilim ve politik dengesizlik zamanlarında, komünistlerin görevi sistemi yeniden dengeye kavuşturmak değildir. Tam tersine, sisteme daha fazla vurarak, iktidarının sınırlarını ortadan kaldırmak ve böylece onu devirmek için gerekli ön koşulları ortaya çıkarmaktır. KKE bu pratikten kopmuş durumda. Dahası, KKE durmadan hükümetin "Yunanistan'a ve kamu düzenine karşı yeni asimetrik bir tehdit" açıklamalarını ağzında geveleyip duruyor. Karamanlis tüm partileri "sorumluluk göstererek bu zor durumdan çıkış bulmak" için harekete geçmeye çağırırken, KKE liderliği onun yanında yer alıyor.

Ne zamandan beri hükümet için "zor durum", solcular ve halk için de "zor durum" oldu ki? Büyük burjuvazi için "zor zamanlar" işçi hareketi için de mi "zor zamanlar"dır? KKE'nin "saf sınıfsal analizi" anlaşılın birden bire gezintiye çıktı!

10 Aralık'ta, hükümet sendikalara Meclise yürümelerini söylediği zaman, KKE'ye bağlı "PAME" sendikası, şehrin öbür ucunda şimdi boş olan Çalışma Bakanlığı önünde bir "eylem" yaptı.

12 Aralık günü binlerce öğrenci Meclisin önünde Anayasa Meydanı'nda bir insan denizi meydana getirdiklerinde KKE liderliği üyelerini kilometrelerce uzağa gönderiyordu. Ve daha sonra, KNE'nin (KKE gençliğinin) üniversitelerde kontrolü ele geçirmek için öğrencilere yönelik saldırıları oldu. KKE'nin "uzlaşmaz sınıf mücadelesi" ne kadar da UZLAŞMAZ!

İşçi Sınıfı Partisi Mi? "Hukuk Ve Düzen" Partisi Mi?

KKE liderliği işçi sınıfı, sınıf bilinci ve sınıf mücadelesi hakkında çok konuşur. Ancak, KKE'nin pratiği onun "sorumlu davranan", "kraldan çok kralcı" bir parti olduğunu, her şeyi "anayasal çerçevede" tutmak istediğini bir kez daha kanıtladı.

Üç yıl önce, KKE'nin günlük yayın organı "Rizospastis", Fransa banliyölerinde meydana gelen ayaklanmalara merkezi bir yer ayırmıştı. O zaman Rizospastis'te şöyle yazıyordu: "Fransız hükümeti ve isyancıları çete olarak niteleyenlerin tümü, ayaklanmanın nedenlerini ve içeriğini küçümsemek veya halının altına süpürmek istiyorlar, devrimci gençliğin umutlarını kırmaya çalışıyorlar." Rizospastis, şöyle devam ediyordu; "KKE, tüm Fransa ve Paris'teki tüm günümüz Sefilleri ile en sıcak dayanışma duygularını belirtir. "Evet, KKE başka bir ülkede isyan çıkınca bunları söylüyordu. Tüm bunlar, ucuz "devrimci" söylemin ne demek olduğunu bir kez daha kanıtlıyor..."

Şimdi, Yunanistan'da bir gençlik patlaması yaşanırken KKE liderliği ne yapıyor? Bizi, "ayaklanmacıları desteklemek"le suçluyor. KKE'nin bir milletvekili, Ioannis Gkiokas, bir radyo programında SYRIZA'yı "Bu parti, adli suçluları, insan kaçakçıları da kapsıyor olabilir" diyerek suçluyor.

Tüm bunlar; KKE'nin SYRIZA'ya karşı kininden mi kaynaklanmaktadır? Tüm bunlar; KKE'nin sol hareket içerisinde "iç savaş" yürütme isteğinin bir yansıması mıdır? Hayır! KKE'nin pratiğinde temel olan, SYRIZA'ya karşı düşmanlığı değildir. KKE'nin pratiği, onun liderliğinin "toplumsal barış ve dengenin gardiyanı" olma rolü ile ilişkilidir. Bu pratik, hükümetin sağ kolu olma rolü ile ilgilidir.

Hareket, Hükümeti Yıkmalı Mı Yıkamalı Mı?

KKE liderliği "Kahrolsun hırsızlar ve katiller hükümeti" sloganını desteklememektedir. Ve elbette, hükümetin yıkılmasına neden olacak bir politika da izlememektedir. KKE liderliğinin sözde "saf" tutumu "İstedığımız yönetici değiştirmek değil" sloganında ifadesini buluyor.

Soruyoruz: Ne zamandan beri, hangi teorik çalışmada, hangi komünist hareketin hangi pratiğinde, hükümetin istifasını talep eden bir ayaklanma kötülenmiştir? Ne zamandan beri "İşçi sınıfının partisi" burjuva hükümetin istifasını istemek dururken tam tersi yönde hareket etmiştir? Özellikle de bu slogan isyancı gençliğin ve halkın dilinde dalga dalga yayılırken?

Soruyoruz: Özellikle de PASOK'un sözde sosyal-demokrat muhalefetinin, hükümetin devrilmesi için hiçbir baskı oluşturmadığı, aksine hükümete "sorumluluk göstermesi ve hükümet olarak rolünü yerine getirmesi" yönünde sağcı çağrılar yaptığı bir süreçte, KKE liderliği propagandalarında kullandıkları koca koca kelimeleri (başkaldırı ve karşı-atak) neden bugün eyleme geçirmiyorlar?

Soruyoruz: Okullarda, üniversitelerde ve fabrikalarda kitlesel politik bir harekete dönüşebilecek olan gençlik isyanının ve toplumsal rahatsızlığın baskısı altında hükümetin düşmesi (kimin seçimler bakımından daha fazla kazanım elde edeceğinden bağımsız olarak) halk hareketinin büyük bir kazanımı olmaz mı? Bu, halkın hükümetleri ve gerici planları devirme gücünün büyük bir kanıtı olmaz mı? KKE bir kez daha komünizme leke sürmektedir. Bunu, varol(may)an sosyalizmi hiç eleştirisiz destekleyerek ya da sosyal-demokrat PASOK ve sağcı partiler ile "ulusal birlik" hükümeti kurduğunda da yapmıştı. Şimdi KKE, gençliğin isyanını karalayarak, gençliği komünist soldan uzaklaştırarak bir kez daha komünizme leke sürüyor.

Tüm bunları değiştirmek için, hepimiz mevcut durumu tümenden değiştirecek sol ve komünist bir harekete gereksinim duyuyoruz. Burjuva şantajlara, söylemde "devrimciliğe" yenik düşenlere, kraldan çok kralcı oluverenlere ve ayaklanmanın bir gücü olmak için mücadele etmeyenlere değil!

15 Aralık 2008

Alternatif Tarih Okumaları IX - Bizans-Anadolu Halk Hareketleri: Pavlikanlar-Tondraklar-Bogomiller

Hıristiyanlık, Roma kölelik düzeni içinde ortaya çıkmıştır. Başlangıçta öğretileri, yeryüzünde karşılaştıkları eziyete katlanmalarının ödülünü ahiret yaşamlarında alacaklarını vaaz ediyordu. Dünya nimetlerinden, maddi yaşamdan, zenginlik ve şatafattan, lüksten uzak durma, sadece bir yaşam, yoksul ve kanaatkâr, çileci hayatı yeryüzünün sınavı olarak öneriyordu. Kölelik düzeninin devamından yana, köleliğe katlanmayı tanrısal buyruğa karşı çıkmamanın bir gereği olarak kabul ediyordu. Köleliğe başkaldırı, sınıf çelişkilerinin derinleşmesi, halk-devlet çatışmasının sertleştiği koşullarda Hıristiyanlık içinden isyancı doktrinler uç vermeye başladı.

Roma-Bizans toprak mülkiyetindeki değişim, feodalitenin gelişmesi, Hıristiyanlığın egemen sınıf dini haline gelişi, muhalif mezheplerin yasaklanması, Sasani-İran düşünce dünyası ile yoğun ilişki (Manicilik-Mazdekçilik) Anadolu'daki muhalif mezheplerin isyancı damarlarını besliyordu.

İsa'nın tarih sahnesine çıkışı ile Roma köleci düzeninin çürümüşlüğü arasındaki zamandaşlık ve paralellik tarihsel bir tesadüf değil, toplumun, yeni bir sosyo-ekonomik evreye geçiş zorunluluğunu dayatmış olması ile bağlantılıdır. Akdeniz çevresinde ortaya çıkan Hıristiyanlıkta, koyu bir sefaletle itilmiş aşağı tabakaların, sosyal ve ekonomik taleplerine bir karşılık buldukları kabul edilmelidir. Ancak, ne zaman ki kiliseler biçiminde kurumlaştı ve resmi din halini aldı, Hıristiyanlığın sosyal ve ekonomik umut vaazları ve özlemleri karardı.

Din ve inanç sistemleri o toplumun sosyo-ekonomik koşullarından bağımsız değildir. Mezhep ve tarikatlar her zaman alt tabaka olgusudurlar ve egemen sınıflardan da heterodoks inançlar yükselmez. Her sosyo-ekonomik düzende ve bu düzeni sürdüren her toplumda siyasal ve sosyal mücadeleler, düzenle çelişki içinde ve çatışma halinde olan kesimlerin hareketi, genellikle üzerine dini bir örtü geçirerek ortodoks dine dayanan devlet otoritesine karşı dinsel-mezhepsel ayrılık gerekçesiyle başkaldırır. Kapitalizm öncesi sosyo-ekonomik düzenlerin başat görünümü bu tarzda din-mezhep örtülü sınıf mücadelesini yansıtır.

Hıristiyanlık III. yy'dan itibaren varlıklı sınıflar arasında kendine yer bulmaya ve yerleşmeye başlar. Gerçek sınıf zeminine oturduktan itibaren de zenginliği ve özel mülkiyeti haklı gösterme ve kutsama görevine soyunur. Egemen sınıf ideolojisi haline gelen kurumsal Hıristiyanlık, sınıfsal farklılıkların temsil edildikleri mezheplerle de bu dönemden itibaren ayrışır.

İlk ve en ünlü Hıristiyan rahipler "Küçük Asya"-Anadolu'dan çıktıkları gibi, ilk ve önemli özel mülkiyete muhalif, ortakçı, eşitlikçi din adamları da bu topraklardan çıkmıştır. Keza Ortodoks Hıristiyanlığın anayurdu ne kadar Anadolu ise heretik Hıristiyan mezheplerin yatağı da yine Anadolu olmuştur. Kuşkusuz sosyal-iktisadi gerekçeleri vardı bu olgunun. Önemli uygarlıklara beşiklik eden, kültürel olarak gelişkin bir coğrafyadır. Tarımsal üretim, el zanaatkârlığı ve maden işleme Anadolu coğrafyasının besin ürünleri ve ticari ürünler bakımın-

dan öne çıkarmış, zenginleşmiştir. Doğu-Batı ticaret güzergâhı olması da coğrafi konumunun diğer avantajıdır. Gelişkin ekonomisi sınıflaşma olgusunu hızlandıran etken olmuştur. Bu nedenle Antakya, Kapadokya, İznik, Efes, Kadıköy, İstanbul konsülleri Hıristiyan öğretisinin geliştirilmesinde, bütünlüklü bir dinsel öğreti-ideoloji haline gelmesinde esas rolü oynamışlardır. Paralel olarak muhalif dini-sosyal akımlar da öğretilerini aynı güzergâhta oluşturmuşlardır.

İlk örneklerden olduğu için burada Aziz Büyük Basileios'tan söz etmek yerinde olacaktır.

III. ve IV. yy'da Karadeniz'i aşağıdan kuşak gibi saran, Küçük Asya'nın doğusu ile güneyine yayılan, esas olarak Grek denizcilerinin kurdukları kolonilerden oluşan, küçük, zengin, bağımsız bir devlet vardır: Kapadokya!

Bugün tarihi bir ören yeri olarak bilinen bu bölge IV. yy'da Roma'ya bağlanmış, başkenti Kaisareia olan eyalet iline dönüştürülür. Yerli tüccarlar ve alışveriş için geçici olarak yerleşen yabancı tüccarlar Kaisareia'nın sömürücü sınıfını oluştururlar. Vergi tahsildarı Romalı memurlar diğer sömürücü tabakayı temsil ederler, üçüncü tabaka ise "kaba ve vahşi Kapadokya köylüleri"nden oluşur. Aziz Basileios 370 yılında bu Kapadokya'nın başkenti Kaisareia metropolitliğine atanır. Ailesi köklü, satrap serveti sahibi, kendisi de varlıklı, hiçbir maddi sıkıntısı olmayan birisiydi. Sosyal vaazlarına uygun ve tutarlı bir yaşam ilkesine sahipti. Mal varlığını satıp gelirini fakirlere dağıtmış, kendisine kıt kanaat yaşayabileceği kadar gelir bırakmıştır. Çocukluğundan itibaren Kapadokya halkının sefaletine tanık olmuş, Hıristiyan tüccar ve toprak sahiplerinin aşırı sefahatine tepki duymuştu. Zenginlerin haksızca mal-mülk ediniyor olmaları ve rejimin bunu onaylıyor ve göz yumuyor olmasına şiddetle karşı çıkıyordu. Özel mülkiyet sistemine dayalı ekonomik düzen Basileios'un düşüncelerine göre "mükemmel mutluluk çağının açılışına başlıca engel" oluşturuyordu.

"Malların müşterek kullanımı" evrendeki "bütün yaratıkların içinde yaşamalarının gerektiği doğal haldir." "Aklı herkese bölünmüş olarak aldık. Bundan yoksun olan hayvanlardan daha zalim olmayalım. Onlar, doğadan aldıkları toprak ürünlerinden müştereken faydalanıyorlar. Kuzu sürüleri aynı dağda otuyorlar; büyük at haraları aynı kırdan besleniyorlar... İnsanlar müşterek olanı temellük ediyorlar ve onu kendileri-

ne saklıyorlar; çok kişiye ait olana tek başlarına sahip çıkma hakkını kendilerinde görüyorlar."

"Bana ait olanı saklamamanın ne günahı var?" diye soracak zengin adamın üstüne atılır Aziz Basileios; "Nasıl sana ait? Nereden aldın onu? Bu dünyaya onu nereden getirdin?.." Her insan, sosyal konumu ne olursa olsun, ister zengin, ister yoksul, ister soylu, ister köylü, "anasının karnından çıplak çıkmıştır ve toprağın bağrına çıplak girecektir." Yoksullarla mallarını paylaşmaya yanaşmayanları eşkıyalıkla suçlar. "Kapattığımız ekmek aç olanındır; sandıklarınızda sakladığımız giysi çıplak olanındır;."

Basileios bunları yalnızca gereğinden fazla, zenginliklerin aşırısı için söylemiyor, aksine, malları ne kadar az olursa olsun bütün sahiplerin aynı ortak kaderi paylaşmalarının gerektiğini savunuyor. Hıristiyan ütopyikleri olarak da nitelendirebileceğimiz Kaisareialı Basileios, Nazianzos'lu Gregorios, kardeşi Nyssalı Gregorios ve daha sonraları başka azizlerin de benzer öğretilerle Hıristiyan heretizmine kaynaklık ettiklerini söyleyebiliriz.

Heresy-heretikler, "öbürleri", "din konusunda özgün düşünenler", "Hıristiyanlığın olağan yolunda yürümek istemeyenler", "başka bir yol seçenler" ve bunların bir araya geldikleri "tarihat, grup, fırka" vb.ne yakın bir anlama geliyor. Sözcük Grekçe kökenlidir ve felsefi ve dinsel bir düşünce sistemine gönderme yapmaktadır. Roma ve Bizans'ta resmi kabul gören dinsel doğmalardan sapan her türlü dinsel öğretiyi nitelendirmek, daha doğrusu suçlamak için kullanılmaktadır.

* * *

İran-Sasani döneminde yasaklanan Peygamber Mani ve Manicilik öğretisi 300'lü yıllarda şiddetle bastırılır. Zulüm ve şiddetten kurtulmak için Maniciler Anadolu'ya sığınır. İkinci göç dalgası ve sürgünü 480-500'lerde Mazdekçiler yaşarlar. Mani ve Mazdek taraftarlarına zamanın siyasi sığınmacıları da denilebilir.

Hıristiyanlığın yasaklandığı III. ve IV. yy'larda bu kez Anadolu'dan İran'a Hıristiyan göçü yaşanır. Birbirine yakın, bitişik coğrafyalarda yaşayan halkların karşılıklı etkileşimleri, kültürel alışverişleri dinsel öğretilerin de birbirini etkilemesini, aşılama ve mayalamasını doğal hale getirir. İlk Hıristiyanların ve misyonerlerin aynı zamanda tüccar olmaları bu olguyu daha geçerli

kılar. Manicilik esnek, barışçı, sentez bir dindir. Budizm ve Hıristiyanlıktan aldığı öğretilerle Zerdüştiliği sentezlemiş, Sasani egemenlerinin resmi dini olduktan sonra yozlaşan Zerdüş inancını Mani, bu sentezleme yoluyla yenilemiş, ortaya bir “iyilik” dini koymuştur. Mazdek, maniciliğin iyilik öğretilerini sınıfsal çıkarılara göre yeniden yorumlamış, eşitlikçi-ortakçı, öğretilerle siyasal-sosyal-dini bir öğreti, inanç sistemi haline getirmiştir. Anadolu ve İrani halklar arasındaki yoğun etkilemiş nedeniyle Hıristiyan heretizmi Mani-Mazdek aşısı ile bir tür Neo-Manihaizm biçimini almıştır.

Öte yandan Ortodoks Hıristiyanlıkla manihaizm arasındaki mücadele uzun ve sert olmuştur. IV. yy’dan itibaren Hıristiyan kilisesi Manihaizm karşıtı yayınlar yapmaya başlıyor. Aynı dönemde Hıristiyanlığın Roma resmi dini olarak benimsenmesi (380) kilise ile imparatorluk çıkarlarının ortaklaşmasını da yansıtır. Bundan böyle Hıristiyan heretikleri ayrımsız olarak manihaistlikle suçlanacak ve şiddetle bastırılacaklardır. Kilise dinsel cephede, imparatorluk siyasal cephede manihaizmin devamı olarak kabul ettikleri dini-sosyal heretik öğreti ve reform hareketlerini mensuplarıyla birlikte ortadan kaldırmak için hiç bozulmayacak ikili ittifak halinde hareket edeceklerdir.

İmparatorluğu ve Kiliseyi yüzyıllar boyu en çok uğraştıran, ürküten, en uzun süreli heretik akım-mezhep Pavlikanizmdi. Kaynağı ve kökeni konusunda kesin bilgiler yoktur. Sürekli kovuşturulmuş, yasaklanmış, saldırılara uğramış olduğu için kendi kaynaklarını koruyamamış, öğretilerine dair bilgiler onları ortadan kaldırmaya çalışan resmi ideoloji ve egemen sınıf mensuplarının çarpıtılmış aktarımları ile sınırlıdır. Pavlikanların kökeni, Samosatalı (Samsat-Adıyaman) Pavlus’a dayandırılıyor. Annesi Kallinice’nin manihaist olduğu rivayet ediliyor. Pavlus ve kardeşi Yohen’in manihaizmle sentezlenmiş kendi heresyelerini yaydıkları düşünülüyor. Takipçileri Hıristiyan kilisesinin ve imparatorluğun zulmünden kaçmak için çoğu zaman toplu kıyımlara uğratılsalar da öğretilerini yaymada ısrarlı olmuşlar. Diğer yandan Antakya’nın heretik piskoposu Samosatalı Paul ile Samsatlı Kallinice’nin oğlu Paul’un aynı kişiler olup olmadığı ya da aralarındaki ilişki de bilinmiyor. Mani’den önce doğmuş olması da Samosatalı Paul’un manihaist oluşunu tartışmalı hale getiriyor.

Katolik dünyasından bilinen Samosatalı Paul 260 yılına doğru Antakya patrikliğine seçilmiş. İsa’nın dosdoğru bir insan olduğunu savunuyor, iman, inanç, itikat ve ışık yaydığını, evlatlığa kabulü suretiyle tanrının oğlu olduğunu öne sürüyor. “Tanrı ile insan arasında kişi aracılığıyla birleşme olmaz. İsa mesihin diğer insanlardan üstün bir yanı yoktur, o yalnızca tanrısal bilgiye aracısız ulaşma ayrıcalığına sahiptir.”

Aziz Paul böylece kilise tarafından ahlaksız ve dinsiz ilan ediliyor, kutsal görevini ayaklar altına almış olmakla suçlanıyordu. Ardı sıra karalamalar da eksik olmaz: “Hıristiyan müminlerden topladığı paralarla sınırsız bir zenginlik biriktirmiş, halkın içine girerken etrafında uşaklarla kibir ve şatafat sergiler. Kilisede basit insanları aldatmak için tiyatro hileleri kullanır, yüksekçe yerde oturarak tumturaklı sözler ederken, adamlarını etrafına oturtur, el çırparak alkışlatır, gittiği her yere beraberinde götürdüğü genç kadınları evinde tutar, onu suçlamamaları için papazların da aynı şeyleri yapmalarına göz yumar, hatta teşvik eder...”

Kapadokya, Kilikya ve Filistin metropolitleri tarafından bir konsül toplanır (264) ve Paul’un kendisini savunması istenir. Paul düşüncelerini kısmen geri alır, kimsen de konsülü ikna eder, aleyhte bir karar alınmaz. Bir süre sonra hiçbir değişikliğin olmadığını fark ederek yeni bir konsül toplanır, (269) Samosatalı Paul patriklikten azledilir, dahası hatta Hıristiyanlıktan atılır (aforoz edilir).

Aziz Paul-Pavlus kilise kurallarına, geleneklerine ve dogmalarına meydan okur. Maddi dünyaya dayanan her şeyin “İsa’nın ölmesi ve sonradan dirilmesi hikayeleri” de dahil, ancak sembolik bir değer taşıdığını öne sürer ve bu itibarla vaftiz ve şaraba batırılmış ekmek ritüellerini reddeder. Kilise kurumlarını, rahipler hiyerarşisini tanımaz. Herkes kutsal metinleri izah ve yorumlamaya yetkilidir. Paul’un öğretileri düalist karakterdedir, Manihaizm iddiası büyük oranla hareketin “bağdaştırmacı” özelliğine atfen öne sürülmüş olmalıdır. Nitekim Pavlikanlar yüzyıllar boyu gizli tarikat örgütlenmelerini yaşatmayı koşullara uyum gösterme yeteneklerine borçludurlar. Yer yer düşüncelerini gizlerler, farklı yansıtırılar, yeni fikirlerle sentezleyerek güncelleştirirler vb.

Madde âleminin kötü tanrısıyla görülmeyen, göksel dünyanın iyi tanrısı arasında kıyasıya bir

savaşın sürdüğü inancı başattır. Bu inanç siyasal konumlarını da yansıtmaktadır; erk dünyevi olduğu için kötü tanrının yarattığıdır ve savaşılması gerekmektedir. Pavlikanlar bu temele dayanarak IX. yy'dan itibaren Bizans devletine karşı silahlı ayaklanmalara girişmişlerdir.

Pavlikanlar (Ermenice Paflikyan) önce Armenia'nın kuzey bölgesi ve İran sınır boylarında yerleşirler. Çevre kentlerle çok yakın ilişkiler kurmazlar. Bugünkü Ağrı, Sivas, Malatya, Adana hattı bir eksen olarak alınırsa asıl yerleşim bölgeleri bu kent civarları ve buraların doğusudur.

Heresy'lerin ortaya çıkışının sosyal adaletsizlik, zulüm, sömürü, yoksulluk vb. siyasi-iktisadi durumla doğrudan bağlı olduğunu belirttik. Bizans Anadolu'sunun sınıf mücadeleleri tarihinin bir kolunu da Pavlikanlar oluşturur.

Roma-Bizans takibinden korunmak için yerleştikleri yerler devletleri, ihtilaf halindeki din ve toplulukları ayıran sınır hatlarıdır. Anlaşılabileceği gibi askeri örgütlenmeleri gelişkin, sağlam ve eğitilmiş savaşçılardır aynı zamanda. Hareketin bu militan görünümü sosyal alanda da radikal düşüncelerle paralellik taşır. Yeryüzüne ait her türlü ruhani otoriteleri reddettikleri gibi, dünyevi iktidar ve eskiden gelen hak ve ayrıcalıkların varlık nedenlerini kabul etmiyorlar. Dolayısıyla dini açıdan savundukları eşitçiliğe siyasal-iktisadi eşitçilik ve anarşizan bir düşünce eşlik etmektedir. Bizans İmparatorluğu'nu oluşturan halklar arasında Ermeniler önemli bir yer tutmaktaydılar. Armeniye toprakları üzerinde topluca yaşamalarının yanında imparatorluğun geneline de yayılmışlardır. Ortaya çıkan ve etkin olan Pavlikanlar, Roma ve Parth, Bizans-Sasani ve Bizans-Arap savaşlarında örsle çekiç arasında kalmaktadırlar. Bu savaşlarda Ermeni feodal prenslikleri, bağlı oldukları büyük gücün hangisi olduğundan bağımsız olarak bölünen topraklarında ayrıcalıklarını korumayı başarırlar, ama en alt tabakayı oluşturan toprağa bağlı köylüler, sırasıyla büyük toprak sahipleri, yerel prensler ve imparatorlukça her defasında artan vergilerle soyulurlardı. Kişisel olarak hür olmalarına karşın, kullandıkları toprağa kira öderler, angaryaya tabidirler ve elde ettikleri üründen de vergi vermek zorundadırlar. Roma köleciliğine benzer biçimde sosyo-ekonomik düzen olarak köle ekonomisine rastlanmaz, kölelik ev işleriyle sınırlıdır. Halk tabakası ve köylüler savaş zamanında orduya alınır, onlara ücret ödenmez,

ganimetten de pay verilmez. Bu sosyal iklim her türlü fırtınaya yol açacak özelliğe sahiptir.

Zanaatçılık ilerlemiş, şehirleşme artmış, ticaret oldukça gelişmiştir. Toprak mülkiyetindeki feodalleşme ve buna bağlı olarak eşitsizlik, sınıflaşmayı ve sınıfsal farklılıkları derinleştirmiştir. Pavlikanların ekonomik-sosyal varlık zemini bu tabloya dayanır.

Pavlikanların toplumsal ve siyasal öğretileri bir anda oluşmuş, bir defada ortaya konmuş değildir. Siyasal-toplumsal karşıtlıklar içinde, Bizans egemenleri, aristokrat tabaka ve kilise hiyerarşisi ile yoksul halk tabakaları arasındaki sömürü ve zorbaca baskılara dayalı siyasi-ekonomik ilişkilere bağlı olarak süreç içinde oluşmuş, radikal muhalif bir öğreti biçimini almıştır.

Anadolu'da VII. yy.'da güçlenmeye başlayan Pavlikanlara Bizans içi siyasal ilişkilerde saray tarafından yer yer ihtiyaç duyulmuş, örneğin ikona-kırıcılık yıllarında imparator Leon, hareketin önderleriyle anlaşmaya varmıştır.

VIII. yy'ın sonunda Pavlikanlar tüm Anadolu'ya yayılırlar. Bu dönemde önderleri Sergios adında bir dokumacıydı. Bizans'a karşı silahlı direniş ve ayaklanma mücadeleleri Sergios dönemi ile ve onun önderliğinde başlar.

Armeniye'de doğmuş olması Pavlikanların "millî", kavmî bir hareket olduğu anlamına gelmez. Anadolu'nun her bölgesine yayılmış, korunaklı bulunduğu yerlerde özerk iç yönetimler oluşturmuştur. Bizans ordularından uzun zaman korunabildiği dönemlerde özerk yapılar, hatta devletleşme düzeyinde yönetimler de kurmuşlardır.

Bizans saldırıları karşısında tutunamadıklarında güneye inerek Arapların korumasına girdikleri de biliniyor.

Ortodoks kılıcından kaçan Pavlikanlar, Müslüman topraklarına sığınır. İmparatorluk ordusu içinde de taraftarları vardı ve ordudan kaçıp sınırı geçerek sığınmacılara katılıyorlardı. Bizans ordusunun muhafız kıtası komutanlarından yetenekli ve gelecek vaat eden Karbeas adlı bir subay da beş bin civarında heretik ordusuyla sınırı geçerek Argeos'taki yerleşime katıldı. Yenik ve dağınık haldeki Pavlikanların bir öndere ihtiyaçları vardı ve yetenekli Karbeas bu boşluğu doldurdu. Heretikleri topladı, başlarına geçti, Argeos ve Amara'dan çıkıp yukarı

Fırat boyunda ilerleyerek Tephrike'ye (Divriği) yerleşti. Coğrafi avantajlarıyla Pavlikan devleti o güne kadar hiç olmadığı gibi sağlam bir mevzi elde etmiş oluyordu. Karbeas Malatya ve Tarsus (Arap) emirlerinin desteğini alıyordu, ama denetimleri altına girmemeye de dikkat ediyordu. Karadeniz kentlerine (Pontus) kadar varacak akınlar düzenliyor, hem taraftar kazanıyor, hem ganimet topluyordu. Karbeas Bizanslılarla yaptığı bir savaşta yaşamını yitirince, yerine onun gibi Bizans subayı olan Yohan Chrisocheir geçer. Pavlikanlar Yohan şahsında büyük bir öndere kavuşmuşlardı. Bizans, saray içi karışıklıklar, Batı'da Slav saldırıları, Doğu'da Arap Fetihleri ile uğraşırken fırsatı değerlendiren Yohan, Nikomedia ve Ephesos'a kadar ilerler. Tephrike önlerinde bir Bizans ordusunu dağıtır, ardından Ankyra'ı (Ankara) ele geçirir. Pavlikanların en parlak dönemleri buraya kadardır. Bizans art arda üzerine yürür, Yohan'ı öldürür, ordusunu kılıçtan geçirir, Tephrike'yi yakıp yıkar, Pavlikanları ezer, dağıtır...

Küçük topluluklar halinde Doğu sınırlarına sürülürler. Etraflarına taraftar toplayıp sayıları çoğaldığında bir tehdit düzeyine çıkmadan, bu kez Trakya'ya nakledilirler. Bulgar ve Slav saldırılarına karşı Batı sınırında toplumsal barikat işlevi görmeleri istenir. 'Barbar' saldırılarına karşı koymak karşılığında dinlerini serbestçe yaşamalarına izin verilir. Kilise ve dindar imparatorlar, onları Ortodoksluğa kazanmak için kimi yöntemlere başvururlar. Bu hesapları geri teper. Üstelik tam Normanlara karşı savaş esnasında 2500 Pavlikan ordu saflarını terk eder. Bu oynayabildikleri son tarihi roldür. Bizans imparatoru Alexius savaş dönüşünde hepsini hapseder. Ailelerini, çocuk, kadın ve yaşlı nüfuslarını da Filibe kalesine hapsedip Ortodoksluğa geçmeleri için bir tür zoraki asimilasyon uygular. Önderlerini sürgün edip, cemaati başsız bırakır. 10 binin üzerinde Pavlikan, adım adım Ortodoksluğa geçer, zaman içinde eriyip yok olurlar. 1205'ten sonra izlerine rastlanmaz. Anadolu'da kalan Pavlikanların da sonu pek bilinmiyor. En son 1097 ve 1099'da Haçlılara karşı savaşan Pavlikanlara rastlanıyor. Sonrası karanlıklar içinde kalmıştır. Kendilerinin manihaist oldukları iddialarına Pavlikanlar şiddetle karşı çıkıyorlar. Bunun nedeni kilise tarafından dinsizlikle suçlanma ve Hıristiyan Anadolu köylüsüyle kurdukları ideolojik-siyasi ilişkinin zarar görmesi olabilir.

Radikal bir sosyal hareket olmasına karşın Pavlikanlar zaman zaman siyasi oportünizme başvurmaktan da geri durmazlar. Bizans'ın iç karışıklıklarında faydacı siyaset izlerler. İmparatorun desteğini almak ya da kendilerine göz yumması karşılığında ilerici-halkçı isyan ya da hareketlere destek vermezler veya imparatorluğun tarafında yer alırlar. Örneğin "ikona kırıcılık" döneminde ideolojik tavır almayı benimsemiş, ideolojik rakipleri Kiliseye karşı, siyasi düşmanları imparatorun tarafını tutmuşlardı. Slav Thomas'ın isyanında da onun ordusuna katılmamışlar, Tephrike (Divriği) merkezine çekilmişlerdir. Thomas'ın saflarına Anadolu'da sadece Pavlikanların Tephrike dışında dağılık kalan bir kısmı katılmıştır.

* * *

Tondrak tarikatı mensubu heretikler de Pavlikanlar ile benzer sosyal tabaka içinde ortaya çıkmışlardır. X. ve XI. yy'larda köylüye yüklenen vergi sisteminde bir değişiklik olur. O zamana kadar aynî olarak alınan vergi, nakdî olarak toplanmaya başlar. Parasal (moneter) ekonominin büyümesi ile tefeci-tüccar sermayesinin ekonomi üzerindeki rolü de artar. Bu ise halkın daha vahşice sömürülmesi demektir.

Diğer yandan ruhban sınıfı da büyük servet biriktirmiştir. Tondraklar hareketi, halktan büyük destek görürler. Hareket, kısa sürede tüm Anadolu'ya yayılır, yaklaşık iki asır boyunca faal olur. Köylüler ile kent yoksullarının feodal senyörler ve kilisenin zengin hiyerarşisine karşı halkın başkaldırısına önderlik ederler.

Pavlikan ve Tondrak hareketleri feodal sömürü sistemine karşı açık sınıf mücadelesi yürüten halkçı sosyal hareketler olarak tanımlanabilir.

Tondraklar adını Van Aladağı'nın (Van Gölü'nün kuzeyinde Erciş'te) dibindeki Tondrak (Tendürek) köyünden almışlardır. Tarikatın kurucusu Simbat, Ermenistan'ın Zarehavan köyünden olup Tondrak'a göç etmiş ve heresy'yi buradan yaymaya başlamış. Hareketin doğuş tarihi tam olarak bilinmiyor, ancak XI. yy'ın ikinci yarısından itibaren varlığı kesin görünüyor.

Ermeni kilisesine karşı heretik faaliyet yürütmek üzere kurulan Tondraklar, aynı zamanda ve esas olarak feodal aristokrasiye karşı sınıf mücadelesi yürüten bir harekettir. Kaysilerin egemenliği altında olan bu Ermeni topraklarında

hareketin yabancı istilasına karşı da bir mücadele yürütmesi kaçınılmaz oluyor. Zira Kaysi Emiri Ebülvard'ın idaresi altında bölge halkı iki kat sömürülüyordu. Birinci olarak feodaliteden kaynaklı yükümlülükler, vergi, angarya ve aynı ödentiler, ikinci olarak fetih nedeniyle talana maruz kalma ve haraç biçiminde. Bu nedenle Zarehavan'lı Simbat ile Ebülvard arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış, Simbat'ın kuvvetleri Emir'in kuvvetleri tarafından ezilmişlerdir.

Tondrak hareketi Manihaizm ve Pavlikan çizgisine benzer doktrinlere sahiptir. Doğusunda İran'da, Batısında Bizans'ta ortaya çıkan Hürremiler ve Pavlikanlar ile zamandaş tarihe sahip olması dikkate değer bir olgudur. Zarehavan'lı Simbat'ın, hareketini oluştururken komşu topraklardaki gelişmelerden habersiz olduğu düşünülemez. Buna karşı Tondraklar ile Hürremiler ve Pavlikanlar arasındaki doktrin ve ideoloji yakınlıklarını organik devamlılık olarak değil, tarihsel-sosyal devamlılık olarak görmek isabetli olur. Politik-sosyal-ekonomik koşulların benzerliği, birbirine benzer siyasi-sosyal hareketlerin ortaya çıkmasını koşullar çünkü...

Tondrak tarikatı da Armeniyye'de Ermeni kilisesine yenilikler getirme çabasında olan bir hareket değildi. Kendisini dini reformlarla sınırlandırmış, bunlardan sosyal-ekonomik sonuçlar çıkarmamış olsaydı Ortodoks kilisesinin, Bizans'ın ve Arap emirlerinin düşmanlığını üzerine çekmemiş olurdu. Hâlbuki Tondraklar sosyal-iktisadi koşullardan o kaçınılmaz sonuçları çıkartmışlar feodal aristokrasiye, aşağı sınıflara uygulanan sömürü ve adaletsizliklere, zulme karşı sert bir mücadeleye girişmişlerdi.

Simbat "ben İsa'yım" dediği için Arap emiri tarafından öldürülmüş. Rivayet böyle!.. "Kurtarıcı", "Mesih", "Peygamber", "Mehdi" unvanlarıyla bir "Halaskar"ın ortaya çıkacağına, dünyayı kötülüğün pençesinden kurtaracağına, adaletsizliklere son vereceğine ve bütün insanlar arasında eşitliği sağlayacağına dair kesin inanç ezilen insanlığın evrensel umudu ve düşüdür. Doğru dinleri ve mezhepleri sınıf mücadelelerini bu umudu tazeleyerek, kendileri şahsında buna kavuşacakları inancını yayararak yürütmüşlerdir. Simbat'ın İsa olup olmaması Müslüman Arap emiri için dinsel bakımdan değil, onun şahsında sınıfsal kurtarıcı misyonu nedeniyle önem taşır ve öldürme nedeni olur.

İsa'da yalnızca bir "peygamber" sureti gören

Müslüman emirin Tondrakların üzerine bu kadar şiddetle gitmesinin nedeni başka ne olabilirdi!..

"Bunlar erkekle kadın arasında eşitliği örgütleyip, aileler arasında eşitsizliği reddetmişler." Sadece cinsiyetler arasında değil "bütün sınıflar ve toplumun bütün üyeleri arasında bir eşitlik hüküm sürmeliymiş; her şeyin üstünde topraklar ve gayrimenkul mallara dair halkların eşitliği esas alınacakmış" bu nedenle toprak mülkiyetinde eşitsizliği kabul edip zenginlerle fakirlerin varlığını tanrısal irade olarak savunan kiliseye karşı çıkıyorlardı.

Tanrıyı insana, gökyüzünü yeryüzüne yakınlaştırarak ruhani hayatı ve ruhun ölümsüzlüğünü, tanrısal ödülleri inkâr ediyorlar. Kurtuluş ancak bu dünyadadır, adil, eşit, ortak bir sosyal düzenin tesisıyla gerçek ruhani devlet burada, dünyada, yeryüzünde kurulacak!.. Tondraklar bu düşünceleri yaymakla yetinmeyip yalnızca din adamlarına değil, siyasi iktidara karşı da mücadeleye girişmişlerdir. "Sınıflar arasında fark yaratan veya var olan farklılıkları sürdürenlerin eylemlerine ve uygulamalarına izin verilmemeli. Tüm insanlar eşittirler, herkes eşit haklara sahiptir." Tondrakların bu saf ideolojik öğretileri ile tutarlı devrimci bir hareket ortaya koyduklarına kuşku yoktur.

Tondrak hareketi yalnızca Ermeni halkı arasında etkili olmuş, Ermeni çiftçi ve çobanlar arasında yayılmıştır. Faaliyet merkezleri Armeniyye toprakları içinde olan ve Ermeniler arasında da büyük destek bulan Pavlikanlar ise halkların "milliyet"lerini gözetmeksizin tüm coğrafyaya yayılan ve ezilen, sömürülen tüm halkları kapsayan bir harekettir. Bu yanı sıra Pavlikanlardan ayrılan Tondrakların bir Ermeni hareketi olduğu da söylenebilir.

* * *

Slav ve Bulgar akınlarının Konstantinopolis'e çarpmaya başlamasıyla Bizans, Pavlikan cemaatlerin Trakya'ya geçmesi ve yayılmalarını teşvik eder. Savaşçılıklarıyla ünlü bu toplulukları, Slav hücumlarını ilk göğüsleyecek cephe gibi ikamet ettirilirdi. Hıristiyanlığın Balkanlara girişi ile Pavlikanların gelişi birbirine yakın zamanlarda gerçekleşir. Hıristiyanlık Bizans yayılmacılığını temsil eden yabancı, istilacı güç olarak görülmesine karşılık, Pavlikanlar dost-müttefik bir akım olarak hoşgörü ile karşılanır.

Bu bakımdan Balkanlarda heresy'lerin ortaya çıkmasında Pavlikanlar doğrudan rol oynarlar. Balkan merkezli en önemli heresy akımı, Bogomillerdir.

Bizans'ta olduğu gibi Bulgaristan'da da koşullar, VIII. ve IX. yy'larda feodalitenin gelişmesine elverişliydi. Küçük köylülük aleyhine güçlü bir toprak sahibi sınıfı ortaya çıkıyor ve tarımsal toplulukların çözülüşünü hızlandırıyor. Trakya'nın savaş alanına dönüşmesi yoksul halk tabakalarının vergi yükünü sürekli artırıyor, halk bir koruyucu arar duruma geliyordu. Kıtık ve kitlesel ölümlere yol açan çağın hastalıkları ile açlık çeken halk küçük toprakları da elden çıkarmak zorunda kalıyor, karın tokluğuna ve yok pahasına araziler büyük toprak sahiplerinin elinde birikiyordu.

Sıradan bir Bulgar köylüsü ve keşiş olan Bogomil, Pavlikanizmi yeniden yorumlayarak yeni bir harekete dönüştürdü.

Bogomil heresy'yi ortaya çıkaran iktisadi-sosyal zemin Bizans'ın diğer bölgelerindeki koşullarla büyük ölçüde benzerdi. Bogomillerin diğer heresy'lerden temel bir farkı şiddete başvurmaktan ve kan dökmekten kaçınmalarıydı. Sivil itaatsizlik vaaz ediyorlar; yandaşlarına "efendilerine itaat etmemeyi, zenginleri aşağılamayı, çardan nefret etmeyi, büyükleri gülünç duruma düşürmeyi, boyarları mahkûm etmeyi, çara hizmet edenleri tanrı nezdinde alçak ilan etmeyi ve her serfe-ırgata senyörü-ağası için çalışmayı reddetmeyi öğretiyor"lardı. Dünyevi yetkenin kutsallığını tanıyan, Çarlar ve Boyarların tanrı tarafından yerleştirildiklerini savunan kiliseye karşı çıkıyorlardı.

Bizans feodalizmine karşı çıkıyor olmakla birlikte Bogomiller, bir sosyal hareket, hele bir politik hareket olmamışlar, dini vaazları her şeyin üstünde görmüşler, 'sivil' işlere ilgisiz kalmışlardır. Bu pasif tutumları, Bogomilleri Pavlikan ve Tondrak hareketinden kesin çizgilerle ayırır. Pavlikanizm köktenci bir düalizm üzerine kurulu iken; Bogomil hareketi ılımlı bir düalizm temeline oturmaktadır.

Pavlikanlar bütün Trakya ve Balkan halklarının arasında yayılıyor, Grekleşen Bizans'ın, Ortodoks kilisenin politik ve ekonomik sömürüsüne tutarlılıkla karşı koyuyorlar ve imparatorluğun da geleneksel düşmanı olarak kabul ediliyorlardı. Halkçı ve demokratik eğilimleri dolayısıyla

halkla sıkı ilişkiler kurmuş olan Bogomiller ise Bizans tarafından en çok zulüm gören Bulgar köylüsü içinde faaliyet yürütüyorlardı. Bulgar köylülüğü Greklerin utanmaz ve dizginsiz sömürsünden korunmak için Bogomilizme sığınmıyor, onu aynı zamanda Bizans istilasına karşı çıkan Slav hareketi olarak benimsiyordu.

Keşiş Bogomil mülksüz, kanaatkâr, yoksul bir yaşamı vaaz ediyor, kiliseyi ve feodalleri zenginleştirdiği gerekçesiyle çalışmaya karşı çıkıyor, her türlü lüks ve rahatlığı reddediyor, eski, yırtık-dökük giysilerle, dilenci gibi yaşıyor ve yandaşlarına da bu tarz bir yaşam öğütüyordu. Bogomiller, özel mülkiyete ve yüksek papazların ellerinde biriktirdikleri topraklara karşı çıkıyorlardı. Yoksulluk erdemdi, onlara göre servet herhangi bir ahlak sistemiyle bağdaşmazdı. Servet biriktirmeye ve toprak mülkiyetine karşı olan Bogomil düşüncesi halka oldukça cazip geliyordu.

Manicilikte olduğu gibi Bogomillere göre de seçilmiş ve yetkin kişiler -bunlar tanrı tarafından seçilmişlerdi!- mülk sahibi olamazlardı. Bunların ellerindeki mülk ve servet Bogomil toplulukların ortak kullanımındaki fonlara devredilmeliydi. Yalnızca sıradan üyelerin tasarruf hakkı vardı. Bogomil topluluklarda kadınlarla erkekler eşitti. Çalışmak bütün üyelerin ödeviydi, kimse bundan kaçınamazdı. Dilenmek ya da sadaka vermek hem Tanrının hem de insanın onuruna yakışmadığı için reddediyorlardı. Ortak yaşamları ilk Hıristiyan topluluklarına benzer biçimde, bütün malların paylaşılması esasına dayanıyordu. Yetkin üyeler Bogomillerin bu eşitlikçi-ortakçı öğretilerini yaymakla görevliken, malı-mülkü olmayan ya da hastalık vb. nedenlerden çalışamayacak durumda olanların geçim güvencesi de toplulukça sağlanıyordu.

Bogomiller saf idealist ve dinsel-ahlakçı ilkelere yüzyıllarca bağlı kalırken bu öğretiyi bir devlet ya da iktidar hedefine, siyasi-sosyal bir akıma dönüştürmediler. Devlet ile ilişkilerini başındaki kralın iyicil ya da kötücül yaklaşımlarına göre düzenlediler. Şiddete ve kan dökmeye karşı çıkan Bogomiller yalnızca 1014'te Bulgar topraklarını işgal ederek Çar Petro krallığını deviren Bizans'a karşı silaha sarılıp ayaklanmışlardır.

Ortaçağ boyunca kiliseye ve devlete karşı Bogomillerin anti-feodal, dinsel ve toplumsal öğretileri yoksul ve topraksız ezilen kitlelerin eşit-

likçi-ortakçı toplum özlemine karşılık verir.

Bogomil hareketi XI. yy'da Konstantinopolis'e girmeyi de başarmış, büyük önderleri Basil birkaç yıl boyunca öğretilerini yaymıştı. Basil daha sonra Hipodrom'da diri diri yakılarak öldürülür. Yine aynı dönemde Batı Anadolu'da yeşerir, taraftar edinirler. Bergama, İzmir, Manisa ve Antalya'ya yayılır. (Bu bölgede yerleşik olanlar 688'de Justinian II tarafından Araplara karşı savaşmak üzere Trakya ve Makedonya'dan göçertilen Slavlardır. Savaşın ortasında Bizans ordusundan kaçıp Araplara sığınır. Justinian bunun intikamını geride kalan 80 bin Slavı katliamdan geçirerek alır.) Bogomilizmin Kapadokya'da da etkin bir hareket haline geldiği, sonraki yüzyıllarda Anadolu'nun Bogomillere sığınak olduğu fikri, genel kabul görür.

Manihaizmin karakteristik özelliği Bogomilizm için de geçerlidir. Bağdaştırmacı (sentezci) ve seçmeci (eklektik) özelliği nedeniyle değişiklik gösterebiliyor, koşullara uyarlanan oportünist karakteriyle yüzyıllar boyu varlığını koruyabiliyor. Hatta en büyük düşmanları Ortodoks

Kilisesi ile dahi uzlaşmada doktriner-ilkesel bakımdan sakınca görmüyorlar. Karşılaştıkları birçok din, mezhep ve akımın öğretileri ile bağdaşırlıkları nedeniyle herhangi bir heterodoksinin Bogomilizm olarak suçlanması Ortodoks kilise açısından kısmen haklılık payı taşır. Bogomiller zamanla Bulgaristan'ın Müslüman Pomakları olacaklardır.

Kaynakça

- Charles Diehl, Bizans İmparatorluğunun Tarihi
G. L. Seidler, Bizans Halk Hareketlerinin İdeolojik Kökeni
Burhan Oğuz, Türk Halk Düşüncesi ve Hareketlerinin İdeolojik Kökenleri I, II, III
Halil Berktaş, Ü. Hassan, A. Ödekan, Türkiye Tarihi I
Sibel Özbudun, Hermes'ten İdris'e Bir Dinsel Geleneğin Dönüşüm Dinamikleri
Sibel Özbudun, Kültür Halleri

Arjantin 2001: Başkaldırının Araçları, Biçimleri

Arjantin, 70'li yılların ikinci yarısından itibaren Latin Amerika'yı kasıp kavuran askeri cuntaların beyaz terörle uyguladıkları neoliberal politikaların başlıca laboratuvarlarından biri oldu. Ardından halkın demokratik mücadeleleri sonucunda geriletilen faşist cunta, yerini sivil hükümete bıraksa da neoliberal politikalar doludizgin sürdü.

Arjantin'de neoliberal politikaların doruğuna vardığı dönem, 1990'da hükümete gelen Carlos Menem Hükümeti dönemi oldu. Menem Hükümeti, IMF'nin ilk elden 132 milyar dolarlık kredi karşılığında dayattığı "yapısal uyum programı"nı harfiyen uyguladı. Sanayi işletmeleri yok pahasına yabancı tekellere satıldı. Bankacılık, elektrik, su, telefon, sağlık ve eğitim başta olmak üzere birçok sektör özelleştirildi. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren sosyal hakların gaspı tırmandı. Buna Menem Hükümetinin silah ticaretinden uyuşturucu kaçakçılığına uzanan kabarık yolsuzluk sabıkası ve cunta döneminin sorumlularına yönelik dokunulmazlık yasasını çıkarması eklendi. Merkezinde cuntacılar hesap sorma hareketinin durmaya devam ettiği toplumsal mücadelelerde kabarıp yaşandı.

1997 yılında durgunluk dönemine giren Arjantin ekonomisi, 2001'de derin bir ekonomik krizin pençesine düştü. Binlerce işletme kapandı, yüz binlerce insan işsiz kaldı. Orta sınıfların banka hesapları donduruldu. Sanayi bölgeleri hayalet kentlere dönüştü. Başkent Buenos Aires'te %16-18 olan işsizlik rakamı ikiye katlandı, emekçi semtlerde %50-60'lara dek fırladı. 39 milyonluk ülke nüfusunun %50'den fazlası yoksulluk sınırının altında yaşamaya mahkûm oldu.

Kriz, yıkıma uğrayan orta sınıfları, işsizliğin çığ

gibi büyüdüğü emekçi semtlerini, işçileri, kadınları, gençleri sokağa döktü. 2001 yılı içinde çok sayıda grev ve genel grev, yol kesme ve gösteriler düzenlendi. Aralık 2001'de mevduat çekimini haftalık 250 dolar ile sınırlama kararının açıklanmasıyla orta sınıfların tencere tavalı isyanları doruk noktasına vardı. Ekonomi Bakanı Domingo Cavallo istifaya zorlandı. Devlet Başkanı Fernando de la Rúa'nın (1999 seçimlerinde koltuğa oturmuştu) tüm bunların üstüne gelen sıkı yönetim kararı ateşe benzin döktü ve 19-21 Aralık günlerinde, dört devlet başkanını koltuğundan eden Argentinazo patlak verdi. (Argentinazo, Arjantin Ayaklanması demektir ve 2001 Aralık isyanına Arjantinlilerin koyduğu isimdir. Biz de bu ismi kullanacağız.)

Argentinazo, sadece ülkede değil Latin Amerika çapında yaşanmakta olan halk isyanlarının o günkü doruk noktasını oluşturuyordu. Bu deneyimin açığa çıkardığı zengin mücadele araç ve biçimleri, bütün dünya işçi ve ezilenlerine ilham verdiği kadar, çok sayıda incelemenin konusu oldu. Arjantin'de kriz sonrasında açığa çıkan ya da daha önce var olup kriz döneminde yaygınlaşan eylem biçimleri, işbirlikçi hükümetlerin neoliberal politikalarına karşı bir isyan niteliğinde oldukları kadar, sarı sendikaların ihanetine, yasak savmacılığına ve hava boşaltma eylemlerine dönük büyük tepkinin izlerini de taşıyor. Bu biçimlerin kimi 90'lı yıllarda denendi. Kimi kriz sonrasında açığa çıktı. Kimi Peronizm döneminin bazı açılımlarından esinlendi. Kimi ise, Videla cuntası öncesinden kalan ve diktatörlük döneminde toprağa gömülen savaş baltalarının ve silahlarının yeniden ortaya çıkarılmasından ibarettir.

Bu biçimlerin birçoğunun ortak özelliği, Arjantin'in özgün tarihsel ve güncel koşullarının koşulladığı, kitle basıncıyla korunan burjuva demokrasisi ortamında gücünü uzun ömürlülüğünden alan biçimler olmaları. Argentinazo, dört devlet başkanını devirecek şiddette bir kitle kalkışmasıydı. Öte yandan öznel koşullar da iktidarın işçi ve emekçilerce alınmasına olanak vermiyordu. Bu koşullar altında, cunta döneminde 30 bin kişinin kaybedildiği ve cuntacılar-
dan hesap sorma hareketinin bütün dünyaya örnek oluşturduğu bir ülkede, devlet bu kitleyi alışılacak zor yollarıyla tümünden bastırma şansına sahip değildi. Argentinazo'nun patlak vermesinde bardağı taşıran son damla olan sıkıyönetim ilanı bunu kanıtlamıştı.

Elbette Arjantin burjuvazisi zor araçlarını da elinden geldiği her an devreye sokmaktan geri kalmadı. Yine de esas politikası burjuva demokrasisiyle yatıştırma ve hareketin önderlerini ve militan bölüklerini kimi sınırlı tavizler karşılığında satın alma ya da pasifleştirme oldu. İşsizler hareketinin belli başlı iki önderinden biri olan Luis D'Elia'nın ve Plaza de Mayo annelerinin sembolleşmiş önderlerinden Hebe Bonafini'nin, örgütlerinin fonlanması karşılığında pasifize edilmesi, "kooptasyon" adı verilen bu politikanın ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

Böylece Arjantin halkı, burjuva iktidara son verip iktidarı almaksızın, kapitalizmin ekonomik yasalarının dışına çıkan kimi formları, kapitalist üretimin sınırları içinde uzun süre hayata geçirmeyi sürdürebileceği iktidar boşluklarına sahip oldu. Arjantin devleti ise, işçi ve emekçilerin burjuva hükümetlere odaklanmış öfkesini iktidarı alma hedefine evriltebilecek dizginsiz zordan uzak durarak, kapitalizm sınırları içinde uzun süre yaşama ihtimali bulunmayan bu formları mücadeleciliğinden soyundurma yoluyla yavaş yavaş sisteme geri emmeyi başarıma koşullarına sahipti. Bu biçimler, anarşistlerin, postmodern ideologların, çeşitli reformcu akımların, burjuva iktidara dokunulmaksızın başka bir dünyanın mümkün olabileceği tezlerine de bayrak oldu. Burada konumuz bakımından önemli olan, zengin mücadele deneyimlerine sahip Arjantin'in ülkemizle bütün benzerliklerine rağmen oldukça özgün özellikler taşıdığı ve bu araçların ülkenin özgünlüklerinden ayrı ele alınmasının, ne bu araçların olumluluklarını, ne de olumsuz-

luklarını değerlendirmede doğru kriterler sunamayacağıdır.

Arjantin'de 2001 krizi sürecinde yaygınlaşan bu mücadele araç ve biçimlerini birçok ölçüte göre gruplamak mümkün. Burada daha çok amaç-amaç ilişkisi bağlamında sınıflandırmayı uygun gördük:

Halk örgütlenmesinin araçları. Başlıca biçimi halk meclisleri oldu. Geleneksel sendikalar ve dernekler de önemli rol oynamakla birlikte en belirleyici araç olmadılar. Kooperatifler de bu yönde rol oynadı.

Talepleri burjuva devlete kabul ettirmenin araçları. Yol kesmeler, birçok durumda fabrika işgalleri, devlet binalarının işgali, grevler ve gösteriler esasen yerel ve merkezi hükümetlerin, eylemi gerçekleştiren kitlelerin taleplerini kabul mecbur bırakılması amaçlı eylemlerdi. Biçim olarak zorluluk yöntemleri de yer yer bu amacın araçları oldular.

Zorluluk yöntemleri. Öncelikle kitle şiddetinin örgütlenmesine olanak sundular. Ezilenlerin şiddetini meşrulaştırdılar. Temel ihtiyaçların parayla satılmasına kendiliğinden bir isyan niteliği taşıyan bu eylemler, halk meclislerince yönetildiği oranda bir kolektif direniş biçimi oldular. Zorluluk, yalnızca marketlerin boşaltılması biçimini değil, fabrika, konut ve kentsel ve tarımsal arazilerin kolektif işgal yoluyla zorluluğunu ve işçi ve emekçilerin kullanımına geçmesini de kapsıyor.

İmece yöntemleri (yaşamsal ihtiyaçları doğrudan karşılama amaçlı dayanışma). Bu kapsamda üretim ve tüketim kooperatifleri başta olmak üzere birçok biçim gelişti. Arjantin, dünyada nüfusuna oranla en fazla kooperatif üye sayısına sahip ülke. 39 milyon nüfuslu Arjantin'de 9,1 milyon üyeli 17,941 kooperatif bulunuyor. Bunun bir nedeni, kooperatifin bir mücadele, direniş ve örgütlenme aracı olarak kriz döneminde devasa yayılması ise, bir diğer nedeni de Peronizm geleneğinin kalıntıları ile Arjantin hükümetlerinin kooptasyon politikasıdır. Kriz döneminde kooperatifler, halk için muazzam bir örgütlenme aracına dönüştü. Bir araya gelme ve kolektif güce güven üretmede önemli rol oynadılar. Dahası, zaten kriz altında açlık ve işsizlikle boğuşan halk kitleleri için "mücadele etmeyi masraflı olmaktan çıkardılar". Krizin yıkıcılığı karşısında bir kolektif direniş ve yaşam biçimi

halini aldılar. Ancak aynı zamanda devlete, bu kooperatiflerin fonlar karşılığında pasifize edilmesiyle hareketin en militan bölüklerinin pasifize edilmesi olanağını da sundular. Kooperatifler ancak, yol kesme, zorluluk, devlet binalarını işgal gibi burjuva iktidarın temsilcilerini karşısına alan eylemler sürdüğü ölçüde halkın elinde güçlü bir araç olmaya devam ettiler. Yine tüm bu imece biçimleri, üretim ve dolaşım sürecine düzen içi müdahalelerle kapitalizmin yıkıcı sonuçlarının engellenebileceği fikrinin de üretildiği araçlardı.

Hareketler arası dayanışmanın araçları. Gerek dayanışma grev, gösteri ve yol kesmeleri, gerekse de hareketler arası geçim maddelerinin ve ürünlerin değişimi gibi biçimler alan dayanışma, halk hareketlerinin uzun soluklu oluşunda can damarı niteliğindedir.

Halk Örgütlenmesinin Araçları

Halk Meclisleri: “Asambleas”

Arjantin halkının bu dönemdeki temel örgütlenme aracı, doğrudan demokrasinin örneği olan halk meclisleri oldu. Emekçi semtlerindeki, ağırlığını işsizlerin oluşturduğu meclisler başta olmak üzere, fabrika işçilerinden öğrencilere ve değişik meslek gruplarına dek mücadele eden tüm kesimler halk meclisleri aracılığıyla örgütlendi ve burada alınan kararları yaşama geçirdi. Argentinazo'nun en kritik günlerinde başkent Buenos Aires'in hemen hemen tüm mahallelerinde ve birçok diğer eyalette halk meclisleri vardı. Bunlar giderek semtler ve eyaletler çapında da koordine olmaya başladı. İki defa da halk meclislerinin ulusal çapta toplantısı örgütlendi. Meclisler genelde her hafta, eylemlerin yoğun olduğu dönemlerde ise daha da sık bir araya geldiler. Buenos Aires çapında koordine olan meclisler, haftada bir kez de eyalet çapında toplandılar.

Eylem kararları ve giderek meclislerin oluşturulduğu alanlardaki her türlü sorun halk meclislerinde tartışılıp sonuçlandırıldı. Meclisler, toplumsal yaşama ilişkin birçok faaliyet örgütleyen ve kooperatif üretim ve tüketimi düzenleyen aygıtlar oldu. Sadece eylem kararları meclislerde alınmakla kalmadı, yol kesme vb. büyük eylemlerde, devlet yetkilileri ile yapılan görüşmelerde alınan tutum da eylem alanlarında toplanan meclislerce belirlendi. Bu, kendilerinden

bağımsız olarak pazarlıkları yürüten ve kişisel ya da grup çıkarları söz konusu olduğunda temsil ettiği kitlenin iradesini hiçe sayanlara da halkın tepkisiydi.

Mahalle veya tek tek bloklardaki (mahallelerin belli sayıda evden oluşan bölümleri) meclisler, tüm isteyenlerin katılımına açık yapılıırken, mahalleler arası ve eyalet çapı toplantılara, mahalle meclislerinden, direnişteki fabrika meclislerinden gelen seçilmiş temsilciler katıldı ve oy hakkına sahip oldu. Seçilmiş temsilciler pratiği, meclislerin gerçek anlamda sahiplenilmesinde çok büyük bir etkiye sahipti.

Sıklıkla ileri sürülen aksine, bu durum Arjantin'deki yaygın partisizlik fikrinin karşılığı değildi. Aksine, devrimci ve sol örgütlenmeler meclislerde söz ve etki sahibi olmak istediklerinde, seçim mekanizması onları dışlayan değil, gidip mahallelerde, bloklarda, semtlerde ve fabrikalarda halkın desteğini alarak seçilmek zorunda bırakan bir rol oynadı. Bu ise kendilerine, her türlü meclis ve platforma katılıp konuşmaktan on kat daha etkili bir konum kazandırdı. Her şeye rağmen halk meclislerinde sözü geçenlerin birçoğunun yine de şu veya bu politik çevrede örgütlü kişiler olması da bunu doğruluyor. Zira en yerel düzeyde tüm halkın; semtler ve eyaletler arası meclislerde ise seçilmiş temsilcilerin katılımı ve eylem kararlarını yerelere taşımaları dışındaki biçimler, meclislerden ziyade ancak birer forum olarak nitelenebilir.

Talepleri Burjuva Devlete Kabul Ettirmenin Araçları

Dilekçe Eylemleri

İşsiz işçilerin, istihdam sağlanması talebiyle belediyelere, eyalet yönetimlerine ve hükümete dilekçeler gönderdiği ve barışçıl gösteriler düzenlendiği uzun bir dönem boyunca, hiçbir somut kazanım elde edilemedi. Dilekçe eylemleri ve bunların teslim edildiği barışçıl gösteriler, taleplerin karşılanması bir yana, işsizlerin örgütlenmesinde bile önemli bir katkı sunmaktan uzak kaldılar. Çoğunluğu yakın zamana kadar sanayi işçisi olanlarla gençlerden oluşan işsizler, Genel İşçi Konfederasyonu (CGT) gibi sarı sendikalar tarafından kapsanmıyordu. İşten atılmaları ve işyerlerinin kapanmasına karşı sendikalar, dilekçe eylemlerini “hava boşaltma” amaçlı eylemler olarak uzun süre sürdürdüler. Sarı sen-

dikalar, çalışan ve işsiz işçilerin bir araya geldiği militan eylemlerden uzak durmaya gayret ettiler. İşsiz işçilerin dilekçe eylemleri sonuçsuz kalmıca, işgal ve yol kesme gibi militan eylemlere yöneldiler.

Grev/Genel Grev

19-21 Aralık günlerine giden yol, sayısız tekil direnişle, yol kesmeyle, gösteriyle ve tabi grevlerle örüldü. Sarı sendikaların tutumu ve işsizlik korkusu nedeniyle işçiler bu sürecin başını çeken en militan kesim olmadı. Buna rağmen sadece 2001 yılı içinde 8 genel grevin gerçekleştiğini, sekizincisinin ise, 19-21 Aralık günlerinde yapıldığını kaydetmek gerekiyor. Eylül ayında Buenos Aires çapında işsiz işçiler tüm anayolları keserken, sendikalar da özellikle kamu ve büyük sanayi işletmelerinde greve çıktılar. Hayat tamamen felç oldu. En aktif iki kesimden biri öğretmenler, diğeri tersane işçileriydi. Bu genel grevlere öğrenciler boykotla destek verirken, Plaza de Mayo annelerinden küçük esnaflara ve batık banka mağdurlarına dek krizden etkilenen tüm kesimler katılım sağlıyordu.

Teşhir eylemleri: “Escraches”

Cuntacıardan hesap sorma hareketi, yıllar boyunca cunta dönemi işkencecilerinin, generallerin, polis şeflerinin evlerini işaretleyerek, evlerin önünde teşhir konuşmaları yaparak katillerden hesap sorulmasını istemişti.

Kriz döneminde de bu yöntem, başta bankalardaki mevduatlarını alamayan orta sınıflarca olmak üzere yaygın biçimde kullanıldı. Bankacılar, işten atılmaları ünlene ya da fabrikasını kapatıp kaçan patronlar, hükümet yetkilileri, evlerinin önünde on ila yüz kişilik gruplar halinde birike rek “Bu apartmanda bir hırsız var!” ya da “Komşunuz bir rüşvetçi” biçiminde teşhir konuşmaları yapan kitlelerin hedefi oldular. Evleri işaretlendi, üzerinde, “hırsız, soyguncu, dolandırıcı” gibi nitelendirmeler bulunan etiket ve afişler evlerinin bulunduğu sokaklara asıldı. Bu eylem tipi hem bilinçlendirme faaliyeti olarak, hem de kimi yerel yöneticilere geri adım attırıp talepleri kabul ettirmenin yolu olarak işlev gördü.

Boş tencere-tava çalma eylemleri: “Caceroleadas”

Bankalardan mevduat çekmelerine sınırlama getirilen orta sınıfların bir isyanı olarak Argen-

tinazo'nun temel eylem biçimlerin biri haline gelen tencere-tava çalma eylemleri, Videla darbesi öncesi mücadele sürecinden kalmaydı. Cuntanın sona erdiği dönemde ise başlıca sokak gösterisi biçimi idi.

Aralık 2001'de devlet başkanı De la Rúa televizyonlarda, mevduat sahiplerinin hesaplarından çekebilecekleri miktarı sınırlandıran corralito uygulamasına geçişi ilan eder etmez, evlerden tencere tava sesleri yükselmeye başladı. O günlerde içi altın kaplamayla dekore edilmiş ve çatal bıçakları bile altından yapılmış olan eski bir sarayda kızını evlendiren ekonomi bakanı Domingo Cavallo, eylemlerin ilk hedefi oldu. Cavallo'nun Palermo semtindeki lüks evinin önünde toplanan kitlenin elindeki 5000 tencere ve tavanın gürültüsü, bakanın istifasını isteyecek tüm sloganlardan daha güçlü bir isyanı ifade ediyordu. Bakan istifa etti. Tencere ve tavalar, bundan sonra da gerçekleştirilen tüm gösterilerin ayrılmaz parçası oldu.

Yönetim Binalarını Kuşatma, Yakma Ve İşgal

Sonuçsuz dilekçe eylemlerinin ve barışçıl gösterilerin ardından önce işsizler, sonra tüm halk kesimleri, belediye, valilik ve hükümet binalarına yönelik işgal, kuşatma ve yakmalarla hak aramaya başladılar.

Bu kurumların önündeki barışçıl gösteriler, yetkililerin kendileriyle muhatap bile olmaması üzerine, binanın kuşatılması yoluyla temsilcilerin aşağı inmeye zorlanmasına evrildi. Binaların işgaline ve bazen de yakılmasına dek vardı. Eylemler, özellikle yerel yönetimlerden gıda yardımı, sağlık ocağı vb. taleplerde son derece etkili oldu ve geri adım attırdı.

Bu biçimin doruk noktası ise, 19-21 Aralık günlerinde milletvekillerini Casa Rosada'ya hapseden meclis kuşatmasıydı. Arjantin halkını meclisi kuşatmaya götürececek bilinç anlık bir öfkenin ürünü olmamış, irili ufaklı sayısız yönetim binası işgali ile ilmek ilmek örülmüştü.

Yol Kesme: “Piquetes”

Krizin Arjantin'de kitleselleştirdiği ve yaygınlaştırdığı, bütün dünyada işçi ve ezilenlerin mücadelesi için örnek haline getirdiği eylem biçimlerinin başında kuşkusuz yol kesme eylemleri ve bu eylemleri gerçekleştiren “piqueteros” örneği geliyor.

Yol kesme eylemleri, işçi kıyımının onbinlere varmasıyla '90'lı yılların ikinci yarısından itibaren gündeme geldi. İlk yol kesme eylemi, ülkenin iç kesimlerinden Cutrolco'da bir fabrikadan kitlesel işçi çıkarılması karşısında Haziran 1996'da yapılmış ve kazanımla sonuçlanmıştı. Daha sonra elektriğe yapılan yüksek zamlar karşısında faturaları ödeyemeyen emekçi halk çeşitli semtlerde kitlesel yol kesmeler örgütlediler.

2000 ve 2001 yılı ise işsiz işçiler hareketinin yol kesme eyleminin gücünü keşfettiği ve başlıca mücadele tarzına dönüştürdüğü süreç oldu. 2001 yılı Ağustos ayında ülke çapında 300'den fazla anayol trafiğe kapatıldı. Yol kesmeler başta kısa süreli, uyarı amaçlı eylem biçimleriyle, bu dönemde günler ve hatta haftalar süren ve talepler elde edilinceye dek kentlere gelen hammadde ve kentlerden çıkan mamul madde ticaretini durdurarak ekonomiyi felç eden eylemler halini aldı. Meclis toplantılarında alınan kararlarla anayollar lastik yakarak barikatlarla kapatıldı.

Arjantin kentlerinin yapısı buna son derece uygundu: Emekçi mahallelerinde artık işsiz kalmış bulunan, grevlerde pişmiş ve deneyim kazanmış sanayi işçileri, çalışan işçiler, hiç çalışmamış olan işsiz gençler yoğunlaşmıştı. Krizin, ailelerin geçim durumunu mahvederek çocukları açlığa mahkûm etmesi, gençleri uyuşturucuya, işsiz eşleri alkolizm ve dayığa sevk etmesi, kadınları büyük bir militanlıkla ve en önde mücadeleye itiyordu (Arjantin'in emekçi semtlerinde yol kesme eylemlerinde ve işsiz örgütlenmelerinde yer alan kadınların oranı %60-80 civarındaydı). Semtler, konumlanış itibarıyla de büyük kentler ve hatta ülkeler arası hammadde ve mamul mal taşınan büyük anayolların kenarında kuruluydu. Bu durum, yol kesme eylemlerine büyük bir örgütlenme kolaylığı ve lojistik destek sağlıyordu.

Mahalle meclislerinde ve işsiz meclislerinde talepler belirleniyor, eylem kararı alınıyor ve eyleme katılacaklar belirlenerek görev bölüşümü yapılıyordu (yemek, soğuk havalarda ısınma, çadır, milis güçleri ve çatışma malzemeleri vb.). Polis saldırısı gündeme gelirse bu belirlenen güçlere kitlesel destek geliyor, diğer mahalleler de dayanışmaya geçiyordu. Eylem, belirlenen talepler sonuçlanıncaya kadar sürüyordu.

En acil ve asgari talep, asgari ücret karşılığı geçici işti. Gıda yardımı, semtte su, elektrik, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçların devlet tarafından karşılanması, hapisteki eylemcilerin serbest

bırakılması gibi taleplerden, ekonomik politikaların iptaline dek genişliyordu talepler. Ülke çapındaki genel direniş durumları dışında esasen en acil taleplerin karşılanmasıyla eylemler sona eriyordu.

Eylemler sonucunda elde edilen belli sayıda istihdam vaadi ya da gıda yardımı gibi kazanımlar, mahalle ve işsiz meclislerince öncelikle eyleme katılanlar arasında paylaştırılıyordu. Zaten birçok semt ve işsiz örgütlenmesi, kooperatiflere sahipti. Gerek yol kesme eylemlerinin kazanımlarının, gerek zorunlu eylemlerinin sonuçlarının, gerekse kooperatif ürünlerinin, mücadeleye ortak olanlarca paylaşılması, aynı zamanda mücadeleye katılım için bireysel bir itki oluyor, devletin saldırıları karşısında ve mücadele içinde politikleşme süreci yaşanıyor.

Zorunlu Yöntemleri

Fabrika İşgalleri: “Fabricas Recuperadas”

1998'den beri her yıl en az bin işletme iflasa uğradı. 2001'de ise işletmelerin kapanması doruk noktasına vardı. Bankalara kredi borcunu ve işçilere ücretlerini ödeyemeyen patronlar iflas ilan etmeye ya da fabrikaları bırakıp kaçmaya başladılar. Bu, Arjantin'de en tartışmalı ve çarpıcı eylem biçimlerinden birinin hızla yaygınlaşmasına yol açtı: İşçilerin fabrikaları işgal ederek üretimi sürdürmesi. İşçiler, “krizin sorumlusu biz değiliz, fabrikayı iflasa sürükleyen bizim yönetimimiz değildi. Bedelini de ödemeceğiz” diyerek fabrikaları işgal ettiler. Krizin bitmesiyle ve işgal fabrikalarının kar eder duruma gelmesiyle fabrikayı bırakıp kaçan patronlar ortaya çıktılar. Bugün birçok işgal fabrikasında işçilerin hukuki mücadelesi ve tahliye ekiplerine direnişleri sürüyor.

Esasen Zanon seramik fabrikası, Impa alimünyum işletmesi, Brukman tekstil, Patagonya madeni, Patagonya kiremit fabrikası, Cordoba traktör fabrikası gibi sanayi işletmeleri işgal edilse de, bu biçimin yaygınlaşmasıyla birkaç matbaa, dört yıldızlı bir otel (Hotel Bauen), bir banka (Scotia bankası), bir özel klinik (Junin), bir hastane (Fransız Hastanesi), bir süpermarket, bir bölgesel hava yolu ve benzer işletmeler de işgallerin kapsama alanına girdi. İşgallerin en yaygın olduğu dönemde işgal edilen (Arjantin işçilerinin deyimıyla “geri kazanılan”) işletme sayısı 300 civarındaydı.

İşgal fabrikalarının sembolü haline gelen Zanon seramik fabrikası işçileri, iş güvenliği konusundaki militan direnişlerin deneyiminden sonra 2001 yılı Mart ayında ödenmemiş ücretleri için greve çıktılar. Grev boyunca bildiri dağıtıp dayanışma için gıda toplayarak grevi sürdüren işçiler, taleplerinin kabul edilmemesi üzerine bölgedeki bir ana yolu ve köprüyü bloke ettiler. Ardından fabrikayı işgal ettiler. Eylemler sonucu yüzlerce işçi işten atıldı ve onlarca tutuklandı. Ama fabrika boşaltılmadı. Dahası, işçi meclisinden üretime devam kararı çıktı. Hakkında 5 kez tahliye kararı alınan Zanon fabrikasının işçileri, Plaza de Mayo annelerinden öğrencilere kadar çok çeşitli toplumsal kesimlerin desteğini alarak ve hatta büyüyen toplumsal dayanışma karşısında sarı sendikaları bile destek vermek zorunda bırakarak her defasında tahliye ekiplerini elleri boş gönderdiler.

Bir başka sembolleşmiş işgal işletmesi de Hotel Bauen. 2001 yılı Aralık ayında otel kapandıktan sonra aylar boyunca işsizliğin pençesinde kıvranan otel çalışanları bir biçimde iletişim içinde kalmışlar ve fabrika işgallerinin yaygınlaşmasından ilham alarak 2003 yılı Mart ayında oteli işgal etmişler. İşgal Fabrikaları Ulusal Hareketi otel çalışanlarını hukuki ve örgütsel yardımlarıyla ve dayanışma eylemleriyle desteklemiş. Otel girişindeki seramikleri Zanon seramik işçileri özel olarak üretmiş. Hotel Bauen halen çalışanlarınca işletiliyor ve patronların oteli geri alma çabası sürüyor. Otelin toplantı salonu sol tarafından bedelsiz olarak kullanılıyor.

Kadın işçilerin işgal edip üretimi sürdürdüğü Brukman tekstil fabrikası ise, patronların işçilerin aylardır ödenmeyen ücretlerini ödemededen apar topar fabrikayı terk etmesi üzerine Aralık 2001'de işgal edildi. Polis birçok defa vahşi saldırılarla tekstil işçisi kadınları Brukman'dan atmaya çalıştı. Bu tahliye girişimlerinin birinde işçi kadınlara destek vermek için fabrika önünde 30 bin kişi toplandı. Mayıs 2003'te fabrika boşaltılınca işçiler fabrika önünde çadır kurarak direnişe geçtiler, ancak fabrika geri alınamadı.

Fabrika işgalleri, işçilerin, fabrika kapatmalara, işten atmalara ve ödenmemiş ücretlere karşı taleplerini kabul ettirmenin bir yöntemi olarak ortaya çıktı. Üretimin sürdürülmesine, ilk başta işgalin sürdürülebilmesi için (eylemci işçilerin ve ailelerinin hayatta kalması anlamında) zorunlu bir yöntem olarak başvuruldu. Öne çıkan ta-

lep, bu fabrikaların kamulaştırılması ve işçi denetimi idi. Üretime devam edilmesi, kooperatifler biçiminde örgütlenme zorunluluğunu ortaya çıkardı. Zanon bunun örneğidir. Üretimin başarılı bir biçimde devam ettirilmesi, örnekler yarattı. İşgal fabrikaları ulusal çapta bir platformda örgütlendiler. Argentinazo'nun ardından elde edilen kimi kazanımlar sonucu bazı yasal düzenlemeler yapıldı. Bu düzenlemeler ve halk hareketlerinin dayanışması sonucu polisin tahliye saldırılarından korunabildiler. Tüm bunlar, başka fabrika ve işletmelerde de benzer eylemleri gündeme getirdi. Daha sonraki kimi işletme işgalleri, taleplerini kabul ettirmenin bir yolu olarak değil, bizzat üretim kooperatifi mantığıyla gelişti. Üretimin sürdürülmesi işgali sürdürmenin aracı değil; işgal, üretimi sürdürerek geçim sağlamanın aracı oldu. Hotel Bauen de bunun örneği.

Bu işgal fabrikaları, düzenli meclis toplantılarıyla işletiliyor. Kararlar buralarda alınıyor ve işbölümü yapılıyor. Gerek üretimin sürdürülmesi ve ticaretin yürütülmesi, gerekse basın-yayın ve dış ilişkiler, eylem ve kültürel etkinliklerin örgütlenmesi gibi konularda komisyonlar oluşturuluyor. Ücretler, kıdeme göre kimi farklılıklar taşımakla birlikte eşitlikçi bir temelde dağıtılıyor. Buna meclisler karar veriyor. Bazı işletmelerde meclisler, her an geri alınabilir yöneticiler, bölüm şefleri vb. de atıyor. Bazıları bunu hiç yapmıyor. Kimi fabrikalar süreç içerisinde üretimi genişlettikçe yeni işçiler de aldılar. Ticaret, banka kredisi gibi işlemler, kooperatif tüzel kişiliği altında yapıldı. Özellikle ilk dönemde bu fabrikaları ayakta tutan ve ürünlerini pazarlayabilmelerini sağlayan dayanışma oldu. Halk, işgal edilmiş fabrikaların ürünlerine yöneldi. Trampa pazarları alan açtı. İşgal matbaalarında sol örgütlerin ve halk örgütlenmelerinin yayınları basıldı. Bauen otelinin salonu, Zanon seramik işçilerinin ürünleriyle döşeli. İşçilerince işgal edilen süpermarket, işgal fabrikalarının ürünlerini satıyor. İşgal fabrikalarının işçileri, üretimi patronsuz da sürdürebildiklerini kanıtlandıktan, kooperatiflerle kurumsallaştıktan ve fabrika işgalleri aracının yaygınlaşmasıyla meşruluk kazandıktan sonra diğer banka ve ticari kurumlarla da iş yapabilmeye başladılar. Elbette tüm işgal fabrikalarında üretim de, işçi sayısı da kriz öncesi döneme oranla düşmüş durumda. Ama kriz dönemine kıyasla ciddi artış gösteriyor.

Fabrika işgallerinin gösterdiği bir diğer şey de işçilerin kendi denetimleri altındaki fabrikalarda ne kadar sahiplenici bir tutum gösterebildikleri. Fabrikalarda malzeme zayıtı asgariye inmiş durumda. Zanon işçileri sadece geçimlerini değil, kimi ihtiyaçlarını da doğrudan kendileri üretiyor; mesela savaş malzemeleri olan sapan bilyelerini atık malzemelerle üretiyorlar.

İşgal fabrikalarının önemli bir kısmı, fabrika meclislerinin kararıyla bina içinde birer kültür merkezi açarak, buldukları semtin kültür ve politik tartışma merkezleri haline geldiler. Sanatçılara, gazetecilere binalarını açtılar. Tiyatro grupları oyunlarını sergiledi, sinema gösterimleri örgütlendi. Dans ve müzik kursları açıldı.

İşgal fabrikalarının birçoğu, kamulaştırma talepli mücadelelerini sürdürüyor. Geçici denge durumunun ardından eski patronların fabrikaları geri alma girişimleriyle birlikte bu talep yeniden hayati bir nitelik kazanmaya başladı.

Kolektif Kullanım Amaçlı Bina Ve Mekân İşgalleri

Arjantin halk kitleleri, mahalle dernekleri açmak, meclis toplantılarını yapmak, kültür etkinlikleri düzenlemek ya da sağlık ocağı açmak için pek çok durumda yer tutmadılar, kira ödemediler. Boş okul binalarını, eski kurum binalarını ya da kullanılmayan her türden binayı işgal etme yoluna gittiler. Böylece yoksulluğun diz boyu olduğu kriz döneminde işçi ve emekçiler öz örgütlülüklerini var etmek için özel bir mali yükün altına girmiyorlardı ve işgalleri süreklileştirmek ve saldırılardan korumak da bizzat örgütlenmenin ve mücadelenin bir aracına dönüşüyordu. Örneğin La Matanza mahallesinde basit bir ilk yardım merkezi oluşturmak amacıyla bir binayı işgal eden bir avuç kadın, bu binayı elde tutmak için nöbet tutmaya başlayınca destek için bir gecelik nöbete gelen onlarca kadınla buluştular. Bu hareket git gide kitleleşti ve başkent çapında faaliyet gösteren bir kadın derneğinin ilk çekirdeği oldu.

Bu tipten işgaller hem bir zoralım, hem de örgütlenme yöntemi olarak kitlesel bir karakter kazandı.

Konut Hakkı İçin Bina Ve Gecekondu Arzisi İşgalleri

Bu biçim de yaygın olarak kullanıldı. Konutu

olmayan, yeni göç etmiş, ya da işsizlik nedeniyle evini kaybetmiş birçok aile bu yola başvurdu. Buenos Aires merkezinde, 500 aile, 'Padelai' isimli binayı işgal ederek içinde yaşamaya başladı. Bina polis zoruyla tahliye edildi, ancak ardından birçok başka bina işgal edilerek konut olarak kullanılmaya başlandı. Padelai, işgal binalarının sembolüne dönüştü. Gecekondu işgali için arazi işgalleri ise, pek çok ülkede olduğu gibi Arjantin'de de '70'li yıllardan bu yana süren bir mücadele. La Matanza, La Plata gibi birçok büyük mahalle bu işgallerle kuruldu.

Toprak İşgalleri

Özellikle ülkenin iç kesimlerinde toprak işgalleri, neoliberal tarım politikalarının yıkıma uğrattığı yoksul köylülerin ve Bolivya, Peru gibi ülkelerden Arjantin'e akan göçmenlerin yaygın olarak kullandığı bir eylem biçimi oldu. İşgal kolektifleri genellikle üretimi de kooperatiflerle sürdürdüler.

Süpermarket Zoralımları

Süpermarket zoralımları, 2001 patlamasının en dikkat çekici ve üzerine en fazla söz sarf edilen eylem biçimlerinden birini oluşturdu. Burjuva basın, bunları "yağma" olarak niteledi ve lanetledi. Oysa bu eylem biçimi, evde çocukları ve ailesi açlıktan kırılan emekçilerin temel insani ihtiyaçlarını zoralımla elde etmesini ifade ediyordu.

Bu süreçte hayata geçen iki zoralım biçimini mutlaka birbirinden ayırmak gerekiyor. Açlık ve yoksulluk içindeki kitlelerin örgütsüz tarzda süpermarketleri boşaltması ve ele geçirdiklerine bireysel olarak el koymaları bunun bir yönüydü.

Özellikle vurgulamak gerekirse, zoralım eylemlerinin örgütlü biçimleri, Ağustos 2001'de büyük yol kesmeleri örgütleyen işsiz örgütlenmeleri, yaptıkları meclis toplantılarında süpermarketlere giderek gıda talep edilmesine karar vermişti. Bu talepler sonucunda bazı marketler yılbaşı öncesinde yardım sözü verdiler. Ama vaatlerini tutmadılar. Belirtilen gün gelip meclislerce seçilen gruplar vaat edilen yardımı almaya gittiklerinde hayır yanıtıyla karşılaşınca gıdaları zorla aldılar. Bu eylemin ardından gıda zoralımları hızla yaygınlaştı. Ok yайдan fırladıktan sonra Arjantin'in bütün eyaletlerinde yayılan zoralım eylemlerinin bir kısmı işsiz ve semt meclislerince yönetiliyordu, bir kısmı tamamen örgüt-

süzdü. Argentinazo'nun patlak verdiği 19-21 Aralık günlerinde zoralıma maruz kalan hipermarket sayısı 1000'i aşındı. Bu çapta bir hareketin kriminal kavramlarla açıklanamayacağı, bir sosyal olguyu yansıttığı açıktır.

Bu zoralımların örgütsüz biçimlerinden süpermarketlerin yanı sıra küçük dükkânlar da payını aldı. Süpermarketlerden örgütlü zoralım biçiminde gerçekleşen eylemlerin hasılatı halk meclislerince dağıtıldı veya kooperatiflerce değerlendirildi.

Yol Keserek El Koyma

Biçim olarak yol kesme eylemleri, sadece istihdam, altyapı, sağlık yardımı gibi talepleri hükümete dayatma amaçlı kullanılmadı. Doğrudan, kesilen yoldaki araçlara yönelik bir zoralım yöntemi olarak da kullanıldı.

Aynı zamanda birkaç fabrikanın da işgal edildiği Moskoni'de bir mahallede, son derece olumsuz koşullara sahip olan evlerin tamiri bu yöntemle örgütlendi. Önce halk meclisi konutların elden geçirilmesine yönelik bir karar aldı. Bir komite görevlendirdi. Bu komite evleri tek tek dolaşarak eksiklerini tespit etti. Sonra semtin hemen yakınındaki anayol işgal edildi ve büyük yapı malzemesi tekellerinin tırları durduruldu. Eksik malzemelerin listesi şoförlere verildi, gereken miktarda çimento, demir, tuğla talep edildi. Şirketlerden malzemelerin verilmesine onay çıkana dek yol işgal altında kaldı.

Bu biçim birçok yerde uygulandı. Özellikle süpermarketlere ait gıda kamyonlarının önü kesildi. Kamyonlar emekçi semtlere çekilerek halk meclislerince gıda dağıtımı yapıldı. Kimisi de doğrudan ortak mutfaklara devredildi.

İmece Yöntemleri

Halk Mutfağı: "Ollas Populares" Ve "Comedores"

'90'lı yıllar boyunca bütün işçi ve emekçi mahallelerinde yayılan bir dayanışma biçimi olan halk mutfakları, tüketim kooperatiflerinin en basit biçimiydi. Özellikle kadınların mücadeleye katılımı bakımından da önemli oldu. Bu dayanışma biçimi şundan ibaretti: Bir grup gönüllü kadın, mahallede bu çalışmaya ön ayak oluyor, komşularını dolaşıp halk mutfağına kim ne verebilirse onu topluyordu. Kimisi bir kilo un,

kimisi iki yumurta, kimi bir paket makarna, kimi de evinde ne varsa onu veriyor, bu malzemeler bir araya toplanıp, mahallede ve genellikle sokak ortasında kurulan büyük kazanlarda pişiriliyordu. Bu kazanlara "Halk Kazanı" (Olla Popular) adı veriliyordu. Gönüllü olarak gelen kadınlar dönüşümlü olarak yemek pişiriyor, mahallenin ortak ürünü olan bu yemekten, ihtiyacı olan herkes ücretsiz faydalanıyordu.

Esasen gıda biçimindeki katkılarla oluşturulan ve sokaklarda kurulan bu mutfaklar daha sonra önemli ölçüde "kurumsallaştı". Semtlerde kullanılmayan bina işgali yoluyla başını sokacak çatı bulan bu tip mutfaklar, yer yer tam anlamıyla tüketim kooperatiflerine dönüştü, ailelerin mutfak bütçeleri birleştirildi ve ucuza toplu alışveriş yapıldı. "Comedor" bu tipten ortak mutfakların adıydı. Ortalama 50-200 ailenin yemek yediği bu tipten mutfaklar gitgide yaygınlaştı ve uzun süren yol kesmelerin, grevlerin, fabrika işgallerinin de bir işlevsel parçası oldu.

Comedores adı verilen mutfaklar yer yer üretim kooperatiflerine de dönüştüler. Şurada burada Comedores için küçük bir sebze bahçesi ekildi, derken mutfağı finanse etmek için bir atölye açıldı ve ürünleri "trampa pazarında" gıda karşılığı değiştirildi. Belediyeler yol kesmeler yoluyla Comedor'lara gıda yardımı yapmaya ikna edildi. Comedor'lara gıda sağlama amaçlı süpermarket yağmaları düzenlendi. Yerel yönetimler Comedor'ları kamulaştırmaya ve finanse etmeye zorlandı. Comedor'ların bir kısmı böylece kamulaştırılırken bir kısmı kooperatiflerin tasarrufunda kaldı. Comedor'lar, yer yer kültür merkezleri olarak da işlev gördü. Ortak yenen akşam yemekleri kültür etkinlikleri ya da politik tartışmalarla birleşti.

Bu konuda en cesaret verici örneklerden birini Argentinazo depreminin merkez üslerinden olan La Matanza Mahallesi kadınları oluşturdu. '90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Olla Popular denilen sokakta imece yoluyla çorba pişirme yöntemini yaşama geçiren kadınlar, daha sonra bu mutfağı süreklileştirmek için kullanılmayan bir binaya yerleşmişlerdi. Bu deneyim daha sonra kendilerini, sağlık ocağı bulunmayan mahallelerinde kendi olanaklarıyla kimi ilkyardım ve basit müdahaleleri gerçekleştirebilecekleri ufak bir yer elde etmeye yöneltti. Olla Popular deneyimiyle artık kullanılmayan eski bir okul binasını işgal etmeye karar verdiler. Daha sonra aynı

yöntemle bir sığınma evi açtılar ve nihayet mahallede bir kadın derneği açtılar. Eski işgal binasını ise yönetimde çoğunluğu oluşturdukları işsizler meclisine “hediye ettiler”.

Tüketim Kooperatifleri

Semt meclislerinin ve özellikle de işsiz örgütlenmelerinin birçoğu, yol kesme, işgal ve benzer eylemlerine paralel olarak tüketim kooperatifleri örgütlediler.

Olla Popular biçiminden sonra halk satın alma kurumu (Compra Popular) denen kooperatifler örgütlendi. Bu, perakende alım yerine temel ihtiyaçların toptan alınarak konulan pay oranında paylaşılmasından ibaretti. Yer yer değişik kotalar da uygulandı. Bazı kooperatifler yalnızca, hastalık gibi özel durumlar için bir nevi sigorta fonu oluşturdular, bazıları sadece gıda için kooperatif tüketimi benimsediler, bazıları da bütün geçim kalemlerini kooperatif biçimiyle örgütlediler.

İşsiz örgütlenmelerinin birçoğu, ya birer kooperatif biçiminde örgütlendiler ya da paralel olarak kooperatif de kurdular. 50 peso gibi cüzi bir miktarda olan işsizlik parası, tamamen ya da kısmen kooperatiflere aktarıldı. 2002’de hükümetin işsizlik parası olarak ayırdığı toplam ödenğin %10’u bu tip kooperatiflere akıyordu.

Bu kooperatifler var olanın ortaklaştırılmasından ve tüketim mallarının fiyatlarındaki aşırı pahalılığa bir kolektif direniş olmaktan ibaretken, bazıları zorlama yöneldi. Kimisi sağlık, eğitim, ev yapımı gibi konuları kapsadı. Kimi bu konularda, keza elektrik, su, doğalgaz ödemelerinde yol kesme eylemleriyle yerel yönetimlerden hak elde etmeye yöneldi.

Kooperatif biçimi, meclislerin çoğalmasına da önayak oldu. Dayanışmayı güçlendirdi. Tüketicinin ortak örgütlenişinden eylem örgütlemeye doğru gelişen bir hat izlediler.

Öte yandan özellikle Kirschner Hükümeti, kooperatiflerden, işsizler hareketini bölmek ve bir kısmını kendine yedeklemek için yararlandı. Bunda başarılı da oldu. Hareketin başlıca talebi olan, tüm işsizler için ulusal çapta bir ‘işsizlik sigortası’ ve işten atmalara yönelik yasal tedbirler yerine, kimi işsiz kooperatiflerine üyeleri oranında işsizlik parası dağıtma yoluna gitti. Böylece bu örgütlenmeleri devlete bağlı, mücadele yeteneğinden yoksun sosyal yardım kurum-

larına, ya da “sarı meclislere” çevirmeye çalıştı.

Üretim Kooperatifleri

Krizin ağırlığı üretim kooperatiflerini de açığa çıkardı. Comedores’ler için sebze eken küçük bahçelerden, mahallede evleri onaran ya da evsizler için ev yapan inşaat kooperatiflerine, trampa pazarlarında değişilerek gıdaya dönüşecek olan giyim ve ev eşyası atölyelerine çok sayıda üretim kooperatifleri gelişti semtlerde. Birçok mahalle meclisi ve işsiz örgütü fırın işletmeye başladı. Fırının giderleri halk tarafından paylaşıldı ve ürünü de belirlenmiş bir kotaya göre dağıtıldı. Genellikle, bir kooperatif hem halk alışları ve halk mutfağı gibi biçimleri hayata geçirdi, hem de üretim birimlerine sahip oldu.

Üretim kooperatifleri yine Kirschner’in kooperasyon politikasıyla özellikle inşaat gibi büyük çaplı işlerin projelere dönüştürülmesi, bu yoldan işsizlere istihdam, evsizlere konut karşılığında hareketlerin satın alınması tuzağıyla da karşı karşıya.

Topraksız köylüler ve özellikle yarıcılar da kooperatifler yoluyla örgütlendiler. Yer yer toprağı sahibinden ortak kiraladılar, yer yer toprak işgal ettiler. Örneğin La Plata mahallesinde sebze bahçelerinde yarıcılık yaparak geçinen ve ağırlığı Bolivyalı göçmenlerden oluşan yaklaşık 700 ailenin kurduğu ASOMA, bu tip kooperatiflerin en büyüklerinden.

Sosyal Hizmetlerin Kolektif Örgütlenmesi

Eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında da imece yöntemleri devreye girdi. İnşaat birimleri, mahallelerin sağlık ocağı ya da okul gibi ihtiyaçlarını da karşılamaya yöneldiler. Okullar inşa edildi, üniversiteliler ve bu işi yapabilecek herkes gönüllü olarak öğretmenlik yaptı ve giderek yerel yönetimden öğretmen, ödenek, kitap vb. talebinde bulunuldu. Sağlık ocakları inşa edildi, buralarda kadınlar çocuk doğurtma, ilk yardım gibi işlere el attılar ve sonra yerel yönetimlerden güzellikle ya da işgal ve yol kesmeyle doktor, hemşire, sağlık malzemesi, ilaç talep edildi.

Semtlerde işsizlik nedeniyle ev içi şiddetin ve dayağın doruğa çıktığı, ailelerin çöküşe uğradığı, boşanmaların tavan yaptığı koşullarda, hızla yaygınlaşan bir kurum da kadın sığınma evleri oldu. Kadınların kendi mücadelesiyle açtığı,

işlettiği, finanse ettiği ve yer yer yerel yönetimlerden finansman, profesyonel psikolojik yardım gibi taleplerini de eylemler ve belediye işgalleriyle aldığı kurumlaşmalar yaygınlaştı.

Örgütlü Karaborsa (Trampa Pazarı “El Treque” Ve Halk Parası “Credito”)

Trampa pazarları, bir nevi “örgütlü karaborsa” olarak adlandırılabilir. Bireyler tarafından kurulabildiği gibi, meclisler tarafından da kurulabiliyorlardı.

Trampa pazarları, özellikle kadınlar tarafından örgütlenen spontane buluşmalar biçiminde başladı. Kuyruklarda ayakta beklerken pahalılıktan dert yanan kadınların yaptığı anlık değiş tokuş anlaşmaları ve verilen randevular giderek kitleleşmeye başladı. 30 ila 100 kişilik trampa pazarları oluştu. Pazarın özelliği, sadece topluluğa üye olanların yararlanabilmesi ve kimi temel ihtiyaç maddelerinin takas edilmesiydi. Bu şekilde bir çeşit kapalı ekonomi oluşuyor, ürünler birbirleriyle genel enflasyon rakamlarından bağımsız olarak değişebiliyordu. Treque’lerin birçoğu da üretim kooperatifleri arasında kuruldu. Bu pazarlar sabit olarak belli bir yerde kurulmuyor, yeri, günü ve saati çeşitli yöntemlerle sadece üyelerine duyuruluyor ve kısa bir süre içinde tüm mallar takas ediliyordu.

Bu pazarlar git gide gelişti ve yaygınlaştı. Üyeleri binlerle ifade edilen pazarlar oluşmaya başladı. Öyle ki bu pazarlara özel, “credito” adı verilen para da gelişti. Her bir pazarın “credito”su ayrıydı. Bir pazarda geçerli olan diğerinde geçmiyor ve üyelerinden başkasınca kullanılmıyordu. Pazarlarda gıda ve temel eşyalardan doktor ve avukat gibi kapsamlı hizmetlere kadar her şey değişmeye başladı. Arjantin’de bugün binlerce treque var ve yüz binlerce insan bu pazarlarda alışveriş yapıyor. Bir kısmı mafyanın ele geçirdiği ya da kurduğu, kadın bedeninin bile pazarlandığı merkezlere dönüşmüş durumda. Mücadeleci örgütlenmelerin oluşturduğu kimi treque’ler ise aynı zamanda üyeleri arasında belli zamanlarda ortak eğlenceler düzenlenen dayanışma fonları olma özelliği taşıyor. Yine

işgal fabrikalarının ürünleri bu pazarlarda satışa sunuluyor.

Diğer Mücadele Araçları

Kitlelerin yaratıcı gücü, sayılan bu belli başlı biçimlerin dışında onlarca mücadele aracını ortaya çıkardı.

Kültür-sanat ve basın-yayın bunlardan biri. Arjantinazo ile birlikte sanat emekçi semtlerin tozlu yollarına, yol kesmelerdeki barikatlara, halk mutfaklarına ve işgal fabrikalarına taşındı. İşgal edilmiş binalar ve fabrikalar kültür sanat merkezlerine dönüştü. Kimisini kooperatiflerin kurduğu ve işlettiği, semt çapında ve fabrika çapında yüzlerce radyo kuruldu. Mahalle meclisleri, işsiz örgütlenmeleri ve işgal fabrikalarının işçileri kendi gazetelerini, bültenlerini çıkarmaya başladılar. Bunları basarak veya internet aracılığıyla binlere ulaştırdılar. Duvar resimlerinden oluşan sayısız grup kuruldu. Dayanışma için işgal binalarını direniş resimleriyle süslediler. Sokak tiyatroları, bağımsız sinema yaygınlaştı. Dans zaten sokaktaydı, mücadele ve dayanışmanın bir yöntemine dönüştü.

Gözaltında kayıplar mücadelesinden esinlenilerek, Arjantinazo esnasında vurulan emekçilerin vuruldukları yerlerde kaldırım taşları onların isimlerinin yazıldığı anıtlar biçiminde düzenlendiler. Futbol bir örgütlenme aracı oldu. Örneğin işçilerin fabrikanın diğer bölümlerinde çalışan işçilerle iletişim kurmalarının yasak olduğu durumlarda fabrikada futbol takımları kurmak iletişimin, oyun kurallarını tartışmak için alınan toplantılarsa fabrika meclislerinin kurulmasının aracı oldu.

Dünyanın tüm işçilerinin ve emekçi sınıf ve tabakalarının aynı devasa aygıt (dünya ekonomisi) tarafından ezildiği bu dünya ekonomik krizi anında, Arjantin işçi-emekçilerinin mücadelesini Türkiye proletaryası ve ezilenleri bakımından da yol göstericidir. Devrimci militan, içinde yüzdüğü kitle denizinin sorunlarına bakarken, çözüm yolları ararken, bu mücadele araç ve biçimlerini de akılda tutmalı, bu deneyimlerin dersleriyle donanmalıdır.

Yeni Bir Kent, İnsanca Bir Yaşam

[Ezilenlerin Sosyalist Platformu'nun Mart 2009 Yerel Seçimleri öncesinde yayımladığı bu broşür, yerel yönetimler ve kent sorununa yaklaşımda sosyalist perspektifi ortaya koyuyor. Broşürü, taşıdığı bu güncel önem nedeniyle okurlarımızla paylaşıyoruz.]

Mart 2009 yerel seçimleri, işçi emekçi milyonları vuran ağır ekonomik kriz koşullarında geliyor. Sömürücü düzen, kendi yarattığı krizinin bedelini bir kez daha emekçilere ödemeye çalışıyor. Yüzbinlerce işçi, işsiz kaldı. Mutfaklarda yangın var. Doğalgaz zamlarıyla, ısınma lüks oldu. Krizin bedelini ödememek için işçiler-emekçiler sokakları ısıtmaya başladı.

Her renkten düzen partileri, bu yeni seçim dönemine de biz emekçileri kandırma yöntemleriyle başladılar. Genç kadınların üniversiteye başörtüsü ile girmesini engelleyen CHP, çarşafly üyeleriyle destek toplamaya çalışıyor. Daha dün Kürt halkına "Ya sev ya terk et" diyen AKP ve Erdoğan, TRT Kürtçe kanalı ile göz boyamayı deniyor. Hükümetteyken ABD ve IMF'nin emriyle "11 günde yasa" çıkaran MHP, sözüm ona "küreselleşmeye" karşı!

Bütün bu düzen partileri, ekonomik krizin yükünü emekçi halkın ödemesinde hemfikir. Kürt halkının kimliğinin, varlığının inkâr edilmesinde hepsi hemfikir. Alevilerin kitlesel uyanışı ve talepleri karşısında hepsi egemen Türk- İslam sentezinin, zorunlu din derslerinin. Diyanet sisteminin savunucusu. Yoksul halkın kondularının kentsel dönüşüm adı altında yıkılmasında tüm bu partilerin belediyeleri işbirliği içinde.

Bu koşullarda yerel seçimlerde işçi ve emekçilerden, ezilenlerden yana devrimci politikalarla

müdahalede bulunmak son derece önem kazanmış bulunmaktadır.

Ezilenlerin Sosyalist Platformu (ESP), yerel seçim çalışmalarında bu seçeneği var gücüyle büyütme çalışacaktır. Düzen partilerine karşı devrimi, zenginlerin kentine karşı yoksulların kentini, kapitalizme karşı sosyalizmi savunacaktır. Krizin bedelini ödemeyi reddeden emekçilerin; barış ve özgürlük arayan Kürt halkının; adalet ve eşitlik arayan Alevilerin, demokratik ve parasız eğitim isteyen öğrenci gençliğin; eşitlik ve özgürlük arayan kadınların omuz başında olacak, mücadelelerini yükseltecektir.

Yerel seçimler özelinde düşünce ve pratik programımızı ifade eden bu broşürümüzü de bu amaçla hazırladık. Bu broşürle, başlıkta ifade ettiğimiz "Yeni bir kent, insanca bir yaşam"ın anlamını ortaya koyacağız.

Kapitalist Kentin Manzarası

Kapitalist devlet ve burjuvazinin iktidarı kentlere dayanır. Kapitalizmin kenti, onun bütün çelişkilerinin üzerine inşa edilmiştir. Kapitalizmde belediyeler, "halka hizmet" ten ziyade birer şirket gibi çalışırlar. Gerçekte sermayenin hizmetindedirler. Yoksulların kentiyile zenginlerin kenti iki ayrı dünya gibidir. Kentler, tıpkı kapitalizm gibi plansızdır, çarpıktır. Nerede kazanç varsa binalar oralara yapılmıştır.

Kent rantı, sermaye vurgununun bir biçimidir. Sermayenin iştahını kabartan bu rant yüzünden, yoksulların konduları başlarına yıkılır. Gelir getirecek araziler sermayeye sunulur. Gecekonduların yıkıldığı bölgelerden villalar yükselir. Havaalanı, stadyum gibi tesislerin etrafı yoksul-

lardan "temizlenerek" (!) inşaat firmalarının kar hırsına sunulur. "Kentsel dönüşüm" adı altında yoksullar ya sokağa ya da küçük evlere atılır, üstelik 20-30 yıl borçlandırılır.

Toplum uyuşturucu batağının içine çekilmekte, özellikle emekçi mahallelerindeki kahvehanelerde ve okulların kapısında çiklet gibi uyuşturucu madde satılmaktadır. Tinerci çocuklar, kapitalist kentin suçunu yüzüne vuran ibret örnekleri olarak her yerde vardır artık. Kadın ve çocuk bedeninin alınıp satılması, kapitalist kentin en karlı sektörlerinden biri olarak devletin ve mafyanın gelir kaynakları arasındadır. Kent merkezinde her sokak otoparka çevrilmiştir. Buraların haracını ya belediye ya da mafya toplamaktadır. Kapitalizmin sözde 'modern' kentlerinde yaşam, insanı yok sayan ilkel orman yasalarının hükmü altında sürmektedir.

Büyük kentlerin trafik sorunu giderek yaşamı çekilmez hale getirmektedir. Kapitalizm, toplu taşımaya değil, özel taşıtların teşvikine dayanmaktadır. Her gün binlerce yeni aracın trafiğe çıkmasına neden olan bu düzen, metro gibi etkin toplu-taşıma yöntemlerini ise kaplumbağa hızıyla inşa etmektedir.

Yollar, meydanlar, yaya geçitleri hiçbir şekilde kentlerin gereksinimlerini karşılamadığı gibi yenileriyle kargaşa biraz daha artmaktadır. Kentlerin tarihi dokuları sermaye kârları uğruna bozulmaktadır.

Yağmur-kar yağdığında büyük kentlerde trafik tıkanması nedeniyle yaşam felç olmakta, yağmurla birlikte gelen sel baskınları yoksul haneleri vurmaktadır. Kanalizasyon alt yapısı her devir ranta kurban ihalelere konu edildiğinden ihtiyaca yanıt vermemektedir.

Belediyeler özellikle yoksul semtlerinde yolları köstebek gibi delmekte, rögar kapaklarını açık bırakmakta, böylece 11 yaşındaki Dilara Dumru gibi küçük bedenlerin ölümüne neden olmaktadır.

Burjuvazi dün, bol ve ucuz işgücüne ihtiyaç duyduğu için kırdan kente göçü teşvik ediyordu. Bugün Başbakan Erdoğan'ın ağzından "İstanbul'a vize koymayı" tartışmaktadır. İyice çürüyen kapitalizm, kaynakları asalak alanlara aktardığı için üretimin büyüme hızı ve düzeyi, kırdan sürekli gelenlerle oluşan fazla nüfusu ememiyor. Büyük kentlerdeki büyük işsiz kitlesi bunun net bir göstergesidir.

İşsizlik, kapitalizmin, yoksula reva gördüğü işkencedir.

Kentin varoşları denilen yoksul mahallelerde halk, bir yandan işsizliğin ve açlığın pençesinde kıvrılır, acı çeker. Diğer yandan kendi emeğiyle yarattığı kondusu ne zaman başına yıkılacak diye kaygı ve korku içinde yaşar. "Kentsel Dönüşüm" adlı yeni rant transferi planlarıyla hızlanan gecekondu yıkımları, kapitalist kentin, emekçi kente yaptığı sonu gelmez işkence biçimlerinden biri halini almıştır. Sürekli işini kaybetme korkusunu yaşayan emekçiler, artık kondusunun yıkılması korkusunu da duymaya başlamıştır.

Burjuva-zengin kent ve emekçi-yoksul kent tamamen plansız ve kendiliğinden ilerleyen, kapitalizmin kör güçlerinin gizli bir el gibi yönettiği/yapılandırdığı kentler, ülke genelinde, zenginliklerin biriktiği merkezler olarak görünürler. Ama gerçekte kendi içinde bir yanda zenginlik, diğer yanda sefalet birikir.

Kentler, kendi içerisinde bir uçta zenginliğin biriktiği burjuva kentler ve diğer uçta yoksulluk ve sefaletin biriktiği emekçi kentler olarak iç içe ve yan yana çifte bir yapı ve görünüme sahiptir. Burjuva kentin ihtişam ve lüksü, emekçi kentin sefalet ve yoksulluğunun eseridir. Bu eserin mimarı, kentin egemeni ve iktidar sahibi olarak burjuvazidir. Burjuvazi ve burjuva kent, kentin merkezinde durur. Kentsel hizmetler merkezlerden çevreye doğru planlanır ve yürütülür. Kent hizmetleri için ayrılan kaynaklar zengin bölgelerin emrine sunulur ve buraların kentsel hizmetler yönünden önemli bir eksikten söz de edilemez. Son dönemde kentin uzak bölgelerinde de burjuvazinin barındığı, özel güvenliğiyle birer kale gibi korunan tecrit siteleri de doğmuştur. Zenginler buralarda yoksulların gazabından uzakta, güvende bir yaşam süreceklerini sanıyorlar.

Şehirlerin varoşları, yani merkezlerin (ve iç merkezlerin) çevresine sere serpe dağılmış emekçi kentlerse hemen her şeyden mahrumdur. Buralarda; su, yol, ulaşım, kanalizasyon, PTT ve sağlık hizmetlerinin kırıntıları gidebilir ancak. Kentin egemeni ve yöneticisi olarak burjuvazi yoksul kenti, kural olarak seçim dönemlerinde hatırlar. Kentsel hizmetlerin buralara götürülmesi birkaç aylık seçim dönemleriyle sınırlıdır, oya ve seçimlere endekslenmiştir. Yeni bir seçim dönemine kadar unutulmak, burjuvazinin

egemenliği koşullarında emekçi-yoksul kentlerin değişmez kaderi olmaktadır.

Emekçiler İçin Bol Kahvehane

Emekçi kentlerde sayısız kahvehaneye ve camiye rastlayabilirsiniz. Ve tabii son on yılda bunlara bir de birahaneler, yoksul çocukları için internet kafeler, oyun salonları eklenmiştir. Yoksul mahallelerin hemen yanı başlarına, iç merkezlere dikilen alışveriş merkezlerini de bunlara eklemeliyiz.

Kahvehanelerde emekçi kentlerin temel bir gerçeğini, işsizliğin yarattığı sefalet ve çaresizliği somut olarak bulabilirsiniz. Yoksulların zamanını değerlendirmek, miskinlik içinde uyuşturmak için kahvehaneye ihtiyaç vardır. Birahanelerse, işçi ama özellikle varoşların genç nüfusu için, içip efkâr dağıtacağı, kendini unutacağı mekânlar olarak kurgulanmış ve yaygınlaştırılmıştır. Alışveriş merkezleri ise emekçi nüfusun elinde kalan ne varsa ondan koparıp almanın, emekçileri kapitalist sistemin tüketici sürülerine dönüştürme planının yeni, gözde merkezler emekçi, yoksul mahallelerinde halk telefon şirketlerinin pervasızca diktikleri baz istasyonlarının tehdidi altında. Okulların, camilerin hemen yanına dikilen baz istasyonları halkı, çocukları kanser riskiyle yüz yüze bırakıyor. Belediyeler, telefon şirketlerinin gözü dönmüş kar hırsına göz yumuyor, sessiz kalıyor.

Ayrıca, denizlerin, nehirlerin, göllerin büyük çapta kirletildiği bugünkü koşullarda, burjuva belediyeler sermayenin bu doğa katliamını izlemekle yetiniyor.

Kapitalizm Kriz, Sosyalizm Çözümdür

Burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki temel çelişki, bugünkü kentte, burjuva ve emekçi kent gerçeği olarak çıkar karşımıza. Yapılanışı ve yönetimi dahil bütün kentsel problemler, ekonomik toplumsal düzen ve iktidar sorununda odaklanır. İşbirlikçi kapitalizmin ve burjuvazinin egemenliğinin sonuçlarına atıp tutmak tüm düzen partileri az ya da çok bunu yapmaktadır asıl sorunu gizleme çabasından başka bir şey değildir. Kötü olan ve yıkılması gereken bizzat kapitalist üretim tarzının kendisidir. Asıl sorun sermaye iktidarındır. Sivrisinekleri üreten gerçek bir bataklık olarak kapitalizm hedeftir.

2008 yılında tüm dünyayı saran ekonomik kriz,

kapitalizmin yüzünü çırılçıplak ortaya koymuştur. Zaten ekonominin büyüdüğü yıllarda bile açlık-yoksulluk ve işsizlikten yakasını sıyrımayan emekçiler şimdi krizin cenderesinde. Son ekonomik krizle birlikte işsizlik dayanılmaz boyuta varmıştır. İstisnasız her emekçi evinde akşam sohbetlerinin temel gündemi kriz ve işsizliktir. Emekçi semtlerde, krizle birlikte artan polis şiddeti, sokak infazları biçimine dönüşmüştür. Komşumuz Yunanistan'da polisin bir genci vurmasıyla başlayan toplumsal isyanın, Türkiye'de de yaşanması tümüyle mümkündür.

Kapitalizm kriz demektir. Giderek yayılan açlık, işsizlik, evsizlik, susuzluk, yoksulluk, eğitimsizlik, sağlıksızlık, kapitalizmin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Sosyalizm ise bütün bu toplumsal sorunların çözüm yoludur. Yeni bir kent ve insanca bir yaşam, sosyalizmle mümkündür.

Emekçiler, tümü kapitalist düzenin has partileri olan AKP, CHP, MHP, DSP, SHP, SP vb. oy vermeyi reddetmeli, emekçilerin çıkarlarını temsil eden ilerici, devrimci, sosyalist adaylara oy vermelidir.

Sosyalizm devrimle mümkündür. Sömürücü azınlığın ellerindeki cenneti ricayla teslim etmeleri beklenemez. Bütün emekçilerin ve sömürülenlerin önderi olarak iktidarı fetheden işçi sınıfı, kapitalist kentin harabeleri üzerinde sosyalist kenti örgütleyecektir. Rantın, karın, sömürünün, plansızlığın, üretim anarşisinin ve rekabetin, burjuva egemenliğinin eseri olan kent bu düzenle birlikte ortadan kalkacaktır. Bunun yerini; işçi sınıfı ve emekçi yığınların iktidarına dayanan, insanın insanca yaşamasının ihtiyaç ve gereklerine yanıt verecek, insanın doğayla barışık yaşamasını sağlayacak, planlı gelişmenin eseri sosyalist kent alacaktır.

Yerel seçimlerde mücadeleimiz, kapitalizme ve egemen sınıfların iktidarına yönelecektir. İşçi sınıfı ve ezilen yığınların egemen sınıflara karşı ya da emekçi kentin kapitalist kente karşı birleştirilmesi, örgütlenmesi, kentte ve ülkede iktidarın alınması için kavgaya seferber edilmesi yerel seçim mücadelesinin ana sorunudur.

Yeni Bir Kent Devrimle Kurulabilir

Ciddi ciddi kent sorununun çözümüne başlanabilmesinin zorunlu koşulu, kapitalist kentin yenilgiye uğratılması, egemen sınıfların iktidardan alaşağı edilmesidir. Bu düzen sınırlan içinde

kent sorununun köklü çözümü mümkün değildir. İlerici, devrimci, sosyalist güçlerin belediye yönetimlerine gelmeleri, dün Fatsa'da, bugün Diyarbakır'da ve benzerlerinde olduğu gibi bazı ileri, halkçı adımlar atmalarına imkân sağlar. Ama kapitalist kentin temel özellikleri baki kalır. Yeni bir kent, ancak devrimle, düzen değişikliğiyle mümkündür.

Bürokratik merkezîyetçi yapısıyla kapitalist devlet, demokrasinin, iktidarın nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan emekçilerde olmasının önündeki temel engeldir. Demokrasi her şeyden önce, merkezi iktidar düzeyinde kurulmalıdır ki, bu, işçi sınıfı ve emekçi yığınların egemen sınıfları yenilgiye uğratarak, iktidarı almalarıyla sağlanabilir.

Devrimci halk iktidarı, kentte siyasi otorite ile kentsel hizmetlerin yönetimini işçi-emekçi konseylerinin yönetimi altında birleştirecektir. Demokratik tarzda örgütlenmiş bu merkezîyetçi devlet, bürokrasi, yukarıdan buyurmayı ortadan kaldıracak, il ve ilçe yönetimlerinin tam yönetsel özerkliğini sağlayacaktır. İl ve ilçelerde yerel işçi ve emekçi sovyetleri (konseyleri) sorumlu ve yetkili iktidar organları olarak tek otorite sahibi olacaklardır.

Kentlerin Yönetiminde Devrimci Programın Esasları

Devrimci halk iktidarı, kentte siyasi otorite ile kentsel hizmetlerin yönetimini birleştirerek, işçi-emekçi konseylerinin (meclisler, komiteler vb.) yönetimi altına koyacaktır. Atanmış devlet memurlarının yönetimine son vermeyi ve devlet görevlilerinin seçimle işbaşına gelmesini savunmaktadır. Yerel yönetimlerde işçi ve emekçi sovyetleri (konseyleri) olabilecek tek gerçek demokrasidir. Demokratik tarzda örgütlenmiş bu devler, bürokrasiyi, yukarıdan buyur- ortadan kaldıracak, il ve ilçe yönetimlerinin tam yönetsel özerkliğini sağlayacaktır.

Yerel iktidar organları ve kentsel yönetimin sorumlusu olarak, yerel işçi ve emekçi sovyetleri, emekçi halk yığınlarının doğrudan seçtikleri temsilcilerinden oluşur. Görevliler, seçenlerce her an geriye çağrılabilir. Kamu görevlileri üzerinde yığınların tam egemenliğinin sağlanması, bürokrasiye son verir.

İşçi sınıfı ve emekçi yığınların sovyetik devlet örgütlenmesinde en yetkilileri dahil bütün devlet

görevlileri için geçerli olan ortalama işçi ücretleri kadar ücret alma ilkesi, yerel konseylerin yöneticileri için de geçerlidir. Bu yoldan görevlilerin, kamusal yükümlülükleri onlar için ayrıcalıklı bir yaşam elde etmenin araçları olmaktan çıkarılarak, bu yoldan da yöneticilerin bürokratik yozlaşması önlenecektir.

Kapitalizmin kentlerinin yerine, merkezinde emekçilerin durduğu yeni bir kent yaratılacaktır. Kent hizmetleri tüm kente eşit ve planlı dağıtılacaktır. Emekçi semtleri yoksun kaldıkları kültür, spor, ulaşım olanaklarına kavuşturulacaktır. Trafik sorunu toplu taşımayla çözülecektir. Kent rantı ve spekülasyon ortadan kaldırılacaktır. Üretim ve yerleşme alanları kesin biçimde birbirinden ayrılacaktır.

Emekçi yığınların denetimi ve gerçek hâkimiyeti için, kent yönetimine dair bütün bilgilerin ve çalışmaların, tüm kararların, bütün yönetsel çalışmanın yığınlara açık olması gerekir. Bugün şeffaflık kavramı yalnızca bir demagoji ve yığınları kandırma aracıdır. Açıklık, bütün devlet iktidarının olduğu gibi kentin yönetiminden yükümlü yerel konseylerin de yaşam ilkesidir. Tüm bilgiler, teknolojik gelişmenin sağladığı olanaklar kullanılarak, halka sunulacak, halkın yönetim üzerindeki sürekli denetimi bir gerçek haline getirilecektir.

Devrimle birlikte büyük emlak spekülâtorlerine, devlete ve tekellere ait mülkler ulusallaştırılarak işçi-emekçi halkın ihtiyaçları için kullanılacaktır. Konut sorununun çözümü için kitlesel toplu konut seferberliğine girişilecektir.

Konutlar öncelikle yoksul ve bakıma gereksinen emekçilerin kullanımına sunulacaktır. Toplumsal kaynaklar zengin azınlık için lüks konut yapımına değil, emekçi çoğunluk için insanca yaşanacak konut yapımına ayrılacaktır. Konut, herkes için geçerli bir hak sayılacaktır. Kadının ev köleliğinden kurtuluşu için ev işi yükü (yemekhaneler, kreşler vb.) toplumca üstlenilecektir. En iyi kültür merkezleri ve salonlar, emekçilerin toplantı ve örgütlenme merkezlerine dönüştürülecektir.

Mevziler Kazanarak Güç Biriktirmek

Mevcut seçimlerde ilerici, devrimci, halkçı güçlerce kazanılacak her mevzi, devrim için güç biriktirmenin bir aracı yapılabilir. Bunun için; muhtarlık, belediye başkanlığı, belediye meclisi

üyeliği gibi yerel yönetimlerde mevziler kazanmak önemlidir. Kent sorunun köklü çözümünün devrimde olması, mevcut seçimlere katılmayı, mevziler kazanmayı kesinlikle önemsiz kılmaz. Her şeyden önce bu mevziler emekçi yığınların birleşip örgütlenmesinin geliştirilmesi, devletin ve düzenin teşhiri bakımından önemli alanlardır. Bu mevzilere dayanarak kimi demokratik halkçı adımlar atılabilir. Bu mevzileri sınıf mücadelesinin birer alanı olarak değerlendirmeliyiz.

Belediyeler, kitlelerin inisiyatifinin geliştirilmesi ve devrimci hazırlığı için bir mevzi rolü oynayabileceği gibi, emekçilerin yönetime katılma deneyimleri bakımından da önemlidir.

Yerel yönetimlerin kazanılması halinde bu mevzileri, daha ileri gitmenin, faşizme ve kapitalizme karşı mücadeleyi geliştirmenin birer dayanağı haline getirmeliyiz.

Belediyelerin ekonomik, siyasal ve toplumsal düzenle, yani kapitalizmle en geniş bağını gösterme pratiği üzerinden emekçileri aydınlatmak ve onlara kapitalizm koşullarında belediyciliğin ne olduğunu iyi anlatmak büyük önem taşımaktadır.

Emekçi Kitlelerin Gücüne Dayanarak Yürümek

Devrimcilerin, demokratların ve sosyalistlerin kazanacağı yerel yönetimlerde, neyin ne kadar yapılacağı birçok şeye bağlıdır; ama öncelikle de kuvvet ilişkileri tarafından belirlenecektir bu. Açık ki, öncelikle merkezi iktidarın ve onun uzantısı valiliklerin vb. baskılarıyla, yasaların engelleriyle karşılaşılacaktır. Devlet vesayeti, demoklesin kılıcı gibi sallanacaktır. Ayrıca belediye bürokrasinin direnişi, sabotaj ve provokasyonları da söz konusu olabilecektir.

Bütün bunlar dikkate alındığında asıl sorun ne kadar çok kentsel hizmetin yapılabileceği değildir. Kuşkusuz, halk kitlelerinin birleştirilmesi ve seferberliği yolundan kimi demokratik, halkçı adımlar atılabilir. Ama çok daha önemli olan mücadelenin örgütlenmesidir. Asıl olan, emekçi yığınların gücüne dayanmak, onların düzenden ve düzen partilerinden kopuş sürecini derinleştirmek ve harekete geçirmektir. Bugünkü koşullarda herhangi bir yasaya dayanmaksızın, devrimcilerin, sosyalistlerin yönetiminde işçilerin ve emekçilerin yerel yönetimlere geniş katılımı örgütlenebilir. Emekçi, çalışan bütün değişik

toplumsal kesimlerin temsilcileriyle oluşturulacak semt komiteleri ve bunların toplamından geniş bir 'halk meclisi' kurulması yoluna gidilebilir ve her hangi bir yasaya dayanmaksızın oluşturulan bu meclisin kararları bağlayıcı kabul edilebilir.

Bu veya benzer tarzda bir örgütlenme yığınların birleştirilmesi ve seferber edilmesinde, yerel yönetimlerdeki bürokrasiden gelen direnişlerin kırılmasında olduğu gibi, merkezi iktidar ve yerel uzantılarından gelen baskılara karşı koyuş ve direnişin geliştirilmesi bakımından da çok önemlidir.

Küçük burjuva reformistleri, bugünkü düzen çerçevesinde örnek belediyeler yaratmak, kent sorunlarını çözüme ulaştırmak gibi ham hayaller besleyebilirler. Aslında bu, tıpkı emekçi halkın temel sorunlarının çözüm yerini TBMM olarak görmek gibi derin bir yanılgıdır. Tıpkı Meclis yoluyla iktidar el değiştirmeyeceği gibi, belediye başkanlıklarının kazanılmasıyla da kentlerin yönetimi ele geçirilemez. Ama emekçilerin, halkın mücadelesinin geliştirilmesi için bir mevzi, kaldıraç yaratılabilir.

70'lerde Fatsa'da halk komiteleriyle karaborsanın üstesinden gelinmesi, yolların yapılması gibi; bugün Diyarbakır ve diğer DTP'li belediyelerin halk toplantıları yapması, kadın merkezleri, çamaşırhaneler açması gibi halkçı, demokratik kazanımlar sağlanabilir. Kimi ileri adımlar atılabilir.

ESP, yerel yönetimlerde elde edilecek mevzileri, yığınları birleştirip örgütlenme merkezleri olarak ele alıyor. Halkın gücünün, iradesinin ortaya çıkarılması, sağlanacak tüm kazanımların da temeli olacaktır. ESP'li bağımsız sosyalist adaylar belediye yönetimlerine bu amaçla aday oluyor. Diğer ortak demokrat, sol, yurtsever adaylardan da bu perspektifle hareket etmesini bekliyor.

Emekçiler İçin Belediyciliğin Güncel Çözümleri

Belediye hizmetlerinin en etkin olarak emekçilerin yararı gözetilerek gerçekleştirilmesi için semtlerde, mahallelerde, gerekirse caddelerde ve bloklarda işçi ve emekçi temsilcilerden komite/ komisyonlar kurulacaktır. Belediye, halkın sokak sokak, mahalle mahalle örgütlenmesinin aracı olacaktır. Halk meclisleri, komiteleri kuru-

olarak birlikte karar alıp uygulama tarzı geliştirilecektir. Belediye emekçi halka ait olacak, tüm işlemleriyle halka hesap verecektir. Söz, yetki ve karar gücü halkta olacaktır.

Belediye, emekçi kente öncelik verecektir. Olanakların sağlanmasında ve kent hizmetlerinin götürülmesinde, onyıllardır ihmal edilen bu mahallelere pozitif ayrımcılık uygulayacaktır. Konut yıkımları durdurulacak, emekçi semtlerinde halkla birlikte "yerinde güzelleştirme" planları çıkarılarak uygulanacaktır.

Toplu taşıma, işe gidiş ve işten çıkış saatlerinde ücretsiz olacaktır. Sağlık, temizlik ve taşıma hizmetlerinde emekçilerin yararına iyileştirmeler gerçekleştirilecektir. Bu alanlardaki işler de emekçilerin denetimine açılacaktır.

Su, doğalgaz, elektrik hizmetleri, belli bir miktara kadar ücretsiz olacak, böylece bu hizmetlerden yararlanma hakkı güvenceye alınacaktır.

Emekçi kadınların yaşam koşullarını iyileştirecek düzenlemeler yapılacak, semtlerde kadın merkezleri açılacak, kadınları ev işlerinin yükünden kurtarmak için çamaşırhane ve yemekhaneler kurulacaktır. Belediyelere bağlı kadın barınma evleri açılacaktır. Yine -ev emekçisi ya da değil- bütün kadınlar için sosyal güvenlik sigorta sistemine geçilecektir.

Belediyelik bölgede yerel halkın konuştuğu diller dikkate alınarak, halkla en iyi iletişimi sağ-

layabilmek amacıyla "çokdilli belediyeçilik" uygulaması yapılacaktır.

Cemevleri, belediye meclisince Alevi halkın inanç merkezleri olarak tanınacak ve elektrik-su kullanımı ücretsiz yapılacaktır.

Özürülülerin eğitimi, ekonomik ve toplumsal yaşama aktif katılımı için belediye ve emekçi yığınların gücü birleştirilecek, aynı şekilde yoksulların çocukları için kreşler, yaşlılar için bakım ve yaşam merkezleri açılacaktır.

Doğanın ve çevrenin kapitalizm tarafından tahribine ve bunun yarattığı sonuçlara karşı sağlıklı bir çevre için etkin bir halk mücadelesi geliştirilecektir, il/ilçe sınırları içindeki fabrikalar halkla birlikte etkince denetlenecek, balkın yaşam alanları sermayenin atıklarına karşı korunacak, orman yağmasına karşı direniş örgütlenecektir.

Belediyelerin gelir ve giderleri, çözüm bekleyen sorunlar emekçi yığınlara açıklanacak, belediyeler üzerinde emekçi halkın denetimi ve yönetimi altına girmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Belediye başkanları, belediye işçilerinin ortalama ücretleri kadar ücret alacak, meclis üyeliklerinde herhangi bir ücret talep etmeyeceklerdir. Başkanlar ve diğer tüm seçilenler, seçenlerin denetimine açık olacak, bunu sağlamak için belediyelerde meclisler oluşturulacaktır. Seçilenler seçenlerce görevden alınabilecektir.